

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ARHEOLOGIJU

MITSKA PODOBA URŠLJE GORE IN OKOLICE

DIPLOMSKO DELO

AVTORICA: MOJCA HORJAK

MENTOR: Izr. prof. dr. ANDREJ PLETERSKI

Moji družini - očetu Dragu, mami Nadi, sestri Špeli - in dr. Hebru
za vso podporo in ljubezen ter za skupno prehojeno pot, ki ni bila vedno najlažja.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju za potrpežljivost pri mojih nekoliko nenavadnih idejah ter seveda za podporo in vse nasvete, ki mi jih je dajal med nastajanjem mojega diplomskega dela.

Najlepša hvala tudi vsem informatorjem, ki ste me bili pripravljeni sprejeti v svoje domove in mi pripovedovali zgodbe.

Hvala tudi Marku za vso podporo in ljubezen ter Martini za vzpodbudo.

Hvala očetu, ki mi je nudil prevoze po Koroški ter se izkazal za odličnega poznavalca Korošcev in Koroške krajne nasploh.

In seveda vam - Maruša, Luka, Špela, Draško in Saša - za prve terenske korake.

Mojca Horjak

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana, Mojca Horjak, rojena 9.5.1984, izjavljam, da je diplomska naloga z naslovom-Mitska podoba Uršlje gore in njene okolice-moje avtorsko delo.

PODPIS:

KAZALO

KAZALO	4
1.UVOD	10
2. OBRAVNAVANI PROSTOR	11
SLIKA 1: Obravnavani prostor	11
2.1 KRATEK OPIS OBRAVNAVANEGA PROSTORA	12
VRH URŠLJE GORE	12
MEŽIŠKA DOLINA	12
SLOVENJEGRAŠKA KOTLINA	12
3. METODA DELA	13
4. KATALOGI	14
4.1 SESTAVA KATALOGOV	14
4.2 KATALOG USTNEGA IZROČILA	15
BRDINJE	15
ČRNA NA KOROŠKEM.....	18
KOTLJE	43
LEŠE	49
MEŽICA.....	52
PODGORA.....	56
POLJANA	62
PREŠKI VRH.....	63
PREVALJE	68
RAVNE NA KOROŠKEM	70
RIMSKI VRELEC	76
SELE	77
STARI TRG	78
SLOVENJ GRADEC	79
ŽERJAV	89
4.3 KATALOG ARHEOLOŠKIH NAJDIŠČ IN LOKACIJ	91
BRDINJE	91
SLIKA 2: Kmetija Lahovnik.....	91
SLIKA 3: Kmetija Jank.....	91
SLIKA 4: Mušev križ.....	92
SLIKA 7: Kmetija Zakotnik.....	93
SLIKA 8: Kmetija Rožej.....	94
ČRNA NA KOROŠKEM.....	95
SLIKA 9: Koroška Kramarica.....	95
SLIKA 10: Kmetija Jelenšek.....	95
SLIKA 11: Mala Črna	96
SLIKA 12: Črjansko pokopališče	96
SLIKA 13: Kmetija Komprej	97
SLIKA 14: Kmetija Matvoz	97
SLIKA 15: Kmetija Silvester	99
SLIKA 16: Cerkev sv. Jošta.....	99
SLIKA 18: Kmetija Komprej	100
SLIKA 20: Kmetija Močivnik.....	101
SLIKA 22: Čemernikov graben	102
SLIKA 23: Kmetija Jelen.....	103

SLIKA 24: Kmetija Čemernik	103
SLIKA 25: Kmetija Pik.....	104
SLIKA 26: Karpuhove peči.....	104
SLIKA 27: Suho.....	105
SLIKA 28: Kmetija Najvenik	105
SLIKA 29: Cerkev sv. Ožbolta	106
SLIKA 30: Kordeževa glava, Solčava, Črna, Ludranski vrh, Črna - Štalekarjev vrh	107
SLIKA 31: Koroška Kramarica.....	109
SLIKA 32: Kmetija Šisernik, Suhi dol.....	110
SLIKA 33: Cerkev sv. Ožbolta	111
SLIKA 34: Cerkev sv. Magdalene	113
SLIKA 35: Cerkev sv. Jošta.....	114
SLIKA 36: Kmetija Jelen.....	114
SLIKA 37: Kmetija Ojstrčnik	115
SLIKA 40: Sv. Helena	118
SLIKA 41: Kmetiji Šisernik in Lubenc; Stopinja, Jezero, Kolena, Kal.....	119
SLIKA 42: Vrh Pece in vrh Uršlje gore, Dravograd.....	120
DOBJA VAS	122
SLIKA 44: Dobja vas 16.....	123
SLIKA 45: Dobji dvor.....	124
SLIKA 46: Dobji dvor.....	125
KOTLJE	126
SLIKA 47: Hrvatov križ.....	126
SLIKA 49: Pavšečki križ.....	127
SLIKA 50: Turško obzidje, leva in desna lipa	128
SLIKA 51: Dvor Brezje	129
SLIKA 53: Dvor Brezje	132
SLIKA 54: Rimska cesta.....	132
LEŠE	134
SLIKA 56: Cerkev sv. Ane	135
SLIKA 57: Cerkev sv. Volbenka	136
SLIKA 58: Leše	136
SLIKA 59: Cerkev sv. Ane	137
SLIKA 60: Cerkev sv. Volbenka	138
SLIKA 61: Brančurnik, Pop, Temelj	138
MEŽICA.....	140
SLIKA 62: Kmetija Grauf.....	140
SLIKA 63: Kmetija Najevnik	141
SLIKA 64: Cerkev sv. Jakoba.....	142
SLIKA 65: Straževo	143
SLIKA 67: Polena, Libuče	144
SLIKA 68: Plat.....	145
SLIKA 69: Štalekarjev vrh, Macigojev vrh, Plat	146
SLIKA 70: Votlica	147
SLIKA 71: Cerkev sv. Lenarta.....	148
PODGORA.....	149
SLIKA 72: Kmetija Kogovnik	149
PODGORA.....	150
SLIKA 74: Kmetija Lužnik.....	151
SLIKA 75: Kmetija Brančnik	151

SLIKA 76: Kmetija Nalaznik/Logar	152
SLIKA 77: Kogovske peči	152
SLIKA 78: Kmetiji Kazarin in Toni	153
SLIKA 79: Kmetija Kogovnik	153
SLIKA 80: Kmetija Jank.....	154
SLIKA 81: Kmetija Lužnik.....	154
SLIKA 82: Kmetija Podpečnik	155
SLIKA 83: Pekel	155
SLIKA 84: Žlice so talali pod Smuč kočo	156
POLJANA	157
SLIKA 85: Cerkev sv. Janeza Krstnika	157
SLIKA 86: Cerkev sv. Janeza Krstnika	158
SLIKA 87: Približna lokacija nagrobnika.....	159
PREŠKI VRH.....	160
SLIKA 88: Preški vrh.....	160
SLIKA 91: Kmetija Zdovc	162
SLIKA 92: Cerkev sv. Mohorja in Fortunata.....	162
SLIKA 93: Kapelica pri kmetiji Pavšer	163
SLIKA 94: Kačji grad	163
SLIKA 96: Kmetija Prežih.....	164
SLIKA 98: Škopnek na Preškem vrhu	165
SLIKA 100: Turške šance	169
SLIKA 101: Turška cesta.....	170
SLIKA 102: Grad Šrotnek.....	171
SLIKA 103: Cerkev sv. Mohorja in Fortunata.....	172
PREVALJE	173
SLIKA 104: Temeljev vrh, cerkev sv. Barbare, kapelica sv. Rozalije, cerkev Marije Device na Jezeru.....	173
SLIKA 105: Brinjeva gora	174
SLIKA 106: Kristanova domačija.....	175
SLIKA 107: Brinjeva gora	176
RAVNE NA KOROŠKEM	177
SLIKA 108: Sotočje Meže in Suhe	177
SLIKA 109: Votla peč.....	178
SLIKA 110: Šmohorca.....	179
SLIKA 111: Kovsov križ	179
SLIKA 112: Grad Grinfels.....	180
SLIKA 113: Jeklarna železarne Ravne	182
SLIKA 114: Ob Suhi 9.....	183
SLIKA 115: Cerkev sv. Egidija	184
SLIKA 116: Grad Javornik	185
SLIKA 117: Cerkev sv. Antona Puščavnika.....	186
SLIKA 118: Grad Guštanj.....	187
SLIKA 118: Kmetija Perše	187
SLIKA 119: Cerkev sv. Uršule	189
SLIKA 120: Dvorec Ravne	190
SLIKA 122: Votla peč.....	192
RAVNE NA KOROŠKEM	192
SLIKA 123: Izvir Luže	192
SLIKA 124: Uršlja gora, Zelen breg, Strojna	193

SLIKA 125: Legenda o sv. Uršuli.....	195
RIMSKI VRELEC	196
SLIKA 126: Parkirišče Rimski vrelec.....	196
RIMSKI VRELEC	196
SLIKA 127: Rimski vrelec, podstavek	197
SELE	198
SLIKA 128: Sele	198
SLIKA 129: Kmetija Hovnik	199
SLIKA 130: Cerkev sv. Roka	200
STARI TRG	201
SLIKA 132: Grajski hrib	202
SLIKA 133: Colattio; grobišče in naselbina	203
SLIKA 134: Cerkev sv. Redegunde	203
SLOVENJ GRADEC	205
SLIKA 136: Kmetiji Radman in Vrhurnik.....	205
SLIKA 138: Kal	207
SLIKA 149: Kmetija Križan	208
SLIKA 151: Suhadolška žaga	209
SLIKA 152: Lampretova kapela	210
SLIKA 153: Suhadolški mlin.....	210
SLIKA 154: Suhadolška žaga	211
SLIKA 155: Smrčun.....	213
SLIKA 156: Grad Vodriž.....	214
SLIKA 157: Kmetija Anžik	215
ZAGRAD	216
SLIKA 159: Najdeni nagrobniki v Zagradu.....	221
SLIKA 160: Cerkev sv. Barbare	222
ŽERJAV	222
SLIKA 161: Žerjav – rudnik	222
SLIKA 162: Šumahov vrh.....	223
SLIKA 162: Sotočje Jazbinskega potoka in Meže	224
DRUGO.....	224
SLIKA 164: Lovrenška jezera.....	225
5. ANALIZA	226
ARHEOLOŠKI OSTANKI V OKOLICI URŠLJE GORE	226
Slika 165: Karta arheološkega potenciala	226
ARHEOLOŠKI OSTANKI IN USTNO IZROČILO.....	227
PREŠKI VRH.....	227
SLIKA 166 : Prikaz ujemanja ustnega izročila in arheološkega potenciala, primer Preški vrh.....	228
O PROBLEMATIKI RIMSKE CESTE NA KOROŠKEM.....	228
SLIKA 167: Interpretacija trase rimske ceste po Pahiču	230
Slika 168: izsek 1	231
Slika 169: Izsek 2	232
KONCENTRACIJA USTNEGA IZROČILA IN OPAŽANJA PRAVIL POJAVLJANJA V PROSTORU.....	233
KONCENTRACIJA USTNEGA IZROČILA NA VRHOVIH	233
Slika 170: Splošni prikaz vrhov, na katerih se zgoščeno pojavlja ustno izročilo	233
VRH URŠLJE GORE	234
Slika 171:Ustno izročilo, skoncentrirano na vrhu Uršlje gore (na sliki 170 št. 1)	234

LUDRANSKI VRH IN KOROŠKA KRAMARICA	234
Slika 172: Ustno izročilo, skoncentrirano na Ludranskem vrhu in Koroški Kramarici (na sliki 170 št. 2).....	234
Slika 173: V Mežici se izročilo koncentrirano na Štalekarjev vrh (na sliki 170 št. 3)...	235
CERKEV SV. ANE IN VOLBENKA	235
Slika 174: Ustno izročilo skoncentrirano pri cerkvah sv. Ane in sv. Volbenka.....	235
BARBARIN GRIČ.....	235
Slika 175: Ustno izročilo skoncentrirano na in v okolici Barbarinega griča.....	236
PREŠKI VRH.....	236
KONCENTRACIJA USTNEGA IZROČILA NA POSAMEZNIH KMETIJAH.....	237
Slika 176: Splošni prikaz kmetij na katerih se koncentrirano ustno izročilo	237
SUHI DOL (spada pod občino Slovenj Gradec)	237
Slika 177: Kmetija Suhadolnik v Suhem dolu	237
JAZBINA (spada pod občino Črna na Koroškem)	238
Slika 178: Kmetija Šisernik v Jazbini	238
Slika 179: Kmetija Čemernik ali Čemer v Jazbini	238
JAVORJE (spada pod občino Črna na Koroškem)	238
Slika 180: Kmetija Kompreg v Javorju.....	238
PODGORA.....	238
Slika 181: Kmetiji Lužnik in Kogovnik v Podgori	238
POVEZAVE MED KRAJI.....	239
CERKVE	239
Slika 182: Povezave med cerkvami in drugimi kraji	239
POVEZAVE MED KMETIJAMI	240
Slika 183: Povezave med kmetijami	240
TURKI.....	241
SLIKA 184: Zgodbe o Turkih	241
SVETNIKI	241
SLIKA 185: Jezero in povezave z nastankom cerkva.....	242
SPLOŠNE ZNAČILNOSTI POJAVLJANJA USTNEGA IZROČILA	243
BAJNA BITJA	243
Slika 184: Karta bajnih bitij	243
STARŠILO JE.....	244
DRUGE ZGODBE	247
6. ZAKLJUČKI	248
7. SEZNAMI	249
7.1 SEZNAM LITERATURE.....	249
7.2 SEZNAM INTERNETNIH STRANI	250
7.3 SEZNAM INFORMATOREJV	250
7.4 SEZNAM IDENTIFIKATORJEV	251
8. PRILOGE	252
PRILOGA 1: KARTA CELOTNEGA PROSTORA.....	252
PRILOGA 2: IZSEK 1 2 (KOTLJE, RIMSKI VRELEC)	252
PRILOGA 3: IZSEK 3 (PREŠKI VRH)	253

1.UVOD

Osrednja točka mojega raziskovanja je bila mitska podoba Uršlje gore, zadnji vrh v dolgi verigi Karavank. Markantna točka, ki se jo vidi skoraj iz celotne Mežiške doline, Slovenjegraške kotline in Šaleške doline. Od začetka sedemnajstega stoletja se nanjo roma, pa ne le to, skoraj ne poznam Korošca, ki ne bi stal na njenem vrhu. Korošci jo kličemo Urška, Plešivec, Uršlja gora ali pa kar Gora. Kaj kmalu sem zbrala njeno ustno izročilo in ugotovila, da je zgodb absolutno premalo za analizo, ki bi dala dobre rezultate. Tako sem se odločila, da v njeno mitsko podobo vnesem tudi kraje, ki jo obdajajo: Jazbino in Javorje na njenem jugu, Črno na Koroškem ter Žerjav na njenem jugozahodu, Mežico na njenem zahodu, Poljano, Prevalje in Leše na njenem severozahodu, Dobjo vas, Ravne na Koroškem, Preški vrh, Kotlje in Podgoro na njenem severu, Brdinje in Sele na njenem severovzhodu, Stari trg pri Slovenj Gradcu na njenem vzhodu, Podgorje in oba - Spodnji in Zgornji Razbor - pa na njenem jugozahodu. Tako širok prostor mi je namreč omogočil večje število podatkov in s tem boljšo podlago za analizo.

Kot temeljni cilj sem si postavila odgovor na vprašanje, ali lahko na podlagi ustnega izročila povežemo dejansko arheološko stanje v prostoru.

Osrednji del diplomskega dela sestavljata dva kataloga. Prvi je katalog ustnega izročila, v katerem so zbrane vse zgodbe, ki sem jih našla bodisi po literaturi bodisi so mi jih povedali številni informatorji, ki sem jih imela priložnost srečati. V drugem katalogu pa najdemo lokacije zgodb, določene s koordinatami, podan je opis lokacij, vsaka točka pa ima priloženo tudi karto, da se lahko bralec lažje orientira v prostoru. Niso pa v njem zbrane le lokacije zgodb, temveč tudi lokacije vsega arheološkega potenciala obravnavanega prostora, ki sem jim dodala tudi kratek opis.

Sledijo analize, v katerih so predstavljeni vsi izsledki.

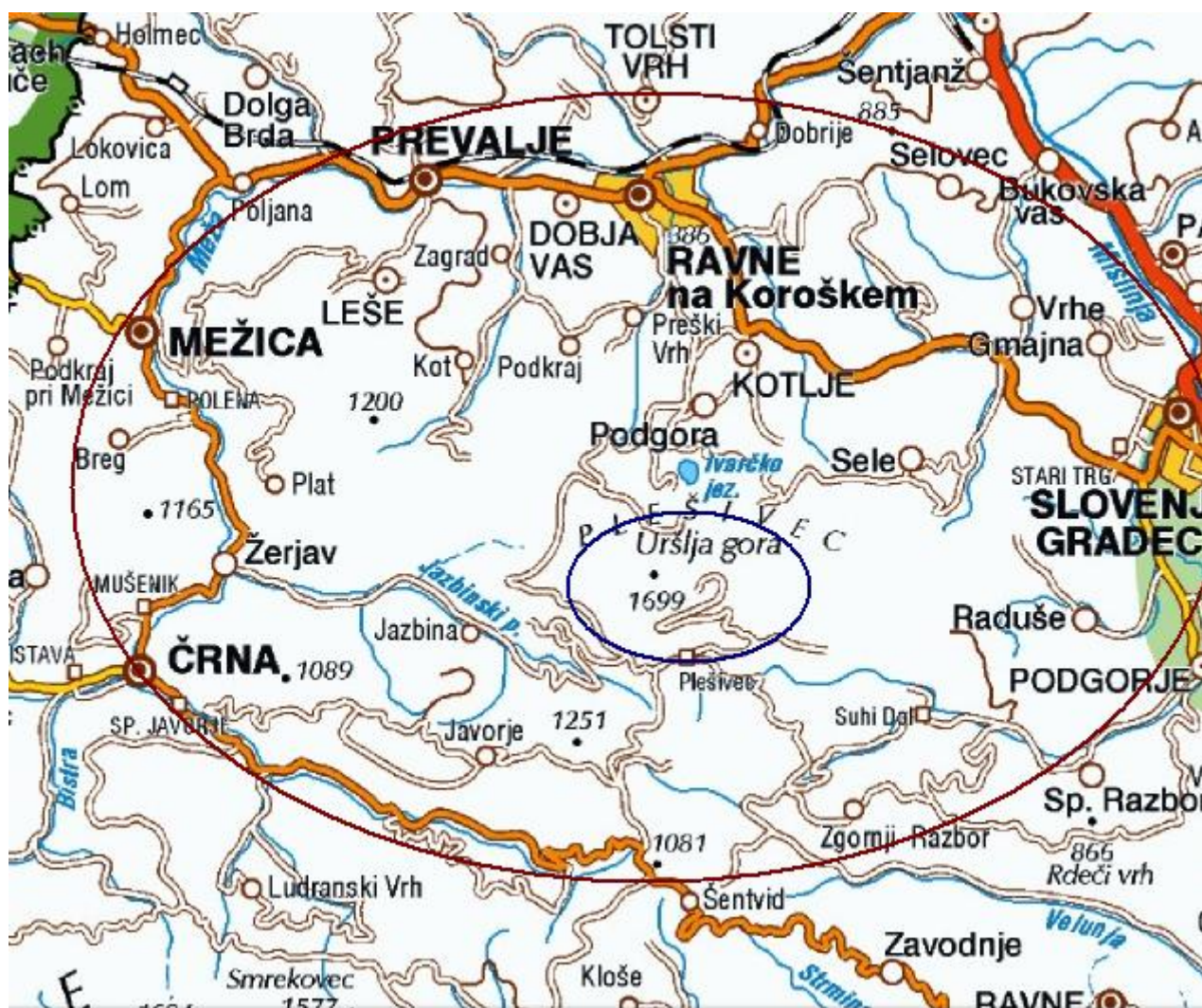
V zaključku najdemo kratek povzetek vsega, kar sem v diplomski nalogi zapisala.

V prilogah pa lahko bralec najde generalno karto (priložena na CDju), v kateri so vrisane vse točke ustnega izročila, ter točke arheološkega potenciala. Tam, kjer je bilo število točk pregosto (Kotlje z Rimskim Vrelcem in Preški vrh), sem zaradi lažje preglednosti naredila izseke iz kart. Tudi ti se nahajajo v Prilogah.

2. OBRAVNAVANI PROSTOR

V obravnavani prostor so zajeti naslednji kraji: vrh Uršlje gore, Jazbina, Javorje in Zgornji Razbor na jugu, Črna na Koroškem in Žerjav na njenem jugozahodu, Mežica na zahodu, Poljana, Prevalje, Leše in Zagrad na severozahodu, Dobja vas, Ravne na Koroškem, Podkraj, Kotlje in Podgora na njenem severu, Brdinje na severovzhodu, Sele na vzhodu, Stari trg pri Slovenj Gradcu na vzhodu, Podgorje s Suhim dolom in Spodnji Razbor na jugovzhodu. Torej je vsega skupaj 20 krajev.

SLIKA 1: Obravnavani prostor

Vir: www.geopedia.si

2.1 KRATEK OPIS OBRAVNAVANEGA PROSTORA

VRH URŠLJE GORE

Uršlja gora je najvzhodnejši karavanški visokogorski vrh (1966m) in pogorje. Jugovzhodno pobočje z nekdanjo Plešivčnikovo veleposestjo se imenuje Plešivec. V njeno pogorje sodijo naselja Uršlja gora, Podgora in Zgornji Razbor (Kunc, 2000, 100), tako Enciklopedija Slovenije, sama pa bi gotovo dodala še Jazbino na njenem južnem pobočju ter naselje Plat na njenem zahodnem pobočju. Profesor Stanko Lodrant mi je prijazno odstopil svoj še neobjavljeni članek Uršlja gora skozi geološka očala in mi bil nasploh pripravljen predstaviti svoje najnovejše izsledke o njeni geološki podlagi.

»Si se že kdaj vprašala, zakaj pravi zgodba, da je bilo na vrhu Uršlje gore jezero? Karavanke so sestavljene iz apnenca, apnenec pa je usedlina na morskem dnu. Ko se je zemeljska površina dvignila, je morje odteklo, ko pa se je pogreznila, se je spet vrnilo. In tako so nastale dvojne Karavanke, severne in južne. Uršlja je zadnje vretence severnih Karavank. Meja med južnimi in severnimi Karavankami, torej med mladim in starim apnencem, se imenuje »peradiatski šiv«. Glavna razlika med njima pa je, da z mladim apnencem ne moreš mešati apna, ne drži vode in v njem ni svinčene rude. Uršlja gora pa je polna svinca in vode.«

MEŽIŠKA DOLINA

Pokrajina ob Meži je v svojem zgornjem delu vrezana med vhodne Karavanke, v spodnjem pa v alpsko sredogorje. Ozka dolina se v zgornjem delu nekoliko razširi ob sotočju Meže z Javorskim potokom, kar je omogočilo nastanek rudarskega naselja Črna na Koroškem, in nižje ob potoku Šumcu, kjer se je razvilo rudarsko naselje Mežica. V miocensko podolje, ki se širi prek Kotelj, Leš in dalje v Podjuno, je Meža oblikovala do kilometer široko dolino med Prevaljami in Ravnami. Dolina se nato razširi šele ob stiku z Misljinsko dolino. Zgornji del doline med Črno in Mežico je vezan v triasni apnenec in dolomit severnega pasu Karavank, deloma celo v kanjonski obliki, spodnji ozki del pod Ravnami pa v metamorfne kamnine. Povirje Meže je podolžno vezano v osrednji del Karavank.

Kar 72,2 % Mežiške doline sestavlja gozd (Linasi., 1993, 122).

SLOVENJEGRAŠKA KOTLINA

Je sredogorska udorina v zgornjem porečju Mislinje. Ima trikotno obliko, ki se razširi proti zahodu. Nastala je pod zahodnim Pohorjem, ki se je dvigalo ob labotski prelomnici dinarske smeri severozahod - jugovzhod in podaljškom Karavank v smeri vzhod - zahod med Uršljo goro (1699 m) in Gornjim Doličom. Polovico območja predstavljajo Centralne Alpe, zgrajene pretežno iz paleozojskih metamorfih kamnin. Večji del odpade na zahodno Pohorje, manjši pa na Gmajno, ob kateri se med Rahtelovim vrhom in Gradiščem dno kotline zoži in nadaljuje proti Mislinjski dolini. Na jugozahodni strani, ki sega pod Karavanke, so te med Uršljo goro in Paškim Kozjakom iz pretežno miocenskega konglomerata, proda in peščenjaka (Gams, 1997, 398.).

3. METODA DELA

Delo je potekalo na treh nivojih. Na prvem sem se pogovarjala z informatorji, na drugem sem pobirala koordinate, na tretjem pa sem sestavljala kataloge in pisala analize.

Najprej sem zbirala ustno izročilo in podatke o arheološkem potencialu iz knjig in na terenu od informatorjev.

Najti pravega človeka, ki bi veliko vedel, hkrati pa bi bil pripravljen o tem pripovedovati, je bilo težko. Veliko ljudi, ki so poznali ustno izročilo, je že pomrlo. Veliko je ljudi, ki ustno izročilo poznajo, niso pa o njem pripravljeni govoriti. Zato sem se odločila za poseben pristop. Iz svoje socialne mreže sem poiskala človeka, ki bi lahko poznal potencialne informatorje; ta človek je nato navezal stik in me informatorju tudi predstavil. V veliko pomoč pri spraševanju mi je predstavljal vprašalnik, ki ga je sestavila Katja Hrobat in je dostopen na spletni strani Inštituta za arheologijo (<http://iza.zrc-sazu.si/ff/>). Več kot sem poznala zgod, lažje sem komunicirala z informatorji. Če ni šlo drugače, sem jim sama povedala zgodbo iz kakšnega drugega kraja. V nobenem primeru pa nisem skušala informatorjem polagati odgovorov v usta.

V drugem delu sem se odpravila na teren pobirat geodetske točke. Veliko poti - celotno pogorje Uršlje gore, območje Preškega vrha in Kotelj, delno pa tudi Leš in okolice Raven - sva z očetom prehodila peš. Tako sem lahko lažje razumela prostor, ki sem ga obravnavala v diplomski nalogi.

Koordinate sva pobirala z napravo GPS, oznako Oregon 300, z natančnostjo deset metrov ali pa manj; drugače se lahko predvsem nadmorske višine preveč razlikujejo od dejanskega stanja. Točke sem pobirala v koordinatnem sistemu World Geodetic System 1984.

Koordinate sem nato pretvorila v Gauss-Krügerjeve koordinate s pomočjo spletne strani http://www2.arnes.si/~gljsentvid10/ge_gau2.htm.

Ko so bile koordinate pretvorjene, sem se lotila izdelave kart; vsako točko sem torej umestila v prostor. Vse karte so vzete s spletne strani <http://www.geopedia.si>. Vsaka točka je dobila svojo karto, izjemoma več točk skupaj eno, a le v primeru, ko se mi je zdelo, da bom s tem razdrla kontekst zgodbe.

Vse točke so skupaj z Identifikacijskimi številkami vrisane na generalno karto v merilu 1:50.000, na karto, ki jo najdemo v prilogah.

4. KATALOGI

4.1 SESTAVA KATALOGOV

Kataloški del diplomske naloge je razdeljen na dva dela. Prvi je Katalog ustnega izročila, v katerem so zbrane vse zgodbe, ki sem jih uspela zbrati v literaturi in pri informatorjih. Vsaka zgodba ima svojo identifikacijsko številko, nima pa vpisanih koordinat in opisa lokacij. Za ta namen sem ustvarila Katalog arheoloških najdišč in lokacij ustnega izročila. Tako kot v Katalogu ustnega izročila ima tudi tukaj vsaka lokacija svojo identifikacijsko številko, podroben opis lokacije in koordinate, pridana pa je tudi karta, na kateri je vrisana točka. Enako je pri arheoloških najdiščih, le da so ta opremljena še s kratkim opisom. Koordinata ustnega izročila ima pri identifikatorju dodano črko I, koordinata arheološkega najdišča pa A. V katalogu arheoloških najdišč in lokacij ustnega izročila ni zgodb, ki jim nisem mogla določiti lokacije.

Kataloga sta urejena po abecednem vrstnem redu krajev, ki sem jih zajela v svoje diplomsko delo. Identifikatorji pa so sestavljeni na naslednji način, ki sem ga povzela po Arheoloških najdiščih Slovenije:

rimski številka, npr. XV (Slovenj Gradec), je topografsko območje, sledi latinska številka, ki označuje topografsko enoto, npr. 9 (Ravne na Koroškem), sledi zaporedna številka kraja, npr. 1 (Brdinje). na koncu pa je zaporedna številka točke. Vsaka zgodba oz. točka ima v katalogu svojo glavo, v prvem katalogu je naslednja: glavnem naslovu je zapisano ime kraja, vendar le v primeru, če kraj najdemo v Arheoloških najdiščih Slovenije, drugače je v naslovu zapisano ime občine, ki ji kraj pripada, v glavi v kategoriji kraj pa ime kraja. Glava je sestavljena iz identifikacijske številke, kraja in ledinskega imena. Sledita enota in področje, katerima kraj pripada, po Arheoloških najdiščih Slovenije, ter informator oz. vir zgodbe. V Katalogu arheoloških najdišč in ustnega izročila so vse prej omenjene kategorije izbrisane, razen identifikacijske številke in ledinskega imena, dodani pa sta lega in opis lege.

Pozornemu bralcu verjetno ne bo ušlo dejstvo, da se pri si zaporedje točk ne sledi tako kot bi si moralo. Namreč v Katalogu ustnega izročila ni arheoloških najdišč, v Katalogu arheoloških najdišč in lokacij ustnega izročila pa ni identifikacijskih številk zgodb, katerim nisem mogla določiti lokacije.

4.2 KATALOG USTNEGA IZROČILA

BRDINJE

BRDINJE

ID najdišča: XV_9_1_1_I

Kraj: Brdinje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Proti toči

Vir: Verdinek, 2002, 85

Opomba: Ni v katalogu arheoloških najdišč in lokacij.

No, kakor jaz vem, je Mihna, teta, ko je videla temne oblake, ko pride toča, je tisti prt, ki ga je prej k žegnu nesla, nataknila na palico in ga nesla ven. Tam zunaj, skozi vrata, da bi toča šla stran. »To pomaga«, je rekel.

Če toča ni prišla, potem je verjela, če pa je prišla, pa kaj vem. Ampak to je vedno naredila. Ali pa je prižgala pa ga skupaj z bogom dala v belo repo. Pa rožen venec je molila zraven. Tako šego je pač imela.

BRDINJE

ID najdišča: XV_9_1_2_I

Kraj: Brdinje

Ledinsko ime: Kmetija Lahovnik

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

.

Vrsta izročila: Divja jaga

Informator: Rozalija Rožen

Pri Lahovniku smo čakali na jazbeca (on je imel rad koruzo, mi pa njegovo pečenko). Nekaj je začelo hruščati, mimo pa je šlo pol človeka brez glave. Če si želel premagati Divjo jago, si se moral usesti na štor, na katerega so gozdarji izdoblili križ, da si ne bi vrag na njem krempljev brusil. Je pa bilo z Divjo jago tako, da se je vse vrtinčilo, nastal je velik trušč in slišal se je pasji lajež. Nikar je ne oponašaj, saj to prinaša nesrečo, Divja jaga bo vate zapičila sekiro in potem te bo hrbtenica bolela leto dni, dokler ne bo prišla Divja jaga nazaj po sekiro. Veš, jaz mislim, da je to tako, včasih niso vedeli, da je koga zgrabil išijas, pa so rekli, da je srečal Divjo jago.

BRDINJE

ID najdišča: XV_9_1_3_I

Kraj: Brdinje

Ledinsko ime: Kmetija Jank

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Nebo se je odprlo

Vir:: Verdinek, 2002, 136

Mojemu očetu se je pa to zgodilo.

Bil je tam na Brdinjah pri Janku. Tam so nekaj delali. Bila je grozno temna noč, pa so šli domov in pridejo do ene grozno čudne grape. So se pa zašli in so rekli, da so se skoraj zvrnili v tisto grapo.

Bilo je tako temno, da niso vedeli, kje so. Potem pa gredo, pa je kar naenkrat strašno počilo (to je bilo resnično) ... Potem pa se je nebo odprlo, pa je bilo tako svetlo, kot podnevi. Potem pa so videli ven iz tiste grape, so pa čist neko tam na enem robu bili, da bi tam dol lahko padli. In tako so se lepo rešili tam ven. Čez čas pa se je nebo vrnilo v prejšnje stanje. To pravijo, da je naravni pojav, da se nebo tako odpre. To je bilo resnično. Naš ati se niso lagali.

BRDINJE

ID najdišča: XV_9_1_4_I

Kraj: Brdinje

Ledinsko ime: Kmetija Muš/Mušev križ

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Zaklad

Vir: www.Kleindenkmaeler.at

O nastanku tega križa je poznana zanimiva zgodba.

Že dalj časa je prebivalce okoliških kmetij vznemirjalo neko neznano dogajanje. Križ je postavil neznani moški, ki je napovedal, da bo, ko bo postavil križ, umrl. To se je tudi zgodilo. Pod križem pa so domačini večkrat videli »goreti« plavi ogenj. Nekateri so bili prepričani, da denar cveti, zato so pod križem kopali .

BRDINJE

ID najdišča: XV_9_1_5_I

Kraj: Brdinje

Ledinsko ime: Kmetija Rožej/Rožejev križ

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Mrtveca so nesli

Vir: www.Kleindenkmaeler.at

Po ljudskem pripovedovanju naj bi Rožejev križ nastal v času, ko je bila Mežiška dolina še jezero. Prebivalci Dobrij so tedaj spadali pod župnijo Kotlje in so tam tudi pokopavali svoje

mrliče. Ker zaradi jezera ni bilo drugega dohoda v Kotlje, so se morali precej visoko dvigati do kmeta Rožeja na Brdinjah nad Javornikom.

Pot je bila predolga, zato so se večkrat ustavljali in počivali. Da bi se zbrali na kar najboljšem in ravnem prostoru, so postavili križ ter tukaj z mrličem počakali na župnika, ki je prišel nasproti in opravil obred sprejetja pokojnika. Od tod jih je potem spremljal v farno cerkev na pokopališče v Kotljah. Kasneje pa so lesen križ nadomestili z zidanim znamenjem, ki je vseeno ohranilo prvotno ime .

BRDINJE

ID najdišča: XV_9_1_6_ I

Kraj: Brdinje

Ledinsko ime: Kmetija Kriči

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Nosilo jo je

Vir: Verdinek, 2002, 82

Moja teta Liza je hodila od Smunkarja domov. Potem pa je tu spodaj pri Kričiju, v njegovem gozdu, malo se je izgubila in potem je megla tako čudno pritisnila. Potem je tako čudno molila k bogu, da naj jo reši. In potem se je kar naenkrat znašla pri Popečkem križu. Tam je pa že vedela, kje je, pa da je potem domov šla. Je rekla, da jo je po zraku nosilo, da se je tam znašla.

BRDINJE

ID najdišča: XV_9_1_7_ I

Kraj: Brdinje

Ledinsko ime: Kmetija Zakotnik

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Divja jaga

Vir: Verdinek, 2002, 37

To se je zgodilo že prej, ko je moj mož živel pri Zakotniku. Zaslišal je pse, ki so čudno lajali in streljali, potem pa je seveda zbežal in si mislil: »Kaj le pridejo eni psi?« Potem pa je švignilo dol mimo njega. Na tistem kraju pa je bil Zakotnikov sin, ki je slišal, da je šlo po drugem koncu. Tako, da je Divja jaga letela po tistem in tem koncu.

ČRNA NA KOROŠKEM

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_1_I

Kraj: Koroška Kramarica

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Roparji

Vir:: Möderndorfer, 2000, 236, 237

Na meji med Koroško in Štajersko je visok hrib, ki se imenuje Kramarica. Hrib je dobil to ime v spomin na krvavi dogodek, ki se je zgodil na njem.

Krošnjar je potoval iz Štajerske na Koroško. V gozdu ga je dobila noč in v temi je zgrešil pot. Že je mislil prenočiti pod milim nebom, ko je zagledal v daljavi meglo. Šel je proti nji in prišel do bajte, v kateri so bili bradati možje. Krošnjar je prosil prenočišča, možje so ga obstopili in ga posadili za mizo. Vprašali so ga, če ima kakšno željo, preden odide tja, kjer ni muh. Krošnjar je spoznal, da je zašel med roparje in prosil, da bi se smel še spovedati.

Eden izmed roparjev je šel k Belim vodam po duhovnika. Župnik ni slišal nobenega klica in tudi ne odpiranja zaklenjenih vrat; nenadoma je stal ropar pred župnikovo posteljo in mu ukazal, naj gre z njim na spoved. Župnik je pojedel kos suhega kruha in šel z neznancem, ki je nesel luč. V romarski bajti je župnik spovedal kramarja, na katerega so štrlele cevi štirih samokresov. Nato je ropar zopet spremil župnika na dom. Ko sta stopila iz bajte, so počili v njej štirje streli. Ropar je pogledal župnika in mu zabičal: »Sedem železnih vrat te ne reši tega, kar se sedaj zgodilo, če poveš, preden bo minilo sedem let, kje si bil danes na spovedi.«

Župnik je molčal ko grob. Na krošnjarjevem grobu stoji dandanes križ, hrib pa se imenuje Kramarica.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_2_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Kmetija Jelenšek

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Škopnek

Vir: Repanšek, 1995, 200

Škopneka nisem videla samo enkrat.

Ko sem bila mlada, sem bila pri Jelenšku doma. Ponoči sem hodila domov, ker sem se z enim fantom rada videla. Greva proti hiši, ko je bilo še temno.

Enih petnajst minut pa je bilo eno tako nizko grmovje in tam je potegnilo kot ena žareča metla.

Obadva sva bila čisto tiho, nobeden ni nič rekel. Niti besede nisva spregovorila. Izgleda, da naju je bilo oba strah.

Ko sva se drugič dobila, pa sva ugotovila: Da sva oba videla isto!

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: Mala Črna- XV_1_2_3_I

Kraj: Črna na Koroškem

Ledinsko ime: Mala Črna

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Romarska pot

Vir:: Kotnik, 1957, 76, 78

Pred davnim, davnim časom so hoteli javorski kmetje v Mali Črni, ki stoji pol ure od Črne proti vzhodu, na čast sv. Ožbaltu postaviti cerkev. Tesarji so že imeli vse pripravljeno, prostor, kjer bi morala cerkev stati, je bil že zaznamovan in temelj že položen. Neko jutro pa najdejo prostor oskrunjen. To je storil neki pastir.

Tisti dan in prihodnje dni so opazovali črnega vrana, ptiča sv. Ožbolta, ki je venomer nosil treščice. To se jim je slednjič le čudno zdelo zato pošljejo tesarja za vranom. Ko je tesar prišel v kraj, kjer sedaj stoji Črna, je zapazi vrana na hribčku (danes stoji tam cerkev), kako baš polaga treščice v podobi majhne cerkvice. Ko se je tesar vrnil, je to povedal graditeljem. Javorski kmetje so nato sklenili, da bodo postavili cerkve sv. Ožbaltu na tistem gričku. In še danes tam stoji.

ČRNA NA KOROŠKEM

D najdišč: XV_1_2_4_I

Kraj: Črna na Koroškem

Ledinsko ime: Cerkev sv. Ožbolta v Črni

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Romarska pot

Vir: Kotnik, 1957, 76, 78

Opomba: Zgodbo glej pri ID XV_1_2_3_I.

ČRNA NA KOROŠKEM

Po ID najdišča: XV_1_2_5_I

Kraj: Črna na Koroškem

Ledinsko ime: Črjansko pokopališče

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Prikazni

Vir: Möderndorfer, 2000, 185, 186

V Črni je živel včasih Klocarjev Rok, ki je znal lepo gosti na mehe. V predpustu si je prislužil z godbo veliko več kakor v vsem letu s težkim delom. Bil je torej pripravljen gosti povsod in v vsakem času, če se mu je obetal lep zaslužek.

Nekega večera je godel v Črni porednim mladcem. Hlapci so poskušali pripraviti Roka z zvijačo do tega, da jim je godel vso noč zastonj. Stavili so se torej z njim. Če Rok dokaže, da ni strahopetec, dobi zato pet goldinarjev, za godbo do jutra še pet goldinarjev, poleg tega pa jedi in pijače, kolikor hoče. Če ni strahopetec, mora gosti do jutra zastonj. Rok je stavo sprejel. Mladci so mu rekli, da samo tisti ni strahopetec, ki si upa ponoči na pokopališče, se uvesti na srednji grob in neprenehoma gosti od enajste do dvanajste ure. Rok se je, hočeš nočeš, moral pokoriti, če ni hotel, da bi ga za vselej vlačili za strahopetca po zobeh in bi moral gosti vso noč zastonj. Zahteval je samo, da mu mladci priskrbijo dovoljenje od domačega župnika, kar so tudi storili.

Rok jo je odmahal in se usedel na grob sredi pokopališča.

Mladci so šli nekaj časa z njim, potem pa so se vrnili v vas, kjer so poslušali, če bo Rok godel tako dolgo, da bo cerkvena ura odbila dvanajst.

Rok si je dobro ogledal vse kote in se prepričal, da se ni skril na pokopališču noben nagajivec, ki bi ga hotel splašiti. Okoli svojega sedeža je napravil ris in takoj nato pričel nategovati harmoniko. Ko je godel četrto ure, je zapazil, da so se začeli premikati grobovi ob zidu. Ko je drugič pogledal tja, so že stale na grobovih suhe, koščene postave v dolgih, belih haljah in stezale svoje suhe roke proti njemu. Klocar pa je godel naprej in gledal samo na svojo harmoniko. Ko je pogledal tretjič, je videl, kako so se začeli premikati ostali grobovi. Še z večjo vnemo je godel Rok in se trudil, da bi gledal samo na harmoniko. Igral pa ni več poskočnih, temveč samo še cerkvene pesmi. Ko je pogledal okoli sebe, so stali že vsi mrličji na svojih grobovih in jezno mahali z rokami proti njemu. Rok že ni več vedel, da še gode in kaj gode. Nategoval je mehe, a gledal samo še duhove, ki so se zbirali vedno okoli risa. Iz halij so jim gledali njihovi koščeni udi in lobanje s praznimi očesnimi votlinami brez ušes, z velikimi nosnicami. Vedno gostejši je postajal obroč okostnjakov okoli risa. Roku je lil pot s čela, lasje so se mu naježili, komaj je še dihal v težkem pričakovanju, da odbije ura dvanajst.

Zazvenel je prvi udarec v stropu. V tem trenutku pa se je začel pregibati grob, na katerem je sedel Rok. Mislil je poprej, da duhovi ne bodo mogli prestopiti risa in dospeti do njega, pozabil pa je, da je v risu samem tudi grob.

Končno je butnilo Roka nekaj z groba, na grobu pa je stal velik okostnjak brez halje, ki je Roka nahrulil, zakaj mu ne da miru. Rok je zajeceljal: »Godem, da bi dobil stavo.« Okostnjak v risu pa je že iztegnil svoje roke proti njemu, da bi ga treščil v odprti grob - tisti hip pa je ura udarila dvanajstič in na pokopališču je bilo vse tiho in mirno.

Rok je stavo dobil, a se je zarotil, da se tisočkrat raje imenuje strahopetec, kakor da bi moral biti še eno uro med mrličji.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_6_I

Kraj: Črna na Koroškem

Ledinsko ime: Črjansko pokopališče

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Prikazni

Vir: Möderndorfer, 2000, 185, 196

V Črni je živel mož, ki je strastno igral na loteriji. V mislih je imel samo, katere številke bi stavil, da bi bil bogat. Še v sanjah se mu je bledlo samo o številkah. Ko pa le ni nič zadel, je potožil nesrečo ljudem. Našel se je hudomušnež, ki mu je svetoval, naj gre opolnoči na pokopališče, izkoplje mrtveca, ga posadi na grob, mu natakne naočnike na oči, v roke pa mu da svinčnik in papir in mrtvec mu bo napisal številke, ki bodo gotovo zadele.

Nesrečnež je šel opolnoči na pokopališče in izkopal mrliča. Odprli so se pa vsi grobovi in vsi mrličji so zlezli vanj, mu zdrobili naočnike in poteptali svinčnik in papir. Že je misli, da je po njem. V poslednjem trenutku je priletel velik mrtvec in prepodil vse druge. Prestrašenemu možu je zagrmel na ves glas, naj se takoj spravi s pokopališča in naj nikoli več ne preizkuša kaj takega. Poslovil se je: »Če bi te bil zapazil v poslednjem trenutku in ti prišel na pomoč, bi te bili moji dragi zdrobili v sončni prah! Jaz sem tvoj boter, ki so ga z valčkom ubili v Gerškovi gostilni.«

Mož ni šel nikoli več na pokopališče, pa tudi loterije ni več igral.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_7_I

Kraj: Javorje

Ledinsko ime: Kmetija Komprej

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Gruntna kača

Informator: Marija Kompan

A veš, kako je bilo? En dan je prišla k nam na dvorišče ena velika debela kača. Pa so jo moj ati ustrelili. In pol se je tista nesreča zgodila, ko so nam hišo požgali in atija ubili. Veš, smo se potem pogovarjali, da je bila tista kača kriva, ker so jo ati ustrelili.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_8_I

Kraj: Javorje

Ledinsko ime: Kmetija Komprej

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Masovnik

Informator: Marija Kompan

Opomba: Ni v katalogu arheoloških najdišč in lokacij.

Kres smo vedno kurili 24. junija, na krsnico. In vedno smo masovnik zraven jedli, to je jed iz moke (prenih), čez pa smo mleko polili. In pol smo tisto za večerjo jedli. In če si bil v Belih vodah in si gledal dol v dolino, si videl same krese.

Ne vem, zakaj smo jih kurili in mora bit to že ena taka stara reč.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_9_I

Kraj: Javorje

Ledinsko ime: Kmetija Komprej

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: Ni določena

vrsta izročila: Proti toči

Informator: Marija Kompan

Moja mama je nesla del križevnika na dvorišče.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_10_I

Kraj: Črna na Koroškem

Enota: Ravne na Koroškem

Ledinska imena: Kmetija Matvoz

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Zaklad

Informator: Luka Hribnik

Pri Matvozu v Javorju so našli zaklad, kmet je oral in iz brazde so se usuli novci, videl sem jih, bilo jih je za celo kmečko mizo. Kmet zaklada ni želel prodati, rekel je, da prodan zaklad prinaša nesrečo.

Zgodba o Matvozovem zakladu pa je taka. V urbarju na Dunaju je zapisano, da je zakopan novčni zaklad skupaj z zlatim jedilnim priborom. Zaklad naj bi zakopal rubežnik, ki je nakaj denarja od pobiranja davkov vzel zase.

Matvozov zaklad so sicer našli, pribora pa nikoli. Novica o najdbi se je kot blisk razširila med detektoraši, pravijo, da se je Matvoz odpravil v hlev in da so takrat našli tisti pribor.

Pred hudo uro je moja mama nesla križevnik ven (del njega) in ga poškopila z žegnano vodo. Če pa se je bliskalo, se je pa bog kregal.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_11_I

Kraj: Javorje

Ledinsko ime: Kmet Silvester

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Škrati

Vir: Möderndorfer, 2000, 67-74

Vzhodno od Črne na štajerski meji je stal Silvestrov dom. Silvester je bil zelo, zelo bogat. V hlevu je imel najlepše konje, žitnice pa je imel napolnjene do vrha. Naj je bila letina še tako slaba, naj je toča pobila vso setev, naj je imela živina kugo, Silvester ni trpel nikoli pomanjkanja.

Ko sosedje niso imeli niti beliča pri hiši, je Silvester žvenketal z zlatniki. Sosedje so se ga izogibali, ker so vedeli, da je s samim hudobcem v zvezi. Če se mu kakšna ženska le ni mogla izogniti, je v žepu stiskala rožni venec, ko je šla mimo njega in ko je bila že nekaj korakov mimo, se je v naglici prekrižala in zmolila očenaš. Ljudje so bili prepričani, da Silvestru sam vrag nosi denar, ker ga niso videli nikoli pri delu. Čudno je bilo tudi to, da Silvester kljub svojemu premoženju ni imel druge služinčadi kakor mutastega hlapca in gluho deklo. Najprej so ljudje samo govorili o tem, resnice pa ni mogel nihče dokazati.

Silvester je imel tudi gostilno. Domačini so zahajali v njegovo gostilno seveda takrat, kadar je bilo kaj cvenka v žepu. Saj se vsak rad pokaže, da nekaj šteje in da je marsikdaj tudi tam zlato, kjer se ne sveti. Večkrat so okoliškim mladcem ni zaljubilo zapustiti gostilne pred polnočjo, a gostilničar Silvester je zelo pazil, da so gostje zapustili gostilno ob pravem času. Kmetskim mladcem se je zdela ta Silvestrova točnost čudna še posebej, ker v tistem času, kakor pravijo, niso poznali policijske ure. Sosedje so hiteli torej priti skrivnosti in sumničenju do dna in so zato nekoč ostali preko polnoči v Silvestrovi gostilni. Ko je bila ura polnoč, je bil Silvester zelo vznemirjen. Tekal je od prvega hišnega ogla do drugega in skušal pridržati goste v gostinski sobi. Gostje se pa niso uklonili, temveč so šli domov. Iti so morali mimo Silvestrovega mlina, kjer so na svoje oči videli Škrate, ko so nosili ukradeno žito v Silvestrov mlin.

Silvester je imel posebno sobo, v katero ni smel vstopiti niti domač človek. Bila je vedno zaklenjena. Tudi Silvester sam je hodil v to sobo samo med dvanajsto in prvo uro po polnoči. Gluha dekla je nekoč pogledala skozi ključavnico in videla, da so sedele okoli mize črne mačke in jedle jagenčke. To so bili Škratje, ki so za Silvestra kradli živež, da mu ga ne bi nikoli primanjkovalo.

Mimo Silvestrove je vodila bližnjica s Koroškega na Štajersko. Po tej bližnjici je hodilo mnogo ljudi, ki so potovali na štajerske sejme. Silvester je vsakega, pri katerem je slutil denar, zvabil v hišo, mu odkazal za spalnico sobo blizu one, kjer so bili Škratje, ponoči pa ga je s pomočjo Škratov zadušil in oropal. V tistih časih so po zapuščenih hišah trgovali krošnjarji. Pri barantanju so ti krošnjarji vedno slišali vzdihovati kmetice: »Bi že kupile, bi že kupile, če bi imele toliko zlatnikov, kot jih ima Silvester!« Vsak krošnjar se je zato zgasil pri Silvestru. Njegove hiše pa ni nobeden več zapustil.

Sprva je bil Silvester pri svojem rabeljskem poslu še tako strahopeten, da ni moril sam, temveč je to prepustil Škratom. Imel je še toliko človeškega čuta, da ni mogel vzeti življenja človeku, s katerim je sedel zvečer pri skupni mizi, jedel ž njim po kmetski navadi iz iste skleda in sprejel še pošteno plačilo za pogostitev. Kadar so Škrati žrtev najbolj dušili, ki je stokala in klicala v smrtnem strahu na pomoč, je zbežal Silvester v mlin, da je ropot mlinskih kamnov zadušil v njem vsak sluh. Šele ko je bil trdno uverjen, da je žrtev trda in mrzla, je šel v sobo k Škratom, sprejel od njih oropano blago in pokazal prostor, kamor naj žrtev pokopljejo. Sprva so jih pokopavali v kleti, ko je v kleti zmanjkalo prostora, pa pod kapom. Silvester je le nerad hodil v klet po vino, ker je tam slišal ponoči hreščanje, kakor bi kosti lomil, in težko sopenje, kakor bi mrtvi grgrali. Polagoma pa je tako posurovel, da je že sam davil ljudi in jih metal v bližnji studenec. Dva sosed sta ga nekoč pri tem opazovala. Moral ju je podkupiti z zlatniki, da sta molčala. Iz studenca so pozneje večkrat slišali stokanje umrlih.

Nekoč je gnal bogat kmet od Sv. Križa pri Belih vodah par volov na sejem v Črno. Ustavil se je s svojo ženo tudi pri Silvestru, ki ju je nagovarjal, da bi se oglasila tudi na povratku in prenočila pod njegovo streho. Kmet in kmetica sta se zvečer oglasila. Kmetu se je zdelo sumljivo, ko je gostilničar zahteval, da morata prenočiti z ženo vsak v svoji sobi. Nikakor se ni hotel ločiti od svoje žene. Samo enkrat v življenju ni storil tega, pa mu je žena v jezici zmetala nekaj loncev na glavo in izpustila polovnjak sadjevca. Silvester je uvidel, da se kmet ne bo vdal in da bi rajši šel ponoči dalje, kot da bi spal v drugi sobi kot njegova žena. Silvester je poizkusil z zvijačo; ponudil je gostilniško sobo za prenočišče. Kmet je bil zadovoljen in si je sezul škornje, odložil klobuk in slekel jopič. Silvester pa je prosil kmetico, da mu pomaga na podstrešje nesti slamnico. Nameraval je zapreti kmetico v podstrešje. Ko sta bila na stopnicah, ji je rekel, naj ga toliko počaka, da on stopi v drugo sobo po luč.

Silvester se je v drugi sobi zmenil s Škrati, na kakšen način bodo udušili kmeta in kako se odkrižali kmetice. Škratje so se spremenili v hlapca in kmetica je slišala skozi vrata nizek moški glas: »Babo zapri v podstrešje, mi bomo pa medtem kmeta zadušili. Takoj nato pa idi h kmetici in ji reci, da je postal kmet ljubosumen, ker je šla s teboj in je tako dolgo ni bilo nazaj, da je nato odšel, češ baba naj le ostane, jaz bom pa v vodo skočil.« Ko je kmetica slišala to, je stekla k možu in mu zavpila: »Beživa, umreti naju hočejo!« Zbežala sta s tako naglico, da kmet niti čevljev, jopiča in klobuka ni vzel s seboj. Toda za njima se je takoj zapodil Silvester. Ker je bil debeluhast, ni mogel tako hitro teči v breg kakor kmetiča, katerima sta podvojila sile še groza in strah. Srečno sta pribežala na vrh hriba, ki se mu pravi Kramarca, do košate bukve, kjer sta se nekoliko spočila in se ozirala za zasledovalcem. Silvester ju je še videl pod Kramarco, toda za njima si ni upal več, ker se je prepričal, da ju ne bo več dohitel. Zbal se je tudi ljudi, ki bi jima lahko prišli na pomoč.

Pregovor pravi, da je sreča opoteča: za prvo nesrečo se je takoj pojavila druga. Tako se je zgodilo tudi Silvestru. Ko mu je ušel kmetič, sta se mu spuntala gluha dekla in mutasti hlapec. Silvester je bil skopuh in je hlapca in deklo tako izkoriščal, da sta se mu uprla. Mlatiti sta morala cele noči; ob štirih zjutraj sta začela, ob desetih zvečer prenehala.

Hlapec in dekla se nista mogla načuditi, od kod je jemal gospodar toliko žita, ker je imel le malo njiv in je bila žetev vsako leto slabša. Zvečer sta zmlatila vse žito, a zjutraj, ko sta vstala, je bilo v skedenju zopet toliko snopov, da sta morala do večera pridno mlatiti. Drugo jutro pa je bil skedenj zopet poln snopov. Hlapec se ni mogel več premagovati: skril se je v skedenj in čakal, kaj bo. Ob enajstih je prišel Silvester s snopom pod pazduho in ga položil na sredo mlatišča. Ob dvanajstih so prišli Škratje in nanosili poln skedenj snopov. Tako so hiteli, da so jim ob eni, ko so končali, tekkel pot z repov. Hlapec se je tako prestrašil, da je dva meseca iz strahu tako razbijal s cepcem, da ga je vsak dan desetkrat zlomil.

Neko noč je šel malo pred polnočjo na skedenj, vrgel tam ležeči snop na ognjišče, na njegovo mesto pa položil težak kamen. Ob dvanajstih so prihrumeli Škratje, a ker je bil na mlatišču namesto snopa kamen, so mislili, da morajo napolniti skedenj s kamenjem. Lotili so se dela, ki je bilo veliko težavnejše kot prejšnji dan. Pri tem so se prevzdignili. Do ene so nanosili poln skedenj kamenja, tramovi so bili preslabi in so se zlomili, mlatišče s kamenjem vred je padlo v hlev. Drugo jutro so našli v hlevu na kupu kamenja tri mačke.

Silvester je imel lepo hčerko, ko je postala godna za možitev, so se dan na dan oglašali snubci. Hči je vedela, da ni grda in da lahko izbira, ker bo najbogatejša nevesta v okraju. Izbrala si je lepega in bogatega kmečkega mladca. Naveličala se ga je še pred letom dni in ga

je zastrupila. Ljudje so marsikaj govorili o njej, a lepa vdova je imela kljub temu dovolj ženinov. Drugega njenega moža je pa vsako noč strašilo, ko je hodil še kot mladec vasovat. Zmotilo ga je bogastvo in vdovina lepota, da ni premišljeval, zakaj ga je Strah zasledoval do Silvestrove hiše.

Ko je Silvestrova hči postala vdova tretjič, so prišli biriči in jo zaprli. Šla je neustrašno v zapor, ljudje so pa mislili, da je nedolžna, ker ni pokazala strahu. Vedela je, da ne bo predolgo v ječi, ker jo bo oče kmalu rešil. Ker rešitve le ni bilo, je očetu zagrozila, da ga bo spravila v nesrečo, če ne bo pohitel, da jo reši.

Silvestrova hči se je kmalu rešila in se je četrtič omožila. Sosedje so bili prepričani, da so jo rešili z zapora Škratje. Pa je niso, ampak njen oče ni plačal nič manj kakor petdeset tisoč goldinarjev za njeno prostost.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_12_I

Kraj: Javorje

Ledinsko ime: Cerkev sv. Jošta

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Svetnik

Vir: Javornik, 2002, 104, 105

Legenda pripoveduje, da so na Drvodlovem v Javorju pri Črni našli podobo sv. Jošta, kar je pomenilo, da mu morajo tam sezidati cerkev. Drvodel ni dovolil, češ, da bi mu romarji pohodili cel travnik. Sv. Jošt pa je to slišal in mu strašno zameril. Kmet Podkrižnik pa je rekel, da bi dal njivo, če bi bilo potrebno. Drugo jutro je že stala podoba na Podkrižnikovi njivi. Podkrižnik je bil ponosen, da si je svetnik izbral njegovo zemljo. Cerkev so sezidali na prostoru, kjer so našli podobo, le to pa so postavili na velik oltar. Tako je nanese, da je bil oltar obrnjen proti Drvodlovi hiši, svetnik pa tudi ni mogel oprostiti žalitve kmeta. Bil je celo tako užaljen, da so vsako jutro našli njegovo podobo na stranskem oltarju, tako da je Drvodelu kazal hrbet.

Tri dni zapored so jo postavljali nazaj na glavni oltar, ponoči pa se je spet preselila na stranskega. Za ta čudež so izvedeli daleč naokoli, tako, da so romarji vanjo veliko romali. Danes pa brezverni svet noče več verjeti v ta čudež in zato je cerkvica sv. Jošta samo še javorska podružnica (Javornik, 2002, 104, 105).

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_13_I

Kraj: Javorje

Ledinsko ime: Kmetiji Komprej in Kavnik

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Strašilo je

Informator: Marija Kompan

A veš, tam v jarku na meji med kmetoma Komprej in Kavnik je strašilo. So rekli, da se tam notri parkljni skrivajo.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_14_I

Kraj: Javorje

Ledinsko ime: Komprej

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Opis lokacije: Kmetija Komprej leži v Javorju severovzhodno od cerkve sv. Magdalene ter jugozahodno od kmetije Kovač. Lipe rastejo vzhodno od domačije.

Vrsta izročila: Lipa

Informator: Marija Kompan

Ja lipa je bila tista, a veš. Ena je stala pred našo hišo. Ko je štala pogorela, je šla tudi lipa. Sej smo nove posadili, ampak lipa dolgo raste. A veš, lipo smo posadili zato, ker so strele raje vanjo udarile kot pa v hišo. Zato pa so tam stale, pa macesen je bil tudi tak.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_15_I

Kraj: Javorje

Ledinsko ime: Kmetija Kavšak

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Mrtvečeva gruška

Vir: Repanšek, 2004, 36-38

Ta zgodba je izročilo naše Kavšakove kmetije. Kar je kdo dobil, je dal naprej, tudi jaz bom dal.

Zanimiva je zgodba o mrtvečevi gruški. Gruška še zdaj stoji. Zgodba o njej se je pri nas večkrat pripovedovala, pa vsi so jo enako povedali.

Zgodba gre tako!

Naj bi bilo leta 1720. na gruntu, bila je velika kmetija, je živelo veliko ljudi: domačih nekaj, hlapcev, dekel, pastirjev pa še drugi so bili. No - in bil je nek praznik, verjetno je šlo za binkošti. Takrat so se zelo držali cerkvenih pravil, zato so dan pred praznikom ob treh končali vsa opravila. Do treh je moralo biti vse porihtano. Padla je komanda, da je treba za drug dan pripraviti foter za živino. Bil je tak čas, da so kosili in polagali svežo travo. Travo je bilo treba zanesti na skedenj.

Bilo je dosti hlapcev in dekel, mladi so bili, neugnani, veseli, da niso vedeli, kaj bi si še izmislili. Navada je bila, da so nosili moški, ženske, se pravi dekle, so pa travo v korpah znosile na skedenj. Med pobi je bil en mlad fleten hlapec, vse so bile v njega zagledane. Pa je šlo za neko stavo, da je rekel: »Tista, ki bo prva prinesla korp na skedenj, bo pa moja!« Pač tako, bolj za hec je bilo vse skupaj rečeno. On pa je razmišljal, kako bi jih malo prestrašil. Pa mu je prišlo na misel, da je vzel štrik, šel na skedenj, štrik za vrat in se je za šalo obesil. Prva, ki je prinesla korp trave, ni prav videla, ker je bilo že mračno. Obrnila je korp in stresla travo ven. Mogoče je, da je prav v njega vrgla vse skupaj, morda ga je kako zbila. Takrat ga je

zagledala: revež je visel. Menda se je grozno prestrašila, začela vpiti in je ušla. Tudi drugi so prišli gledat, pa so vsi zbežali, nobeden ga ni poizkušal rešit. Fant se je res obesil. Drugi dan je bilo pa hudo. To je bil velik greh in tudi sramota za kmetijo. Takrat je veljal strog inkvizicijski zakon. Kavšak je hotel nesrečnega fanta pokopati na britof, saj je bil njihov. Pa ni veljalo, ni ga smel. Potem se je moral sam odločiti, kje ga bo pokopal. Moralo je biti nekje tako, da nihče ne bo odgovoren za njegov grob. Nekako so se odločili in ga pokopali na meji med Kavšakovim in Vrhovskim gruntom. Ker tudi križa ni smelo biti, je bil Kavšak toliko, da je dal tam posaditi eno gruško. Malo sadiko. Tista hruška še danes tam raste, zato ji pa pravimo »mrtvečova gruška«.

Zgodbe pa še ni konec. Ko se je to izvedelo na pravem mestu, je h Kavšaku prišel inkvizitor - ni bilo dovolj, da so tega človeka tako pokopali - zdaj je bilo treba še hudobijo pregnati. Zahteval je od Kavšaka, da mora štalو požgati. Temu pa se je Kavšak uprl: »Ti boš šel, štala bo ostala! Ne pustim je požgati!« Če ne bi bil tako močan, tega ne bi mogli zadržati. In res: štale niso požgali.

Drugo leto, skoraj ob istem času - malo gor ali dol - je strela udarila v hlev in ga požgala. No, so rekli, zdaj je pa vsemu zadoščeno.

Dokaza za to sta dva. Na hlevu, ki še stoji, se še vidijo stari ožgani tramovi. Nekaj smo jih odstranili, ko smo pozidavali hlev.

Na svoje oči sem takrat videl en tram z letnico 1724, se pravi, da je bil takrat postavljen nov hlev. V dveh letih so ga postavili.

Tistega trama niso ohranili, delali so ga cimprmani, pa nisem bil pri vsem zraven, pa mi je tisti tram zgnil. Škoda. Tako drži, da se je hlapec leta 1720 obesil, leta 1721 je štala pogorela, leta 1724 pa je stal nov hlev.

Težko je verjeti zgodbi za tako daleč nazaj. Ampak to, da je bilo tako močno doživetje, da se je pripovedovalo iz roda v rod.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_16_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Močivska kapela

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Zaklad

Informator: Olga Pisar

Tam naj bi pod njo bilo veliko denarja, zato so pa pravili, da tam straši, da se ne bi kdo spomnil pa šel kopat. So pa pravili, da je tam skrit vrč zlata še iz turških časov.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_17_I

Kraj: Jazbina

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: Izvorna lokacija ni znana

Opis lokacije: Ni možen

Vrsta izročila: Meje

Informator: Kristl in Mojca Lavtar

Na mejah je tudi strašilo. So pravili, da zato, ker tam mrtvi mejnike predstavljajo. Če si mrtvecu odgovoril, si si rešil življenje, če pa si bil tiho, pa je nisi odnesel dobro.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_18_I

Kraj: Javorje

Ledinsko ime: Kmetija Končnik

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Žlice so talali

Informator: Kristl in Mojca Lavtar

Pri Kočniku so žlice talali (po ljudskem izročilu to pomeni opozorilo na nevarnost).

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_19_I

Kraj: Jazbina

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kače

Informator: Pavla Pušnik

Na veliko noč smo jajčne lupine natrosili okoli hiše, da ne bi kače prišle in kača te je napadla samo takrat, ko je šla navzdol.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_20_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Čemrnikov graben

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kače

Informator: Pavla Pušnik

Tam v Čemernikovem grabnu je bilo veliko kač in so župnik kar plačevali, da smo pobijali kače. Tako smo bili uspešni, da smo jih skoraj iztrebili. Smo pa verjeli, da ima stara kača krono na glavi in da te kača ne piči, če si starejši od nje.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_21_I

Kraj: Jazbina

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Masovnik

Informator: Pavla Pušnik

Masovnik so je jedli bolj v Solčavi kot pa tukaj.

ČRNA NA KORŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_22_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Kmetija Močilnik

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kresnica

Informator: Olga Pisar

A veš, kako so govorili? Da moreš na kresno noč najti praprotno seme, pa ga v žep dat in potem se moreš v jasli k živini uleči. Potem razumeš, kaj živina govori. Samo tako veš, da praprot ne cveti, je težko seme najti. Po mojem vprašanju, če je to zgodba o Petru Klepcu, mi je odgovorila, da to pa že ni res, da so tam v Jazbini vsi to verjeli.

Pa še eno zgodbo mi je povedala. Na kresnico se mora mlado dekle odpraviti gola pometat, pa mora pometat kontra od vrat. In ko pride do polovice, se mora čez ramo obrnit in tisti, ki za mizi sedi, je njen mož.

Bila pa je ena mlada dekla, pa je to naredila in je za mizo videla gospodarja. Naslednji dan pa je potožila gospodinji in ji povedala, kaj je videla. Pa je gospodinja rekla: »Le glej, da ko boš svojim otrokom potico rezala, mojim daj kruh.« Potem pa je umrla in se je res ta dekla poročila z gospodarjem.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_23_I

Kraj: Jazbina

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kresna noč

Informator: Pavla Pušnik

Na kresno noč smo na mizo dali vse domače pridelke iz semen in jih pokrili. Verjeli smo, da bo to prineslo dobro letino.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_24_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Kmetija Lavter

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kresnica

Informator: Mojca in Kristl Lavter

Na kresnico sicer nismo kurili kresov. So pa v tem času ženske tresle bezek in prosile za moža. Tako je naredila tudi ene dekla in je tresla tisti bezek pa je rekla: »Dej mi moža, pa čeprav rjave brke ima.« Hlapec pa je bil radoveden in je zjale pasel tam čez planke, ki so bile prhle. No in so se zlomile, pa je padel pred babo in ji rekel: »Prekleta baba, tu ga imaš.«

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_25_I

Kraj: Jazbina

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kolomonove knjige

Informator: Pavla Pušnik

Opomba: Ni v katalogu arheoloških najdišč in lokacij.

Niso pa Kolomonove knjige prinašale vedno nesreče. Nekoč naj bi živel deček, ki je knjige bral in je prišel vrag in mu prinesel vrečo denarja.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_26_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Kmetija Jelen

Enota: Črna Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Natk

Vir: Möderndorfer, 2000, 64, 65

Ješ in ješ, a sit nisi. To ti naredi Natk, ki je največja nadloga med ljudmi, ker odvzame jedi tečnost. Najhuje je tedaj, če je lakota v deželi in imaš to spako v hiši. Natk se ugnezditi tudi v studence, ljudi in živino neprestano žeja, voda se jim že gabi, odžejati pa se ne morejo.

Kmet Jelen pod Plešivcem v Mežiški dolini, ki je bil nekoč »rihtar«, župan, za pliberški okraj, je imel za čas francoske vojne kupe denarja. To je bil za tiste čase pravi čudež, saj tedaj kmet niti beriča ni imel odveč pri hiši. Jelena je polni mošnjček naredil za bahača.

»Če bi v treh letih ne predelal niti zrnja, kruha mi še vedno ne bo zmanjkalo!« Tako je dejal in že to leto žito ni več dozorevalo. S svojim bahaštvom je privabil Natka v hišo, ki se je v njej ugnezdil. Čeprav je imel Jelen žita za najmanj tri leta vnaprej, je še vedno žito dokupoval, kajti njemu ni bilo treba štediti z denarjem. Jelenov trud je bil zaman, jedi Jelenovih niso nasitile, ker je imel v hiši Natk zasedeno Šentjanževo mesto. Družina je v letu dni pojedla vse žito, ki bi drugače zadostovalo za tri leta. Pojedli so sila veliko, a ko so vstali od mize, so se ozrli še nazaj, če je še kaj v skledi. Uporabljali so vse mogoče zvijače ter jedli tako počasi, da so se dražili: »Smo hitri kakor Noe, ko je barko delal!« To ni nič pomagalo.

Ko je bila stiska na višku, se je Jelen usedel na prag hiše in se zjokal. Naslednji dan je šel v Letuš pri Mozirju, kjer je tedaj že dozoreval ječmen. Ustavil se je pri kmetu, ki je imel na cvetno nedeljo blagoslovljene šibe med okni in vrati. Ko je stopil v hišo, se je spomnil na Šentjanža in na Natka. Pribarantal je pri kmetu »piskrič«, četrt ječmena. Doma ga je zmlél in skuhalo so iz njega žgance. In glej čudo! Že pri prvi jedi jim je nekaj žgancev ostalo in vsak naslednji dan jim je bilo treba manj hrane. Ko so spekli iz kupljenega ječmena kruh, je vsakega nasitil že hlebec.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_27_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Kmetija Čemrnik

Enota: Črna Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Puščavnik Gregor

Vir: Möderndorfer, 2000, 110

Puščavnik Gregor je živel v Čemernikovem grabnu pod Plešivcem trideset let pod nebeško streho.

Nekoč je odšel v Črno po živila. Ker je bil kosmat kakor črn ovn, so se mu v trgovini smejali, mu molili zrcalce pod nos in ga spraševali, kaj vidi. Odgovoril jim je, da je videl hudiča, ki je kožo nategoval, na katero je trgovce zaradi goljufij zapisoval.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_28_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Kmetija Pik

Enota: Črna Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Osel v Jazbini

Vir: Möderndorfer, 2000, 295

Pik je kupil osla in ga peljal na planino na pašo. Oslu je bilo dolgčas, ker tedaj še ni bilo drugih oslov na paši in je začel strašno rigati. Jazbinci so slišali čudne glasove in prišli v trumah k živali, ki ni bila konj ne krava in se je strašno drla. Vsi prestrašeni so naredili ris okoli osla in začeli moliti.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_29_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Karpuhove peči

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Zaklad

Informator: Kristl in Mojca Lavtar

V Karpuhovih pečeh je zaklad zakopan. So pravli, da je eno veliko drevo za znamenje, zraven drevesa pa da je ena votlina in tam je zaklad.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_30_I

Kraj: Jazbina

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Škopnek

Informator: Pavla Pušnik

Taki so bili kot ognjene krogle, so pravili, da so znamenja. Ko se je bližala vojna, se je na nebu izrisal krvavi križ.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_31_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Suho

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Strašilo je

Informator: Kristl in Mojca Lavtar ter Olga Pisar

Pri Križanovi kapeli je strašilo. Pa tam na Suhi, tam kjer je bila precej močna voda, tam so dekline prale in se je kaj prikazalo. Tam kjer je luč in straši, tam je not navadno zaklad zakopan.

Tam na **S**uhem je strašilo malo pod Lavtarjevo njivo. Tam je vedno voda, pa tako vedno se je nekaj čudno svetilo, na tistem ovinku sredi klanca. Samo tako **veš**, to so se ga ljudje napili pa potem kar nekaj videli.

ČRNA NA KORŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_32_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Kmetija Lavtar
Enota: Črna na Koroškem
Področje: Slovenj Gradec

Lega: Ni določljiva
Vrsta izročila: Lipa
Informator: Mojca in Kristl Lavtar, Mojca Japelj
Opomba: Ni v katalogu arheoloških najdišč in lokacij.

Lipa je slovansko drevo. Vsakič, ko se je družina preselila k hiši, je postavila lipo. Drugače pa smo lipove vejice natrgali in jih v soboto pred binkošno nedeljo nastavili po oknih, so rekli, da zato, ker se nanje usede Sveti duh.

ČRNA NA KORŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_33_I
Kraj: Jazbina
Ledinsko ime: Kmetija Mučilnik
Enota: Črna na Koroškem
Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Lipa
Informator: Olga Pisar

Ja, lipo ima vsaka hiša tu pri nas. Zaradi strel, pa zato, ker so lipe pomembne že iz prastarih slovanskih časov.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_34_I
Kraj: Jazbina
Ledinsko ime: Najevske ledine
Enota: Črna na Koroškem
Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: V štor je molil
Informator: Drago Horjak

A veš, je bil en, mi smo ga klicali Nori Juri. Je bil likvidator, pa se mu je malo zmešalo. In vedno, ko smo mu prinesli hrano, je pri svojem štoru molil, si je naredil oltar. Včasih so ljudje v šture molili.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_35_I in XV_1_2_36_I
Kraj: Črna na Koroškem
Ledinsko ime: Najevnikov vrh
Enota: Črna na Koroškem
Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Nastanek cerkva

Vir: Möderndorfer, 2000, 235

Nekoliko pred tem dogodkom so zidali delavci na Najevinkovem vrhu pri Črni cerkev na čast sv. Lovrenca. Ko so obrezovali tramove, je prifrčal velik vran, zgrabil s kljunom in kremplji eno izmed brun in ga odnesel na jezero.

Nekaj dni zatem je jezero pri Votlici v Žerjavu izteklo po dolini. Delavcem ni bilo več težko sezidati cerkev na Najevnikovem vrhu, ker se je dolina posušila. Iskali so bruno in ga našli pri Mali Črni, ki pa ni bilo tisto, katero je vran odnesel iz Najvenikovega vrha. Zato v Mali Črni ni bil pravi prostor, da bi postavili cerkev. Kadar so jo dozidali do strehe, jo je voda odnesla. Opustili so torej samo križ, ki stoji še danes.

Niže od Male Črne so končno vendarle našli pravo bruno in sezidali cerkev, ki stoji še danes. Cerkev so posvetili sv. Ožboltu, ker ima ta svetnik vrana v roki in ker je gotovo sv. Ožbolt ukazal vranu odnesti bruno.

Okoli cerkve so zidali hiše, nastala je vas, okoli vasi se je pa še vedno razprostiral črni gozd in zaradi tega se imenuje vas Črna.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišč: XV_1_2_37_I, XV_1_2_38_I, XV_1_2_39_I, XV_1_2_40_I.

Kraji: Peca, Solčava, Ludranski vrh, Črna na Koroškem

Ledinska imena: Kordeževa glava

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Turki

Vir: Möderndorfer, 2000 238-246

Opomba: Kaple (ID AVSTRIJA), ki lokacijsko spada pod Avstrijo, in Štalekarjevega vrha (ID XV_3_6_14_I), ki lokacijsko spada pod Mežico.

Skoraj vedno, kadar so Turki pridrli v slovenske kraje, so skušali opliniti tudi Mežiško dolino. Na Kranjskem in Hrvaškem so naložili dovolj ljudi, katerim je bilo znano, da je onkraj Uršlje in Karavank bogata država. Z namenom, da bi si nabrali zakladov iz koroških svinčenih rudnikov, so prodrli celo na Rajbelj na Zgornjem Koroškem, a njihov up se ni izpolnil, ker so zamenjali svinčeno rudo z zlato. Oropali so vasi okoli Drave in prihrumeli tudi v Mežiško dolino. Prva drhal, ki je dosegla v Mežiško dolino, svojih roparskih izletov ni več ponovila, a vest o bogastvu mežiških rudnikov so janičarji zanesli med druga krdela. Tolpa, ki je oropala Pliberk in Doberlo vas, je hotela priti tudi v Črno, katere bogastvo je bilo znano daleč okoli.

Turki so bili prepametni in so spoznali, da ne bo mnogo plena, če bodo prodirali po dolini. Tedaj bi namreč domačini zažgali na najvišjih gorah kresove v znamenje, da je treba vse spraviti na varno, kar je mogoče, ker je Turek v deželi. Zato so hoteli preplezati gorovje in udarili v Črno kakor strela iz neba, da bi Črnjanom ne bi bilo mogoče poiskati zaklonišča. Prodrli so iz Pliberka na Rišperk. Do Rišperka pot še ni bila težavna. Prodiranje proti Peci pa jim je delalo večje težave.

Ko so po hudih naporih prilezli na pobočje Pece, je nastala strašna burja. Bliskalo je in treskalo kakor na sodni dan. Naredila se je ploha, da je lilo kakor iz škafa. Turki so bili kmalu

mokri do kože in so se tresli od mraza kakor trepetilka. Nikoli še niso videli planinskih lepot in groze neviht v višini niso poznali. Marsikateri Turk je padel iz strahu s konja na kolena, ko so udarjale strele v skalovje. Klicali so svojega Boga na pomoč, vmes pa kleli po turško, hrvaško in slovensko. Tavalj so okoli, ker niso vedeli, kje so. Šele pozno popoldne je ponehala burja. Turki so pozabili na nevarnost in se veselili bogatega plena, saj jih nihče ni mogel v takšnem neurju opaziti na njihovem prodiranju po gorovju in opozoriti Črnjanov na njihov prihod. Prepričani so bili, da jim je sam Alah poslal burjo in jih tudi še po burji zavil v meglo, ki se je tako zgostila, da so zadnji jahači komaj videli repe pred njimi stoječih konj. Med potjo so zajeli pastirja. Ta se je tako prestrašil, ko je videl turške obraze, da je zajecjal na vsako vprašanje samo: »Da, da!« Turki so ga vprašali, če je pred njimi ravnina, če lahko hitro jahajo in če bodo kmalu pred Črno. Pastir je iz strahu na vsako vprašanje pritrdil. Zato so Turki pognali konje v dir. Da pa ni nobeden izgubil sledi, so vsi pognali konje, kar se je dalo.

Turški paša je v diru prijahal na Kordeževe peči (skale) - Kordeževa glava. Zavoljo megle ni videl prepada in je strmoglavlil s konjem vred v globočino, za njim pa jezdec za jezdecem. Zaostali Turki so slišali hrup in skok in drveli še z večjo naglico naprej, ker so mislili, da je prvi oddelek že v boju s Črnjani. Samo malo se jih je rešilo, vsi drugi so obležali mrtvi pod Kordeževo glavo.

Kordeževa skala je rešila Črno pred Turki. Še dandanes najdemo pod to skalo turško sabljo ali nož. Turki, ki so se rešili, so se vrnili, od koder so prišli, in sporočili nesrečo tovarišem, ropajočim drugod na Koroškem.

Drugi turški paša se je strašno razjezil, ko je zvedel za nezgodo. Zbral je svojo čredo in jo mahnil po cesti po Mežici. Imel je trden namen oropati Črno in se maščevati za poginule tovariše. V Mežici pa je zagledal grad grofa Štalekerja. Upal je na bogat plen in naskočil grad. Strašno veliko Turkov je padlo, zavzeli so grad pa šele po drugem naskoku. Ker je grof vse zlato zakopal in se sam na čudežen način rešil, niso dobili Turki mnogo plena, poginilo pa jih je mnogo. Srditi paša je nadaljeval pot v Črno in došel do Najevnikovega križa na Ludranskem vrhu. Od tam je videl žareti na vseh hribih kresove in se tako prepričal, da ga v Črni že pričakujejo.

Preštel je svoje ljudi in spoznal, da je preslab za napad. Nikakor ni hotel doživeti takšnega konca, kakršen je zadel njegove prijatelje na Peci.

Sonce je prispelo in omamilo Turke, da so južinali. Paša se je tako potil, pa bolj iz strahu in skrbi kakor zaradi vročine. Ukazal je nasaditi na prostor, kjer so počivali, dvanajst lip in zakopal pod te lipe za celo stavbo zlatega in srebrnega jedilnega orodja ter srebrno sedlo svojega konja, ki je pobegnil na Štalekarjevem gradu. Zarotil se je, da bodo po dolgih letih Turki zopet obedovali na Ludranskem vrhu, v senci lip, ki jih je on nasadil.

Črne paša ni napadel, temveč se je vrnil na Turško. Pet lip od tistih, ki jih je zasadil turški paša, stoji še danes pri Najevnikovem križu. Srednja meri zdaj že osem metrov in je votla. Votlina je tako obsežna, da lahko vanjo namestiš mizo in šest stolov.

Turki so prodirali proti Železni Kapli, pa nikdar niso prišli v Črno. Tretjič in poslednjič so poizkusili svojo srečo od štajerske strani. Črna jih je še bolj mikala, ker so bili prepričani, da bodo dobili obilen plen, kajti znano jim je bilo, da Črne še nikoli ni nihče izropal. Vse vasi so Turki večkrat izropali in zaradi tega na zadnjem pohodu niso dobili mnogo plena. Tretjič je rešilo Črno čudovito naključje.

Turki so ropali Solčavo in imeli so samo še kratko pot do Črne. V Solčavi pa je živel v tistem času pobožen mož. Bil je obdarjen z božjo milostjo, spoznal se je tudi na Kolomonove bukve. Naredil je tako, da je spremenil cestni prah v uši.

Ko so ropali Turki po Solčavi, so si nabrali tega prahu in uši so jih grizle do krvi. Čim dlje so jahali proti Črni, tem več prahu je bilo, tem več uši jih je grizlo. Več ko polovica Turkov je popadala s konj, le nekaj najbolj krepkih je zdržalo, kolikor so jih nesle pete in konjska kopita, od koder so prišli.

Črno so rešile pred Turki kamnita Peca, žebljasta Železna Kapla in ušiva Solčava.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_41_I

Kraj: Javorje

Enota: Mežica, Ravne na Koroškem

Ledinska imena: Koroška Kramarica

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Jezero

Vir: Möderndorfer, 2000, 234, 235

Opomba: Glej še Votla peč, ID XV_9_11_24_I, in Votlica, ID XV_3_6_13_I.

Mežiška dolina od Kramarice pri Črni pa do Votle peči pri Guštanju je bila nekoč globoko jezero. Med Mežico in Črno, kjer je sedaj topilnica svinca, je bilo jezero predeljeno v zgornje in spodnje jezero. Ljudje so prebivali v tistem času samo na južnem in severnem obrežju. Vsa pokrajina do Gosposvetskega polja je bila pokrita s črnim, temnim gozdom.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_42_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Kmetija Šisernik

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Škrati

Informator: Fanika Klančnik

Opomba: Suhadolška žaga, ID XV_10_15_21_I.

Tam pri Suhadolški žagi, tam je bil en škrat. Pa si je noge namakal v vodi. Domači fantje pa so bili žleht, pa so se odločili, da škrate ugamejo. Zdaj pa tako veš, da je moral škrat škornje sezut, ko si je šel noge namakati. So se pa zmenili, da ga dobijo na limice, so mu pa škornje s smolo namazali. Škratek se je pa ujel. In so ga peljali do Šisernika. Tam pa jih je začel lepo prositi, če bi ga lahko izpustili, da jim bo nekaj pokazal. Vodo je rekel, katere takrat pri Šiserniku res ni bilo. No, in fantje so rekli, da lahko. Škratek je res pričaral vodo, tisti izvir tam pri Šiserniku in od takrat imajo tam vodo. Škratek sam pa se je skrnil v tisti izvir in nikoli več ga niso videli.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_49_I

Kraj: Črna na Koroškem

Ledinsko ime: Kmetija Ojstrčnik

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Črna baba

Vir: Möderndorfer, 2000, 201, 202

Opomba: Kmetija Pričnik, ID XV_3_6_7_I.

V Mežiški dolini imamo pogosto dež ali kakor pravijo: sv. Elija pljuva. Zgodi se tudi, da oblak samo kokodaka, da samo grmi, a ne dežuje. Pozimi sv. Elija nikoli ne pljuva in zato je redkokdaj dež, pogosto pa strižejo po nebesih ovce in kosmine padajo na zemljo in tedaj imamo droben sneg. Če si pa v nebesih izmislijo in lupijo debelo čebulo, zapade pod Peco in Uršljo debel sneg. Ker je v nebesih mnogo ljudi, morajo imeti ograjo, kamor obešajo obleko, in to so oblaki. V Mežiški dolini sneži in dežuje samo tedaj, kadar se v nebesih stepejo in po nerodnosti pretrgajo ograjo.

Kakor povsod drugod, tako dela tudi v Mežiški dolini vsem največ skrbi toča. Če pada babja jeza, se še zmenijo ne mnogo, toda če stopi kdo na prag in reče: »Coprница!«, tedaj si zažgejo coprnice lase in iz neba začne padati debela toča. V nebesih si vselej, kadar lije močan dež in gre toča, prižgejo sveče, na zemlji se pa vidijo bliski, ki pa nimajo moči in so brez strehe; na zemljo se sliši samo angelska godba, grmenje.

Pri Pričniku v Mežici je živela svoje dni stara ženska. Nekoč je šla na travnik po travo za svinje. Zmračilo se je že bilo in črni oblaki so segali skoraj do zemlje. Iz oblakov je skočila Črna baba. Starka se je hudo prestrašila in zbežala. Ko je tekla kakih dvajset korakov, je pogledala nazaj in videla, kako je Črna žena izginila zopet v oblaku, ki se je dvignil v oblak in tekel za starko. Preden je starka dospela do Pričnika, jo je že dohitel oblak in iz njega je začela padati debela toča.

Nad Črno se je zbrala nekega dne huda nevihta. Ostrčnjakov hlapec je bil še na polju. Videl je, kako je iz oblaka, ki je krožil okoli hiše, skočila črna žena in se spet dvignila v oblak. Hlapec se je skril za grm in gledal, kaj bo. Tedaj je prišla na polje druga neznana ženska, se slekla, se po vsem trupu namazala s črnim mazilom ter potem govorila: »Smuk nad grmovjem, smuk nad pečovjem!« Mazilo je skrila pod grm in izginila v oblak, iz katerega je začela padati toča. Hlapec je vzel posodo z mazilom, ker ga je pustila čarovnica, in se namazal po vsem telesu. Govoril je kot ona ženska, a si ni natanko zapolnil besed. Rekel je: »Smuk po grmovju, smuk po pečovju!« Ko je to govoril, ga je začelo nositi po grmovju in skalovju, da je bil do krvi popraskan in pobit. Samo še nekoliko živ je naposled obvisel na borovi veji in si tako rešil življenje.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_50_I

Kraj: Javorje

Ledinsko ime: Kmetija Petrič

Enota: Črna na Koroškem, Podgorje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Gozdni mož

Informator: Möderndorfer, 2000, 27, 28, 29

Opomba: Ostale lokacije glej pri Kmetija Plešivčnik, ID XV_10_15_26_I, in kmetija Kotnik, ID XV_10_15_25_I.

Blizu Kotnikove kmetije pod Plešivcem v gozdu na meji med Štajersko in Koroško je živel svoj čas Gozdni mož. Bil je opičje postave, imel je kosmate roke, zaraščen obraz in velike brke. Hodil je po večni luči po pobočju planine in nenehnem vpitju: »Hojoj, hojoj!« Če se mu je kdo oglasil ali ga je oponašal, tedaj je smel pojesti vsako žensko, katera je bila ob večernem zvonjenju brez moškega spremstva zunaj hiše. Ni pa imel pravice do ženske, če je imela otroka moškega spola v naročju.

Nekega večera je šel Petričev hlapec v mlin. Gozdni mož je vpil in hlapec se mu je oglasil. Ko so sedli zvečer Petriči k večerji, je nekdo potrkal na okno in vrgel žensko nogo v hišo in zavpil: »Kar si pomagal dobiti, boš tudi pomagal jesti.«

Dva mladca sta nesla vrečo volne. V gozdu sta zapazila Gozdnega moža. Vsa prestrašena nista vedela, kaj bi počela. Zmetala sta volno iz vreče in zlezla vanjo, da sta moleli samo glavi iz nje. Gozdni mož je prišel do njiju, debelo gledal na glave in vrečo, kjer bi se morale videti noge. Prevalil je vrečo na to, potem pa še na ono stran, zmajal z glavo in zavpil: »Hoj, hojoj! Trikrat pomnim travnine, trikrat pomnim les, takšne živali, ki ima dve glavi, a je brez nog, še nisem videl. Oče je premlad, moram še dedija pobarat, kaj je to!« Odšel je v temni gozd, mladca pa sta pustila volno na mestu in ušla.

Gozdni mož je srečal mladeniča. Vprašal ga je, če je človek. Ves prestrašen mu mladec odgovori: »Nisem«.

Gozdni mož je šel z njim in mu povedal, da bi rad videl človeka. Nasproti jima je prišla ženska, mladenič pa si ni upal povedati, da je ženska človek. Na srečo sta se namerila na starega vojaka. Mladenič je sedaj priznal, da je vojak človek. Gozdni mož je rekel vojaku: »Če si ti človek, se pa dajva.« Mladenič je iz strahu zbežal. Vojak pa je ustrelil Gozdnega moža, kar temu ni nič škodovalo. Nato se ga je vojak lotil z mečem, da je Gozdni mož pobegnil. Dohitel je mladeniča in mu potožil: »Človek je bil kot sam vrag. Najprej mi je pljunil v obraz, nato je pa potegnil rdeč jezik in me hudo našgal.«

Gozdni mož je nadlegoval tudi Plešivčnikove ženske. Plešivčnik mu je nastavljal škornje, ki jih je znotraj namazal z limom. Gozdni mož je škornje našel, hotel postati enak ljudem in jih je obul. Ker pa ni bil vaje hoditi v škornjih, je prihitel Plešivčnik s hlapci in ga ujel. Plešivčnik je imel Gozdnega moža za hlapca in bil z njim prav zadovoljen. Ker je bil zelo močan, je delal za deset drugih hlapcev. Bil pa ni samo dober delavec, še v večji meri je bil dober svetovalec. Vselej je dejal gospodarju, če bo prihodnje leto suša ali pa preobilo dežja. V letu, ko je nastopila lakota, je vpil: »Hoj, hoj! Malo snopičev, veliko mrličev!« Napovedal je tudi, kdaj bo slabo vreme, nevihta in toča, kako se naj čuva, da se ne bo pripetila nesreča. Kmet je imel zaradi tega Gozdnega moža zelo rad pri hiši in je lepo skrbel zanj.

Ker Gozdni mož ni bil vaje hoditi v škornjih, mu je dal Plešivčnik konja, da je jahal. Spremljal ga je na Plešivec, kjer je imel cerkveni ključar pravico prodajati na cerkvi pri sv. Uršuli pred in po maši jedi in pijačo. Ob takih prilikah je Gozdni mož vedno opozarjal Plešivčnika: »Tukaj jahajva počasi, ker je takoj pod zemljo voda, tamle pa lahko hitro jahava, ker pod zemljo ni vode.«

Nekoč je na poti na Plešivec vprašal kmeta, če sme stopiti s konja in vzdigniti ob potu ležečo skalo. Plešivčnik je mislil, da hoče pokazati svojo moč in je privolil. Gozdni mož je dvignil skalo in bliskovito smuknil v odprtino. Ko je bil že v votlini, se je obrnil proti strmečemu kmetu, držal s palcem ogromno skalo nad svojo glavo in se ponavljal: »Imeli ste ptiča, pa ga niste znali rabit. Če bi ga vprašali veliko, bi vam bil veliko povedal. Če bi ga bili vprašali, bi vam bil povedal največjo skrivnost na svetu in izvedeli bi že bili, zakaj je v orehovi lupini sredi jedra križ.«

Gozdni mož se je gospodarju še zahvalil za lepo ravnanje in obljubil, da se mu bo izkazal hvaležnega s tem, da ne bo nadlegoval več ljudi in bo pustil vse Plešivčnike v miru. Gozdni mož je ostal mož beseda.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_51_I in XV_1_2_52_I

Kraj: Podpeca, Javorje

Ledinsko ime: Cerkev sv. Helene

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Ajdi

Informator: Pavla Pušnik

Ko je Ajd gradil cerkev na sv. Heleni, se je po kladivo stegoval v Javorje.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišči: XV_1_2_53_I in XV_1_2_54_I

Kraja: Podpeca in Javorje

Ledinski imni: Cerkev sv. Helene in cerkev Sv. Magdalene

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Sodni dan

Vir: Möderndorfer, 2000, 216-217

Opomba: Cerkev sv. Uršule, IDXV_9_11_4_I.(Spada pod enoto Ravne na Koroškem)

Učenjaki si belijo glave, kdaj bo zadela nesreča, da bo zadela zvezda drugo zvezdo, ali pa bo zgrešila svojo večno pot okoli sonca itd. In da bo tedaj sodni dan. Otroci rešujejo to vprašanje bolj preprosto in vedo, da bo tedaj sodni dan, kadar bo Bog vse k sebi poklical. Neki koroški Jur pa ve tudi za sodni ponoč in trdi, da bo v tistem usodnem času tako napravil, kakor da ne bo slišal klica.

Čisto natančno pa vemo samo v Mežiški dolini, kdaj naj pričakujemo sodnega dne.

V trikotu okoli središča našega svinčenega rudnika v Žerjavu stoje tri cerkve. Prva je cerkev sv. Marije Magdalene v Javorju pri Črni, druga sv. Uršole na Plešivcu, tretja sv. Helena na pobočju Pece. V zvezi s tremi cerkvami so mnogi čudeži. Ob kvatrnih večerih švigajo od cerkve do cerkvice zvezdice, podobne plamenečim zubljem modrikaste barve. Človek, ki ima milost, opazovati te švigajoče zvezdice, bo gotovo srečen, kajti zvezdice so svetnice ali svete

device, katerih ostanki so baje shranjeni v treh cerkvah in hodijo druga k drugi na obisk. Te tri cerkvice bodo napovedovale pričetek sodnega dne.

Cerkvica v Javorju stoji vedno v isti višini, sv. Uršola se zniža, sv. Helena pa se zviša vsako leto za debelost pšeničnega zrna.

Kadar bodo stale vse tri cerkvice v enaki višini, bo sodni dan in tedaj bo jok in škripanje z zobmi.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_55_I

Kraj: Jazbina

Ledinsko ime: Kmetija Šisernik

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Povodni mož in Črna baba

Vir: Möderndorfer, 2000, 17-24

Opomba: Ostale lokacije v zgodbi: Kmetija Lubenc, ID XV_9_11_28_I, Stopinja, ID XV_9_11_30_I, Jezero, ID XV_9_11_30_I, Kolena, ID XV_10_15_29_I, Vernerca, Sv. Danijel, ID XV_2_20_2_I, Lovrenška jezera, ID XV_4_21_1_I.

Na Plešivcu stoji cerkev, posvečena sv. Uršoli. Cerkev obiskuje v poletnem času veliko turistov in še več romarjev. Poleg cerkve je gostilna. Ko dospeš na vrh in uživaš razgled po lepi Koroški tja do Vrbskega jezera, bi se rad pokrepčal in ugasil žejo z mrzlo planinsko vodo - a vode ni nikjer, kvečjemu dobiš malo kapnice.

Prav tam, kjer danes stoji cerkev, je bilo nekoč jezero, v katerem je prebival Povodni mož. Sv. Uršule tedaj še ni bilo. Sv. Uršula je prišla iz Hrvaške in se naselila najprej na Pohorci blizu Slovenj Gradca. Tam ji ni ugajalo, ker so pastirji pokali z biči.

Na sedlu pri sv. Danijelu je bila lepa ravnica, porasla z visoko travo. V tem lepem kraju so v travi našli podobe sv. Uršule, kar je pomenilo, da ji naj na tem mestu sezidajo cerkev. Posestnica tega posestva pa je bila skopa žena in se je bala, da bodo romarji pohodili vso lepo travo, zato ni pustila zidati cerkve. Zjutraj, ko je vstala, je bila tam, kjer bi morala stati cerkev, velika struga.

Užaljena Uršola je prišla na Plešivško planino, kjer je pokleknila na kamen in si ogledovala pokrajno. Na skali, kjer je klečala, se še danes vidijo odtisi kolena in romarji prav radi krhajo skalne drobce, da jih nesejo domov za spomin in zdravilo. Na Jelenovem travniku se je Uršoli udrla noga v skalo. Vdolbina v kamen je ostala, vanjo še danes romarji vtikajo noge in so prepričani, da jih potem ne bodo več bolele. Marsikomu se je tudi že pripetilo, da je lahko spravil nogo v vdolbino, iz nje pa bolj težko.

Ko je sv. Uršola prispela na goro, ki ima podobo trikotne piramide med Slovenj Gradcem, Šoštanjem in Črno in Mežico, ji je zelo ugajalo. Na lepem prostoru je bilo jezero, v katerem je prebival Vodni mož. Sv. Uršola ga je poklicala iz jezera in mu naročila, naj odpelje jezero drugam, ona pa da mu prepusti svoje staro prebivališče na Pohorci.

Povodni mož se je na Plešivcu zelo dolgočasil, ker ni videl vsako leto nikogar razen pastirjev, ki so vedno enako ukali in peli pesmi, ki jih je znal že na pamet. Saj se kakih 200 let ni prikazala niti ena pastirica, s katero se bi lahko pogovarjal. Z naročilom sv. Uršole je bil zadovoljen. Ko ji je obljubil, da se bo preselil z jezerom na Pohorco, po stari moški navadi ni pomislil, kako lahko je kaj obljubiti ženski in kako težko je včasih obljubo izpolniti.

Povodni mož naj bi se ponižal, da bi nosil kakor ženske vodo na glavi s hriba na hrib, in to on – Povodni mož - vladar vseh vod! Ni bilo druge rešitve zanj, kakor da se je spremenil v pastirja in šel prosit kmeta Šisernika, da mu prepelje jezero. Toda doživel je strašno ponižanje. Šisernik ga je sprva poslušal, ko pa je vse zvedel, se je samo pomilovalno nasmehnil in mu obljubil, da bo že polagoma opravil, dovršil pa šele tedaj, ko bosta vola Muri in Suri imela mlade. Povodni mož je uvidel, da ga ima kmet za norca. Moral mu je torej povedati, da je Povodni mož in da mu je Črna baba naročila, da se mora preseliti z jezerom. Nato se je Šisernik razjezil in ga je s svojo gorjansko pestjo tako udaril, da je priletel najprej Povodni mož čez prag, za njim pa njegove cokle.

Naslednje jutro je pritekla dekla vsa prestrašena v hišo in povedala, da sta črna vola Muri in Suri vsa potna in izmučena, kakor da sta vso noč hlode vozila. Šisernik se je spomnil tujega, znorelega pastirja in pohitel ves v skrbeh v hlev, kjer se je kmalu prepričal, da si je blaznež sam vzel vole. Ko je videl, da voli niso bolni, je hitel k jezeru, ki je bilo še manjše. Šisernik pa je pričel premišljevati, če ni bil neznani mož res Povodni mož.

Povodni mož je res odvažal vodo s škafo iz jezera na Pohorco in jo tam izlival. S prevažanjem pa je imel težave, zakaj voli so bili vajeni krepkih rok in njegovih vzpodbudnih klicev: »Hej Muri! Hej Suri!«. Pri Ljubečevi bajti, kjer je zdaj gostilna, in pri Vernrci je zavozil s poti, da je nekoliko vode pljusnilo iz škafa. Ta dva kraja sta priskrbljena z vodo samo zaradi te nerodnosti.

Drugo noč je Šisernik v hlevu pri jasliah čakal, kaj bo. Povodni mož je odprl vrata in zaklical: »Suri, sem pojdi, Muri, sem pojdi!« Oba črna vola, ki sta bila dvojčka, sta se odveza in šla za njim. Tretjo noč je Šisernik zabil vrata in se skril za oglom. Povodni mož je prišel in vzdignil ogel hleva, poklical vola in ju hotel odgnati. Šisernik se je opogumil in zavpil: »Kdo ti je dal pravico, jemati moje vole?« Povodni mož ga je potolažil: »Le nič se ne boj, nič žalega se ne bo zgodilo volom. Saj veš, oni Črni babi sem obljubil, da jih bom preselil z jezerom na Pohorco.« Šisernik se ni več upiral, ker je videl, da sta vola vedno bolj rejena in dan za dnem močnejša. Ko je Povodni mož zvozil vso vodo in se sam preselil na Pohorco, je vsakemu volu na rogu visela mošnja zlata.

Komaj se je jezero posušilo, so že ljudje zagledali podobo svete Uršule, ki je izginila iz ravnice pri sv. Danijelu. Takoj so spoznali, da se je zgodil čudež. Sezidali so cerkev na čast sv. Uršole in tudi goro so krstili na njeno ime. Cerkev je precej visoka. Zidarji niso mogli postaviti velikega zidanega stolpa, zato so napravili lesenega.

V starih časih se je prigodilo v tej cerkvi več čudežev, prišli so bolni ljudje na božjo pot in so ozdraveli. Nekoč je živela kmetica, ki ji je bilo ime Uršula. Mnogokrat je prišla k sveti Uršuli na božjo pot in mnogo je vselej darovala. Ko je kmetica umrla, je slišal cerkvenik, ki je spal poleti v romarski bajtici, kako je velik zvon zvonil kmetici ob njeni smrti.

Velik zvon tehta trideset centov. Ljudje so ga z veliko težavo in z očitnim čudežem spravili na Plešivec. Pod voz so vpregli šest parov volov. Kadar je šla pot navzdol, so pripregli tri pare k

zadnjemu delu voza, da so ga zadržali, da ni padel v prepad. Prva sta bila vprežena Suri in Muri. Na najhujšem klancu, ki je strm kot streha, se je utrgala med prvim in drugim parom veriga in vsi so mislili, da bodo padli zvonovi in Šisernikova vola v prepad. Suri in Muri pa sta pokleknili in zadržala voz.

Povodni mož je bil pri Šiserniku v največjo nesrečo. Zaradi zlata, ki sta ga imela vola na rogovih, je postal Šisernik zapravljivec, zanemarjal je posestvo, ki je prišlo na boben. Kupil ga je grof in danes je Šisernik na Uršlji grofov najemnik.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_56_I

Kraj: Podpeca

Ledinsko ime: Peca/Kordeževa glava

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Ajdi

Vir: Stanonik, 2000, 264

Opomba: Ostale lokacije v zgodbi: Dravograd, ID XV_2_20_1_I, Uršlja gora, ID XV_9_11_32_I.

Tako so mi pripovedovali že moja pokojna mama, da so pred nami živeli Ajdi. Baje so bili tako veliki, da je Ajdova žena stala z eno nogo na Peci, z drugo pa na Uršlji gori, da je tako zajemala vodo iz Drave. Nekoč se je Ajdova dekla vračala po Ptujskem polju in je tam zagledala kaj čudno reč. Vse skupaj je zbrala v predpasnik in odnesla gospodarju. Gospodar pa zagleda orača, plug in voliča. »Veš kaj, to pa kar lepo odnesi nazaj na polje, to so pa ljudje in živina, ki orje in dela. Tako bo za nami ta mali narod zagospodaril, ko bomo mi izumrli.« Zopet je dekla pobrala v svoj predpasnik vole, plug, orača in voliča in odnesla na njivo, kjer jih je prej pobrala. Lepo je vse skupaj dala ven iz predpasnika in zopet se je plug zaril v zemljo. Dolgo je gledal to čudo, ni in ni mogla doumeti, da bi bili nekoč njihovi potomci tako majhni, a žal je res tako.

KOTLJE

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_1_ I

Kraj: Kotlje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Rimska cesta

Informator: Marjan Merkač

Tam na naši njivi, tam ko so delali postajo za plinovod. Ko so odkopali, sem videl, da so bili po tleh naloženi navadni kamni, videlo se je, da so tisto kamenje tam namensko pustili. Predvidevam, da zato, ker je tam neka voda, pa da so lahko čez šli. No, in tam je moja žena nekaj brskala in se je nekaj zasvetilo. In mi prinese pokazat, a veš, da je bil beneški zlatnik. Nisem mogel verjet. Zato pa predvidevam, da je šla tu mimo nas rimska cesta.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_2_ I

Kraj: Kotlje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Proti toči

Informator: Filip Merkač

Kot že veš, smo sežigali butarce, ne veš pa, da smo iz butarc sestavili križ in ga postavili na njivo. Prižigali smo tudi krstne sveče in zvonili, ker sem bližnji kmet, so mene klicali. Ne spomnim se, da bi takrat, ko smo zvonili, padala toča, takrat je huda ura Kotlje vedno obšla.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_3_ I

Kraj: Kotlje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Zlobna voda

Informator: Silva Sešelj

V Kotljah je bila vedno za vse voda kriva. Sploh takrat, ko se je rodil kak nezakonski otrok, so pravili, da ga je voda naredila.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_4_I

Kraj: Kotlje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Prerokovanje

Informator: Jožefa Barl

Ko sem ravno pri porodu, naj povem še to, da je morala po stari šegi nesti botra otroka h krstu, posebno če je bila deklica, pa tudi fanta, čim bolj po sredini ceste, da otrok ne bi v življenju zašel na stranske poti.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_5_I

Kraj: Kotlje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Prerokovanje

Informator: Rozalija Rožen

Opomba: Informatorica ni želela, da objavim lokacijo kmetije, ker so sorodniki še živi.

Veš, je bila ena kmetija, pa prosim ne imena napisat. Tako je bilo, da je gospodar dal hlapcu denar za vole. Potem pa je hlapca na stranišče, pa je denarnico izgubil. Od samega sramu se je obesil. Tam pri tisti kmetiji pa so denarnico pobrali in si sezidali hišo. In od tistih časov je tam strašilo, čeprav so bili čudno pobožni. So pravili, da tisti hlapec tam hodi. No, in pol je umrl gospodar. In pravijo, da se je pojavil trop prascev, tam do Tonija so se oglašali, ko je zvonilo, potem pa so kar naenkrat izginili. A veš, da se tiste hiše tam še vedno nesreča drži. Gospa je prosila, da naj ne objavljam priimka lastnikov in naj ne izdam lokacije hiše.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_6_I

Kraj: Kotlje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Jezero

Informator: Majda Klemenšek

Ljudje so se čudno radi veselili, pa so plesali. Takrat je prišel en možic in je rekel: »Ne plesat, na pepelnico ne smete plesat.« Ljudje niso poslušali in so kar plesali. Možic je prišel nazaj, pa pod pazduho je imel sodček in ga je odprl, voda pa je kar tekla in tekla. In tako je nastalo jezero v Mežiški dolini.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_7_I

Kraj: Kotlje

Ledinsko ime: Kmetija Hrvat/Hrvatov križ

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Mrtveca so nesli

Informator: Filip Merkač

Gospoda sem vprašala, kje so se Brdinčani srečali s kotuljskim župnikom, ko so rajnega prinesli k zadnjemu počitku. Pa mi je rekel, da pri Hrvatovem križu. Trupla pa so vozili ali s konji ali pa so jih k maši prinesli na ramah v krsti.

Do sem so prinesli mrliča in tukaj ga je čakal župnik ter ga pospremil v cerkev na pokopališče.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_8_I

Kraj: Kotlje

Ledinsko ime: Kotuljsko pokopališče

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Pokopališče

Informator: Silva Šesel

Znano je, da so pokopališča vedno na lepih krajih. Včasih je bilo pa tako, da so samomorilce pokopavali zunaj obzidja, tam vzhodno od zidu, kjer je danes novi del. Župniki so bili pa na najlepšem kraju pokopani.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_9_I

Kraj: Kotlje

Ledinsko ime: Kotuljsko pokopališče

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Pokopališče

Informator: Filip Merkač

Veš, včasih ni bilo tako kot danes. Kraji za samomorilce in komaj rojene otroke so bili ločeni. Ker so pravili, da neposvečeni nimajo kaj iskati v sveti zemlji.

Če so pri prekopu groba naleteli na kosti, jih niso jemali ven, niti jih niso prali, temveč so jih le položili nazaj v grob.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_10_I

Kraj: Kotlje

Ledinsko ime:

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Višinske kmetije

Informator: Rozalija Rožen

V starih časih so gosposki beriči iskali mlade fante, ki so se skrivali pred vojsko. Sej veš, v tistih časih je moral mladenič dati vojski svoja najboljša leta. Pa so se šli skrit, visoko v Uršljo, kjer je veliko votlin. In tako so pripovedovali, da so oni ustanovili tiste visoke kmetije tam gor. Pa tudi po radiu je bilo to.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_11_I

Kraj: Kotlje

Ledinsko ime: Kotuljsko pokopališče

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Opis lokacije: Glej XV_9_4_8_I.

Vrsta izročila: Pokopališče

Vir: Verdinek, 2002, 72

To je bilo pa pri Toniju. Skupaj so sedeli. Pa so malo lumpali, potem pa so se začeli hecat. Pravi: »Kateri je tako korajžen, da gre zdaj ponoči tja v cerkev pa pred oltar, zasadi nož v pod pred oltar?«

Eden pa je bil tako velik junak. Pa pravi: »Jaz se nič ne bojim.« In potem so se šli stavit, ne vem več za koliko. Je reku: »Grem.«

Ampak so mu rekli, da mora nekam tja nož zasaditi, da je dokaz, da je bil tam notri, da ne bi rekel, da je bil, pa potem ni bil, da bi se zlagal.

In on vzame nož: »Bom nož tam zapičil, da boste videli, da sem res notri bil.«

In je šel v cerkev, oblečen v plašč, tak dolg plašč. Potem je šel pred oltar, tam je počepnil in ni videl, da ko je zasadil nož, da si je zraven priškrnil še plašč.

Potem pa je želel oditi. Ko je se zasukal, je nož plašč držal in ga je nazaj potegnilo. Zdaj se je pa ustrašil, ta junak, tako da ga je kap zadela. Drugi so si pa mislili: »Kaj zdaj, a nam je pobegnil?« Potem pa so le šli pred oltar pogledat in ga našli mrtvega. Od strahu!!! Verjetno je mislil, da ga je nekaj zgrabilo ... Slabo vest je imel ali pa se je tako prestrašil ... Je pač mislil, da ga je svetnik zgrabil. No, in tako se je to končalo, s smrtjo.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_12_I

Kraj: Kotlje

Ledinsko ime: Pavšečki križ

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Žlice so talali

Informator: Urška Zdovc

Pri Pavšečem križu so tudi žlice talali. Gospa mi je tudi povedala zakaj. Rekla je, da so ljudje verjeli, da so se na takih krajih navadno zbirali razbojniki, tik preden so napadli. Taki kraji so ljudem pomenili nevarnost. In ker so si navadno na takih krajih razbojniki privoščili še zadnji obrok pred napadom, se je reklo, da so žlice talali, ker se je slišalo ropotanje žlic po posodah.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_13_I,

Kraj: Kotlje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Pomen dreves

Informator: Urška Zdovc

O kakšnem posebnem čaščenju ne poznam veliko. Povem pa ti, da so si ljudje z njimi označevali pot, tako je tam pri Toniju Tolsta smreka pa Tolsti javor. Na tak način so si tudi lovci označevali svoje lovske predele. Drugače pa ima lipa zdravilno moč in je iz starih slovanskih časov. Tudi mi jo imamo posajeno, pa tudi zdravilno moč imajo.

KOTLJE

ID najdišč: XV_9_4_14_I, XV_9_4_15_I in XV_9_4_16_I

Kraji: Kotlje, leva lipa, desna lipa

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Meje

Informator: Jožefa Barl

Ko sem kot mlado dekle hodila v cerkev v Kotlje, smo se Podgorci zmeraj postavljali pred gornjo stranjo vhoda na pokopališče h »gornji lipi«, k »spodnji« lipi so se postavili Brdinčani in prebivalci Preškega vrha. Hotuljci so se postavili na sredino. Tujci (Selani) pa so se lahko postavili izven ožjega hotuljskega kroga. To je bil prastari običaj, ki se ga je bilo treba strogo držati.

KOTLJE

ID najdišč: ID XV_9_3_21_I, XV_9_3_22_I, XV_9_4_23_I in XV_9_4_24_I

Kraj: Kotlje

Ledinsko ime: Zofa, Pavšečki križ, Kisla voda, Brezje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Rimska cesta

Vrsta izročila: Rimljani

Vir: Verdinek, 2002,

Rimska cesta je šla čez Brezje, na Kislo vodo, na Pavšetov križ in Zofo.

LEŠE

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_1_I

Kraj: Leše

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Leg: Ni znana.

Opis lokacije: Lokacije ni mogoče opisati.

Vrsta izročila: Močeradovec

Informator: Gospod in gospa z Leš

Sej veš, kako nastane močeradovec? Močerada ali škorpijona za rep privežeš na pipo, iz katere priteka žganje. Pravijo, da ima tako žganje čudežno moč. Pri enem kmetu so imeli lepe konje in vole, koža se jim je kar svetila. Ko so delali na polju, so imeli nenavadno moč, delali so kot zmešani, si točno videl, kateri konj ali vol je na tej substanci (za jest so jim dajali kruh, namočen v močeradovec). A veš, potem pa je ta kmet te lepo rejene in zdrave živali prodal drugemu. Pa so kar umrli, to pa zato, ker ni povedal, s čim jih je krmil.

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_2_I in XV_7_5_3_I

Kraj: Leše

Ledinsko imni: Papeževo in sv. Ana

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Ajdi

Vir: Möderndorfer, 2000, 96-99

Hči nekega Ajda se je rada sprehajala. Dvakrat je šla tudi skozi Leše. V dolini si je nabrala vsakokrat drobnega kamenja v predpasnik, da bi se doma igrala. A ko je dospela na Leše, jo je vselej poklical oče, pa je spustila iz predpasnika kamenje in hitela k očetu. Iz kamenja, ki ga je izsula Ajdova hči iz predpasnika, so kasneje sezidali cerkve na Lešah.

Poznejši Ajdov rod se je menda v Mežiški dolini pokristjanil. Sezidal si je na Papeževem v Lešah trdno graščino. Tudi obe cerkvici v Lešah je postavil Ajdovski rod na Papeževem. Cerkvico sv. Ane je sezidala Ajdinja, spodnjo pa njen mož. Imela sta eno kladivo, kdor ga je rabil, se je nagnil k drugemu in tako ni bilo nobenemu treba prekiniti dela.

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_4_I

Kraj: Leše

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kolomonove knjige

Leg: Informator ni želel izdati ne svojega imena in ne kmetije, kjer se knjige nahajajo.

Opis lokacije: Lokacije ni možno opisati.

Informator: Mož in žena z Leš

Kolomonove knjige so knjige urokov in so silno redke. Zgodbo mi je pripovedoval lastnik fotokopij knjige. Pokazal mi je le prvo stran, sam pa, da jih ni bral, ker da se ni dobro izšlo za možakarja, ki mu je prinesel fotokopijo, knjige so ga tako zatopile, da je naredil samomor, tako kot marsikdo drug. Knjige moraš znati brati, če ne, bolje, da jih ne bereš. To naj bi bile take knjige, ki se isto berejo tako naprej kot nazaj.

Priznam, da sem knjige malo prelistala, videla pa le neke rokopise. S pomočjo knjig so klicali umrle in neki ženski ni uspelo poslati enega nazaj, pa še zdaj straši. Knjigo Kolomonov žegen (predvidevam, da je gospod lastnik prav te) hranijo tudi v Študijski knjižnici na Ravnah (ne morem pa trditi, da gre za isto knjigo, saj njene vsebine ne poznam, zato knjig ne morem primerjati).

O Kolomonovih knjigah sem že slišala, pa sem mislila, da so le mit, vsaj tako so mi to prebivalci okoli Uršlje gore predstavili. Lastnik fotokopije je želel ostati anonimen, mi je pa dovolil, da pobrem koordinate domačije, obljubil pa mi je tudi fotokopijo prve strani.

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_5_I

Kraj: Leše

Ledinsko ime: Cerkev sv. Ane

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Samostan

Vir: Javornik, 2002, 56

Ustno izročilo pravi, da sta na Lešah obstajala dva samostana, eden izmed njiju naj bi bil posvečen ženskemu redu s cerkvijo sv. Ane in drugi moškemu samostanu sv. Volbenka.

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_6_I

Kraj: Leše

Ledinsko ime: Cerkev sv. Volbenka

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Turki in samostan

Vir: Javornik, 2002, 62

Ustno izročilo pravi, da so bili tudi na Lešah, ob vpadu Turkov na Koroško, hudi časi. Med strahovitimi boji so se ženske, otroci in starci večkrat zatekli v cerkev sv. Volbenka. Ko so turške čete prodirale v bližino Leš, so na hribu zagledale cerkev. Vrata cerkve so bila široko odprta, v njej pa so Turki zagledali prestrašeno množico ljudi, ki je vneto z molitvijo prosila za čudež. Turški poveljnik je hotel s konjem stopiti v cerkev in poteptati množico. Toda zgodil se je čudež: konj se ni hotel premakniti. Ob bičanju se je žival premaknila le toliko, da je stopila na prag cerkve, kjer se ji je trdi kamen vdrl pod kopiti. Turki so se ob tem prizoru grozno prestrašili in pobegnili. Na pragu cerkve pa je še danes viden odtis turškega kopita.

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_7_I

Kraj: Leše

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Prikazni

Vir: Möderndorfer, 2000, 183, 184

V Lešah je živel rudar, ki ni poznal strahu. Slišal je, da lahko zve, koliko ljudi bo umrlo med letom v hiši, če teče na sveti večer trikrat okoli hiše in gleda skozi okno. Tekel je res trikrat okoli hiše in trikrat pogledal skozi okno. Videl je v hiši štiri ljudi na mrtvaškem odru. Šel je nato v sobo in močnejše privil svetilko, potem pa je še enkrat tekel okoli hiše. Drugič je videl na mrtvaškem odru štiri rudarje, ki so ž njim stanovali v hiši. Še na božič se je preselil k drugemu kmetu. Tisto leto se je zgodila v rudniku nesreča - zasulo je vse štiri rudarje, ki so stanovali v hiši, v kateri je neustrašni rudar na sveti večer videl mrliča.

LEŠE

ID najdiš: XV_7_5_10_I, XV_7_5_11_I in XV_7_5_12_I

Kraj: Leše

Ledinska imena: Brančurnik Popov križ, Kmetija Temlej

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Rimljani

Informator: Luka Hribernik

Rimska cesta je šla na Brančurnika, Temelj, Popov križ.

MEŽICA

MEŽICA

ID najdiš: XV_3_6_1_I in XV_3_6_2_I

Kraj: Mežica

Ledinsko ime: Štalekarjev vrh, kmetija Grauf

Enota: Črna na Koroškem

Vrsta izročila: Zaklad

Vir: Möderndorfer, 2000, 206-208

Pod Štalekarjevim vrhom iščejo ljudje zaklade, ki jih je izkopal zadnji grof Štalekar. Od njegove smrti je minilo že toliko let, da so se podrle tudi razvaline in je ostalo na mestu, tam kjer je stal ponosen grad, samo še nekaj kamnov. Pod Štalekarjevim hribom je Graufovo posestvo.

Grauf je sedel nekega večera pred hišo in premišljeval o roboti in o vseh nadlogah, ki tarejo kmeta in ga silijo, da mora vsako leto zastaviti del zemlje grofu, če hoče plačati davek in nahraniti svoje otroke. Vzdihtil je: »Če bi mogel dvigovati zaklad, ki je zakopan na Štalekarjevem, bi se lahko izkopal iz dolgov in moji otroci bi lahko gospodarili na svoji zemlji. Tako bodo pa morali z zemlje, ki je gnojena z mojim znojem in zorana z mojimi žulji, na njej pa se bo šopiril grof.«

Tisto noč je Grauf sanjal:

Njegova krava je imela dva junčka, ki sta bila enako črna in enako močna. Ta dva junčka je redil brez kravjega mleka tako dolgo, da sta postala godna za vožnjo. Garuf je šel k spovedi, dobil na sv. Treh kraljev blagoslovljeno vodo, pokropil z njo sebe, vole in voz, šel na božični večer na grad in dvignil zaklad.

Ko se je prebudil, je šel v hlev in videl, da je imela krava dva prav taka junčka, kakršna je videl v sanjah. Na sveti večer je pripravil močan voz, vpregel oba črna vola in odšel proti Štalekarju. Opolnoči, ko je bilo v cerkvi pri polnočnicah povzdigovanje, je prišel pred razvaline. Nenadoma je zagledal vhod in stopnice v klet. Grauf je zapeljal voz v klet, medtem neprenehoma polival sebe, vole in voz z vodo, ki je bila na dan sv. Treh kraljev blagoslovljena, in molil, naj mu Bog pomaga.

V kleti je našel tri velike sode, polne zlata. S težavo jih je naložil in pognal vola, ki sta komaj vlekla težki tovor, vendar sta ga izvlekla, ker ju je Grauf držal za roge, ju škropil z blagoslovljeno vodo in klical Boga in vse svetnike na pomoč. Srečno je prišel na prosto, le zadnji del voza je bil še na zadnji stopnici. Oddahnil se je in veselo zamrmral, ko si je obrisal pot: »Do zdaj mi je pomagal Bog in vsi svetniki, zdaj si pa lahko pomagam sam.« Komaj je to spregovoril, je voz z zlatom padel nazaj v klet, vhod se je zaprl in ostale so samo še razvaline, kakor so še danes.

Tudi zaklad je še tam. Ponoči si nihče ne upa na Štalekarjevo, ker je vsako kvatrno soboto okoli gradu polno modrih lučk. To so duše Štalekarjevih grofov, ki romajo po gradu, okoli grajske lipe in jadikujejo, ker morajo stražiti zlato, iztisnjeno iz žuljavih rok Mariborčanov.

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_3_I

Kraj: Plat

Ledinsko ime: Kmetija Najevnik

Enota: Mežica

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Škopnek

Vir: Möderndorfer, 2000, 49, 50

Pri Najevniku na Platu je služila dekla, ki je imela nezakonskega otroka. Otrok je bil še v plenica in je delal materi velike skrbi. Gospodar je mrmral nad njo, če je stregla otroku, dekli pa je bilo hudo, ker ni mogla skrbeti za otroka, kot bi mati morala.

Nekoč je šla na polje in vzela otroka s seboj, ker otrok ni dal miru, ga je preklela: »Naj te Škopnek vzame.« Pri priči je otroka odneslo iz zibelke, ker je bil še v plenica in zato še pod Škopnekovo oblastjo. Mati je iskala otroka, a ga ni našla.

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_7_I

Kraj: Mežica

Ledinsko ime: Kmetija Pričnik

Enota: Črna na Koroškem, Podgorje

Področje: Slovenj Gradec

Vir: Möderndorfer, 2000, 27, 28, 29

Opomba: Zgodbo glej pri ID XV_1_2_49_I.

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_8_I

Kraj: Polena

Enota: Mežica

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Ajdi

Vir: Möderndorfer, 2000, 96-99

Opomba: ID Libuše je AVSTRIJA.

Informator: Möderndorfer, 2000, 96-99

V Mežici sta živela poslednja Ajda, brata. Sezidala sta si na Poleni grad, o katerem priča še sedaj velika skala pod vrtom rudniške gostilne na Poleni. Za stavbo sta si nalomila velike skale v Stručovem klancu, jih naložila na velik voz (parizar) in jih zvozila, ne da bi vpregla pod voz konje ali vole. Mlajši brat se je dolgočasil, pa je rekel starejšemu: »Pojdi gledat, kaj je novega v Pliberku! Pameten bodi in se ne stepi!« ga je opomnil starejši brat, ki je bil že pametnejši. V Libučah se je mlajši brat napil in nezavesten obležal. Prihiteli so iz Pliberka biriči in ga oklenili v močne okove. Ko pa se je Ajd streznil, jih je na mah zlomil in bil silno hud. Pograbil je prvega biriča in ž njim otepal druge, pa ne samo biričev, temveč vse Libučane, ker ni razločeval biriča od poštenih ljudi. Libučani so bili v skrbeh, kaj bo Ajd še vse ž njimi napravil, kajti sedaj je pograbil tega, potem pa drugega. Na srečo se je nekdo spomnil in poslal po Ajdovega brata na Poleno. Ta je prihitel v Libuče, prijel mlajšega brata za roko in ga peljal h kmetu Anemarju, kjer se sedaj pravi pri Tramšušu. Pogostila sta se in napravila kmetu veliko škodo, kjati vsak velikan je vtaknil naenkrat hleb kruha in tri funte mesa v usta. Pri odhodu je mlajši Ajd še rogovilil: »Škoda, da nisem dobil prej prigrizka, tedaj bi mi ne bil ves Pliberk kos!«

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_10_I, XV_3_6_11_I in XV_3_6_12_I

Kraj: Mežica

Enota: Mežica

Ledinska imena: Štalekarjev vrh, Macigojev vrh in Plat

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Turki

Vir: Möderndorfer, 2000, 247, 248

Opomba: Zaradi lažje preglednosti so vse ostale lokacije predstavljene pod zgodbo, po številčnem vrstnem redu.

Južno od Mežice tvori pobočje Pece 754 m visok Štalekar. Na vrhu hriba se vidijo še ostanki staroveške stavbe. Pred več sto leti je stal na Štalekarju grad grofa Štalekarja. Grof je imel veliko tropo služničadi in najetih vojakov. Bil je zelo mogočen, ker je bil tedaj edini v Mežiški dolini. Bil je nepremagljiv, ker je imel njegov grad izvrstno lego in edini dohod do Pliberka. Od tam so tudi Turki napadli Štalekarjev grad.

Turkov je priletelo kot listja in trave. Kljub temu je bil prvi naskok odbit. Turki so spoznali grofovo bogastvo, ki je imel sam vso dolino pod seboj in mu ni bilo treba deliti plena in desetine še z drugimi enakimi lakomniki, zato so še bj hrepeneli po njem. Napadli so drugič,

a s pomnoženimi močmi, Štalekarjev grad. Boj je bil hud, a Štalekarjevi hlapci in sužnji so hrabro prelivali kri in umirali za grofa. Dočim so se grofovi privrženci borili s Turki, je pohlepni in skopi grof zakopal svoj zaklad v kleti. Da zaklada nikakor ne bi bilo mogoče najti, ga je zakopal v rov, ki je vodil iz grajske kleti v Pliberk, in ga zasul, to pa zato, da ne bi kak nepoklicanec slučajno prišel do nakopičenega zlata.

Ko je grof končal to delo, ki je bilo baje njegovo edino v življenju, je šel ogledovat, kako odbijajo njegovi vojaki Turke. Nudil se mu je strašen prizor: vsi njegovi ljudje so že bili pobiti in Turki so že lezli čez grajski zid. Štalekar se je ujel sam v past; edino rešitev - podzemeljski rov v Pliberk je poprej sam zasul. Imel je samo še enega prijatelja ob sebi, svojega konja. V smrtnem strahu je iskal izhoda, toda iz vseh strani so ga že obkolili Turki. Na Macigojovem vrhu so se zlatili še poslednji žarki zahajajočega sonca in grofu Štalekarju je zasijal poslednji up - če bi mogel njegov konj preskočiti dolino in dospeti na nasprotni vrh! Veren ni bil nikoli, ker je bil njegov posel ropanje in izžemanje ubogega ljudstva, ker pa sila kola lomi, je vroče molil sv. Lenartu, da bi mu priskočil na pomoč. Venomer je ponavljal: »Saj ne bo zastonj, saj ne bo zastonj, ti bom postavil cerkev, cerkev ... In okoli cerkve bom razprl zlato verigo.« Ko je izgovoril zadnjo obljubo, se je bliskovito vzdignil njegov konj in skočil z grofom na Macigojev vrh. Tako je bil Štalekar rešen.

Grof Štalekar je držal besedo - prvič v življenju - in sezidal cerkev sv. Lenarta, okoli nje pa razpel zlato verigo, ta zlata veriga je imela veliko čudodelno moč. Kdor je prvič priromal v cerkev in ugriznil vanjo, tega niso nikoli več boleli zobje. Žal, da so pozneje shranili verigo na sodniji v Pliberku. Samo to je dobro, da je čudodelna moč verige prešla tudi na železno, ki je razpeta še zdaj okoli cerkve.

Grof Štaleka je umrl, še preden je mogel grad popraviti in izkopati zakopane dragocenosti.

PODGORA

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_1_ I

Kraj: Podgora

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Vlečenje mleka

Informator: Jožefa Barl

Ljudje so govorili, da stara Kogovnica, Tonijeva in Kozarinova soseda, »vleče« mleko. To so govorili tedaj, kadar so njihove krave brcale in niso dale mleka. Te govorice so se razširile po soseski tedaj, ko so šli ljudje mimo Kogovnika na Uršljo goro. Vogovnica je bila na jesnu, privezana z vrvjo, in nabirala jesnovo listje za hrano za krave za zimo. Potem pa so govorili, da Vogovnica vleče mleko domov.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_2_ I

Kraj: Podgora

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Studenec

Informator: Urška Zdovc

O svetosti studencev mi ni imela veliko za povedati. Mi je pa rekla, da so pobočja Uršlje gore polna takih studencev in da so imeli prav posebna imena. Npr. nad Ivarčkim jezerom (Jurček) je bil Žegnan studenec, pri Lužniku se je studencu reklo pri Volku. Pri nas pa je moj mož kopal za studenec in je tam našel stare steklene posode, ki so se žal razbile. Bile pa so take iz zelenega stekla, meni so delovale stare. Sem si tako predstavljala, da so se hodili ljudje sem odžejat, pa so posodice tukaj puščali.

Ni pa bilo veliko studencev tukaj na Brdinjah in so morali za pitno vodo ljudje kopati globoko v globino.

PODGORA

Kraj: Podgora

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

ID najdišča: XV_9_7_3_ I

Vrsta izročila: Studenec

Informator: Urška Zdovc

Opomba: Zgodbo glej pri XV_9_7_2_ I.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_4_I

Kraj: Podgora

Ledinsko ime: Kmetija Lužnik

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Gruntna kača

Informator: Urška Zdovc

Tudi pri Lužniku je bilo tako, da so si v ostankih stele kače naredile gnezda.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_5_I

Kraj: Podgora

Ledinsko ime: Kmetija Brčnik

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Gruntna kača

Informator: Urška Zdovc

K Bračnikovi meji pa so po njenem prepričanju kače hodile umirat, saj so tam našli veliko količino kačjih kož in kosti.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_6_I

Kraj: Podgora

Ledinsko ime: Kmetija Nalaznik

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Gruntna kača

Informator: Urška Zdovc

Pri Nalezniku so imeli kače. Bilo je veliko kač, nestrupenih gožev, ampak se jih ni smelo ubijati, gospodar ni dovolil. Ena kača je bila vedno na hišnem pragu, pa tudi v hišo so prišle.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_7_I

Kraj: Podgorje

Ledinsko ime: Kogovske peči

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Žalik žene

Informator: Filip Merkač

Žalik žena pomeni lepa žena in pripoved pravi, da so hodile spat h gospodarjem; če jih gospodinje niso podile, se je kmetiji dobro godilo, če pa so jih, se je kmetiji slabo godilo. Živele so pa tam v Kogovskih pečeh, tam je bila ena jama. Mi jo je kot otroku pokazal en domačin. Tisto jamo sem še iskal, našel pa nikoli več.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_8_I

Kraj: Podgora

Ledinsko ime: Kmetija Gradišnik

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Proti toči

Vir: Verdinek, 2002, 85

Naša mama, Gradišnica, je, ko se je k toči pripravljalo, rekla: »Zdaj pa grem v štal.« So pa dali, tam ko je svinja ležala, v tistem svinjskem gnezdu, malo svinjskega »dreka«. No, potem pa je to odnesla v hišo in dala na štedilnik, da se je malo pokadilo. Ati so bili pa hudi ... Potem pa toče res ni bilo! Je pa mama rekla: »Vidiš, da je pomagalo.« Ja, pa so verjeli v to.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_9_I

Kraj: Podgora

Ledinsko ime: Kmetija Kazarin

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Čarali so

Informator: Urška Zdovc

Pri Kazarinu pa pri Toniju so redili tudi svinje. Na njih pa smo morali zelo paziti. To pa zato, da niso prišle k sosеду. Takrat je bila namreč taka vera, da svinje ne smejo priti k sosedom, ker odnesejo špeh in ga tisto leto ne bodo imeli.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_10_I

Kraj: Podgora

Ledinsko ime: Kmetija Toni

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Čarali so

Informator: Urška Zdovc

Opomba: Zgodbo glej pri ID XV_9_7_10_I.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_11_ I

Kraj: Podgora

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Zaklad, Turki

Informator: Jožefa Barl

Na Kogli stoje na hribčku nad kogovsko domačijo orjaške, prastare lipe. Govorijo, da so jih zasadili Turki, ko so prihajali ropat v naše kraje. Po mojem je morala biti tukaj na Koglu kakšna trdnjava ali utrjeno gradišče. Morda je bil tabor, dobro še pomnim, da je bilo zidovje okoli lip. Proti sosеду Ivartniku in Lužniku ter naprej proti Šartneku pa so vodili skrivni podzemni hodniki. Kogovski hrib strmo pada na severno stran proti s košatim gozdom poraščenim Kogovskim peklom. Stara pripovedka pravi, da je pri Kogovskih lipah zakopan zaklad, za cele tri polovnjake (en polovnjek = 300 litrov) bi morale biti tam zakopanega zlata.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_12_ I

Kraj: Podgora

Ledinsko ime: Kmetija Jank

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Zaklad

Vir: Möderndorfer, 2000, 254-255

Svoj čas je živel pod Uršljo goro oglar, ki je pridno žgal oglje in bil zadovoljen s svojim poslom, s seboj in z vsem svetom. Stanoval je sicer v borni bajti. V oknih pa je imel obilo diamantov, ki pa v njegovih dneh še niso bili redki na Uršlji gori.

Cesar Maksimiljan je zvedel za oglarjeve diamante in se je napotil k njemu. Ko je prišel k Jarku, je oglar kuhal vodene cmoke. Kako je treba pozdraviti in sprejeti cesarja, a povabil ga je na cmoke. Le imena Maksimiljana ni mogel izreči, pa ga je poklical: »Macapan, le pridi, cmoki so dobri!« Cesar ga je vprašal, zakaj ima toliko diamantov v oknih, in oglar mu je povedal, da mu svetijo ponoči tako dobro, da ne rabi nobene luči. Ko ga je cesar prosil, da bi mu dal vsaj enega, mu je oglar dal vse, češ, sam si bom pa drugih nabral.

Cesar Maksimiljan je povabil oglarja na svoj dvor. Tam so ga najprej čedno ogreli in spodobno oblekli. Vendar mu ni ugajalo dvorsko življenje brez dela, zato je prosil, da bi ga zopet spustili domov. Potolažil se je šele, ko so mu izročili caričin vrt v oskrbo. Prav zadovoljen pa ni nikoli bil in cesarica ga je zato grdo pogledala.

Tiste dni pa so na Uršlji zalili hudourniki vse diamante in še danes jih ni mogoče najti.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_13_ I

Kraj: Podgora

Enota: Ravne na Koroškem

Ledinska imena: Kmetija Lužnik

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Zlatnik

Informator: Urška Zdovc

Pri Lužniku na dvorišču sem našla zlatnik iz leta 1729.

(Res par conlordia, na njem je bil vojščak s sulico.). Kasneje sem ga prodala.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_14_ I

Kraj: Podgora

Ledinsko ime: Kmetija Podpečnik/Podpečnikov križ

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Strašilo je in Divja jaga

Vir: www.Kleindenkmaeler.at

Križ so postavili, ker naj bi na tem mestu strašilo. Tod mimo je šla Divja jaga pozimi, ko je bil svež sneg, pa se nobena stopinja ni videla. Mimo križa je vodila tudi nekdanja romarska pot k sv. Roku na Selah.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_15_ I

Kraj: Podgorje

Ledinsko ime: Pekel/Kogovnik

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Pekel

Informator: Rozalija Rožen

Tega, zakaj se tam reče Pekel, jaz ne vem, povem ti pa, da vedno, ko smo tam delali, dekleta niso rada hodila tam. Tak zoprn kraj je, temačen pa zaprt.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_6_16_ I

Kraj: Podgora

Ledinsko ime: Mlinarska cesta

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Žlice so »talali«

Vir: Verdinek, 51, 2002

Tam smo v šolo hodili. Pa mi je rekel Anza: »A veš, da je tukaj gor notri vrag žlice delil?« Sem rekla: »Kje?« Je rekel: »Tam zgoraj v tisti luknji.« Jaz sem pa rekla: »Ti, ti si vrag, ti žlice talaš!« On je pa rekel: »Boš videla, da bo.«

Potem pa greva tja in tako se je zgodilo ... Bil je en tak bor ali pa javor in je naredilo tako: ppppp. In je rekel: »Poglej, tukaj je že nekaj.« In sem mu rekla: »Tiho bodi.«

In sva šla naprej. Prišla sva do Mlinarske ceste, pa pravi: »Poglej, tukaj vrag spet žlice tala. Poglej, že ropota.«

Potem pa sva oba začela teči, tako kot strela. Ko sem prišla domov, sem vse mami povedala. Pa je rekla: »Pa kaj si mu verjela, to pa ja ni res, to so take bajže.« Sem rekla: »Ja, ne vem, tako je pravil, pa slišala sem tudi.«

Potem pa sem se, vedno ko sem šla mimo tistega kraja, bala in hitro šla mimo.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_17_ I

Kraj: Podgora

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Nosilo ga je

Informator: Rozalija Rožen

A veš, moj ati mi je povedal, bil je cimperman, da ni znal priti iz gozda, kar v krogih je hodil, je rekel, da se sploh ni mogel nadzirati. Tedaj pa se je spomnil, da ga vodi sam hudič, zato se je usedel na štor in glasno molil. Kar naenkrat se je znašel na pravi poti in prišel domov.

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_18_ I

Kraj: Uršlja gora

Ledinsko ime: Smuč koča

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Žlice so talali

Informator: Rozalija Rožen

Tam pod Smuč kočo na mostu je en manjši slap, no, tam so nas pobi strašili, da Žlice talajo. Ne vem, če je to ravno res, ampak tako so pravili.

POLJANA

ID najdišča: XV_7_9_1_I

Kraj: Poljana

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Žabe

Vir: Möderndorfer, 2000, 114, 115

V starih časih je pogosto strašilo. Tudi umrli so hodili nazaj in nadlegovali ljudi. Pozneje je papež Gregor vse strahove in duše umrlih zagovoril za sto let in s tem rešil ljudi vseh strahov.

Tudi na Poljani, med Mežico in Prevaljami, so imeli precej hude nadloge. Polajnarica je bila nečimrna ženska. Imeti je morala najlepšo obleko, spodnje krilo je imela vedno poškrobljeno in zlikano, da je šumelo po vsej hiši, zgornje krilo je pa moralo biti vedno iz najboljše svile. Kadar je nosila vino iz kleti, je vrč tako malomarno držala, da ga je največkrat razbila. Kar ji je ostalo od jedi, je vrgla v pomije. Polajnarja je tako ravnanje tako razjezilo in v jezi je udaril ženo po licu. Kmalu potem je Polajnarica nenadoma umrla.

Že prve dni po njeni smrti so vsak dan našli v pomijah veliko žabo. Ni bilo pomoči, vsako jutro je bila ista žaba v pomijah. Polajnar pa je večkrat videl ženo v kleti, ko je razlivala vino ali pa slišal šumenje njene obleke. V sili se je zatekel k župniku, ki je sklenil zagovarjati Polajnarico pod prižnico podružnice na Poljani. Župnik je slonel na prižnici in zagovarjal iz velikih bukev, Polajnar je pa pogledal izza oltarja, ker je moral po naročilu iti trikrat po kolenih okoli njega. Bil je bled in pot mu je od samega strahu curkoma tekel po obrazu, ker je videl, kako se je njegova žena branila priti pod prižnico. Da bi nikoli ne stopil na prostor, kjer je Polajnarica zagovarjana, so ves prostor pod prižnico ogradili z železno ograjo, ki stoji še dandanes.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_1_I

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Preški vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Divja jaga

Informator: Silva Sešelj

To je bilo pa tako. Nekega dne sem bila na Preškem vrhu in nabirala borovnice. Naenkrat je prihrumela nevihta. Ko sem prišla domov, me je usekalo v križu, naredili so številne preiskave, pa niso našli nič takega. Eno leto me je bolelo, potem pa sem se spet vrnila v gozd in naenkrat me je nehalo boleti. Pravili so, da ko slišiš Divjo jago, se moraš na štor s križem uvesti. Slišal si jo pa tako, da je nastal strašen trušč in pasje lajanje. Divja Jaga pa se je zraven drla: »Tukaj moram zasekat, tukaj moram zasekat.« In če te je dobila, te je zasekalo v križu in te eno leto ni spustilo.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_2_I

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Preški vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Čarali so

Informator: Rozalija Rožen

Veš, Hotuljci so bili žlehtni pa so kar naprej na sosede uroke klicali. Tudi meni se je tako zgodilo. Veš, od nekdaj sem imela lepe pa debele prasce. Pa sem v hlev povabila eno žensko, jaz ne vem, kaj se je zgodilo, ampak prašiči niso več hoteli jesti. Pa sem šla po drugo žensko in je prišla v hlev in me vprašala, če je kaka baba tu okrog hodila. Rekla sem, da je, pa je ona rekla, nikoli več ne spuščaj tujih ljudi v hlev. Potem me je odslovila, videla sem le, da je nekaj žlobudrala, molila in se križala. Ko sem prišla nazaj, so pujsi spet jedli. Od takrat naprej nisem nikogar spustila v hlev, mama pa me je naučila, da moram prascu reči: »Fuj te bodi, pa zdravo bodi.« Potem pa ga moram z največjim užitkom pljuniti in tako sem tudi počela.

Ja, to sem pa poznala eno žensko, ki je znala dol modlat. Nikoli nismo slišali, kaj je govorila, se je pa najprej prekrižala in potem imela svojo molitev. Prišla pa je, če je bil kdo bolan ali pa če živina nenadoma ni želela jesti in je res pomagalo.

Če je bila živina vročična, mu je na rogovje dala goreče oglje v posodo z vodo.

Če je nekdo zbolel, so verjeli, da je tak človek uročen. Pa so spet poklicali tako žensko. In je spet nekaj molila, pa roke polagala na človeka.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_3_I

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Kačji grad

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kače kraljica

Informator: Rozalija Rožen

Veš, tam na Šrotneku, ko ta stolp stoji, je bila ena grofica. Čudno rada je imela mlade kmečke fante. Ko pa se jih je naveličala, jih je vrgla v jamo h kačam. Zato se dvoru Šrotnek reče tudi Kačji grad. Pa še nekaj, a veš, ta naš sosed Gačnik, pri njih se je reklo pri Kačniku.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_4_I

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Kmetija Gačnik/Kašnik

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kače kraljica

Informator: Rozalija Rožen

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_5_I

Kraj: Preški vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Rimska cesta

Informator: Rozalija Rožen

Rimska cesta? Pa saj to je ta, ki gre mimo naše hiše.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_6_I.

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Kmetija Zdovc

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila : Žlice so talali

Informator: Silva Sešel

Tam na Šrotneku, ko se pelješ proti Kotljam, je bilo eno korito za konje napajat, pa so tudi tam rekli, da so žlice talali. Pač strašilo je. Po mojem vprašanju, kakšno vezo imajo pa žlice s strašenjem, je odgovorila: »Ja, žlice so talali.«

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_7_I

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Cerkev sv. Mohorja

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Romarska pot

Vir: Sušnik, 1968, 30-31

Kmeta zaradi množic cerkve nista mogla dokončati in sta poleg stolpa postavila majhno leseno cerkvico. Pozabila sta celo na nabiralnik. Romarji so krajcarje vtikali kar v špranje. Pozneje so dobili tudi nabiralnik in ga imajo še zdaj, cerkve niso dozidali in tako stoji še danes poleg čudnega zidanega stolpa samo lesena kolibica.

Še preden je imela sv. Uršula svojo cerkvico na gori, je stala v skalovju Plešivca cerkev sv. Mohorja. Ljudje so hodili kljub naporni hoji tja na božjo pot. Posebno veliko romarjev je prišlo iz Kotelj, saj je skozi vas vodila pot do cerkve. Nekega poletja sta romali dve stari ženici k sv. Mohorju. Sonce je silno pripekalo in pot je bila zelo naporna. Ženicama je pot kar curljal s čela. Prišli sta šele do Šrotnekarja, kjer je stala velika hiša, Šrotnekarjeva »frajta«. Frajt je pobiral od vseh kmetov desetino. Tam sta sedli v senco, da bi si nekoliko odpočili. Tožili sta druga drugi, kako hudo je na svetu: »Če ne moreš plačati desetine, te frajt, ki je tudi sodnik, zapre v keho ali zaigra ta oblastnik drugemu frajtu in potem jo moraš plačevati v Šoštanj ali pa celo v Celje.« Druga ženica pa je tarnala: »Ko bi vsaj sv. Mohor bil tukaj in ne visoko v saklovju!« Od utrujenosti sta zadremali.

Ko sta se zbudili, sta bili sredi cerkve, okoli njiju pa vse polno romarjev iz neznanih daljnih krajev. Ko sta prišli ven, sta zagledali od tam, kjer je prej stala cerkev, veliko drčo, na zgornjem delu grče pa same skale. Te skale se še danes imenujejo Šmohorjeve peči, na drči pa ni zrasla niti travica. Cerkev pri Šrotneku se imenuje sv. Mohor.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_8_I

Kraj: Preški vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kačja kraljica

Vir: Verdinek, 2002, 80-81

Na spodnjem delu Šrotneka je bila ena kapelca - tista še zdaj stoji - potem pa je bila še tam zunaj ena, naprej tam, ko že k Jaku zaviješ.

Bila je velika, visoka, prav taka graščinska kapela, štirioglata, taka, da si lahko noter stopil: velika reč. No, tista je še stala, ko sem jaz tam mimo hodil, ampak je bila že razrušena.

Nobeden je ni popravil, zdaj pa vse ... Tam je baje strašilo. Tam je en Pavšarjev sin šel domov, in je mogel bit nedolžen, da je vidu, da se mu je odprlo. Šel je pod zemljo in našel

zaklade. A veš kake? In tam je bila zakleta šartneška kraljična - v podobi ogromne kače z zlato krono na glavi. Ona je čuvala tisti zaklad in zahtevala, da jo poljubi, on pa je pobegnil. Ona pa je vpila za njim. »Zakaj me nisi poljubil?« Zato, ker je potem še naprej bila zakleta. Če bi jo pa poljubil, potem pa bi jo odrešil.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_9_ I.

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Kačji grad/Grad Šrotnek

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Strašilo je

Informator: Rozalija Rožen

Veš, točno tam pod stopnicami je bila ena soba, brez oken in tam so imeli tega reveža zaprtega dolgih sedem let. Ne vem, kaj je naredil. Je bilo pa okoli dvora tudi obzidje, ki so ga po drugi vojni porušili.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_10_ I

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Kačji grad/grad Šrotnek

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Grajske ječe

Vir: Hudopisk, 2005, 45

Ljudsko izročilo, ki je še danes živo, pravi, da so neposlušne podložnike bičali pri vhodnih vratih, nato pa so jih vrgli v temne kleti. Te so imele do nedavnega ob zidovih pritrjene verige z utežmi. Kleti so bile polne kač. Druge pa, da so obešali na vešalih, ki so stale na pašniku kakih 300 metrov severno od gradu na »glavnjači«.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_11_ I

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Turško pokopališče

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Turki/Turško pokopališče

Informator: Rozalija Rožen

Veš, tukaj ti ne morem veliko pomagati, povem pa ti, da je tam pri cerkvi sv. Mohorja Turško pokopališče, saj veš, da so tam blizu Turške šance. Spomnim se, da sva s prijateljico

tam veje nabirale, pa me je ves čas strašila, da naj se pazim človeških kosti. Sej ne vem, če je to res, po tolikem času pa so ja vsa ta trupla že razpadla.
Povedala mi je tudi, da je od cerkve sv. Mohorja pa do Turških šanc vodil skrivnostni rov. In sicer šrotneška cerkev naj bi bila z rovom povezana z javorniškim gradom.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_12_ I

Kraj: Preški vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Ledinska imena: Kmetija Prežih

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Turki

Vir: Verdinek, 2002, 142

Na vrhu se je kmetija imenovala Prežih, ker je bil na preži pred Turki. On je imel čez grmado in je mogel zažgat, da je znak dal. Prežihi so bili znani ravbšici (divji lovci) ... in je en Prežih menda zelo ravbšicu in je enga divjega prašiča ubil, potem pa so ga zaprli na gradu, na Šrotneku, v tisto podzemsko jezero, ki je bila še v stari Jugoslaviji in je bil zaradi tega zaprt 15 let.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_13_ I

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Prežihovina

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Zaklad

Lega: x 153394, y 498475, z 533

Opis lokacije: Glej XV_9_10_12_ I.

Vir Urška Zdovc

Zakladi naj bi bili tudi na Prežihovini.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_14_ I

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Preški vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Škopnek

Vir: Verdinek, 2002, 40-41

A veste, kaj je to škopnek?

To sem jaz sama videla. Včasih so govorili, da škopnek gre. Takšno vero so imeli, samo zdaj pravijo, da se zvezda utrne. Šla je tam čez Preški vrh ... Tako ena metla spredaj, zadaj pa tak sij, daleč zadaj, ene štiri metre daleč, sij. To sem jaz videla.

No, govorili pa so, da je to pomenilo, osemtridesetega leta, vojno. Ko je bila druga svetovna vojna, je zvečer - poleti je bilo, bolj proti jeseni - je pa tista krvavo rdeča megla bila, ki se je vlekla tu čez ... In tam gor za Peco se je tako čez njo naredila čisto krvava. Seveda, da so razlagali, da je bil severni sij, tako uradno, drugače pa so ljudje pravili: »To pa pomeni vojno.« In res, vojna je bila. Pa štirinajstega leta, ko je bila tista svetovna vojna, so tudi tisto zvezdo repatico videli.

PREVALJE

PREVALJE

ID najdišč: XV_7_10_1_I, XV_7_10_2_I, XV_7_10_3_I, XV_7_10_4_I in XV_7_10_5_I

Kraj: Prevalje

Ledinsko ime: Gostilna Brančurnik, cerkev sv. Barbare, Marije Device na jezeru
kapelica sv. Rozalije in cerkev in Temlejev vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Izročilo o sarkofagu

Vir :Javornik, 2002, 50

V preluknjani kotlini je stal na robu jezera na Temeljnovem vrhu grad. Graščakova hči je rada videla sina pliberškega graščaka. Gospod na Temeljnevem vrhu je bil precej odvisen od svojega soseda v Pliberku, ker ni imel svojega pokopališča. Mrličje je spravljaj v kamnito rakev in jih prevažal preko jezera v Pliberk. Del te rakve je pozneje odnesla voda s Temeljnovega vrha k Brančurnikovemu mostu med Prevaljami in Guštanjem. Ta del rakve je danes klopca pred Brančurnikovo gostilne.

Sin pliberškega graščaka je pogosto obiskoval graščakovo hčer na Temeljnovem vrhu, a tudi ona je šla skrivaj v Pliberk. Nekoč je pri takšnem tajnem obisku utonila v jezeru. Grof je obljubil, da bo sezidal cerkvico, če bo našel truplo svoje utopljene hčerke.

Jezero je izpodjedalo pri Guštanju skalo in izteklo. Grof je našel truplo svoje hčerke Marije v kraju, kjer stoji danes cerkev na Fari. Izpolnil je obljubo. Cerkev se imenuje zaradi tega Marija Devica na Jezeru.

DRUGA RAZLIČICA ZGODBE

Tam, kjer stojita Farna vas in Guštanj, je bilo nekoč jezero. Na Temljevem vrhu je pa živel ob obrežju bogat graščak, ki je imel tri hčerke, prvo Marijo, drugo Barbaro in tretjo Rozalijo. Nekega večera, ko so se hčerke vozile s čolnom po jezeru, je hud vihar razburkal jezero ter prevrnil čoln z grofičnami. Vse tri so utonile. Graščak jih je neutolažljivo iskal, vendar vse zaman. Nazadnje se je zaobljubil, da bo tam, kjer najde trupla, dal sezidati božje hramove. In prišla je velika vidra in pojedla peč pri Guštanju, tako da je jezero presahnilo. Našli so trupla in graščak je izpolnil obljubo. Tam, kjer so našli Barbaro, danes stoji cerkev, posvečena sv. Barbari, tam, kjer Marijo, cerkev sv. Device Marije na Jezeru, in kjer Rozalijo, je kapelica sv. Rozalije (Javornik, 2002, 50).

PREVALJE

ID najdišča: XV_7_10_6_I

Kraj: Prevalje

Ledinsko ime: Brinjeva gora

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila : Romarska pot

Vir: Javornik

Ljubasu in Bromanu se je v isti noči sanjalo, da morata sezidati cerkvico na čast sv. Kozmi in Damijanu. V nedeljo sta se srečala po maši na Fari in si povedala svoje sanje. Ker sta ugotovila, da so enake, sta se domenila, da bosta izpolnila zapoved. Ljubas, ki je dlje od Brinjeve gore doma, je dal delavce za stavbo, Broman pa les. Navozila sta na goro veliko kamenja, apna in lesa. Najprej sta postavila stolp. Komaj je bil stolp postavljen, so že prišli romarji iz takih krajev, ki jih ni nihče poznal. Bili so zagorelih obrazev in niso vedeli, odkod vedo, da je na Brinjevi gori cerkev sv. Kozme in Damijana.

RAVNE NA KOROŠKEM

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_1_I

Kraj: Ravne na Koroškem

Ledinsko ime: Nasproti gostilne Jager

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

.

Vrsta izročila: Kačja kraljica

Informator: Möderndorfer, 2000, 116, 117

Na levem bregu Meže pri Guštanju nasproti sedanje gostilne pri »Jagru« je nekoč stal grad. Grofi so zelo krivično ravnali z ljudstvom. Končno je grad razpadel. Pred nekaj desetletji so še videle grajske razvaline.

V času, ko so se dogajali tisti čudeži pri sv. Križu pri Belih vodah (ki se pa v resnici niso zgodili), zaradi katerih so začeli zidati cerkev sv. Križa, je šel domačin iz Belih vod v Guštanj. Okoli polnoči je došel do razvalin. Pred gradom je stala velika, sloka ženska in ga poklicala: »Lovrenc, pojdi sem, nič se ne boj!« Ta klic je ponovila trikrat. Lovrenc se dolgo ni mogel približati ženski, ker je bilo že okoli polnoči in ker je vedel od starih ljudi, da na tem mestu rado straši. Končno se je le toliko ojunail, da je sledil ženski, ki ga je peljala v klet, katere tudi poprej in tudi pozneje ni bilo mogoče več najti v razvalinah. Ko je prišel v klet, je ženska pokazala na tri sode, napolnjene z zlatom, in trikrat opomnila: »Lovrenc, le nič se ne boj, trikrat pograbi in nič se ne boj!« Lovrenc je to z radostjo storil, kar mu je naročila ženska, in stegnil roko proti prvemu sodu, pa se je takoj ves bled umaknil, kajti gornja plast zlatnikov v prvem sodu se je spremenila v gade, modrase in druge strupene živali, ki so vse odpirale gobce in sikale proti njegovi roki. Ženska ga je še tretjič opomnila – Lovrenc pa je zbežal iz kleti in se skril v Lampetov skedenj pred Guštanjem. Ženska je prišla za njim in mu tožila: »Ti bi me bil lahko rešil, ker ti ni bilo znano, da sem zakleta, pa me nisi hotel. Sedaj bom morala čakati na odrešitev še celo večnost. Začelo pa bo rasti pred grajskimi vrati drevo, a šele iz semena bodo napravili zibelko in vanjo položili dete, ki me bo končno rešilo.«

Ženska je izginila Lovrencu izpred oči, slišal je le še tiho, pretresajoče ihtenje. Več ljudi je že iskalo in kopalo zaklad v mestu, kjer so ostale razvaline, doslej pa še ni bilo nikomur usojeno, da bi ga našel.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišč: XV_9_11_2_I in XV_9_11_3_I

Kraj: Ravne na Koroškem

Ledinski imeni: Votla peč in kmetija Brusnik

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Povodni mož

Vir: Kotnik, 1957, 21, 22

Na traberški cesti, pet minut za Guštanjem, zapaziš dve veliki skali, ki tako ležita v Meži, da lahko prideš po njih na drugi breg. Pod skalama, ki sta druga na drugo povezani, buči motna Meža. To je »Votla peč«. Do tod je segalo v davnem času jezero, po katerem se še danes imenuje cerkev sv. Marije na Jezeru pri Prevaljah.

Tukaj je prebival svoje dni povodni mož. Vse se ga je balo. Nekoč je zvabil lepo Brusnikovo hčer s seboj v svoj demantni grad. Dolgo jo je imel pri sebi za ženo. Imela sta že troje otrok. Ker se je začela dolgočasiti in je grozno ihtela, jo je nekega dne izpustil, da je obiskala starše pri Brusniku nad Votlo pečjo. Okoli sebe pa je morala dati vrv.

»Ko prvikrat potegnem za vrv,« ji naroča vodni mož, »se moraš vrniti«. Nekdo pa je bil pri Brusniku tako prebrisan, da je odrezal hčerki vrv in jo privezal okoli starega hrasta, ki je stal za hišo.

Ko povodni mož prvikrat potegne, se je hrast zamezil. Ko potegne drugikrat, se je močno zamajal. Ko pa potegne trikrat, ga potegne s koreninami vred v vodo.

Vodni mož se je razjezil, ker ni dobil več žene. Prinese troje otrok, ki jih je imel z Brusnikovo hčerko, na suho. Enega je sam obdržal, drugega je dal njej, tretjega pretrgal ter dal polovico njej, pol ga je pa sam imel.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_4_I

Kraj: Uršlja gora

Ledinsko ime: Šmohorca

Enota: Kotlje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Roparji

Informator: Rozalija Rožen

Sredi noči so kotuljskemu župniku na vrata potrkali razbojniki, zavezali so mu oči in ga vodili do Šmohorce. Tam je naletel na človeka, ki ga je spovedal. Ko se je vračal domov, je zaslišal strel. Človeka, ki se mu je izpovedal, so ubili, kasneje je slišal, da je bila to človekova zadnja želja in razbojniki so mu jo izpolnili.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_5_I

Kraj: Podkraj

Ledinsko ime: Kmetija Kova

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Strašilo je

Informator: Kleindenkmäler.at

Zakaj križ obstaja ravno na tem mest, obstaja več razlag. Po eni naj bi bila tu vojaška kota še iz avstro-ogrskih časov. Pomembna vojaška točka je lastnike večkrat prisilila, da so križ obnavljali in ohranjali.

Po drugi zgodbi naj bi križ stal v spomin na mrtve. V tistih časih je imela dovoljenje za pokopavanje samo libeliška fara. Vsi umrli iz zgornje Mežiške doline so bili pokopani v

Libeličah. Večkrat pa se je v visokem gorskem svetu zgodilo, da je kdo umrl pozimi in ga zaradi obilice snega in neprevoznih poti niso mogli odpeljati do Libelič. Tako naj bi pri tem križu mrtve pokopavali v sneg in jih odpeljali naprej na pokopališče ob prvi pridigi. (Vir: Kleindenkmaler.at).

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_19_ I

Kraj: Podkraj

Ledinsko ime: Lobasova graščina

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: V graščini je strašilo

Informator: Alojzija Pavlin

Bali smo se hoditi v klet dvora, tam je bil en jašek, vlaga je kar pronicala skozi stene. Pa so nam rekli, da tam noter vrag živi, ne dolgo potem so rov zasuli.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_20_ I

Kraj: Podkraj

Ledinsko ime: Lobasova graščina

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Vrag v telečnjaku

Informator: Alojzija Pavlin

Tam spodaj na travniku, ko smo imeli teličke, tam je bil vrag. Smo strašili otroka od glavne dekle, da ga bo prišel iskat. Reveža smo tako dolgo strašili, da ga je potem res videl.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_23_ I

Kraj: Ravne na Koroškem

Ledinsko ime: Pot na Uršljo goro iz ravenske smeri

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Romarska pot

Informator: Silva Sešel

Na Uršljo goro se je romalo cel teden. Je bilo treba kokoši zaklati in jih potem spohati, pa tudi doma je bilo potrebno vse postoriti, s seboj so romarji vzeli že omenjene piške in še žganje, nikoli pa niso s seboj jemali vode, ker je je bilo na poti dovolj. Razen na samem vrhu, tam pa tako veš, da vode ni, ker jo je Povodni mož prenesel na Pohorje. Ampak saj veš, kako je bilo z romarji, če so nesli žganje s sabo. Dan po romanju so se navadno zbudili zelo žejni in so pili roso, ki se je nabrala na travi.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_25_ I

Kraj: Uršlja gora

Ledinsko ime: Luže

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Studenec

Informator: Stanko Lodrant

Veš, tako je, jaz o tem Svetem studencu ne vem kaj dosti, povem ti pa, da je bil tam tik pod Lužami. A veš, kako sem bil jezen, ko so ga ravenski planinci napravili za svoj zbiralnik. Zakaj je pa svet, pa ti jaz ne znam povedati.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_26_ I, XV_9_11_27_ I in XV_9_11_28_ I

Kraj: Uršlja gora, Strojna, Zeleni breg

Ledinsko ime: Vrh Uršlje gore

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kresovanje

Informator: Pavla Plešivčnik

Kurili so na kresnico, tako po vrhovih je vedno gorelo, tudi na Uršlji gori, Strojni in Zlenem bregu. Takrat so skurili vejevje od dreves, ki so jih obrezali.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišč: XV_9_11_29_ I in XV_9_11_30_I, XV_9_11_31_I

Kraji: Podkraj in Uršlja gora, Jezero

Ledinski imni: Kmetija Lubenc in stopinja

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Povodni mož in Črna baba

Vir: Möderndorfer, 2000, 17-24

Opomba: Zgodbo glej pri ID XV_9_1_2_55_I.

RAVNE NA KOROŠKEM

Kraj: Uršlja gora

Ledinsko ime: Vrh Uršlje gore

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

ID najdišča: XV_9_11_31b_I

Vrsta izročila: Povodni mož in Črna baba

Informator: Stanko Lodrant

Saj poznaš zgodbo o Povodnem možu, a ne? Pa jezero je imel gor na Uršlji, saj veš tam, ko cerkev stoji. In pol, ko je sv. Uršula gor prišla, je bil Povodni mož uvideven in ji je sicer prijazno, ampak, sej veš, kako Korošci trdo govorimo, rekel: »S što babo pa js kr ne morm živet.« In potem je tovoril s Šisernikovimi voli vodo tja na Pohorje in tako so nastala Lovrenška jezera. Po eni drugi zgodbi pa naj bi šel iz gore samo zato, ker so mu šli na živce romarji, spet po tretji verziji pa naj bi bilo njegovo jezero tisto na Ivarčkim.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_31d_I

Kraj: Uršlja gora

Ledinsko ime: Jezero

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Povodni mož in Črna baba

Informator: Silva Šešel

Ko je s. Uršula gor prišla, se ji je pa noga v skalo vdrla in je rekla: »Tukaj je še kamen mehak, torej so tudi ljudje, tukaj ostanem.« In tako je ona prosila Povodnega moža, da se umakne na Pohorje. Povodni mož, naveličan petja pastirjev, ji je rad ustregel in s Šisernikovimi voli tovoril vodo na Pohorje in tam je nastalo Lovrenško jezero.

RAVNE NA KOROŠKEM

URŠLJA GORA

ID najdišča: XV_9_11_32_I

Kraj: Uršlja gora

Ledinsko ime: Vrh Uršlje gore

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 149056, y 497616, z 1669

Opis lokacije: Uršlja gora, gora v središču Koroške.

Vrsta izročila: Ajdi

Vir : Stanonik, 2000, 264

Opomba: Zgodbo glej pri ID XV_1_2_56_I.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_33_I

Kraj: Uršlja gora

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Legenda o sv. Uršoli

Vir: Hudopisk

O SV. URŠOLI (legenda)

Legenda o sv. Uršoli je stara. Bila je hčerka angleškega kralja. Postala je kristjanka. Za roko jo je prosil poganski kralj. Obljubila mu je roko s soglasjem, da se tudi on pokrijstjani in jo pusti romati v Rim z 11.000 devicami. V Rimu jih je sprejel papež Cyarakus. Iz Rima so se vračale prek Kölna, kjer jih je zaustavil hundska kralj Guan, ki je oblegal mesto. Uršolo je hotel za ženo, ker pa ona tega ni hotela, je dal njo in njene spremljevalke prebadati s puščicami. Takrat pa je prišlo enajst tisoč angelov in hundska vojska je morala zbežati. Hvaležni Kölnčani pa so Uršoli in enajst tisoč devicam postavili svetišče.

Da so ljudje zaupali tej svetnici, se vidi že po tem, ker so jo obleki v zaščitni plašč, kakršnega je imela prej le Marija. S tem so hoteli pokazati, da je vredna enakega zaupanja kot mati božja. Plašč so upodabljali tudi zato, da so lažje upodabljali druge device. Sv. Uršolo navadno upodabljajo v knežjem oblačilu in kodrastimi lasmi s puščico. Odeta je v knežje oblačilo, plašč pa se razprostira za njenim hrbtom in objema ter varuje device. V rokah ima puščico, ki je tudi njen zaščitni znak.

Splošno znana resnica je, da so na Uršljo goro romali iz vseh strani. Tako iz Javorja, od koder so prosili za dež, iz Jazbine, Žerjava, Sel, Podgorja in Suhega Dola. Razlika je bila le v tem: po eni strani naj bi hodili na goro mladeniči, po drugi pa same device. Gospod Gornik mi je povedal le to: »Na Uršlji je tavžnt devic, izberem si tisto najbolj rdečih lic.«

O uršljegorskih devicah pa govori tudi naslednja pesmica:

O ti ljuba Uršola svetnica,
vseh devic si ti kraljica,
enajst tavžent jih imaš,
saj mi lahko eno daš
(Sušnik, 1968, 34).

RIMSKI VRELEC

RIMSKI VRELEC

ID najdišča: XV_9_12_1_ I

Kraj: Rimski vrelec

Ledinsko ime: Parkirišče Rimski vrelec

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Rimljani

Informator: Jure Vetter

Ko so postavljali te luči, tukaj na parkirišču, smo otroci v jami odkrili take ploščice. In smo se z njimi igrali, potem pa sem le pogledal in na eni videl obraz. Še zdaj hranim te novce doma, pa ne vem, kje so. Verjetno pa so bili rimski (vsaj po opisu pripovedovalca je šlo za zelenksat predmet, nepravilne oblike, na eni strani je bila podoba glave).

SELE

SELE

ID najdišča: XV_10_13_1_I

Kraj: Sele

Ledinsko ime: Sele

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Divja jaga

Informator: Filip Merkač

Ko se je moj stric vračal domov iz Sel s svojim prijateljem, se je zgodilo naslednje. V gozdu je nekaj začelo šumeti, ropotati in to tako močno, da sta se stric in njegov prijatelj morala vleči na tla. Potem pa je bilo tako, kot da bi čez njiju peljal vlak.

SELE

ID najdišča: XV_10_13_2_I

Kraj: Sele

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Romarska pot

Informator: Filip Merkač

Zbrali smo se tukaj pred hotulsko cerkvijo, do Kisle vode smo prišli, ko smo še vedno molili. Tam pa se je župnik preoblekel in smo šli do Sel, tam smo spet molili in potem smo šli k maši.

Potem pa je bil sejem, kjer se je trgovalo, pilo in jedlo.

STARI TRG

STARI TRG

ID najdišča: XV_10_14_1_I

Kraj: Stari trg

Ledinsko ime: Grajski hrib

Enota: Slovenj gradec

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Škopnek

Vir: Verdinek, 2002, 42

Enkrat so govorili ... Pa tudi sam sem videl dvakrat, trikrat, ko sem zvečer pasel, da se ena luč okrog grajskega hriba vozi. In peljala se je od runskega konca na Slovenj Gradec in na Stari trg. Tako je izgledalo kot ena velika zvezda. Tisto luč je marsikdo videl in so govorili, da straši. Pa hodili so spraševat, če smo kaj videli. Je bila prava panika! Mogoče je bil kak komet. Zanimivo je bilo to, da je bil tako nizko.

STARI TRG

ID najdišča: XV_10_14_2_I

Kraj: Stari trg

Ledinsko ime: Grajski hrib

Enota: Slovenj gradec

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Vile

Informator: Fanika Kresnik

Tam na starotrškem gradu, tam so bile vile, so pravili, da so živele tam za železnimi vrati.

SLOVENJ GRADEC

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_1_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Knežarjeve peči

Enota: Podgorje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Žalik žene

Vir: Verdinek, 2002, 34

A ste že slišali za Žal žene? No, babica jim je rekla vile. So pa živele tukaj v Knežarjevih pečeh. Skale so še zdaj, samo težko v njih prideš. Babica je rekla, da so jih malo pred njenim rojstvom še videli. Podnevi se niso pokazale, ponoči pa so šle na teren.

Knežar je odlično gospodaril - bil je najbolj trden kmet v Zarazborju. Gospodinja je vsako jutro vstala in šla, takrat pa je prišla vila h gospodarju spat. Dajala pa mu je nasvete, kako naj gospodari, kako naj seje - pa vse. Gospodaril je zelo dobro, tako kot še nobeden. Rekla pa mu je: »Bog ne daj komu povedat.« Tudi ženi in materi ni povedal.

Enkrat pa je gospodinja, ko je že vstala, nazaj prišla. Nekaj je pozabila in videla, da leži vila zraven njenega moža. V postelji je ležala na robu, pa strašno dolge lase je imela, v dolgo kito spletene, da so ji ležali na robu postelje vse do tal. Gospodinja ni naredila nič drugega, kot da je lase popravila na posteljo, pa še to samo zato, da ne bi na njih stopila. Takrat pa je vila rekla: »Moram oditi, me je kača pičila.«

In je ni bilo več, od tega časa je šla kmetija samo še nazaj in nazaj. Tako v eno srednjo pot - še danes tako gospodarijo. Vile pa ni bilo nikoli več. So pa rekli, da so vile res bile, peči in votline v njih pa še obstajajo. Je skoraj tako kot na Šmohorco - strmo pa naravnost.

O Žal ženah sem veliko slišala, zgodba je vedno enaka, vedno so se ulegle h gospodarju, ki ni smel drugim nič omenit. Žal žene so bila vitka lepa dekleta z dolgimi kitami, ki so segale do njihovih pet. Bile so dobre vile, ki so živele v votlinah peči, pomagale pa so kmetom s svojimi nasveti o tem, kaj na sejejo, kdaj naj sejejo in podobno.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_2_I

Kraj: Zgornji Razbor

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Lega: Lega mlina ni znana.

Opis lokacije: Lokacije ni mogoče opisati.

Vrsta izročila: Divja jaga

Informator: Kristl in Mojca Lavtar

Knežarjev hlapec je nesel v mlin in je zaslišal Divjo jago. Takrat je kot ponavadi začelo šumeti, zaslišal se je pasji lajež in strašni poki. Pa je bil hlapec pederzen in je rekel: »Le nalovi, pa še zame prinesi.« Zvečer, ko je hlapec sam sedel v mlinu, pa je skozi okno priletelo krvavo pleče. Hlapec je bil tako prestrašen, da si ni upal iz mlina, še dolgo ne.

SLOVENJ GRADEC

ID najdiš: XV_10_15_3_I in XV_10_15_4_I

Ledinski imeni: Vrhurnik in Radman

Kraj: Zgornji in Spodnji Razbor

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Močerad in žaba

Informator: Marija in Kristl Lavtar

Tam pri Vrhurniku, tam je bila ena vestna gospodinja. Tako je bila pridna, pa tako lepe krave je imela. V kleti pa je imela omaro in v omari skledo, v skledi mleko, v mleku pa močeradnika. Je pa čarala tudi z žabami. In ta njena žaba je hodila k Radmanu krave zizat in potem krave niso imele mleka, temveč krvavo mleko. Pa so šli Radmani k drugemu čarovniku, da naj jim pomaga žabo stran spraviti. In res, čarovnik jim je naročil, da žabo utopijo v vrelem maslu. Takrat pa je Vrhurnikova na moč zbolela in ukazala dekli, da gre k Radmanu po delček kuhinjske krpe; ko ji je prinesla, je to vrgla na ogenj in v hipu ozdravela. Ko pa je umrla, je bilo na pogrebu ogromno žab, ki so tako hitro, ko so prišle, tudi izginile.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_5_I in XV_10_15_6_I

Kraj: Podgorje in Plešivec

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Čarali so

Vir: Möderndorfer, 2000, 203-205

Pod Plešivcem, to je pod Uršljo goro, so znali svoje dni ovčjo čredo narediti volku nevidno. To so naredili z drobno praprotjo takole: Ko se je jagnje uleglo, so ga drgnili s snopičem drobne praproti. Jagnje je moralo potem v tej praproti ležati tri dni in tri noči. Črede, pri katerih je bilo to jagnje, in tudi še potem, ko je zraslo v ovčko, volk ni mogel videti. Vohal jo sicer je, videl pa ne.

Nekako pred sedemdesetimi leti je umrl pastir, na Podgorici izpod Plešivca, ki so mu rekli »Cesar«. Ta je pasel mnogo mnogo let ovce na Ratihi. Ko je Cesar pasel na planini, je prišel na planino past mlad pastirček, ki je bil pastir že eno leto. Ubogega pastirčka so vsi ostali sovražili, le Cesar mu je bil prijatelj. Že drugo jutro paše pastirček ni našel niti ene ovčke. Zaman je preiskal pol planine, a ovc ni našel. Cesar mu je priskočil na pomoč. Rekel mu je: »Pojdi pod veliko skalo, rahlo zažvižgaj in poslušaj. Če ne boš zaslišal ovčjega zvonca, zažvižgaj v drugo močnejše, tretjič pa na vso moč. Če pa zaslišiš že prej zvonec vodilnega ovna, mi pridi povedat.«

Pastirček je naredil tako. Po prvem in drugem žvižgu je bilo vse tiho, na tretji ostrejši žvižg pa je zaropotal v skali zvonec. Skala se je razpočila in iz nje je skočil vodilni oven, za njim pa je drvela vsa čreda in ni manjkal noben rep.

Pastirček se je zahvalil svojemu staremu prijatelju. Šla sta skupaj k skali. Tam je dišalo po mrhovini. Cesar je dejal: »To je mrliški smrad pastirja, ki ti je zadelal ovce. Pri priči, ko so bile ovce rešene, je poginil.«

Hudobnim pastirjem pa še to ni bilo dovolj. Nad čredo pastirčka so poslali volka. In zopet je pomagal stari Cesar. Imel je shranjeno tako pšenično slamico, ki močno počí, ko jo žerjavica prereže. Iz te slamice je stari pastir naredil volka in ga poslal hudobnim pastirjem nazaj. Volk je raztrgal ovce ostalih pastirjev in še onega, ki je volka poslal. Cesar je pastirčka še poučil, kako je treba zadeti volka, ki je sam prišel nad čredo in ga ni poslal hudobnež. Rekel je, da je treba poiskati strožnico, ki je prirasla v obliki podkve k tlom. Skozi strožnični obroč je treba pognati vsako jagne takoj, ko se uleže. Tako črede potem volk ne more raztrgati, ker jo le voha in ne vidi. Volk kroži okoli črede in se peni, ker ne more dobiti plena. Ali pa je treba utrgati na sveti dan dva enako velika lista z jablane ali hruške in ju zakopati poleg ovčjega hleva. To tudi pomaga.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_7_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Vernerca

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Divja jaga

Informator: Ivan Ruprecht

Eh, to pa tako ali tako, še zdaj jo lahko slišiš. Jo bova šla zvečer poslušat.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_8_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Kmetija Verner

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

vrsta izročila: Velika sobota

Informator: Ivan Rupreht

Veš, mi smo kresovali na veliko soboto. Ne vem točno zakaj, bolj tako družili smo se, pa verjetno tudi do spoštovanja do Jezusa.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_9_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Kmetija Verner

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Proti toči

Informator: Ivan Rupreht

Tisto, da so butarce sežigali, je jasno. Ampak, a veš zakaj? Zato, ker se iz butar suh dim širi in potem je odganjal strele.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_10_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Vernerca

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Divja jaga

Informator: Ivan Rupreht

Eh, to pa tako ali tako, še zdaj jo lahko slišiš. Jo bova šla zvečer poslušat.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_11_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Kmetija Verner

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Škrati

Informator: Ivan Rupreht

Ja, veš, škrti pa naj bi bili poredni sosedje. No, pa niti ne poredni, niso bili ne eno ne drugo. Veš, tako, če kdo ni mogel česa pravi čas spraviti, so prišli ponoči pa so mu pomagali. So bili pa poredni tudi, pa so potem kaj na streho ali pa na drevesa znosili. A veš, niso bili ne eno ne drugo.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_12_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Povodni mož

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Opis lokacije: Kal leži severovzhodno od kmetije Vernšek.

Vrsta izročila: Povodni mož

Informator: Ivan Rupreht

Zgodbo o Povodnem možu in Urški tako že poznaš, ti bom pa povedal še nekaj ...

Tam, ko je Povodni mož vodo nosil na Pohorje, tam na Kalu, mu je voda bljuncnila iz škafo in tam so nastala mala jezerca ali pa mlakuže.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_13_I

Kraj: Suhi dol

Ledinsko ime: Suhi dol

Enota: Podgorje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Povodni mož

Vir: Skobir, 1983, 38-39

Ljudje v Suhem dolu so večkrat opazovali, da na neko skalo hodi sedet Povodni mož. Večkrat so ga skrivoma opazovali.

Zmenili so se, da mu bodo na skalo nastavili med, da ga bo lahko lizal. Po hišah so zbirali med in ko so ga imeli dovolj, so se odpravili k skali. Bili so zadovoljni, ko so videli, kako jo je z užitkom polizal. Od takrat naprej so mu vedno na skalo nosili med.

Nekoč pa so si zaželeli, da bi ga ujeli. Eden od njih je predlagal, da bi mu na skalo postavili škornje in jih namazali z macesnovo smolo. Ko bi jih obul, bi se mu prilepili na noge in izgubil bi svojo moč. Te zamisli so se oprijeli.

Pripravili so škornje in šli iskat macesnovo smolo. Po napornem iskanju so pozabili na utrujenost, hitro namazali škornje, jih odnesli na skalo in čakali. Ko je prišel Povodni mož, se je razveselil škornjev in jih takoj obul. Ko je bilo že prepozno, je ugotovil, kakšno past so mu nastavili, Suhodolčani so vsi veseli pritekli iz svojih skrivališč in odpeljali svoj plen v vas. Zmenili so se, da bodo Povodnega moža pri kmetu privezali z verigo, mimo katerega je vodila pot na Uršljo goro, saj so vedeli, da bodo ljudje čez nekaj dni množično hodili na Uršljo goro, ker se je takrat pričelo žeganje.

»Takrat bodo ljudje iz drugih krajev videli naš plen in nam ga zavidali,« so govorili med seboj. Prišlo je prvo žeganje. Ljudje so hodili mimo kmeta in opazovali Povodnega moža. Ta

jih je prosil, da ga vzamejo s seboj. Ljudje bi radi uslišali željo, Suhodolčani pa niso niti slišati hoteli o tem.

Prišlo je srednje žegnanje. Tudi takrat je Povodni mož prosil, da ga vzamejo s seboj. Tudi sedaj so pri Suhodolčanih naleteli na gluha ušesa.

Prišlo je še zadnje žegnanje. Spet je bila cesta polna ljudi in Povodni mož jih je tako dolgo nadlegoval, da so Suhodolčani le dovolili, da ga vzamejo s seboj. Med potjo pa jih je spet začel nadlegovati. Prosil jih je: »Pustite mi, da dvignem skalo. Videli boste, da izpod nje takoj priteče kristalno čista voda.« Ljudje so se spogledali in mu rekli, da mu tega ne morejo dovoliti. Ves čas jih je Povodni mož nadlegoval s to prošnjo. Ko so bili že tik pred ciljem, so se ljudje zmenili za počitek. Povodni mož pa je spet rekel: »Pustite mi, da dvignem skalo. Prav bi bilo, da bi tukaj tekla voda. Ljudje pridejo sem žejni in prav bi bilo, da bi tu tekla voda. Ljudje pridejo sem žejni in lahko bi se odžejali.«

Vedeli so, da govori Povodni mož resnico, zato so mu le dovolili. Vzdignil je kamen in isti hip je dobil nazaj svojo moč. Nastala je jama, iz nje pa je pritekla kristalno čista voda. Preden se je Povodni mož pogreznil v jamo, jim je še rekel: »Imeli ste ptička, vendar ga niste znali uporabiti. Vsaj to bi me lahko vprašali, zakaj je orehov križ, pa bi imeli vsi dovolj.« Ko je to povedal, je izginil in niso ga več videli. Šele ko so si ljudje opomogli od začudenja, so pričeli premišljevati o njegovih besedah. Prišli so do spoznanja, da je imel Povodni mož in da še danes nihče ne ve zakaj, orehov križ.

Če se bo v Suhem dolu še kdaj pojavil Povodni mož, bodo ljudje zagotovo vedeli, kako z njim ravnati.

Dokaz temu dogodku pa je voda, ki še danes teče na najvišji točki pred Uršljo goro in odžejja vse, ki jih pot vodi tam mimo.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_14_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Kmetija Verner

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Brezno jo je vzelo

Vir: Kleindenkmaeler.at

Veš, tam je eno brezno in ko sem bil jaz majhen pastir, sem tam mimo ponoči hodil. So pravili, da je tam not padla deklica iz naše kmetije, pa voli, ki jih je gonila tudi tam mimo. Potem so pa povedali, da je tam pri Suhem dolu, tam pri tistem slapu, na dan prišel jarem pa dekličini lasje.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_15_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Vernerca

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Spremljanje pokojnika

Informator: Ivan Ruprecht

Če so bile hude zime, smo jih kar tam pod drevo v sneg zakopali. Drugače pa smo šli pogrebci do meje kmetije pa smo tam začeli moliti rožni venec in potem smo to žlabudrali vse tja do gospodarjeve hiše. Se pa spomnim še to, da so potem mrličevo posteljo zažgali, ni imelo nekega simbolnega pomena, pač zaradi higiene.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_16_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Križanova kapela

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Strašilo je

Informator: Kristl in Mojca Lavtar

Strašilo je pri Križanu.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_7_17_I

Kraj: Spodnji Razbor

Enota: Podgorje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Meje

Informator: Fanika Klančnik

Večkrat se zgodi, da pride več mej posesti skupaj. In so se kregali za mejo, ker je vsak trdil svoje. Potem pa so gospodarji umrli. In ker so se tako prepirali, je prišlo do tega, da se je govorilo, da hodijo nazaj, da straši tam ponoči in da se tam potikajo od enajste do dvanajste ure (Verdinek, 2002, 72).

Strašilo je tam, kjer je prišlo več mej posestev skupaj. Ena taka meja je pri Rdečniku, Kunu in Sašeljju.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_18_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Vernerca

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Strašilo je

Informator: Ivan Rupreht

Samo to so take bajže, a več. Tako, če ljudje niso želeli, da bi se mladina pri njih zbiral, pa so nastavili kako krvavo pleče tam. In so se ljudje temu na veliko izogibali.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_19_I

Kraj: Podgorje

Enota: Podgorje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Mačke

Informator: Fanika Klančnik

Ko smo bili otroci majhni, so nas strašili pred črnimi mačkami, da nam bodo otroke odnesle, ali pa so nam pravili, da ima črna mačka v repu 9 vražjih moči.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_20_I

Kraj: Podgorje

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Informator: Fanika Klančnik

Ja, na kresnico se je pa čaralo, mi nismo kresov kurili, so pa takrat mlada dekleta narezala česen zvečer. Prvi strok je predstavljal ljubezen, drugi žalost in tretji veselje. Tisti, ki se je najbolj razlezel, tisto čustvo je takrat prevladalo. Krese smo pa kurili na veliko noč in potem za prvega maja.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_21_I

Kraj: Podgorje

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Zlobna voda

Informator: Fanika Klančnik

Tudi meni so pravili, da je voda kriva, če so rodijo dvojčki. Pa ena naša dekla je tako vodo zajemala, da je kar otroka dobila.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_22_I

Kraj: Podgorje

Ledinsko ime: Lampretova kapela

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Mrtevca so nesli

Informator: Fanika Klančnik

Do tam so pogrebci prinesli ali pripeljali truplo, potem pa je prišel župnik. Molilo se je pa ves čas.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_23_I

Kraj: Podgorje

Ledinsko ime: Nedoločljivo

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Leg: Nedoločljiva

Opis lokacije: Lokacije ni možno določiti.

Vrsta izročila: Lipa in hrast

Informator: Fanika Klančnik

Lipa je sveto drevo in lip se ne sme podirati. Kadar so jo razcepili, je bil na vsaki treski križ, zato so vsi kipi iz lipovega lesa.

Zdaj sem se šele spomnila. Ljudje so se izpovedovali v hrast, so luknje noter izdolbili pa povedali svoje grehe, ni čudno, da se je potem hrast posušil.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_24_I

Kraj: Suhi dol

Ledinsko ime: Smolški mlin

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Kače

Informator: Fanika Klančnik

Tega jaz nisem slišala, to sem jaz nekje prebrala, pa ne vem točno kje. Tam pri Smolškem mlinu je hlapec nesel žito v mlin. Potem pa je tam v Gabrnici videl kačjo kraljico. Potem pa je bil žlehten in jo je nekaj hecal. In se je zajezila, naenkrat se je pojavilo veliko, mnogo kač. Tako se je ustrašil, da ni prinesel žita v mlin.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_25_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Kmetija Kotnik

Enota: Črna na Koroškem, Podgorje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Gozdni mož

Vir: Möderndorfer, 2000, 27, 28, 29

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_26_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Kmetija Plešivčnik

Enota: Črna na Koroškem, Podgorje

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Gozdni mož

Vir: Möderndorfer, 2000, 27, 28, 29

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_27_I

Kraj: Suhi dol

Ledinsko ime: Suhodolška žaga

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Škopnek

Informator: Verdinek, 2002, 42

Moj ata je delal na suhadolški žagi - še za časa grofa Turna. Je bil žagmajster, les so žagali. Stanovali pa so tam blizu.

Enkrat pa tam, ko priteče voda v turbino, naenkrat zahruši. Gre do gledat, pa vidijo, da se potegne tako kot ena metla iz tega bazena. Pa kr po zraku se je zabliskalo, tako kot bi čarovnica metlo jahala.

So rekli tako: »Tako strah me je bilo, da nisem vedel, kaj bi naredil.«

ŽERJAV

ŽERJAV

ID najdišča: XV_1_17_1_ I

Kraj: Žerjav

Ledinsko ime: Rudnik

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 149195, y 490517, z 514

Opis lokacije: Škrat naj bi se nahajal v žerjavskem rudniku.

Vrsta izročila: Pirkmandelc

Informator: Kristl in Mojca Lavtar

Ja, pirkmandlc je bil v jami v Žerjavu, pa zeleno luč je imel, pa še zdaj včasih po skali poškrablja in to tako močno, da kar rudarske karbidovke ugasnejo. S tem rudarje opozarja, da je v jami zmanjkalo kisika.

ŽERJAV

ID najdišč: XV_1_17_2_ I in XV_1_17_3_ I

Kraj: Žerjav

Ledinsko ime: Šumahov vrh in Miklavžina

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Škopnek

Vir: Repanšek, 1995, 197

Poleti sem šla enkrat domov. Delal se je že mrak, ko sem klepetala z ženskami, ki so sedele pri »Havzu«. Ne vem, katera se je že pohecala, da sem rekla, da moram it.

»Ja,« je rekla druga, »da te ne bo jaga baba.«

»Ja, ravno tako, kot ste rekle, enkrat se mi je že skoraj to zgodilo.«

»Kako to?«

Začela sem pripovedovati, kaj se mi je enkrat zgodilo. So pa rekle:

»Me smo videle eno včeraj, ko smo tukaj sedele, ena svetloba je kar švignila mimo nas in smo se vprašale, kaj je to zdaj za ena reč.«

»Ne vem, kaj ste videle, ampak jaz sem to res videla. To je škopnek! Sem se pogovarjala s Š.-ona rada kaj okrog raznosi, pa si zmisli - ampak to pa ji verjamem, ko je rekla:

»Tukaj kroži, gre nad Miklavžina, pa nad Šumahov vrh, pa sem nazaj.«

Potem pa je še Pavla rekla: »Ko je bil še moj mož živ, eno noč nisem mogla spat. Usedla sem se na posteljo - od tam se fino vidi gor na Olm in tam je bila ena velika žareča krogla. Jaz gledam, začnem Francija rukat, pa mu pokažem. On gleda - in je tisto izginilo. Potem tudi jaz nisem več videla.«

Vse to je bil škopnenk.

ŽERJAV

ID najdišča: XV_1_17_4_I

Kraj: Žerjav

Ledinsko ime: Žerjav

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Škopnek

Vir: Repanšek, 1995, 198

To se mi je zgodilo takrat, ko sem se vračala s pevskih vaj.

In tako smo imeli eno vajo v Žerjavu. Pridemo do Kašmana, pa pogledam proti kupu peska, tam pa je bila ena krogla, ki je švigala levo-desno. Mislila sem si pač, da je ena zvezda ali pa luna.

Pri Čampanu pa sem imela shranjeno kolo. Ko sem prišla do kolesa, sem se odločila, da pridem stvari do dna.

Do mesta sem šla peš. Na kolesu nisem imela luči oz. imela sem jo, pa je bila pokvarjena. Zato se na glavni cesti nisem usedla na kolo.

Ravno ko sem se usedla na kolo, zaslišim nekaj - ne vem, kako naj se izrazim - nekaj završi, prav završalo je. Okrog pa nisem pogledala, pač razmišljala sem o tem, kako bom zlezla na kolo.

Potem pa sem le pogledala in sem videla škopneka! Nad mano se je peljal kot ena žareča megla. Spredaj je bilo široko - zadaj pa, kako bi rekla - tri, štiri, pet metrov dolga svetloba. Tako kot ena široka metla spredaj.

Lepo se je videl nad Žerjavom, nad Havzo, tam ko so tiste hiše, pa tam za peskom, pa noter. To sem videla! In kaj takega se ni zgodilo prvič!

ŽERJAV

ID najdišča: XV_1_17_6_I

Kraj: Žerjav

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta izročila: Legenda o sv. Uršoli

Informator: Fanika Klančnik

A veš, je pa v Žerjav dekla mleko nosila. Je pa srečala eno lepo deklico in ta deklica je izginila. Doma ji niso nič verjeli. Potem pa jo je videl še en gozdar. Deklica pa je imela pod plaščem ena dekleta. A veš, ta deklica je bila sveta Uršola. Potem pa so šli na Uršljo goro in tam so se začeli pogovarjat o tem, kje bojo postavili cerkvico. In to je Povodnega moža tako razjezilo, da je za vedno odšel na Pohorje.

4.3 KATALOG ARHEOLOŠKIH NAJDIŠČ IN LOKACIJ

1. BRDINJE

BRDINJE

ID najdišča: XV_9_1_2_I

Ledinsko ime: Kmetija Lahovnik

Lega: x 152637.454, y 500058.606, z 462

Opis lege: Kmetija Lahovnik leži ob regionalni cesti Kotlje - Slovenj Gradec, na desni strani cestišča, smer Slovenj Gradec.

SLIKA 2: Kmetija Lahovnik

Vir: www.geopedia.si

BRDINJE

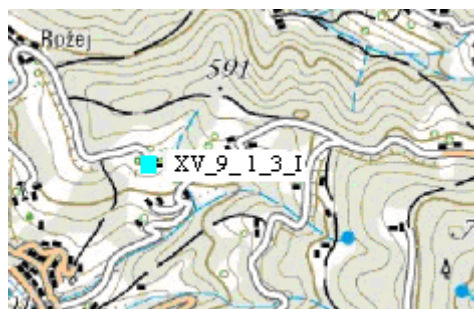
ID najdišča: XV_9_1_3_I

Ledinsko ime: Kmetija Jank

Lega: x 155346.283, y 499545.871, z 515

Opis lege: Točnega opisal lokacije ni moč podati, zato sem dodala lokacijo kmetije Jank.

SLIKA 3: Kmetija Jank

Vir: www.geopedia.si

BRDINJE

ID najdišča: XV_9_1_4_I

Ledinsko ime: Kmetija Muš/Mušev križ

Lega: x 153764.693, y 500107.95, z 422

Opis lege: Križ stoji na cesti proti domačiji Muš.

SLIKA 4: Mušev križ

Vir: www.geopedia.si

BRDINJE

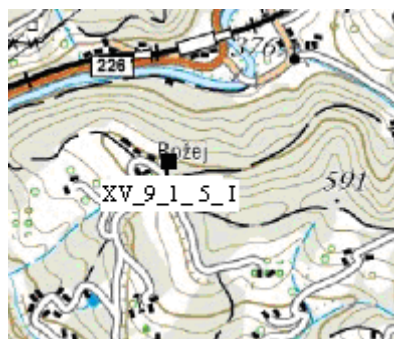
ID najdišča: XV_9_1_5_I

Ledinsko ime: Kmetija Rožej/Rožejev križ

Lega: y 4990339, x 155833.5, z 469

Opis lege: Križ leži tik ob domačiji Rožej, na njeni vzhodni strani.

SLIKA 5: Rožejev križ

Vir: www.geopedia.si

BRDINJE

ID najdišča: XV_9, 1_6_I

Ledinsko ime: Kmetija Kriči

Lega: x 154138.436, y 499867.904, z 480

Opis lege: Lokacija ni točno znana, točka je na domačiji Kričej.

SLIKA 6: Kmetija Kriči

Vir: www.geopedia.si

BRDINJE

ID najdišča: XV_9, 1_7_I

Ledinsko ime: Kmetija Zakotnik

Lega: x 153084, y 500811, z 444

Opis lege: Kmetijo Zakotnik najdemo na Brdinjah, severno od ceste Kotlje - Slovenj Gradec, severozahodni sosed pa je kmet Pritrznik.

SLIKA 7: Kmetija Zakotnik

Vir: www.geopedia.si

BRDINJE

ID najdišča: XV_9_1_8_A

Ledinsko ime: Kmetija Rožej

Lega: x 155835.5, y 499031, z 504

Opis lege: Točnega kraja orodja ni mogoče opisati, zato sem dodala koordinate kmetije Rožej.

SLIKA 8: Kmetija Rožej

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_1_I

Ledinsko ime: Koroška Kramarica

Lega: x 145530.21, y 490910.523, z 1124

Opis lege: Hrib Koroška Kramarica leži jugovzhodno od Ludranskega vrha v Javorju.

SLIKA 9: Koroška Kramarica

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_2_I

Ledinsko ime: Kmetija Jelenšek

Lega: x 148351, y 494247, z 737

Opis lege: Kmetija Jelenšek leži severozahodno od kmetije Čemernik ob Jazbinskem potoku na levi strani - smer Jazbina.

SLIKA 10: Kmetija Jelenšek

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišč: XV_1_2_3_I in

Ledinsko ime: Mala Črna in cerkev sv. Očbolta

Legi: x 145811, y 491155, z 777 in x 14736, y 488809.5, z 574

Opis lege: Zaradi nejasnosti lokacije je točka označena na imenu Mala Črna. Lokacijo opišemo kot kmetijo, ki stoji pol ure od Črne proti vzhodu.

SLIKA 11: Mala Črna

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

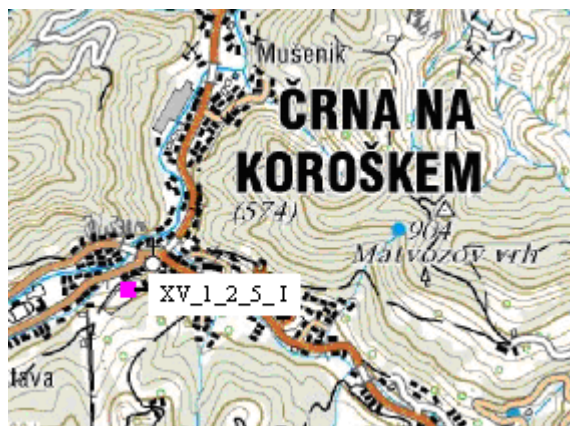
ID najdišča: XV_1_2_5_I

Ledinsko ime: Črjansko pokopališče

Legi: x 154114, y 492623, z 536

Opis lege: Pokopališče leži tik ob cerkvi sv. Ožbolta, južno od cerkve.

SLIKA 12: Črjansko pokopališče

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_6_I

Ledinsko ime: Črnjansko pokopališče

Lega: x 154114, y 492623, z 536

Opis lege: Glej opis pri XV_1_2_5_I.

Opomba: Glej sliko 12.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_7_I

Ledinsko ime: Kmetije Komprej

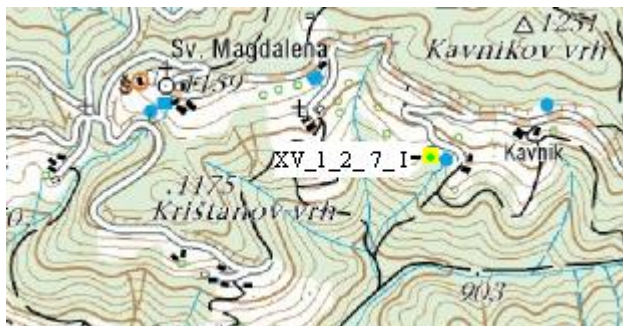
Lega: x 145643, y 496163, z 1000

Opis lege: Leži v Javorju, severozahodno od kmetije. Kačo so ustrelili na dvorišču kmetije Komprej.

Vrsta izročila: Gruntna kača

Informator: Marija Kompan

SLIKA 13: Kmetija Komprej

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_10_I

Ledinska imena: Kmetija Matvoz

Lega: x 147012.934, y 490226.255, z 767

Opis lege: Informator ni vedel točne lege, mi je pa povedal, da je Matvoz našel zaklad na svoji njivi tik ob domačiji.

SLIKA 14: Kmetija Matvoz

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

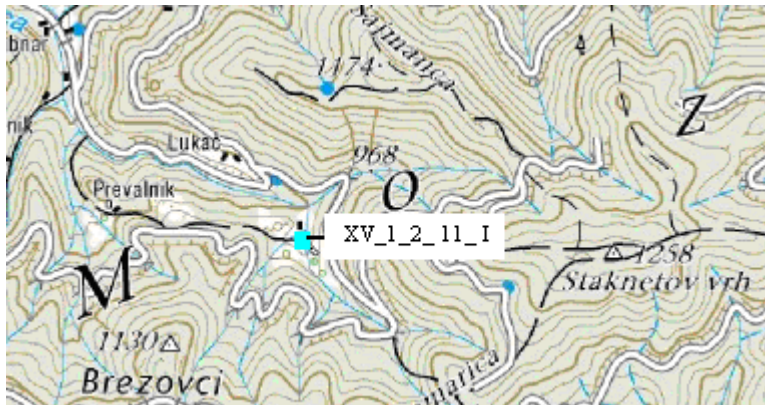
ID najdišča: XV_1_2_11_I

Ledinsko ime: Kmet Silvester

Lega: x 143339, y 492474.592, z 1283

Opis lege: Kmetija Silvester leži severozahodno od vrha Koroške Kramarice, vzhodno od kmetije Prevalnik in zahodno od Stakntovega vrha.

SLIKA 15: Kmetija Silvester

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KORŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_12_I

Ledinsko ime: Cerkev sv. Jošta

Lega: 95145693, y 493432.5, z 1000

Opis lega: Cerkev leži vzhodno od kmetije Podkrižnik in zahodno od kmetije Pik v Javorju.

SLIKA 16: Cerkev sv. Jošta

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_13_I ,

Ledinski imeni: Kmetiji Komprij in Kavnik

Lega: x 145643, y 496163, z 1000

Opis lege: Informatorica se ni spomnila točne lokacije, zato je točka približna.

Vrsta izročila: Strašilo je

Informator: Marija Kompan

SLIKA 17: Kmetiji Komprij in Kavnik

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_14_I

Ledinsko ime: Komprij

Lega: x 145643, y 496163, z 1000

Opis lege: Kmetija leži v Javorju severovzhodno od cerkve sv. Magdalene ter jugozahodno od kmetije Kovač. Lipe rastejo vzhodno od domačije.

Vrsta izročila: Lipa

Informator: Marija Kompan

SLIKA 18: Kmetija Komprij

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

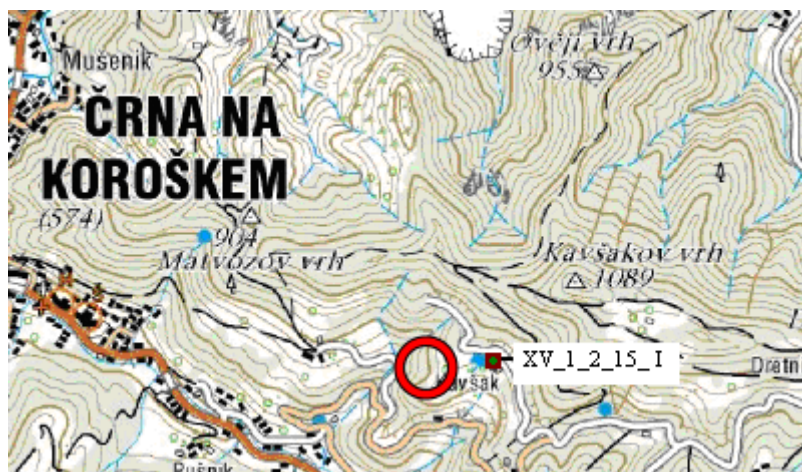
ID najdišča: XV_1_2_15_I

Ledinsko ime: Kmetija Kavšak

Lega: x 146975, y 490929.688, z 821

Opis lege: Hruška stoji zraven domačije

SLIKA 19: Kmetija Kavšak

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_16_I

Ledinsko ime: Močivska kapela

Lega: x 147990.363, y 495672.651, z 928

Opis lege: Kapela leži vzhodno, sto metrov od domačije, na robu gozda, nad cesto.

SLIKA 20: Kmetija Močivnik

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_18_I

Ledinsko ime: Kmetija Končnik

Lega: x 144135, y 489134.5, z 1048

Opis lege: Kmetija leži severozahodno od Ludranskega vrha.

SLIKA 21: Kmetija Končnik

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

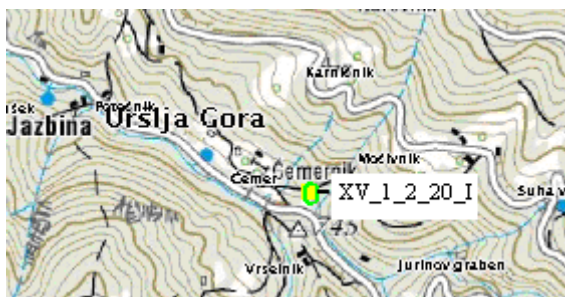
ID najdišča: XV_1_2_20_I

Ledinsko ime: Čemernikov graben

Lega: x 147963.5, y 147963.5, z 736

Opis lege: Čemernikov graben leži pod kmetijo Čemernik, ob potoku Jazbina.

SLIKA 22: Čemernikov graben

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

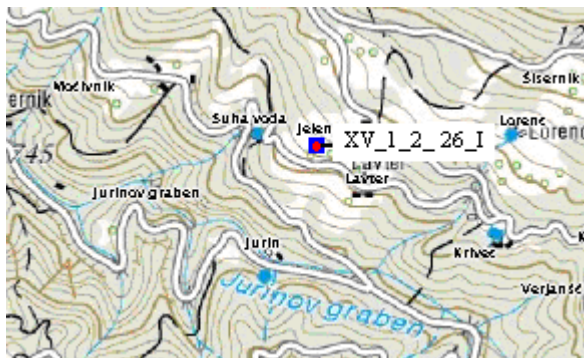
ID najdišča: XV_1_2_26_I

Ledinsko ime: Kmetija Jelen

Lega: x 148601, y 493837, z 665

Opis lege: Kmetija leži tik pod kmetijo Šisernik, v kraju Jazbina, na jugovzhodnem vznožju Uršlje gore.

SLIKA 23: Kmetija Jelen

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_27_I

Ledinsko ime: Kmetija Čemernik

Lega: x 147963.5, y 147963.5, z 736

Opis lege: Čemernikov graben leži pod kmetijo Čemernik, ob potoku Jazbina.

SLIKA 24: Kmetija Čemernik

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

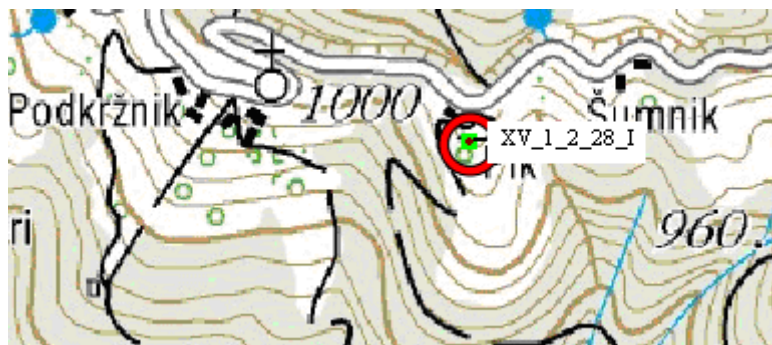
ID najdišča: XV_1_2_28_I

Ledinsko ime: Kmetija Pik

Lega: x 145622.109, y 493813.238, z 1042

Opis lege: Ker ni določena jasna lega, je oznaka na imenu domačije Pik, ki leži severovzhodno od cerkve sv. Jošta.

SLIKA 25: Kmetija Pik

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_29_I

Ledinsko ime: Karpuhove peči

Lega: x 148719.292, y 494582, z 717

Opis lege: Karpuhove peči ležijo severozahodno od kmetije Karpuh, ob Jazbinskem potoku, in sicer na njegovi vzhodni strani.

SLIKA 26: Karpuhove peči

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_31_I

Ledinsko ime: Suho

Opis lege: Suho leži na poti med kmetijama Močilnik in Lavtar, nekaj metrov zahodno od ceste.

Vrsta izročila: Strašilo je

Informator: Kristl in Mojca Lavtar ter Olga Pisar

SLIKA 27: Suho

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

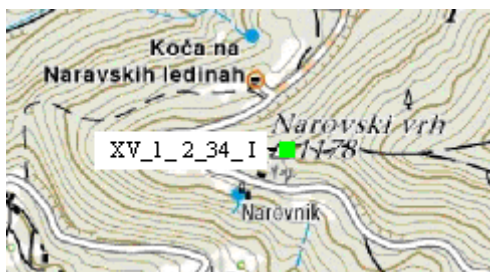
ID najdišča: XV_1_2_34_I

Ledinsko ime: Najevske ledine

Lega: x 148734.63, y 495315.777, z 1147

Opis lege: Lokacija je severno od kmetije Narovnik. Najdemo jo ob dobro znani in označeni poti na vrh Uršlje gore z Naravskih ledin. Ko odidemo s parkirišča, pridemo na travnik, na koncu travnika pa zavijemo v gozd. Na desni strani poti opazimo skalo, na njej je imel Nori Juri svoj štor, ob njem molil in izpovedoval svoje grehe.

SLIKA 28: Kmetija Najvenik

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_35_I in XV_1_2_36_I

Ledinsko ime: Sv. Ožbolt

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 1514736, y 488809.5, z 574 in x 144843, z 980

Opis lege: Cerkev najdemo v središču Črne na Koroškem.

Najevnikov križ najdemo ob kmetiji Najevnik, kmetijo Najevnik pa najdemo severovzhodno od Ludranskega vrha.

SLIKA 29: Cerkev sv. Ožbolta

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KORŠKEM

ID najdišč: XV_1_2_37_I

Ledinska imena: Kordeževa glava

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 150788.456, y 482790.127, z 2125

Opis lege: Kodeževa glava - najvišji vrh pogorja Peca, severozahodno od Črne na Koroškem.

SLIKA 30: Kordeževa glava, Solčava, Črna, Ludranski vrh, Črna - Štalekarjev vrh

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_38

Ledinska imena: Solčava

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 141768.75, y 476584.453, z 661

Opis lege: Solčava leži tik pred Logarsko dolino. Je kraj, kjer se na križišču srečata dve poti, iz severne strani se tja pripeljemo iz koroške strani, iz Podolševe, vzhodno pa iz Ljubnega.

Opomba: Glej sliko 30

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_39

Ledinska imena: Ludranski vrh

Lega: x 145428.75, y 488874.453, z 1165

Opis lege: Ludranski vrh - leži nad Črno, in sicer južno od kraja samega.

Opomba: Glej sliko 30.

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_40

Ledinska imena: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: : x 147407, y 488852.5, z 594

Opis lege: Črna na Koroškem je zadnji večji kraj v Mežiški dolini, na njenem severu.

Vrsta izročila: Turki

Opomba: Glej sliko 30.

ČRNA NA KORŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_41_I

Ledinska imena: Kramarica

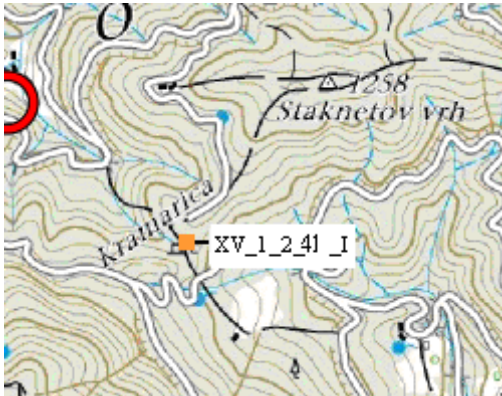
Vrsta izročila: Jezero

Lega: 145530.21, y 490910.523, z 1124

Opis lege: Vrh Koroška Kramarica leži jugovzhodno od kraja Črna na Koroškem.

Opomba: Lega je povezana s ID XV_9_11_24_I.

SLIKA 31: Koroška Kramarica

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_42_I

Ledinsko ime: Kmetija Šisernik

Enota: Črna na Koroškem

Lega: x 148079.533, y 497372.065, z 1224

Opis lege: Šisernikov izvir leži na Šisernikovem travniku na južni strani vznožja gore, pod Šisernikovo kapelo, ob propadajočem gospodarskem poslopju brez strehe.

Informator: Fanika Klančnik

SLIKA 32: Kmetija Šisernik, Suhi dol

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_2_43_A

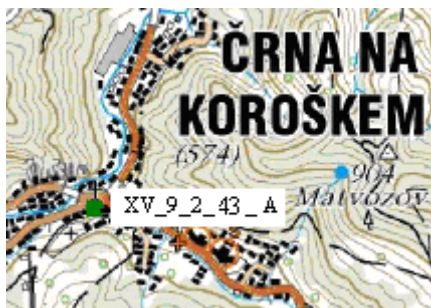
Ledinsko ime: Cerkev Sv. Ožbolta

Opomba: Koordinate in opis lege glej pri XV_1_2_35_I in XV_1_2_36_I

Prvotna cerkev naj bi nastala že v 11. stol. Zgradila jo je grofovska družina Spanheim in jo posvetila sv. Ožboltu, lovskemu patronu, ker je družina v okolici imela svoja lovišča. Stavba se ni ohranila, sej je pogorela leta 1863. Med leti 1863 in 1868 je bila v sedanji neoromanski podobi postavljena nova cerkev sv. Ožbolta (Javornik, 2002, 95).

Cerkev sv. Ožbolta predstavlja enotno neoromansko arhitekturo. Stavba je enoladijsko zasnovana, katere prostor se lepo zaokroži v oltarnem prostoru s polkrožno apsidno. Cerkev ima na severni in južni strani ladjo razširjeno z dvema kapelama, ki imata na oltarni strani prizidano vsaka po eno zakristijo (Javornik, 2002, 96).

SLIKA 33: Cerkev sv. Ožbolta

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_44_A

Kraj: Črna na Koroškem

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Opis lege: Kje točno sta stali antična in srednjeveška naselbina, ni mogoče določiti.

Vrsta najdišča: Naselje

Doba: Rimska doba, srednji vek

Kraj je bil obljuden že v rimski dobi, že takrat so tukaj kopali svinčeno rudo. Omenjena je kot last grofov Spanheimov. Leta 1439 je razsajala kuga, 1472 in 1476 so jo razdejali Turki. Leta 1601 je pripadala grofom Thurn-Valsassin, v njunih rokah pa je ostala do leta 1782 (KLDB, 1937, 147).

Rimsko naselbino že v antiki domneva KLDB (Pahič, 1975, 273).

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_45_A

Kraj: Črna na Koroškem

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta najdišča: Pepelnica/naključna najdba

Legaj: Lege ni mogoče opisati.

Opis lege: Lokacije ni mogoče opisati.

Doba: Rimska doba

V Prodrikovi zbirki, v kateri so zbrani večinoma etnološki predmeti, se nahaja tudi rimska pepelnica. V kovačiji Rakeš v Črni so jo uporabljali za kaljenje železa. V kovačiji, ki danes ne stoji več, je bilo korito v lasti več rodov (najmanj 200 let). Zbirko je leta 1992 prevzel Kleindenmaeler.at. Pepelnica je shranjena v lapidariju v Slovenj Gradcu.

Opis:

Preprosta pepelnica iz peščenca, na kateri so sledovi klesarskega orodja, je v celoti ohranjena. Odtisi kalečih železnih palic so nastali sekundarno. Vidna sta dva poševna utora na daljši zunanji stranici in znotraj v vogalih, pokončno na dno korita. Novejša je poškodba od udarca s kladivom.

Mere: 34 x 91 x 50.5 cm, notranje mere dna 22 x 27x 62.5 cm (Djura, 2006, 247).

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_46_A

Kraj: Javorje

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Legaj: x 145925, y 494960, z 1159

Opis lege: Cerkev najdemo v centru vasi Javorje, severno od Krištanovega vrha.

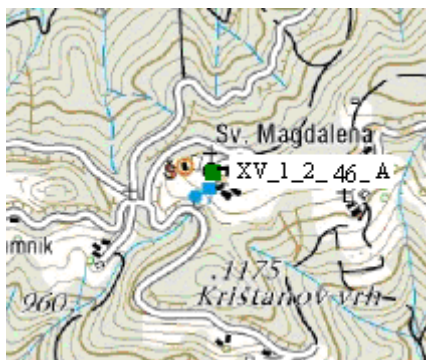
Vrsta in ime najdišča: Sakralna arhitektura/cerkev sv. Magdalene

Doba: Srednji vek

Župnija sv. Magdalene v Javorju se prvič omenja v 14. stoletju, vendar o njeni stavbeni zgodovini ni ohranjenih dosti arhivskih dokumentov, prav tako sama stavba v današnji podobi ne kaže nobenih gotovih ostalin.

Je pravokotno zasnovana cerkev, ki se na vzhodnem delu zaključuje v tristrano zaključenem prezbiteriju, ob severno steno ladje pa je postavljen širok nečlenjen baročni zvonik. Vhoda v cerkev sta dva (Javornik, 2002, 102).

SLIKA 34: Cerkev sv. Magdalene

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_47_A

Kraj: Javorje

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 145693, y 493432.5, z 1000

Opis lege: Cerkev sv. Jošta leži vzhodno od kmetije Podkrižnik in zahodno od kmetije Pik v Javorju.

Vrsta najdišča: Sakralna arhitektura/Cerkev sv. Jošta

Doba: Srednji vek

O cerkvi ni ohranjenih nobenih arhivskih dokumentov. Ob obnovi cerkve pa so našli temelje dveh prednic. Tako, da so bile ugotovljene tri gradbene faze. Od prvega objekta so se ohranili temelji severne, zahodne in južne stranice. Druga cerkev je bila verjetno romanskega izvora, saj so pod nasutjem današnjega prezbiterija temelji romanske polkrožne apside, poleg tega pa so tudi temelje prvotne oltarne menze na južni strani oltarja. Ob izkopavanjih so odkrili izredno močno plast ožganine na temelju južne stene, kar kaže, da je cerkev pogorela. Današnja cerkev je malo širša od prvotnih, na kar kažejo tudi lepo razstavljene najdbe v ladji cerkve. Cerkev je enoladijska, pravilno orientirana od zahoda proti vzhodu, kjer se zaključi v tristranem prezbiteriju. Zvonik je na severni strani prislonjen na ladjo, v njegovem pritličju je urejena zakristija (Javornik, 2002, 105).

SLIKA 35: Cerkev sv. Jošta

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KORŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_48_A

Ime najdišča: Jazbina

Kraj: Jazbina

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 148601, y 493837, z 665

Opis lege: Lokacije ni možno točno opisati. Kmetija Jelen - Jelenšek pa leži na južnem vznožju Uršlje gore, pod kmetijo Šisernik.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Orodje

Doba: Prazgodovina

Pri kmetiji Jelen so na jugozahodnem delu Plešivca našli odlomek nefritnega dleta in kamnito sekiro (Pahič, 1975, 274).

SLIKA 36: Kmetija Jelen

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_49_I

Ledinsko ime: Kmetija Ojstrčnik

Lega: x 148237.288, y 489755.925, z 646

Opis lege: Ker lokacija dogodka ni točno znana, je označena na kmetiji. Kmetijo najdemo vzhodno od Mušenika, severozahodnega predela Črne.

SLIKA 37: Kmetija Ojstrčnik

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_50_I

Ledinsko ime: Kmetija Petrič

Lega: 147119.009, y 494365.746, z 948

Opis lege: Kmetijo najdemo severno od cerkve sv. Magdalene v Javorju. Zaradi nejasnosti lokacije je točka določena na kmetiji sami.

SLIKA 38: Kmetije Petrič, Kotnik in Plešivčnik

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_51_I

Ledinsko ime: Sv. Helena

Lega: x 149479, y 487850.5, z 992

Opis lege: Cerkev leži pri koči pri Pikovem, in sicer na njeni severni strani.

SLIKA 39: Cerkev sv. Helene, Javorje

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_52_I

Ledinsko ime: Javorje

Lega: 146435.5, y 491816, z 689

Opis lege: Lokacija je označena na imenu kraja, Javorje leži vzhodno od Črne na Koroškem.

Opomba: Glej sliko 39.

ČRNA NA KOROŠKEM

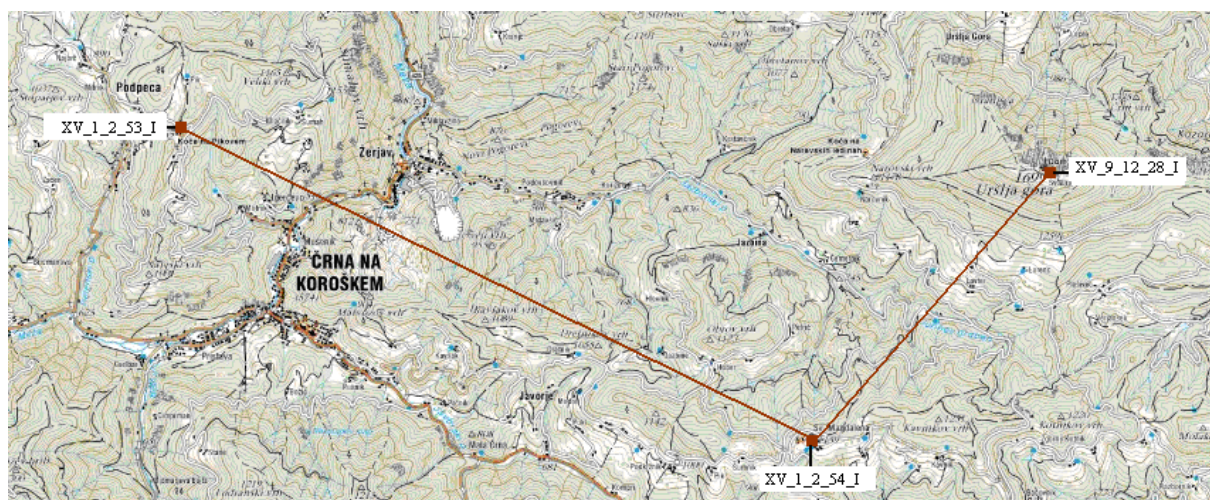
ID najdišča: XV_1_2_53_I

Ledinsko ime: Sv. Helena

Leg: x 145925, y 494960, z 1159

Opis lege: Cerkev Sv. Magdalene najdemo v centru vasi Javorje, severno od Krištanovega vrha.

SLIKA 40: Sv. Helena

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_54_I

Ledinsko ime: Cerkev sv. Helene

Leg: x 149732, y 487347.453, z 906

Opis lege: Cerkev sv. Helene leži pri koči pri Pikovem, in sicer na njeni severni strani.

Opomba: Glej sliko 40.

ČRNA NA KOROŠKEM

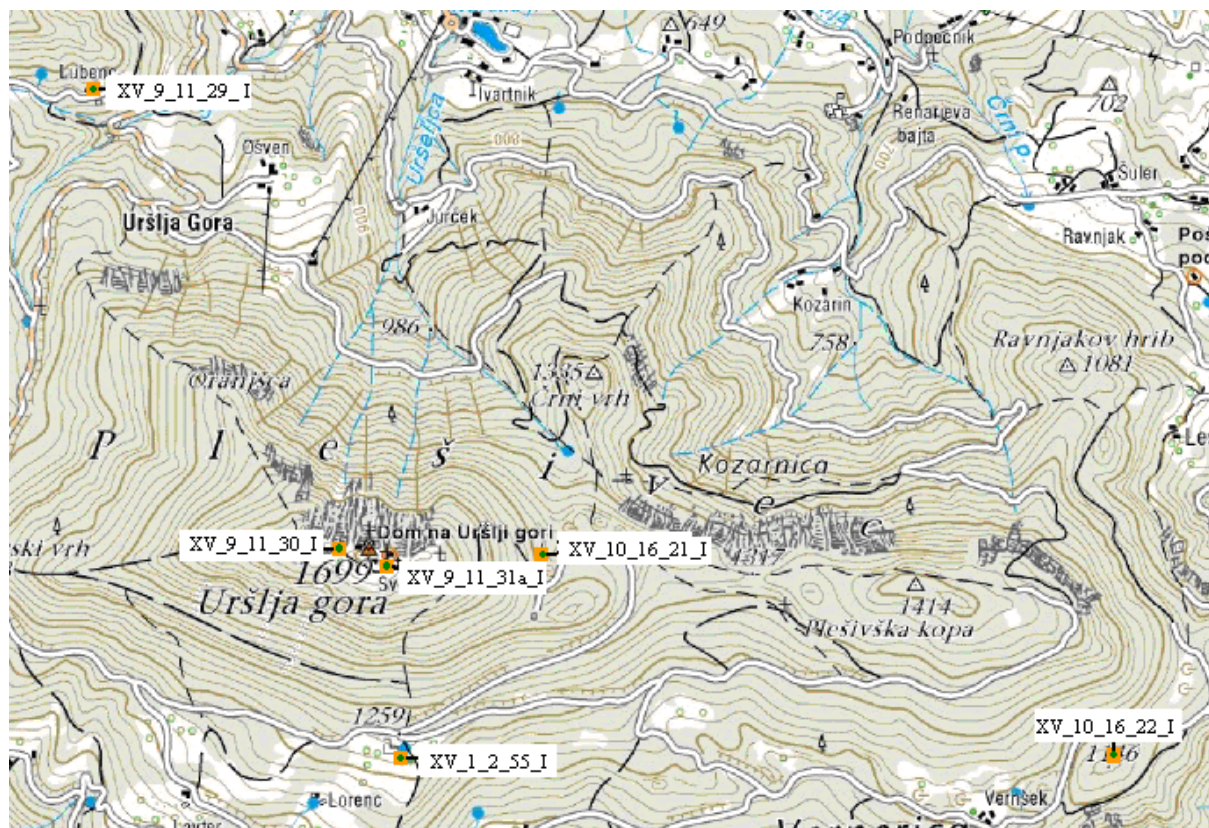
ID najdišča: XV_1_2_55_I

Ledinsko ime: Kmetija Šisernik

Lega: x 148031.972, y 497415.552, z 1235

Opis lege: Kmetija Šisernik – najdemo jo na južnem vznožju Uršlje gore. Stopinjo najdemo ob planinski poti Naravske l ledine - Uršlja gora.

SLIKA 41: Kmetiji Šisernik in Lubenc; Stopinja, Jezero, Kolena, Kal

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_1_2_56_I

Ledinsko ime: Kordeževa glava/Peca

Lega: 150976, y 483472, z 2125

Opis lege: Peca je gora na zahodu Koroške.

SLIKA 42: Vrh Pece in vrh Uršlje gore, Dravograd

Vir: www.geopedia.si

ČRNA NA KOROŠKEM

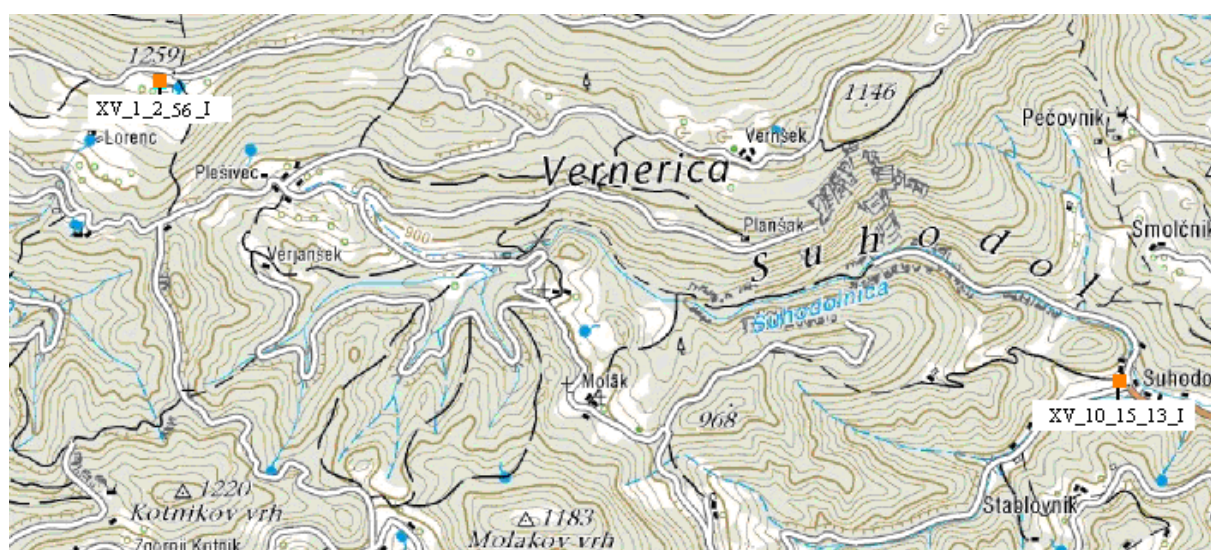
ID najdišča: XV_1_2_58_I

Ledinsko ime: Šisernikov izvir

Lega: x 148079.533, y 497372.065, z 1224

Opis lege: Šisernikov izvir leži na Šisernikovem travniku na južni strani vznožja gore, pod Šisernikovo kapelo, ob propadajočem gospodarskem poslopju brez strehe.

SLIKA 43: Šisernikov izvir

Vir: www.geopedia.si

DOBJA VAS

DOBJA VAS

ID najdišča: XV_7_3_1_ A

Kraj: Dobja vas

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Lega: Izvorna lokacija ni znana (zato karta ni priložena).

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Orodje

Doba: Prazgodovina

Najdena je bila ploščata kamnita sekira, PM. Maribor, inv. A 33 (Pahič S., 1975, 275).

DOBJA VAS

ID najdišča: XV_7_3_2_ A

Kraj: Dobja vas

Ime najdišča: Gramoznica

Kraj: Dobja vas

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 155757, y 495882, z 401

Opis lege: Na robu terase južno od ceste Dravograd - Prevalje in domačije Oblakovih, Dobja vas 16, so nad gramozno jamo na Tomaževem, parcela številka 80, k. o. Dobja vas.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline

Najdba: Cesta in nepremične ostaline

Doba: Rimska doba

Vidni so zidani temelji neznanih stavb iz lomljenih in z malto vezanih skrilavcev. Temelji segajo na dveh mestih tik pod rušo, z vzporednim potekom prek rtastega vogla terase pa izdelajo 10 m š. stavbe smeri V-Z s porušenima koncema. Del temeljev se je na v. strani že odlomil in padel v jamo. Drugih časovno opredeljujočih najdb ni, vendar dajejo koščki opeke v malto slutiti, da gre za antični objekt. To mesto leži približno 400 metrov od pred leti odkritih antičnih najdb z žganim grobom pri posesti Dobji dvor na enako visoki terasi ter skoraj tik na rimsko cesto Virunum - Celeja, ki je tekla po ravnini približno 15-20 metrov nižje. Zato je opravičena domneva, da gre za antično naselbinsko najdbo, ki bi utegnila biti morebiti v zvezi z grobnimi najdbami v Zagradu, 1 km proti zahodu (Pahič, 1967, 88).

SLIKA 44: Dobja vas 16

Vir: www.geopedia.si

DOBJA VAS

ID najdišča: XV_7_3_3_A

Ime najdišča: Dobji dvor

Kraj: Dobja vas

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 155415, y 496157, z 414

Opis lege: Dobji dvor leži na griču nad Dobjo vasjo, in sicer na križišču pri železarni Ravne zavijemo levo in nadaljujemo vožnjo do prvega križišča, kjer zavijemo desno, strmo po klancu navzgor. Vožnjo nadaljujemo do naslednjega križišča, kjer gremo naravnost. Danes je dvor zanemarjena stavba, okrog njega pa so moderni bloki. Nasproti dvora je veliko parkirišče.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Lončenina

Doba: Rimska doba

V šolski zbirki gimnazije na Ravnah je antični vrček, ki ga je leta 1954 izoral traktorist pri odkopavanju zemeljske plasti nad gramoznico na robu terase pri posestvu Dobji dvor. Pri tem je na globini 2-3 metre baje naletel na »kole v obliki pilota, deb. 15 cm, visokih 0.6 metra in 0.7 metra narazen stoječe, vezani pa so bili z vodoravnimi drogovi«. Vrček je tičal na 0.6 m kupu oglja in pepelu blizu zraven na globini 2.2 metra. Izdelan iz svetlo sive gline, z nizko ного in trakastim ročajem ob vitkem vratu (višina 13 cm, obod 11 cm) (Sonja Petru, VS 9, 1962-1964).

SLIKA 45: Dobji dvor

Vir: www.geopedia.si

DOBJA VAS

ID najdišča: XV_7_3_4_A

Kraj: Dobja vas

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 155415, y 496157, z 414

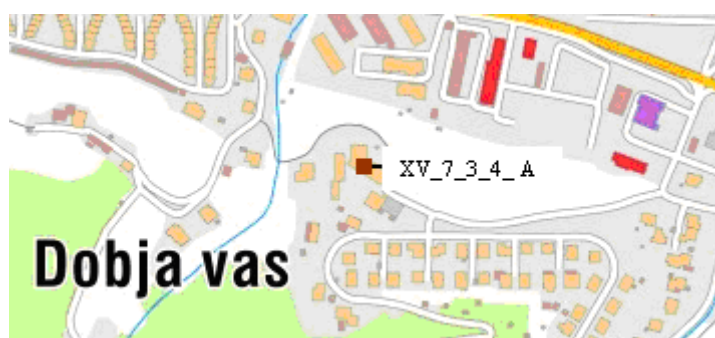
Opis lege: Glej XV_7_18_3_A.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/Dob

Doba: Srednji vek

Na manjši vzpetini v Dobji vasi pri Ravnah na Koroškem stoji močno predelani enonadstropni gradič Dob (Aych), v 17. sto. je bil gospodov Johnerjev in baronov Jabornegg, od leta 1906 pa rodbine Plešivčnik. Po Valvasorjevih navedbah je grad naslednik do tal porušenega starega gradu Aych. V zanemarjeni in propadajoči stavbi izstopa le spodnje pročelje z atiko in s stebriščnim balkonom poudarjenim vhodom (Jakič, 2000, 87).

SLIKA 46: Dobji dvor

Vir: www.geopedia.si

KOTLJE

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_7_I

Ledinsko ime: Kmetija Hrvat/Hrvatov križ

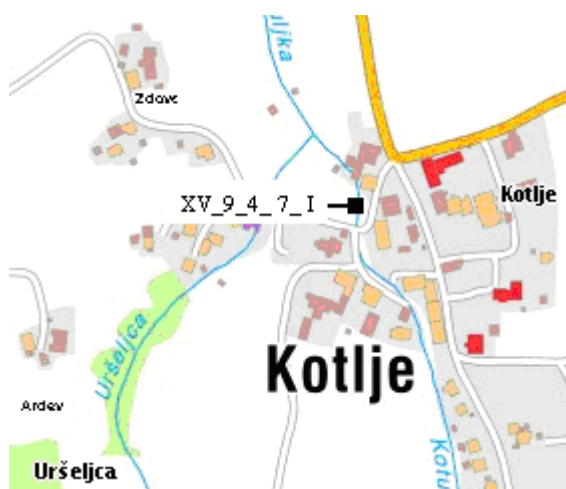
Lega: x 153106, y 499207.953, z 441

Opis lege: Hrvatov križ leži ob ceste, ki vodi od Hrvatov do kotuljskega pokopališča.

Vrsta izročila: Mrtveca so nesli

Informator: Filip Merkač

SLIKA 47: Hrvatov križ

Vir: www.geopedia.si

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_8_I

Ledinsko ime: Hotuljsko pokopališče

Lega: x 153058, y 499142.953, z 443

Opis lege: Pokopališče leži okrog cerkve sv. Marjete, za obzidjem.

SLIKA 48: Hotuljsko pokopališče

Vir: www.geopedia.si

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_9_I

Ledinsko ime: Hotuljsko pokopališče

Lega: x 153057.5, y 499154, z 442

Vrsta izročila: Pokopališče

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_12_I

Ledinsko ime: Pavšečki križ

Lega: x 152283.5, y 499016.75, z 487

Opis lege: Križ leži blizu križišča črne ceste in ceste Rimski vrelec - Ivarčko jezero, na desnem bregu potoka Uršljica.

SLIKA 49: Pavšečki križ

Vir: www.geopedia.si

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_14_I

Ledinsko ime: Turško obzidje

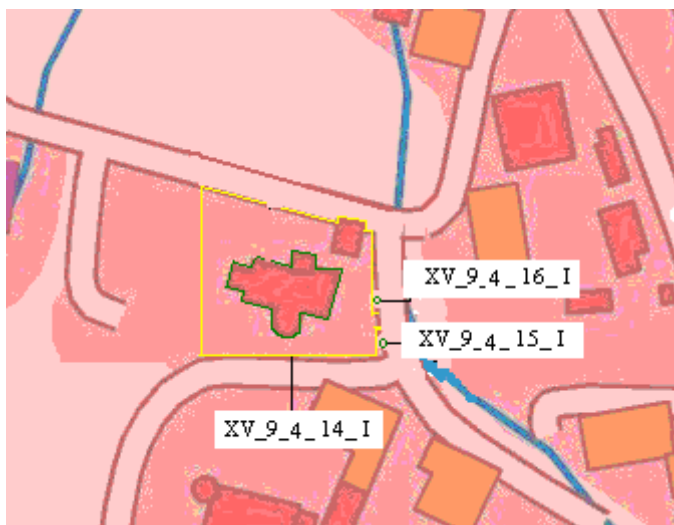
Lega: Koordinate turškega obzidja v Kotljah 5: x 153056, y 499190, z 443

Opis lege: Turško obzidje v Kotljah obdaja cerkev sv. Marjete v Kotljah. Obe lipi stojita ob glavnih vratih na hotuljsko pokopališče, to je vzhodno od cerkve.

Vrsta izročila: Meje

Informator: Jožefa Barl

SLIKA 50: Turško obzidje, leva in desna lipa

Vir: www.geopedia.si

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_15_I

Ledinsko ime: Lipa na levi strani vhoda na kotuljsko pokopališče

Lega: x 153041, y 499192, z 442

Opis lege: Lipa stoji ob glavnih vhodnih vratih na kotuljsko pokopališče, na levi strani, to je vzhodno od cerkve.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_16_I

Ledinsko ime: Lipa na desni strani vhoda na hotuljsko pokopališče

Lega: x 153035, y 499192, z 442

Opis lege: Lipa stoji ob glavnih vhodnih vratih na kotuljsko pokopališče, na desni strani, to je vzhodno od cerkve.

Vrsta izročila: Meje

Informator: Jožefa Barl

Opomba: Glej sliko 50.

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_17_ A

Kraj: Brezje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 1520694, y 499694, z 511

Opis lege: Dvor leži južno od naselja Kotlje II, na manjši vzpetini.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline

Doba: Srednji vek

Vir: Silva Sešel

SLIKA 51: Dvor Brezje

Vir: www.geopedia.si

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_18_ A

Kraj: Kotlje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 95153039, y 499140, z 441

Opis lege: Cerkev stoji v središču vasi Kotlje.

Vrsta najdišča: Sakralna arhitektura/cerkev sv. Marjete

Doba: Srednji vek

Župna cerkev sv. Marjete je stilno dokaj neenotna, toda kljub temu je stavba bistveni del vaškega jedra, ki ga tvorijo: cerkev, pokopališče z obzidjem in župnišče. Stavbo sestavljajo: vhodna lopa, ladja, od nje ožji in nižji prezbiterij s 3/8 zaključkom in tremi stolpičastimi oporniki. Ladja ima na severni strani mogočen zvonik, na južni pa kapelo s stolpičem. Zakristija je stisnjena ob prezbiterij na severni strani. Ladja ima na južni strani dvojne pokončnih, pravokotnih oken, na severni strani pa le eno. Enaka so tudi okna prezbiterija in kapele. V vzhodni strani kapele je tudi nizek, širok pravokoten vhod. V steno ladje, kapele in prezbiterija je vžidanih več nagrobnikov, posvečenih predvsem župnikom, umrlim v Kotljah.

Zvonik ima na vzhodni, severni in zahodni strani po dve pravokotni lini, v južni pa majhno pravokotno okno. Prostor za zvonove se odpira s štirimi biforami. Spodaj ga obdaja nizek talni zidec, streha je strma, piramidasta, s štirimi poudarjenimi čeli. Vhod v zvonik je iz prizidane zakristije (Hudopisk, 2005, 18).

Poročila o izkopavanjih

Poročilo mi je predal Zavod za varovanje naravne in kulturne dediščine Maribor, žal avtor besedila ni naveden, je bila pa vodja nadzora Mira Strmčnik Gulič.

Dne 14. 7. 2005 in 19. 7. 2005 je Mariborski zavod za kulturno dediščino vršil nadzor pri odstranjevanju tlaka v cerkvi sv. Marjete v Kotljah.

14. 7. 2005 so v kapeli naleteli na starejše cerkvene zidove (dva zidova ob vzhodni strani cerkve, notranji je bil prekinjen, lahko bi šlo za vhod), podoben zid pa so našli tudi na zahodni strani, zidovi so bili vezani z rumenkasto malto. Na južni strani kapele so bili najdeni trije skeleti, vsaj dva otroška cela skeleta, dve lobanji in okončine tretjega skeleta. Prvi skelet je bil orientiran S-J, z glavo proti jugu. Vidne so le spodnje okončine, saj je bil grob pod starim notranjim zidom, ki smo ga odkrili. Pravokotno nanj smo odkrili ostanke tretjega skeleta, drugi skelet pa je bil že premaknjen tako, da nismo mogli odkriti njegove prvotne lege. Avtorica poročila domneva, da so skeleti včasih ležali zunaj cerkve na pokopališču. V notranjosti južne kapele so odkrili temnejše lise. V eni od teh lis je bil najden avstroogrski kovanec iz leta 1858.

Očistili so celoten prezbiterij, v katerem so odkrili ruševinsko plast, v kateri je bilo nekaj fragmentov keramike in stekla. Vsi ti predmeti so bili prineseni v cerkev z zemljo, s katero so izravnavali nivo tal cerkve.

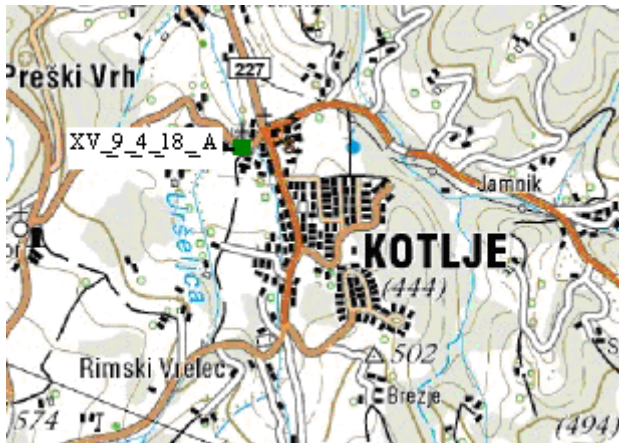
Pod današnjim vhodom v cerkev so odkrili grobnico, ki je bila zapolnjena z ruševino. Pred oltarjem je viden še del starejšega tlaka. Na stiku prezbiterija in ladje smo odkrili še en starejši zid, ki je bil v osrednjem delu uničen.

Dne 19. 7. 2005 so nadaljevali s čiščenjem in odstranjevanjem ruševinske plasti v cerkvi. Tudi ta plast je vsebovala keramične fragmente, vendar bistveno manj kot tista v južni kapeli in prezbiteriju. V nadaljevanju so skopali do rumene ilovnate plasti, ki je vsebovala pesek. Ob južni strani ladje, na prehodu, kjer se zaključuje kapela, na prehodu, kjer se južna kapela zaključuje, je bil viden vkop, z ostanki zidu, vezanega z malto. Morda gre za ostanke stebra. Zid, ki je bil viden že v južni kapeli, se v ladji zaključuje, gre za vogal. Na ta vogal je bil naslonjen kasnejši zid, vezan z malto, gre za zid med današnjim zvonikom in ladjo. V ladji so bili starejši zidovi zelo uničeni (tik pred prehodom glavne ladje v prezbiterij), vidni so manjši vkopi. Prav na tem delu smo naleteli na dva grobova. Notranji je bil odkrit od spodnjih okončin do medenice, usmerjen je bil v smeri V-Z, z glavo proti zahodu. Vidni so bili še sledovi lesene krste. Drugi skelet je bil vkopan vzporedno s prvim, bil je obratno usmerjen - z glavo proti vzhodu. Ob skeletu je bil na predelu rok najden bronast obesek (svetinjica), s še delno ohranjeno usnjeno vrvico, jagode rožnega venca, na prstu je bil prstan s kvadratno ploščico.

Na vzhodnem delu ladje smo odkrili tudi starejši zid, vzporeden z današnjo zahodno cerkveno steno, vezan z rumeno malto in je podobna tisti v kapelici in ladji. Bolj je bil ohranjen le na desni južni strani. Proti severu je bil močno uničen - vidni so le večji premetani kamni - od tega severni vogal, ki je ohranjen še na prvotnem mestu.

Notranjost ladje ni bila očiščena v celoti, v osrednjem delu so ruševinsko plast odstranili le strojno.

SLIKA 52: Cerkev sv. Marjete

Vir: www.geopedia.si

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_19_ A

Ime najdišča: Gradišnik

Kraj: Kotlje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta najdišča: Naselje

Doba: Srednji vek

Opomba: Prostor sem si ogledala, točke pa nisem našla.

Pri kmetu Gradišniku vzhodno nad Kotljami je bilo srednjeveško gradišče (Pahič, 1975, 274)

KOTLJE

Kraj: Kotlje

Ime najdišča: Brezje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

ID najdišča: XV_9_4_20_ A

Lega: x 1520694, y 499694, z 511

Opis lege: Glej XV_9_4_17_ A.

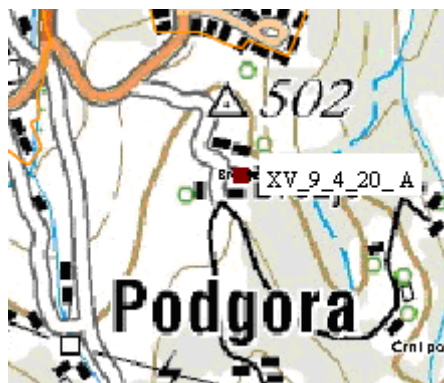
Vrsta najdišča: Depo

Najdba: Novec

Doba: Rimska doba

Na Brezjah pri Rimskem vrelec so leta 1882 našli »zaklad rimskih novcev«, o katerem sicer ni nič znanega (Pahič, 1975, 275).

SLIKA 53: Dvor Brezje

Vir: www.geopedia.si

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_21_I

Ledinsko ime: Kisla voda

Lega: x 152238, y 499275, z 478

Opis lege: Kisla voda je drugo ime za Rimski vrelec

SLIKA 54: Rimska cesta

Vir: www.geopedia.si

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_3_22_I

Ledinsko ime: Zofa

Lega: x152594, y 499011.953, z 468

Opis lege: Zofo najdemo na tako imenovani črni cesti, ki teče mimo cerkve sv. Majete do ceste Kotlje - Ivarčko jezero. Leži ob potoku Uršljica na njenem levem bregu.

Opomba: Glej sliko 54

KOTLJE

ID najdišča: XV_9_4_23_I

Ledinsko ime: Pavšečki križ

Lega: x 152278, y 499019.953, z 489

Opis lokacij: Pavšečki križ najdemo na križišču črne ceste in ceste Rimski vrelec - Ivarčko jezero, na desnem bregu potoka Uršljica.

Opomba: Glej sliko 54

LEŠE

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_2_I

Ledinsko ime: Papeževo

Lega: Koordinate Papežovo: x 153522.5, y 491615, z 438

Opis lege: Kmetijo Papež najdemo na jugovzhodni strani vasi Leše.

SLIKA 55: Cerkev sv. Ane in kmetija Papež

Vir: www.geopedia.si

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_3_I

Ledinsko ime: Sv. Ana

Lega: x 9241545570,23, y 491837.24, z 674

Opis lege: Cerkev leži na hribu severozahodno od vasi Leše.

Opomba: Glej sliko št. 55.

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_5_I

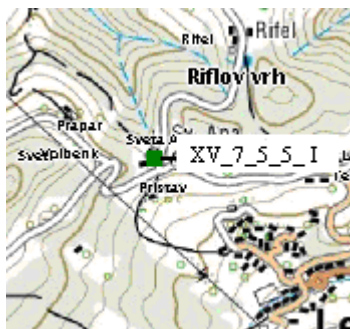
Ledinsko ime: Cerkev sv. Ane

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 9241545570,23, y 491837.24, z 674

Opis lege: Cerkev leži na griču severozahodno od vasi Leše, ob cerkvi sv. Volbenka.

SLIKA 56: Cerkev sv. Ane

Vir: www.geopedia.si

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_6_I

Kraj: Leše

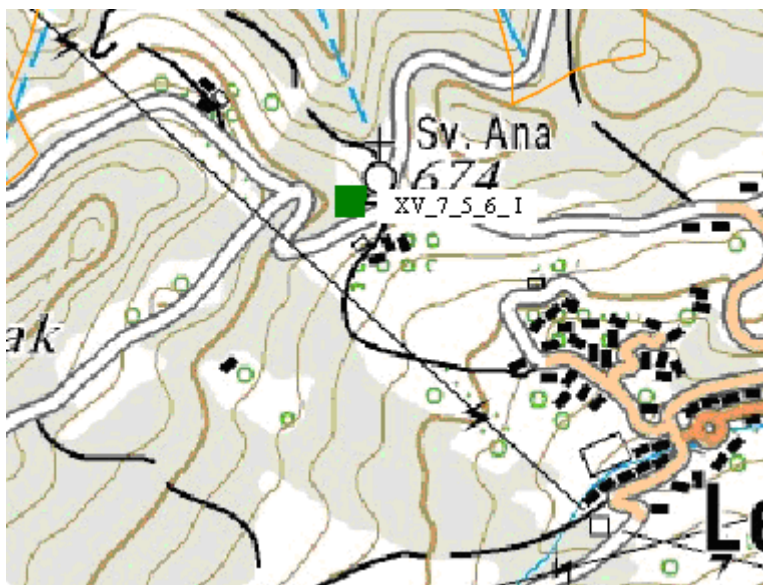
Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Lega: 154538 y 491803.5, z 674

Opis lege: Cerkevleži tik ob cerkvi sv. Ane na Lešah.

SLIKA 57: Cerkev sv. Volbenka

Vir: www.geopedia.si

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_7_I

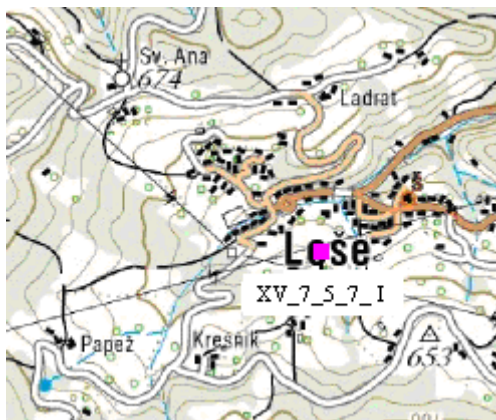
Kraj: Leše

Lega: x 154114, y 492623, z 536

Opis lege: Ker lokacije ni mogoče čisto točno določiti, je točka določena na imenu kraja.

Vrsta izročila: Prikazni

SLIKA 58: Leše

Vir: www.geopedia.si

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_8_A

Kraj: Leše

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 1545570,23, y 491837.24, z 674

Opis lege: Cerkev sv. Ane leži na griču severozahodno od vasi Leše, ob cerkvi sv. Volbenka.

Vrsta in ime najdišča: Sakralna arhitektura Cerkev sv. Ane

Doba: Srednji vek

O cerkvi sv. Ane na Lešah ni ohranjenega nobena arhivska dokumentacija. Je enoladijske zasnove, z vzhodnim 5/8 zaključenim prezbitერიem ter vitkim, nerazčlenjenim zvonikom, prislonejenim ob severno fasado prezbitერიja. Pri gradnji obehleških cerkva so imeli zaradi področja terena precej težav, vendar je cerkev sv. Ane po srednjeveški navedbi obrnjena s prezbitერიem proti vzhodu. Neravna tla so vzrok, da je njen zahodni del dobesedno vkopan v tla. Najodličnejši del stavbe predstavlja prezbitერიj, ki je ožji in višji od ladje. Od vseh strani ga na zunanji strani obdajajo z zidci stopnjevani zunanji oprimki.

Cerkev ima dva portala, glavnega zahodnega in stranskega južnega, ki se danes uporablja kot vhod. Pred obema vhodoma sta postavljeni leseni vhodni lopi, ki pa sta poznejšega nastanka (Javornik, 2002, 57).

SLIKA 59: Cerkev sv. Ane

Vir: www.geopedia.si

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_9_A

Kraj: Leše

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: 154538 y 491803.5, z 674

Opis lege: Cerkev sv. Volbenka najdemo tik ob cerkvi sv. Ane.

Vrsta najdišča: Sakralna arhitektura/Cerkev sv. Volbenka na Lešah

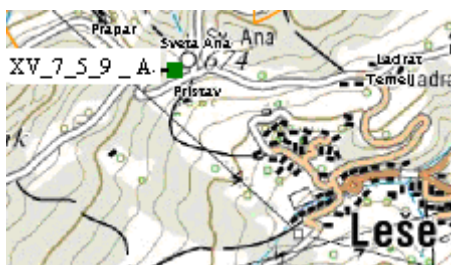
Doba: Srednji vek

Cerkev stoji JV od cerkve sv. Ane. Zaradi padajočega terena je zahodni del cerkve vkopan v zemljo, medtem ko je prezbitერიj na vzhodu izjemno visok, tako da so pod njim zaradi

konfiguracije terena postavili kripto, ki na našem ozemlju predstavlja pravo redkost v reševanju arhitekturne zasnove.

Tlorisno zasnovo predstavlja enoladijska cerkev, ki se na vzhodu steka v 5/8 zaključen prezbiterij. Na severni strani se nanj naslanja gotska zakristija, ki ima kvadratni tloris in je obdelana s križno-rebrastim obokom. Cerkev nima zvonika, ker je bil uničen v požaru leta 1885 (Javornik, 2002, 63).

SLIKA 60: Cerkev sv. Volbenka

Vir: www.geopedia.si

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_10_I

Kraj: Leše

Ledinsko ime: Brančurnik

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 155616.5, y 495164.52, z 405

Opis lege: Brančurnika najdemo na križišču cest, ki vodita iz Brančurnikovega grabna in z Raven na Koroškem proti Prevaljam.

SLIKA 61: Brančurnik, Pop, Temelj

Vir: www.geopedia.si

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_11_I

Ledinsko ime: Popov križ

Lega: 154647.661, y 492490, z 538

Opis lege: Popov križ leži na cesti do kmetije Pop.

Opomba: Glej sliko 61

LEŠE

ID najdišča: XV_7_5_12_I

Ledinsko ime: Temelj

Lega: x 154482.131, y 492490.215, z 578

Opis lege: Kmetija Temelj leži severozahodno od vasi Leše.

Opomba: Glej sliko 61

MEŽICA

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_1_I

Ledinsko ime: Kmetija Grauf

Lega: x 152354, y 488062.797, z 727

Opis lege: Kmetija leži na severovzhodnem vznožju hriba.

SLIKA 62: Kmetija Grauf

Vir: www.geopedia.si

MEŽICA

ID najdišča:

Ledinsko ime: Štalekarjev vrh

Lega: x 151967.284, y 488523.002, z 792

Opis lege: Štalekarjev vrh leži jugozahodno od kraja Mežica. Ker lokacija ni točno določena, sem jo označila na vrhu hriba.

Vrsta izročila: Zaklad

Opomba: Glej sliko št. 62.

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_3_I

Ledinsko ime: Kmetija Najevnik

Lega: x152744.5, y 491309.5, z 876

Opis lege: Kmetija Najevnik leži severno od naselja Plat.

SLIKA 63: Kmetija Najevnik

Vir: www.geopedia.si

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_4_A

Kraj: Mežica

Enota: Mežica

Področje: Slovenj Gradec

Lokacija: 153166, 488960.4, z 497

Opis lege: Cerkev sv. Jakoba najdemo v središču Mežice.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/cerkev sv. Jakoba starejšega v Mežici

Doba: Srednji vek

Mežica je mestno naselje v zgornji Mežiški dolini. V centru, s starim mestnim jedrom stoji župnijska cerkev sv. Jakoba Starejšega. Prva omemba kraja in cerkve je v vizitacijskem poročilu oglejskega patriarha Peregrina I. leta 1154 (Javornik, 2002, 79).

Najprej je spadala v podžupnijo Sv. Martina v Libeličah, kamor je spadalo vse ozemlje Mežiške doline (razen Črne in Kotelj). V 12. sto. je območje Mežice prešlo v območje prafare Šmihel pri Pliberku, vendar se je še v 15. sto. sedež cerkvenega ozemlja prenesel iz Šmihela v Pliberk. Leta 1154 se cerkev sv. Jakoba omenja kot pliberška podžupnija, kot vikarijat pa leta 1498. Patronata nad župnijo pa ni imel pliberški nadžupnik, temveč pliberška graščina. Leta 1546 je umeščena v Ljubljansko škofijo (Javornik, 2002, 79).

Pred jožefinskimi reformami je cerkev postala samostojna, po podatkih v župnjiski kroniki se je to zgodilo leta 1783. Singer pa navaja, da je bila mežiška cerkev samostojna že po letu 1490 in od leta 1498 tudi vikariat, pripadajoč Pliberku, ki je ostajal do 16. sto., ko je najbrž zaradi protestantizma propadel. V poročilu o vizitaciji ljubljanskega škofa Skarlickyaja je razvidno, da je bila cerkev prvotno posvečena sv. Valentinu in sv. Jakobu. Žal pa o zamenjavi patrona cerkve ni nobenih podatkov (Javornik, 2002, 80).

Glede na dejstvo, da je bila prvotna mežiška cerkev leta 1154 dodeljena samostanu v Dobrli vasi, je domnevno nastala že kakšno desetletje pred tem. Prvotna stavba naj bi nastala v več fazah in prezidavah in naj bi bila romanska cerkvica - kapela, na vzhodu zaključena s polkrožno apsido. Kot že rečeno, bi naj bila cerkev večkrat prezidana in naj bi bila pred podrtjem leta 1840 v naslednjem stanju: majhna enoladijska podružnica, na vzhodu zaključena s 5/8 zaključenim prezbitrijem in dodanim zvonikom na severni strani dela prezbitorija in ladje. Po nastanku kovačnic leta 1760 se je število faranov v fari povečalo, zato

so začeli graditi novo cerkev, kar se je zgodilo leta 1840, cerkev pa je bila končana naslednje leto (Javornik, 2002, 80).

SLIKA 64: Cerkev sv. Jakoba

Vir: www.geopedia.si

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_5_A ali XV_3_6_6_A

Kraj: Mežica

Enota: Mežica

Področje: Slovenj Gradec

Lega: ID Stražovo 46: x 144843, y 488682.5, z 495 ; ID Celovška cesta 46: x 153185, y 488682,5, z 494

Opis lege: Prilagam obe hišni številki: Stražovo 46 in Celovška cesta 46.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline

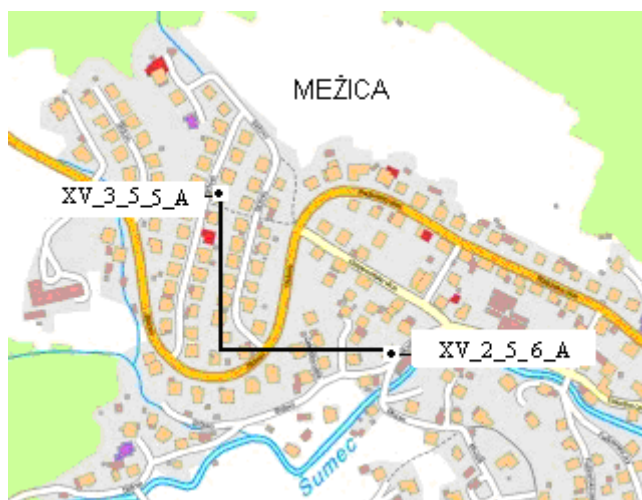
Najdba: Grob

Doba: Neopredeljeno

Rimskodobni rudnik domneva: v srednjem veku je rudarstvo zaradi turških vpadov za nekaj časa prenehalo (KLDB, 1937, 153). Pri kopanju temeljev za hišo št. 48 so našli sključen skelet brez pridevkov (Pahič, 1975, 273).

Možni lokaciji sta dve, prva je na Stržovem (severozahodna točka), druga pa na Celovski cesti (južno).

SLIKA 65: Straževo

Vir: www.geopedia.si

MEŽICA

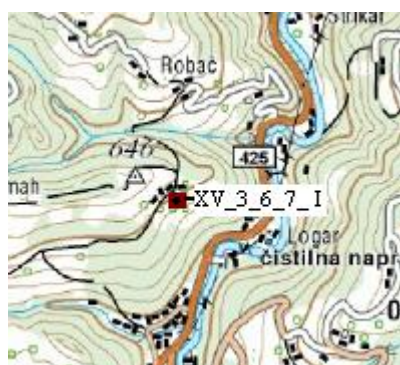
ID najdišča: XV_3_6_7_I

Ledinsko ime: Kmetija Pričnik

Lega: x 154132.406, y 489235, z 602

Opis lege: Ker lokacija dogodka ni točno znana, je označena na kmetiji Pričnik, ki jo najdemo v kraju Podkraj pri Mežici, vzhodno od kmetije Šumah in južno od kmetije Robač, na križišču cest.

SLIKA 66: Kmetija Pričnik

Vir: www.geopedia.si

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_8_I

Ledinsko ime: Polena

Lega: x 151987.933, y 489687.512, z 535

Opis lege: Poleno najdemo na jugovzhodnem delu Mežice. Točna lokacije je na skali pri gostišču Polena.

SLIKA 67: Polena, Libuče

Vir: www.geopedia.si

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_9_A

Kraj: Plat

Enota: Mežica

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 151910, y 492552.5, z 984

Opis lege: Nagrobnik je vgrajen v cerkvi sv. Lenarta, najdemo ga severovzhodno od hriba Jankovec.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Nagrobnik

Doba: Rimska doba

Nagrobnik:

Odlomek nagrobne plošče

Odlomek je vzidan v prag pri glavnih vratih na zahodni strani gotske cerkve sv. Lenarta na Platu južno od Prevalj (Zagrad).

Ohranjen je zgornji del plošče iz belega pohorskega marmorja, ki je odlomljena na vseh straneh. Plošča je položena kot prag pri vhodu v cerkev, z napisanim poljem, obrnjenim navzgor. Na vrhu ohranjenega napisnega polja je moznica. Zgornji del napisnega polja v višini 52 cm je brez napisa, v spodnjem delu je ohranjena ena vrstica napisa (del črke V). Mere: 72 x 24 x 12 cm, višina črke 15 cm.

Napis:

/---/v/---/

(Visočnik, 2006, 374).

SLIKA 68: Plat

Vir: www.geopedia.si

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_10_I

Ledinska imena: Štalekarjev vrh

Lega: x 151967.284, y 488523.002, z 792

Opis lege: Štalekarjev vrh je vrh nad Mežico, in sicer v njenem jugozahodnem delu.

Vrsta izročila: Turki

Vir: Möderndorfer, 2000, 247, 248

SLIKA 69: Štalekarjev vrh, Macigojev vrh, Plat

Vir: www.geopedia.si

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_11_I

Ledinska imena: Macigojev vrh

Lega: x 151313.658, y 493159.39, z 1036

Opis lege: Štalekarjev vrh je vrh severno od kraja Mežica in vzhodno od kmetije Grauf.

Opomba: Glej sliko 69.

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_12_I

Ledinska imena: Plat

Vrsta izročila: Turki

Lega: x 151910, y 492552.5, z 984

Opis lege: Plat je zaselek jugovzhodno od kraja Mežica.

Opomba: Glej sliko 69.

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_13_I

Ledinska imena: Votlica

Lega: x 150086, y 498166.523, z 553

Opis lege: Votlico najdemo ob regionalni cesti Mežica - Črna na Koroškem, nekaj kilometrov iz Mežice, v ozki soteski, ki jo je izdolbla reka Meža. Gre za markantno skalo, ki je v sredi votla, na njej pa stoji križ oz. kužno znamenje. Domačini vedo povedati, da se je kuga iz Mežice razširila samo do tja in da Črne ni opustošila.

SLIKA 70: Votlica

Vir: www.geopedia.si

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_14_I

Ledinska imena: Štalekarjev vrh

Lega: x 151967.284, y 488523.002, z 792

Opis lege: Štalekarjev vrh je vrh nad Mežico, in sicer v njenem jugozahodnem delu.

Vrsta izročila: Turki

Opomba: Glej sliko 30.

MEŽICA

ID najdišča: XV_3_6_15_A

Kraj: Plat

Enota: Mežica

Področje: Slovenj Gradec

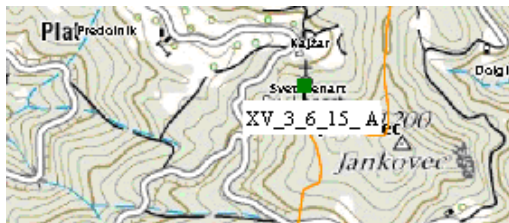
Lega: x 151910, y 492552.5, z 984

Opis lege: Cerkev sv. Lenarta najdemo severovzhodno od hriba Jankovec.

Vrsta najdišča: Sakralna arhitektura

Doba: Srednji vek

SLIKA 71: Cerkev sv. Lenarta

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_1_I

Ledinsko ime: Kogovnik

Lega: x 151218.937 , y 498623.656, z 653

Opis lege: Kmetija Kogovnik leži vzhodno od Ivarčkega jezera.

SLIKA 72: Kmetija Kogovnik

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_2_I

Ledinsko ime: Lužnik

Lega: x 143983.198, y 505727.436, z 589

Opis lege: Lužnikov studenec leži ob domačiji Lužnik.

PODGORA

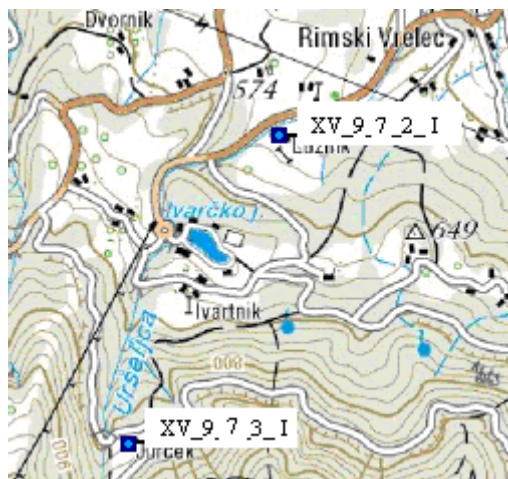
ID najdišča: XV_9_7_3_I

Ledinsko ime: Jurček

Lega: x 151766, y 498427.953, z 912

Opis lege: Volkov studenec je pri kmetiji Jurček.

SLIKA 73: Jurček

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_4_I

Kraj: Podgora

Ledinsko ime: Kmetija Lužnik

Lega: x 953151782, Y 498459, z 547

Opis lege: Ob balah pri hlevu kmetije Lužnik.

SLIKA 74: Kmetija Lužnik

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

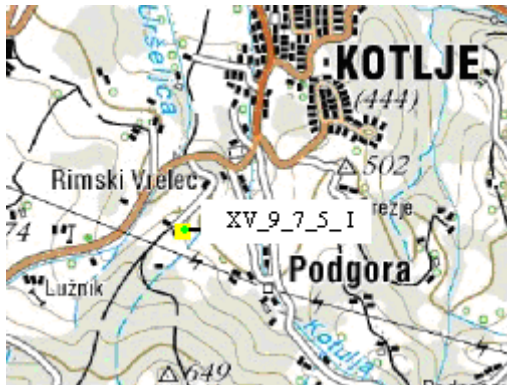
ID najdišča: XV_9_7_5_I

Ledinsko ime: Kmetija Brčnik

Lega: x 151955.297, y 499013.131, z 502

Opis lege: Informatorka ni povedala, na katerem delu meje, zato je določena točka na imenu domačije.

SLIKA 75: Kmetija Brančnik

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_6_I

Ledinsko ime: Kmetija Nalaznik/Logar

Lega: x 153334, y 499873, z 490

Opis lege: Logar leži severno od ceste Kotlje Slovenj Gradec.

SLIKA 76: Kmetija Nalaznik/Logar

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_7_I

Ledinsko ime: Kogovske peči

Lega: x 151219.057, y 498611.669, z 835

Opis lege: Kogovske peči najdemo ob makadamski cesti Ivarčko jezero - Poštarski dom, jugovzhodno od kmetije Kogovnik.

SLIKA 77: Kogovske peči

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

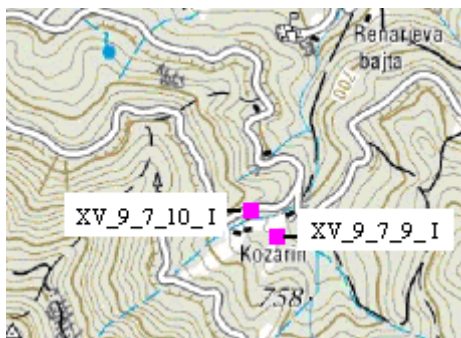
ID najdišča: XV_9_7_9_I

Ledinsko ime: Kmetija Kazarin

Lega: x 150153.843, y 499386.781, z 868,

Opis lege: Kmetijo Kazarin najdemo južno od Renarjeve bajte v Podgori. Je sosednja kmetija kmetije Toni, leži pa vzhodno od nje.

SLIKA 78: Kmetiji Kazarin in Toni

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_10_I

Kraj: Podgora

Ledinsko ime: Kmetija Toni

Lega: x 150208.187, y 499561.375, z 910,

Opis lege: Kmetija Toni leži južno od Renarjeve bajte v Podgori. Je sosednja kmetija kmetije Kazarin, leži vzhodno od te kmetije.

Opomba: Glej sliko 78.

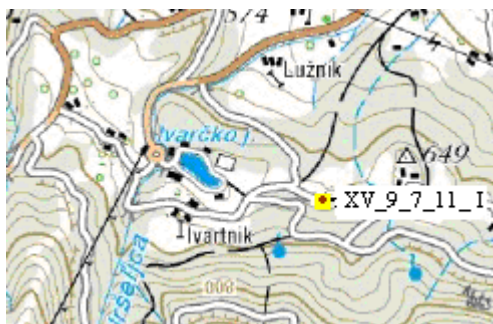
PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_11_I

Vrsta izročila: Kmetija Kogovnik

Lega: x 1512118.937, y 151218.937, z 653

SLIKA 79: Kmetija Kogovnik

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_12_I

Ledinsko ime: Kmetija Jank

Lega: x 151602.906, y 497621.515, z 625

Opis lege: Gre za kmetijo Janet, ki jo najdemo severozahodno od Ivarčkega jezera, ob cesti, ki vodi s Preškega vrha na Naravske ledine.

SLIKA 80: Kmetija Jank

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_13_I

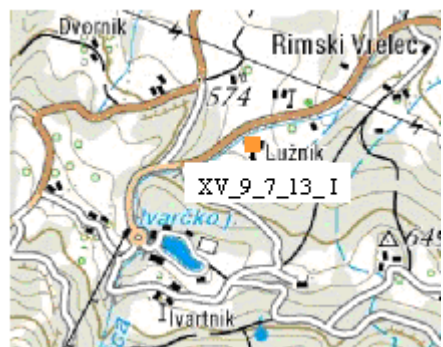
Ledinska imena: Kmetija Lužnik

Lega: x 143983.198, y 505727.436, z 589

Opis lege: Kmetijo Lužnik najdemo nekako na sredini poti med Rimskim vrelcem in Ivarčkim jezerom, najdemo jo na desnem bregu potoka Uršljica, tik ob cesti.

Informator: Urška Zdovc

SLIKA 81: Kmetija Lužnik

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_14_I

Ledinsko ime: Kmetija Podpečnik/Podpečnikov križ

Lega: x 151266.691, y 500153.06, z 560

Opis lege: Kmetija Podpečnik leži severno od Renarjeve bajte, ob cesti, ki vodi do kmetije Dular. Sam križ pa leži jugovzhodno od kmetije, ob cesti, na njeni desni strani.

SLIKA 82: Kmetija Podpečnik

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

ID najdišča: XV_9_7_15_I

Ledinsko ime: Pekel/Kogovnik

Lega: x 151218.937, y 498623.656, z 653

SLIKA 83: Pekel

Vir: www.geopedia.si

PODGORA

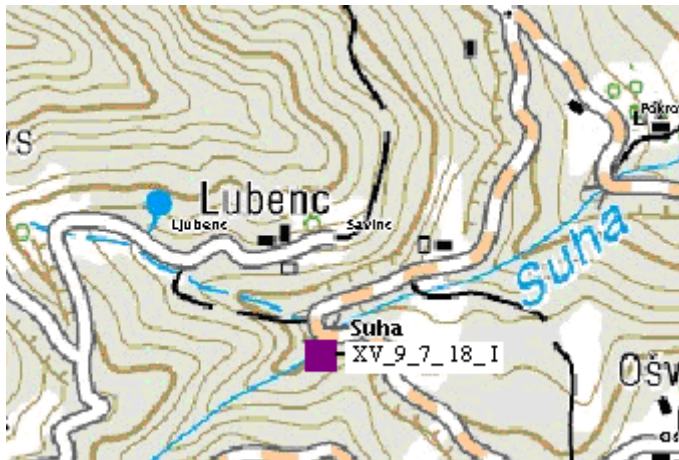
ID najdišča: XV_9_7_18_I

Ledinsko ime: Smuč koča

Lega: x 151112.699, y 496662.047, z 772

Opis lege: Tik pod planinsko kočo, ki jo domačini imenujemo Smuč koča, je most čez potok.

SLIKA 84: Žlice so talali pod Smuč kočo

Vir: www.geopedia.si

POLJANA

ID najdišča: XV_7_8_1_I

Kraj: Poljana

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 155622.5, y 490680.5, z 447

Opis lege: Cerkev sv. Janeza Krstnika najdemo v centru kraja Poljana, ob regionalni cesti Ravne na Koroškem - Črna na Koroškem, na levi strani, smer Črna.

SLIKA 85: Cerkev sv. Janeza Krstnika

Vir: www.geopedia.si

POLJANA

ID najdišča: XV_7_8_2_A

Kraj: Poljana

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 95155626, y 490676.5, z 447

Opis lege: Cerkev sv. Janeza Krstnika najdemo tik ob regionalni cesti Prevalje - Črna na Koroškem v vasi Poljana, na levi strani cestišča, smer Črna.

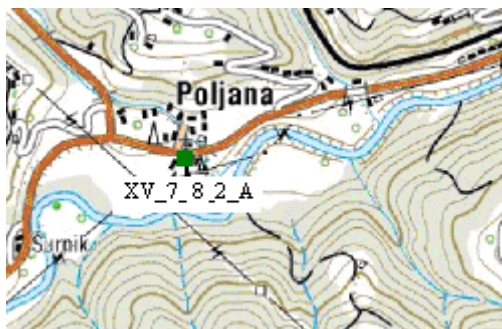
Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/Cerkev sv. Janeza Krstnika

Doba: Srednji vek

Podatek o tem, kdaj naj bi cerkev nastala, se ni ohranil. Že sam patrocinij kaže na zgodnjegotski nastanek, saj je bil že globoko v 14 sto. Janezu Krstniku posvečenih dosti krstnih kapel in cerkva (Javornik, 2002, 67). V ta čas bi lahko cerkev datirali tudi zaradi odsotnosti talnega zidca celo na prezbitariju (Javornik, 2002, 68).

Stavbni tip cerkve je kapelni, torej je širina enoladijske zasnove enaka širini prizbiterija. Vhod v osi na zahodu tvori preprosti zašiljeni portal, predenj pa je bila v krajšem obdobju postavljena vhodna lopa. Na vzhodnem delu cerkve je na podstrešju postavljen nadstrešni stolpič, ki pa je za razliko od sočasnih na Koroškem ometan in pokrit s škodlasto streho. Na severu je ob prezbitariju naslonjena zakristija, prav tako pa je cerkvi na severni strani prizidana preprosta pravokotna kapela, posvečena sv. Jobu (Javornik, 2002, 68).

SLIKA 86: Cerkev sv. Janeza Krstnika

Vir: www.geopedia.si

POLJANA

ID najdišča: XV_7_8_3_A

Kraj: Poljana

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Lega: Izvorna lokacija ni znana.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Nagrobnik, novec

Doba: Rimska doba

Pri obnovi cerkve Janeza Krstnika so odstranili nagrobno ploščo CIL III 11650, ki je ležala v oltarju. Kleindenkmäler.at jo je prenesel v svojo stalno zbirko. Zavod je lastnika seznanil s to odločitvijo (Strmčnik Gulič, 1993, 132).

Najden je bil tudi rimski republikanski novec (Šašel, 1954, 69).

Nagrobna plošča za Kvinkta

Prvotno najdišče ni znano. Do leta 1990 je bila vzdana v oltarju cerkve sv. Janeza Krstnika na Poljani, kjer so jo odkrili leta 1881. Pri obnovi cerkve so ploščo odstranili, shranil jo je ključar na svojem posestvu. Hrani ga hrani lapidarij KPM v Slovenj Gradcu.

Opis

Manjkata zgornji levi in spodnji desni vogal plošče iz belega pohorskega marmorja. V zgornjem delu je plošča prelomljena na dva dela, a zalepljena. Napisno polje ima odklesano obrobje. Na robovih in na zadnji strani nagrobne plošče so ohranjeni sledovi malete. Lom med fragmentoma poteka čez prvo in drugo napisano vrstico. Črke so pravilno klesane, a delno že slabo vidne (Visočnik, 2006, 374).

Napis:

Quincto

Rudsci f(ililo) et

Atecinae

Sinomari f(iliae)

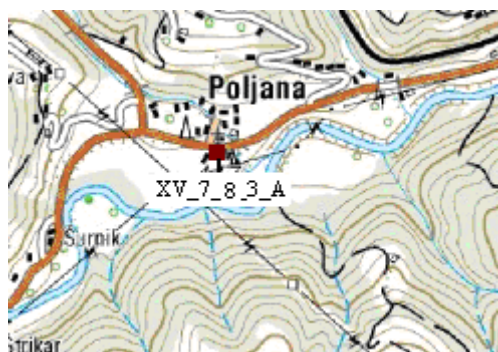
Coniugi, p(arentes) et f(ilii) f(oliaeque)

Et Viriae Taeti f(iliae)

(Visočnik, 2006, 374)

Najdeni so bili tudi obdelani kvadri. Poleg nagrobnika in rimskega srebrnika (101 leto BC) omenja Šašel še nekaj kosov obdelanih kvadrov (Djura, Visošnik, 2006, 349, AV 57) ter rimski republikanski novci (Pahič, 1975, 275).

SLIKA 87: Približna lokacija nagrobnika

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_1_I

Ledinsko ime: Preški vrh

Lega: x 152519, y 498282.5, z 526

Opis lege: Preški vrh leži med Kotljami, Brdinjami, Podkrajem ter Ravnami na Koroškem. Točka je določena na imenu kraja.

SLIKA 88: Preški vrh

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

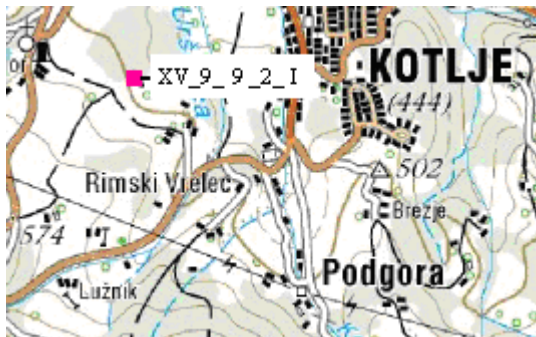
ID najdišča: XV_9_9_2_I

Kraj: Preški vrh

Lega: x 152582, 498704, z 508

Opis lege: Informatorka živi vzhodno od cerkve sv. Mohorja, nedaleč od kmetije Gačnik.

SLIKA 89: Čarali so

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_3_I

Ledinsko ime: Kačji grad, Grad Šrotnek

Lega: x 1525205, y 498284.6, z 525

Opis lege: Lokacijo najdemo ob cesti Preški vrh - Naravske ledine. Razvaline gradu so še danes vidne, najdemo jih na levi strani, smer Preški vrh, južno od cerkve sv. Mohorja. Danes stoji le še na pol porušen stolp, od ostalega kompleksa gradu, ni ostalo nič.

SLIKA 90: Kačji grad

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_4_I

Ledinsko ime: Kmetija Gačnik

Lega: x 152382, y 498836, z 506

Opis lege: Lokacijo najdemo, če pri cerkvi sv. Mohorja zavijemo desno po peščeni cesti. Kmetija Gačnik je prva kmetija na desni strani ceste.

Opomba: Glej sliko št. 90

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_5_I

Ledinsko ime: Preški vrh

Lega: : x 152582, 498704, z 508

Opis lege: Informatorica je s temi besedami opisala peščeno cesto, ki vodi desno od cerkve sv. Mohorja.

PREŠKI VRH

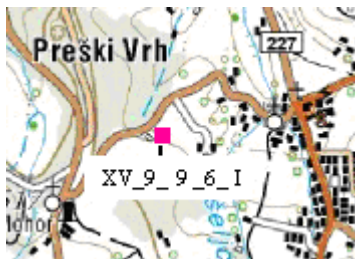
ID najdišča: XV_9_9_6_I

Ledinsko ime: Kmetija Zdovc

Lega: x 153404.281, y 574947, z 482

Opis lege: Kmetijo najdemo tik ob lokalni cesti Kotlje - Preški vrh, na levi strani, smer Preški vrh, tik pod večjim klancem, ki vodi do cerkve sv. Mohorja.

SLIKA 91: Kmetija Zdovc

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_7_I

Ledinsko ime: sv. Mohor

Lega: x 9152731, y 490260, z 511

Opis lege: Cerkev leži na vrhu vzpetine lokalne ceste Kotlje - Preški vrh. Je nasproti večjemu modernemu gospodarskemu objektu.

Vrsta izročila: Romarska pot

SLIKA 92: Cerkev sv. Mohorja in Fortunata

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_8_I

Kraj: Preški vrh

Lega: x 152034, y 498239.953, z 517

Opis lege: Kapelica naj bi stala na križišču lokalne ceste Preški vrh - Naravske ledine.

Desno zaviješ proti kmetiji Jank, na levo pa proti kmetiji Pavšer. Predvidevam, da je kapelica stala na levi strani cestišča, smer Preški vrh.

SLIKA 93: Kapelica pri kmetiji Pavšer

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_9_I

Kraj: Preški vrh

Lega: x 152519, y 498282.5, z 526

Opis lege: Gre za Kačji grad ali dvor Šrotnek. Lokacijo najdemo ob cesti Preški vrh - Naravske ledine. Razvaline gradu so še danes vidne, najdemo jih na levi strani, smer Preški vrh, južno od cerkve sv. Mohorja in Fortunata.

SLIKA 94: Kačji grad

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_10_I

Ledinsko ime: Grad Šrotnek

Opis lege: Glej pri XV_9_10_9_I.

Opomba: Glej sliko 94.

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_11_I

Vrsta izročila: Turki/Turško pokopališče

Lega: x 152870, y 498391.45, z 507

Opis lege: Turško pokopališče najdemo 50 m jugovzhodno od cerkve sv. Mohorja; gre za travnik, na križišču, kjer gremo s Šrotneka desno na Ravne na Koroškem, levo pa proti Naravskim ledinam. Travnik je na desni strani, smer Ravne na Koroškem.

SLIKA 95: Turško pokopališče

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_12_I

Ledinska imena: Kmetija Prežih

Vrsta izročila: Turki

Lega: x 153394, y 498475, z 533

Opis lege: Kmetijo Prežih najdemo na vrhu Preškega vrha, od cerkve sv. Mohorja peljemo desno do križišča, kjer levo zavijemo proti Ravnam na Koroškem, naravnost pa gremo proti Prežihovini; na križišču desno zavijemo proti njej, naravnost pa pridemo do kmetije Prežih.

SLIKA 96: Kmetija Prežih

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

Kraj: Preški vrh

Ledinsko ime: Prežihovina

ID najdišča: XV_9_9_13_I

Lega: x 153394, y 498475, z 533

Opis lege: Glej XV_9_10_12_I.

SLIKA 97: Prežihovina

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

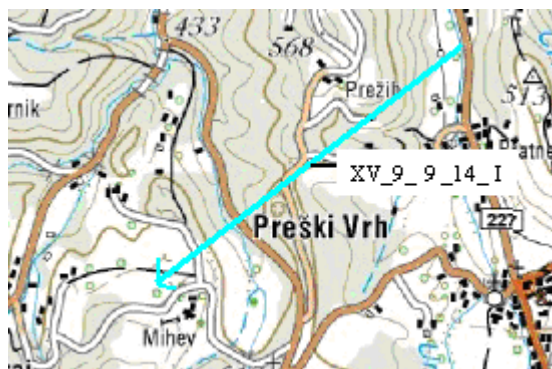
ID najdišča: XV_9_10_14_I

Ledinsko ime: Preški vrh

Lega: 95315339, y 498475, z 533

Opis lege: Lokacije ni možno povsem opisati, povemo lahko le, da se je po zgodbi škopnek pojavil nad Peco, to pa je jugozahodno od Preškega vrha.

SLIKA 98: Škopnek na Preškem vrhu

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_10_15_A

Kraj: Preški vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Opis lege: Ta kamen in še nekaj drugih, prav tako marmornatih, so leta 1970 odkrili pri kopanju peska na parceli 313/1, k. o. Preški vrh, tik ob cesti Kotlje – Ravne na Koroškem in nedaleč južno od domačije lastnika Srebota, Preški vrh 8.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Obdelan kamen

Doba: Rimska doba

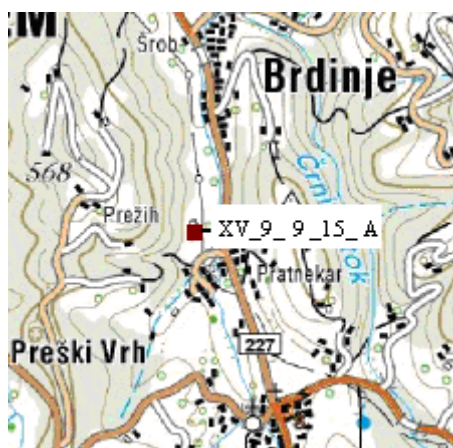
Ponovno je bil odkrit marmorni kamen z reliefom delfina (95 x 40 x 20cm), ki so ga pred sedmimi leti našli pod Preškim vrhom. Zdaj je razstavljen na dvorišču pri Kranjčevih na Poljani pri Prevljah. Ta kamen in še nekaj drugih, prav tako marmornatih, so leta 1970 odkrili pri kopanju peska na parceli 313/1, k. o. Preški vrh, tik ob cesti Kotlje – Ravne na Koroškem in nedaleč j. od domačije lastnika Srebota, Preški vrh 8. Takrat so cesto navažali na cesto proti Ravnam, da bi jo asfaltirali. S tem gradivom je prišel v cestišče pod Brdinjami tudi reliefni kamen, kjer ga je opazil J. Gradišnik z Brdinj in o tem obvestil mariborski muzej. Vendar je kamen še pred strokovnim ogledom izginil neznano kam, nato pa ga je gospod našel na tretjem kraju. Od leta 1977 so jo imeli pri Kranjčevih na Poljani 55, 1987. leta je bila prestavljena v lapidarij ravenskega muzeja. Od leta 2005 je hranjena v kapelici grada Ravne (Djura, Visočnik, 2006, 353, AV 57).

Najdišče je danes zaradi odkopavanja peska že povsem uničeno oziroma spremenjeno, zato o mestu najdbe ni nobenih podatkov. Sodeč po legi tik ob cesti iz Kolacija proti Jueni, kjer ta prečka greben Brdinj in ob Hotuljščici zavije proti Ravnam, ter pa dejstva, da gre za grobni kamen, kar najverjetneje velja tudi za druge izgubljene kamne, bi lahko na tem mestu domnevali osamljen grob. Lastnik ni vedel za druge najdbe, drugih prič tedanjega izkopavanja ni več, zato obstaja le domneva (Pahič, 1977, 246).

V celoti ohranjena plošča z reliefom delfina in trizobom je izdelana iz pohorskega marmorja in predstavlja del nagrobne stele. Delfin je usmerjen navzdol in levo, rep ima polmesečasto oblikovan. Trizob je obrnjen navzgor, ročaj se v spodnjem delu končuje z odebelitvijo, v srednjem delu je povsem izbrisan. Nad čelom, desno od očesa in pod glavo so prikazane tri plavuti. Lom čez ploščo poteka navpično preko repa, trupa in vrata delfina. Sledove površinskih poškodb kaže tudi glava delfina in del pod njo. Sledovi klesanja so ohranjeni na bočnih stranicah, zadnja stran je bolj razbrazdana. Plošča je oblikovana tako, da je zgornji zadnji rob tanjši. Desni vogal spodnje stranice je poševno zaobljen.

Mere: 100.5 x 46.5 x 24, višina delfina 76 cm, višina reliefnega klesanja 2 cm ((Djura, Visočnik, 2006, 355, AV 57).

SLIKA 99: Kmetija Krajnc

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

ID najdišča: 1. okop: XV_9_9_16_A
2. okop: XV_9_9_17_A
3. okop: XV_9_9_18_A
4. okop: XV_9_9_19_A
5. okop: XV_9_9_20_A
6. okop: XV_9_9_21_A
7. okop: XV_9_9_22_A

Kraj: Preški vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Leg: 1. okop: x 153716, y 498282, z 512
2. okop: x 153086.017, y 498071.484, z 523
3. okop: x 153382.436, y 497918.157, z 524
4. okop: x 153632.484, y 497956.597, z 534
5. okop: x 154052.291, y 498103.751, z 573
6. okop: x 152832.889, y 498011.734, z 517
7. okop: x 152971.829, y 497958.505, z 492

Opis lege: Prvi okop leži pod cerkvijo sv. Mohorja na Šrotneku.

Drugi okop najdemo, če gremo od cerkve po cesti naravnost do gozda, smer Prežihovina. Nekaj deset metrov naprej in nekaj deset metrov desno v gozdu naletimo na drugi okop.

Če nadaljujemo pot proti Prežihovini, nekaj sto metrov in nekaj sto metrov po gozdni poti na levo, bomo naleteli na tretji okop.

Pot nadaljujemo po gozdu in v ravni liniji naletimo na četrti okop.

Peti - največji okop najdemo na vrhu Preškega vrha nekaj sto metrov od kmetije Prežih.

Sledimo peščeni cesti zahodno od vkopa, dokler ne pridemo do stanovanjske hiše. Pot nadaljujemo po kolovozu v gozd, kjer čez dva kilometra ali tri naletimo na šesti okop.

Sedmi okop najdemo kilometer zahodno od šestega okopa.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline

Doba: Srednji vek

Ves greben od Kotelj do Raven, od dvora Šrotnek (glej Kotlje) do gradu Javornik nad Ravnami, je bil v srednjem veku utrjen z zaporo in fortifikacijami proti turškim vpadom na Koroško; še danes delno dobro vidne ostanke okopov imenuje ljudstvo Turške šance (dvor Šratnek, cerkvica sv. Mohorja - poleg nje ugotovljena tudi "tlakovana cesta" -, Preški vrh, grad Javornik) (Pahič 1975, 276).

Sistem utrd nad Ravnami, imenovan Turške šance, ki je branil prihod iz Mislinjske in Dravske doline proti Podjuni (Hudopisk, 2006, 41).

Na Koroškem najdemo edini v celoti organiziran sistem zapor, ki so verjetno nastale po nalogu deželnih gospodov, zgraditi pa so jih morali kmetje sami. Prvi tak obrambni sistem je bil na vzhodu, kjer je prehod na Dravi uspešno branil Dravograd, pred njim pa zapora pri Rušah, o kateri ni več nobenega sledu, po virih pa naj bi bilo obzidje visoko 3 sežnje (5.7 metra). Za nas je mnogo bolj pomemben prihod v Mežiško dolino, ki je nekdanj potekal po trasi rimske ceste skozi Kotlje. V ta namen so uredili zaporno verigo malih utrd med Šrotnekom in Ravnami: danes so sicer sledovi na terenu dobro ohranjeni, manj pa je ostankov arhitekture, ker so bile utrdbe lesene, razen gornjega tabora. Sistem, ki se danes imenuje Turške šance in je branil prehod iz Mislinjske doline v Podjuno, je nastal na položnem grebenu, prek katerega je peljala cesta iz Kotelj v Ravne. Na južni, najvišji točki se je obzidje pričelo s prvim taborom ob cerkvi sv. Mohorja in Fortuna (Fister, 1975, 47). Utrdba je bila bolj ali manj polkrožne oblike s premerom 26 sežnjev (okrog 50 m), cerkveni zvonik pa je bil kot stol vključen v zahodno obzidje ter je služil obenem kot najvišja opazovalna točka. Tabor je obdajal jarek, širok 4 sežnje (7.5 m), in je bil globok 1 seženj, kar je značilno za vse utrdbe v tem sistemu. 4 sežnje visoko in tri čevlje (95 cm) debelo obzidje, z vodo napolnjeni jarek in dodatno zunanje obzidje, ki ga je mogoče slediti le v tlorisu, ter krožni stolp na SV strani, premera 3 sežnje (5.7 m), kjer se je začelo približno 1 km dolgo pregradno obzidje, vse to kaže na sorazmerno dobro utrjenost. Zaradi majhnega notranjega prostora, ki je bil komaj dovolj velik za cerkev ter skromno dvorišče, je bil tabor bolj ali manj namenjen zatočišču kot obrambi najbolj izpostavljene točke zapore (Fister, 1975, 48).

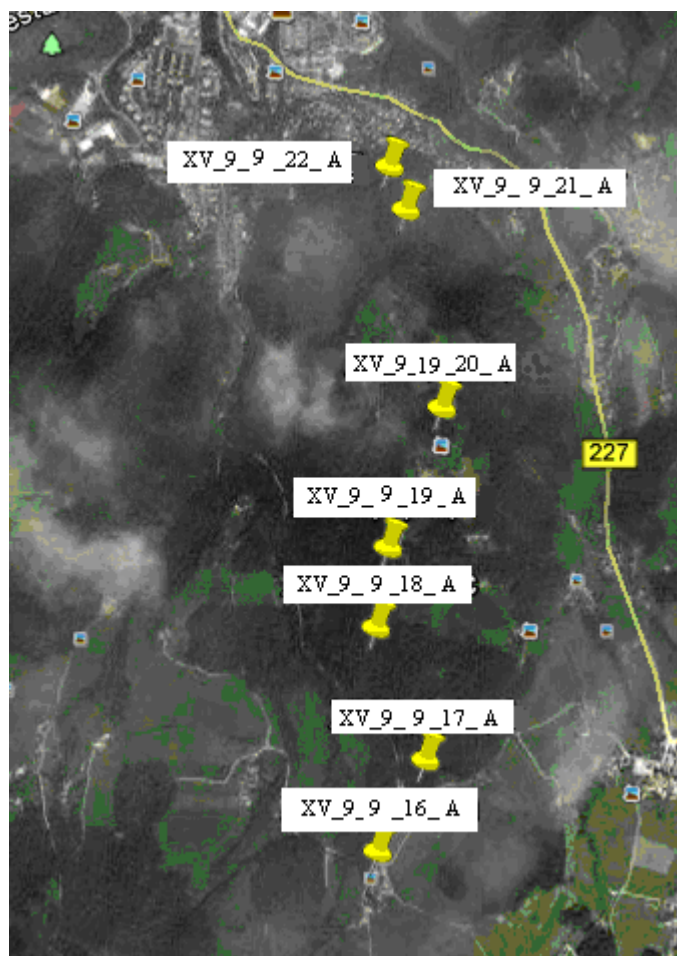
Nizek nasip in jarek je vse, kar je ostalo od zvezane utrdbe. Po sledih je moč sklepati, da je bila lesena palisada v ravnih linijah ter branjena predvsem iz ključnih točk - stolpov, ki so si sledili v razdaljah od 80 do 200 sežnjev (150-380 m). Te vmesne utrdbe so bile vse krožnih oblik, premera 3 sežnje, s krožnim vodnim jarkom, premera 6 sežnjev (11.4 m) in globine 2 sežnja (3.8 m), kar je predstavljalo že resno oviro. Verjetno so bili na ohranjenih zemeljskih utrdbah leseni kvadratni ali mnogokratni stolpi (ugotovitev bi bila mogoča le z arheološkimi raziskavami), podobni lesenim stolpom opazovalnic. Najbolj ohranjena je tretja šanca, kakor domačini pravijo stolpom. Vseh stolpov je šest, štetje pa gre od tabora proti severu. Na skrajni točki zapore, ki poteka v smeri JZ-SV, to je na Prežihovem vrhu in je prav tako lesena, le da je bila večja, ter obkrožena vsaj s tremi jarki, lahko tudi s četrtem v smeri proti vzhodu. Tudi ta utrdba je ohranjena le na tlorisu, bila pa je v obliki pravokotnika z zaobljenimi vogali z dimenzijami 11 x 9 sežnjev (cca 20 x 17 m). Pravo obliko in način vsajanja kolov bi lahko odkrili le z arheološkimi izkopavanji. Palisadno obzidje se je od utrdbe zlomilo proti SZ in se izgubilo v strmem severnem pobočju Preškega vrha (Fister, 1975, 46).

O izgledu, višini utrd in drugih podatkih ni virov, kljub temu pa nam ostanki na terenu dajejo vsaj osnovni princip take utrdbene linije.

Turki so v drugi polovici 15. sto. vpadali na Koroško največ od juga iz Gorenjskega ter se vračali čez Mežiško dolino proti Celju in dalje ob Savi. Koroški zgodovinar Urnest, ki je živel v 15. sto. ter opisoval turške vpade, ki jih je sam doživel, poroča v opisu turškega vpada na Koroško 1476, da so Korošci po odhodu Turkov zgradili najprej pri Ravnah dolge pregrade

ali zapore s stražnicami, plačali pa so tudi ljudi, da so stražili na pregradah. Leto dni po napadu Turkov so koroški deželni stanovi naložili vsemu koroškemu prebivalstvu tako imenovani deseti vinar, to je davek, ki je znašal deseti del od dohodka vsega prebivalstva, ter s tem denarjem utrdili koroške deželne meje na Korenu, pri Malem Ljubelju, Železni Kapli ter pri Ravnah. Šance so bile obnovljene leta 1704, zaradi vpadov Krucev iz Madžarske. Sklepamo lahko, da so bile v tem letu obnovljene tudi šance v Kotljah (Hudopisk, 2006, 41).

SLIKA 100: Turške šance

Vir: www.google.com/earth/index.html

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_23_A

Kraj: Preški vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 9152731, y 490260, z 511 (zaradi nepopolnih podatkov je lokacija približna)

Opis lege: Cesta naj bi potekala mimo sv. Mohorja.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline

Najdba: Cesta naj bi šla mimo cerkve Sv. Mohorja.

Doba: Neopredeljeno

Poleg cerkvice sv. Mohorja je bila ugotovljena »tlakovana cesta« (Pahič, 1975, 276).

SLIKA 101: Turška cesta

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_24_ A

Kraj: Preški vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 152519, y 498282.5, z 526

Opis lege: Lokacijo najdemo ob cesti Preški vrh - Naravske ledine. Razvaline gradu so še danes vidne, najdemo jih na levi strani, smer Preški vrh, južno od cerkve sv. Mohorja.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/DVOR ŠROTNEG (ACHOTTENEGG) ALI KAČJI GRAD

Doba: Srednji vek

Grad omenja že Valvasor. Dvorec je bil pravokotna nadstropna stavba z dvema stolpičema in obrambnim stolpom v obzidju, dvor pa so obkrožala gospodarska poslopja. Točnega datuma nastanka gradu ne vemo. Hudopiskova domneva, da že v 14. stoletju, vendar se dvor prvič omenja šele 1609. Prva upodobitev je nastala okrog leta 1681, v času lastnika Hansa Sauerja. Grad je bil prvič upodobljen leta 1681 (Hudopisk, 2005, 45).

Kot prvi lastnik se omenja Hans Sauer. Leta 1643 je prešel v last Matije Gačnika, do leta 1914 lastniki niso bili znani, takrat je namreč posestvo kupil kmet Metarnik.

Po drugi svetovni vojni je postal Šrotnek državno oziroma združno posestvo. Grad je stal, dokler je bila v njem združna uprava, ko pa so vse zemljiško »ljudsko« premoženje združili v kmetijski zadrugi Prevalje, so izračunali, da veliko in lepo posestvo ne prinaša dovolj dohodka, da bi lahko grajsko stavbo obnovili. Dvorec je socialistična oblast podrla leta 1969,

ker je videla v njem le prostor, v katerem so fevdalci mučili neposlušne podložnike (Hudopisk, 2005, 26).

SLIKA 102: Grad Šrotnek

Vir: www.geopedia.si

PREŠKI VRH

ID najdišča: XV_9_9_25_ A

Kraj: Preški vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 9152731, y 490260, z 511

Opis lege: Cerkev sv. Mohorja leži na vrhu vzpetine lokalne ceste Kotlje - Preški vrh. Je nasproti večjemu modernemu gospodarskemu objektu.

Vrsta najdišča: Sakralna arhitektura/

CERKEV SV. MOHORJA IN FORTUNATA

Doba: Srednji vek

Cerkev je prvič omenjena leta 1751, a takrat še ni bila posvečena. Cerkev je posvetil nadškof Atems, ki posvečeno cerkev omenja že leta 1756, o tem pa priča na rozeti sklepnika v prezbitariju vgraviran grb goriških nadškofov (Hudopisk, 2005, 21).

Cerkev lahko po njenem videzu postavimo v določen čas, če temu dodamo še njeno obrambno funkcijo, jo lahko postavimo v 15. stoletje, kot večino sakralnih objektov v dolini.

Cerkvino starodavno okolje so uničili, ko so podrli graščino Šrotnek. Za cerkvijo so namreč tekli okopi (šance) od Dvornika proti Preškemu vrhu do Javornika in Meže. To so bile obrambne linije proti turškemu napadu (Hudopisk, 2005, 21).

Globok, umetno izkopen jarek okoli cerkve je bil pred leti deloma zasut in ena od treh stoletnih lip podrta (Hudopisk, 2005, 21).

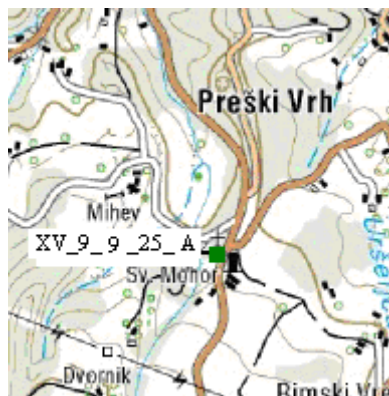
Gre za enoladijsko stavbo z ozkim zvonikom. Prezbitarij obdaja visok talni zidec. Ladja ima na severni in južni strani po dvoje šilastih oken, prezbitarij pa v zaključku po eno polkrožno okno, zaključeno s krogovičjem (Hudopisk, 2005, 21).

Stavba naj bi torej v današnji obliki izvirala iz sredine 18. stoletja. Vendar gotoski slog prezbitarija (a brez zunanjih upornikov) kaže verjetno še v starejšo dobo. Leta 1878 so jo

prenovili, dobila je tudi na novo zidan zvonik, prej je imela le lesen stolpič. Tedaj je bila ladja šilasto obokana in dobila je tri nove oltarje (Hudopisk, 2005, 21).

Nazadnje je bila stavba obnovljena leta 1992. Kjer so se na južni strani ladje pokazali dve zašiljeni okni in med njima, bolj spodaj, trikotno zašiljen vhod. Kot marsikje je tudi tukaj pravokotna zakristija prislonjena na ladjo in deluje kot tujek. V cerkvi je tudi posebna podkev, bojda turška, vrata, v katerih je bila zasajena turška sablja, pa so prestavili v celovški muzej (Hudopisk, 2005, 22).

SLIKA 103: Cerkev sv. Mohorja in Fortunata

Vir: www.geopedia.si

PREVALJE

PREVALJE

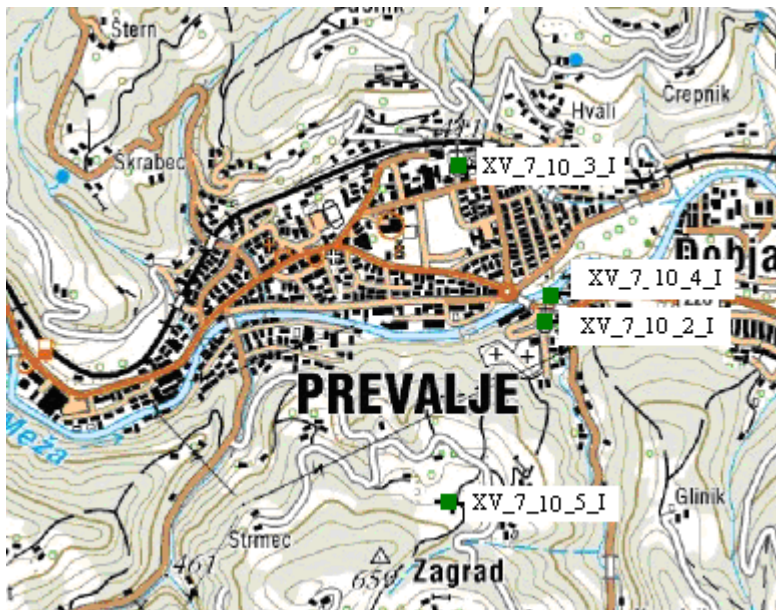
ID najdišča: XV_7_10_1_I

Ledinsko ime: Gostilna Brančurnik

Lega: x 155616.5, y 495164.52, z 405

Opis lege: Brančurnikov sarkofag že vrsto let stoji pred vhodom v gostilno.

SLIKA 104: Temeljev vrh, cerkev sv. Barbare, kapelica sv. Rozalije, cerkev Marije Device na Jezeru

Vir: www.geopedia.si

PREVALJE

ID najdišča: XV_7_10_2_I

Ledinsko ime: Sv. Barbara

Lega: x 155598, y 495064, z 412

Opis lege: Cerkev sv. Barbare najdemo na Barbarinem griču, to je manjši hrib, na levi strani ceste Ravne na Kroškem - Prevalje, smer Prevalje; pod vznožjem hriba je tovarna Paloma. Na hrib do cerkve vodi cesta, na hribu je tudi pokopališče.

Vrsta izročila: Nastanek cerkva

PREVALJE

ID najdišča: XV_7_10_3_I

Ledinsko ime: Cerkev Marije Device na Jezeru

Lega: x 156194.5, y 494707.02, z 419

Opis lege: Cerkev sv. Marije na Jezeru najdemo na Fari na Prevaljah.

Vrsta izročila: Nastanek cerkva

PREVALJE

ID najdišča: XV_7_10_4_I

Ledinsko ime: Sv. Rozalija

Lega: x 155622.131, y 492646.215, z 407

Opis lege: Kapelico sv. Rozalije najdemo pod vznožjem Barbarinega hriba, tik ob regionalni cesti Ravne na Koroškem - Prevalje.

Opomba: Glej sliko 104.

PREVALJE

ID najdišča: XV_7_10_5_I

Kraj: Prevalje

Ledinsko ime: Temeljev vrh

Lega: 154494.131, y 492646.215, z 659

Opis lege: ????????"

Vrsta izročila: Nastanek cerkva

PREVALJE

ID najdišča: XV_7_10_6_I

Ledinsko ime: Brinjeva gora

Lega: x 157266, y 495648.5, z 723

Opis lege: Brinjeva gora je manjši hrib nad Dobjo vasjo, in sicer severno od nje. Na goro vodi znana romarska pot.

SLIKA 105: Brinjeva gora

Vir: www.geopedia.si

PREVALJE

ID najdišča: XV_7_10_7_ A

Kraj: Prevalje

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Leg: Izvorna lokacija ni znana.

Opis lege: Opis ni možen.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Orožje

Doba: Pozna bronasta doba

PREVALJE

ID najdišča: XV_7_10_8_ A

Kraj: Prevalje

Ime najdišča: Farna vas

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 156074.5, y 494795.02, z 408

Opis lege: Lončenino so našli na njivi za Kristanovo domačijo, Farna vas 6.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Lončenina

Doba: Neopredeljena

Na njivi za Kristanovo domačijo, Farna vas 6, so našli nedoločljive ostanke lončevine (Pahič, 1975, 275).

SLIKA 106: Kristanova domačija

Vir: www.geopedia.si

PREVALJE

ID najdišča: XV_7_10_9_A

Kraj: Brinjeva gora

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 95157266, y 495648.5, z 723

Opis lege: Brinjeva gora je manjši hrib nad Dobjo vasjo, in sicer severno od nje. Na goro vodi znana romarska pot. Cerkevica stoji na vrhu gore.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/Cerkev sv. Kozme in Damjana na Brinjevi gori

Doba: Srednji vek

Obstajajo domneve, da je bilo na Brinjevi gori prastaro znamenje ali kapela, vendar o starejšem objektu ni ohranjenih nobenih sledov. O obstoju kapelice pa govori izmera za vpis v geodetsko knjigo občine Prevalje s skico lokacije, kjer je vpisana izmera za vpis v zemljiško knjigo kmetije Mrkač. Velikost kapelice je bila 2.50 m x 2.50 m in kapelinega podaljška 3.20 m. V dokumentih se izrecno navaja, da gre za novo zgrajen objekt. Kapelica, ki danes ni ohranjena, je bila majhna, zgrajena iz lesa, z zvonikom in kapelnim podaljškom. Leta 1935 so začeli kapelico dograjevati, tako da je nastala manjša lesena cerkev, leta 1989 pa so le-to cerkvico dogradili (Javornik, 2002, 71, 72).

SLIKA 107: Brinjeva gora

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_1_I

Ledinsko ime: Nasproti gostilne Jager

Lega: x x 155906, y 497819.953, z 389

Opis lege: Lokacijo najdemo nasproti gostilne Jager, to je zadnja večja stavba na Ravnah na Koroškem v smeri Dravograd. Dvor je na nasprotni strani ceste, leži tik ob Meži, v njem je bila včasih kinodvorana.

SLIKA 108: Sotočje Meže in Suhe

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_2_I

Ledinsko ime: Votla peč

Lega: x 155902, y 4918136, z 490

Opis lege: Votlo peč najdemo nekaj sto metrov iz mesta Ravne na Koroškem, smer Dravograd. Gre za dva velika granitna bloka, ki ležita v strugi Meže na tak način, da sta ustvarila naraven most.

SLIKA 109: Votla peč

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_3_I

Ledinsko ime: Kmetija Brusnik

Lega: x 156296, y 498406, z 500

Opis lege: Kmetija Brusnik leži severno od železniške proge Dravograd - Pliberk.

Vrsta izročila: Povodni mož

Opomba: glej sliko 109

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_4_I

Ledinsko ime: Šmohorca

Lega: x 148605.235, y 497463.565, z 1617

Opis lege: Skala leži tik pod vrhom Uršlje gore, na njegovem severovzhodnem delu.

Opomba: Koordinata je pobrana ob vznožju skale.

SLIKA 110: Šmohorca

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

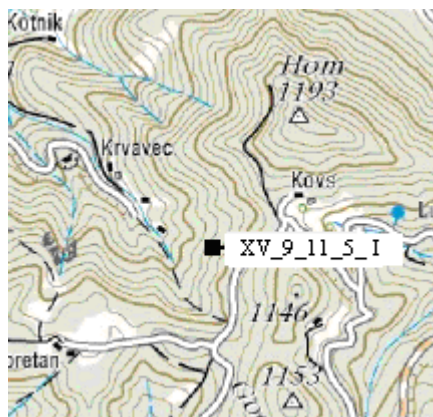
ID najdišča: XV_9_11_5_I

Ledinsko ime: Kmetija Kova

Lega: x 151169.48, y 495421.22, z 972

Opis lege: Lesen križ je postavljen na križišču poti, ki vodijo na Obretanovo in na kmetijo Kova.

SLIKA 111: Kovsov križ

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_6_A

Kraj: Ravne na Koroškem

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 155886, y 498384, z 388

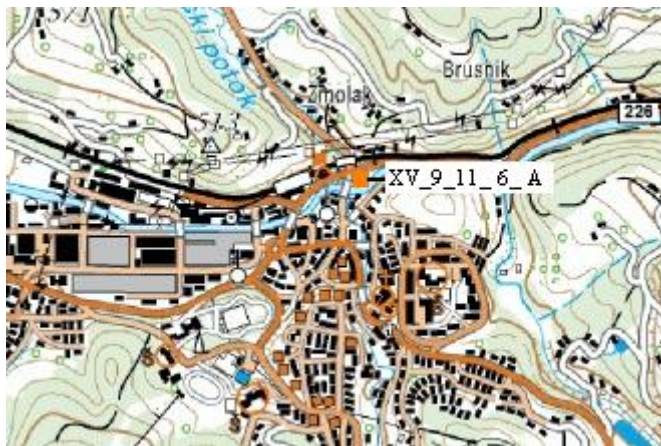
Opis lege: Grad stoji na mestu, kjer se Suha izliva v Mežo. Kot orientacijo lahko vzamemo tudi kapelico, ki stoji kak kilometer iz mesta Ravne na Koroškem, ob cesti, smer Dravograd. Prostor, kjer je nekoč stal grad, stoji diagonalno na kapelico.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/GRAD GRINFELS

Doba: Srednji vek

Grad Grinfels (Grünfels) na skalnem pomolu Meže nasproti izliva Suhe na Ravnah na Koroškem so sredi 16. stoletja (1557) postavili baroni Gaisrucki in ga imeli do leta 1729. Pravokotno dvonadstropno poslopje z dvema četverokotnima vogalnima stolpoma in polkrožno sklenjenim rustičnim portalom je propadlo v drugi polovici 18. sto. Lastnik zemljišča z grajskimi razvalinami je bil pred drugo svetovno vojno trgovec F. Brundula. Danes je na njegovem mestu kino z vrtom (Jakič, 2000, 124).

SLIKA 112: Grad Grinfels

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_7_A

Kraj: Ravne na Koroškem

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Leg: Ni točno znana.

Opis lege: Lokacije ne moremo opisati.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline
Najdba: Cesta
Doba: Rimska doba

Skozi kraj je vodila rimska cesta Celeia - Virunum, vendar njen potek še ni podrobno ugotovljen (Pahič, 1965, 36).

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_8_A
Kraj: Ravne na Koroškem
Enota: Ravne na Koroškem
Področje: Slovenj Gradec

Lega: Ni znana.
Vrsta najdišča: Posamična najdba
Najdba: Novec
Doba: Rimska doba

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_9_A
Ime najdišča: Jeklarna
Kraj: Ravne na Koroškem
Enota: Ravne na Koroškem
Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 155633, y 496793, z 411
Opis lege: Na prostoru jeklarne (predvsem parc. št. 430, 432).
Vrsta najdišča: Posamična najdba
Najdba: Lončenina, mozaik, obdelan kamen
Doba: Rimska doba

Na prostoru jeklarne (predvsem parc. št. 430, 432) so bile ugotovljene razne rimske najdbe, večinoma izgubljene: keramika, opeka, mozaični kamenčki, obdelani kamni, rimski novci (Pahič, 1975, 276). Šašel poroča, da so na območju današnje železarne odkrili domnevne ostanke luksuzne zgradbe in morda tudi grobišča (Šašel, 1954, 68, Svoboda).

Kip so našli leta 1963 pripadniki predvojaške vzgoje na aluvialni terasi južno od Meže, v zahodnem delu takratnih obratov železarne pri kopanju zaklonov. V muzeju na Ravnah je od leta 1972. Avgusta leta 1978 je bil odtujen, vendar ponovno najden in vrnjen v muzej 11. 8. 1989. Od leta 2005 je postavljen v kapeli gradu Ravne. Podoben kip hranijo v Mariboru, lahko celo, da gre za pendant, mogoče pripada isti grobnici, saj je bil najden v neposredni bližini, ujemata se tudi po velikosti.

Kip je zelo obrušen od vode. Prednji del brezoblične glave je poškodovan, griva je reliefno obdelana. Noge niso izoblikovane, v skupni kladi masivno prehajajo v podnožje, katerega zadnji del je odlomljen.

Mere: 48 x 59 x 19 cm, teža okoli 50 kg.

Kip leva, plošča

Kip je bil, kot poroča Jutro, najden 25. 11. 1937 na prostoru nove valjarne. Odkril ga g. Jevšnikar pri obdelovanju zemlje. Poleg leva je odkril še slamnato klesano marmorno ploščo v velikosti 120 x 50 cm, na spodnji strani rahlo izdolbeno. Leva in ploščo je shranil pri sebi doma. Izkopanine si je ogledal arhivar mariborskega muzeja g. Franjo Baš. Pri tem je opravil tudi »poizkusni prekop«. Naletel je na »ogelni zid«, na marmorno ploščo, ki je bila čisto enaka že izkopani, ter drobec opeke, ki naj bi kazala na rimsko stavbo. Oba kamna sta bila odkrita kar 2 km navzdol od Zagrada. Obrušenost od vode je lahko nastala zaradi neposredne bližine Meže oz. njenega delovanja. Tudi sicer so z Raven znane priložnostne najdbe, kot so bronasta fibula (Pot ob Suhi 9), odlomki opek in lončenih posod, menda pa celo del rimskega mozaika. Tod mimo je potekala trasa rimske ceste. J. Šašel po pripovedovanju domačinov prevzema podatke o najdbi slemenasto klesane apnenčaste plošče (50 x 60 cm). Kip se nahaja v Pokrajinskem muzeju Maribor.

Opis: Marmorni kip leva je obrušen od vode. Glava je brez obličja, noge v skupni kladi prehajajo v podnožje, ki je bolj ohranjeno kot pri njegovem pendantu iz ravenskega muzeja. Griva je reliefno obdelana, kip je grobo izdelan. Prednje noge kažejo sledove reliefne obdelave. Mere: 33 x 59 x 21 cm.

Oba leva verjetno pripadata isti grobnici, kjer sta bila postavljena kot njena čuvaja. Leva pa lahko vidimo tudi kot simbol nepremagljive smrti. S. Pahič predvideva, da izhajata iz Zagrada, čemur nasprotujejo odkriti temelji na mestu najdbe.

SLIKA 113: Jeklarna železarne Ravne

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_10_A

Kraj: Ravne na Koroškem

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 155489, y 497917, z 392

Opis lege: Kot opis lokacije podajam hišno številko Pot ob Suhi številka 9.

Vrsta najdišča: Posamična najdba
Najdba: Nakit
Doba: Zgodnjorimska doba

Pot ob Suhi številka 9; pri kopanju temeljev je bila najdena bronasta fibula iz 2. sto. (Pahič, 1975, 276).

SLIKA 114: Ob Suhi 9

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_11_A

Kraj: Ravne na Koroškem

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Leg: Vodno najdišče

Opis lege: Opisa lokacije ni mogoče podati.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Skulptura

Doba: Rimska doba

Pri Meži sta bili ob kopanju najdeni izlizana plastika leva z ovršja rimskega nagrobnika in slemenasto klesana marmorna plošča (Pahič, 1975, 276).

RAVNE NA KOROŠKEM

.

ID najdišča: XV_9_11_12_A

Kraj: Ravne na Koroškem

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/CERKEV SV. EGIDIJA NA RAVNAH NA KOROŠKEM

Doba: Srednji vek

Leg: x 9 5155798, y 497688, z 384

Opis lege: Cerkev sv. Egidija najdemo v starem mestnem jedru Raven na Koroškem, in sicer v severnem delu mesta, vzhodno od železarne

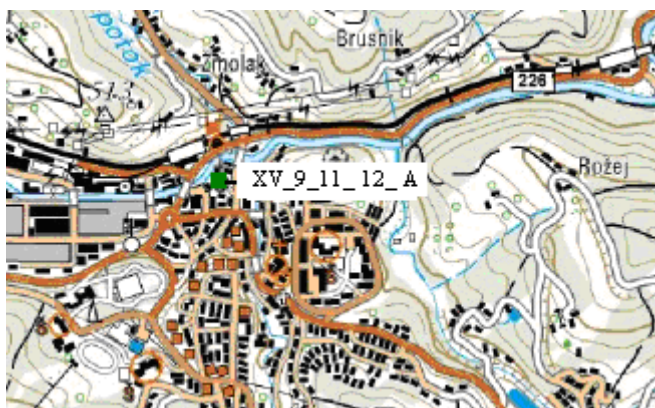
Ravne na Koroškem ležijo v spodnji Mežiški dolini in so že iz zgodnjega srednjega veka največje strnjeno naselje v Mežiški dolini. Razvile so se kot poveljna mestna naselbina iz starotrškega jedra Guštanja. Cerkev svetega Egidija je postavljena na hrib, okoli katerega se je v 13. stoletju razvil prvotni trg (Javornik, 2002, 35).

Župnijo so ustanovili leta 1788, leta 1795 je bila nova župnija ukinjena, leta 1861 pa je ponovno postala župniška cerkev (Javornik, 2002, 35).

V arhivskih virih pa se cerkev prvič pojavi leta 1331. Vendar ni o njeni posvetitvi nobenih podatkov (Javornik, 2002, 36).

V svoji osnovi je cerkev poznoromanska, vendar je bila večkrat predelana, tako da so romanske ostaline skrite in vzdane v današnji cerkveni skelet. Cerkev je pravilno srednjeveško orientirana od zahoda proti vzhodu. Na zahodu, kjer je glavni vhod v cerkev, stoji kvadratna veža s tremi vhodnimi loki, ki vodi v pravokotno cerkveno ladjo z dvema visokima stranskima kapelama. Na vzhodu se cerkev zaključuje v kvadratnem oltarnem prostoru, nad katerim se dviguje mogočen zvonik, ki so ga na osnovi prvotnega pozidali ob veliki prezidavi cerkve leta 1622. Takšna arhitekturna zasnova z zvonikom na vzhodu uvršča cerkev v posebno tipološko skupino spomenikov t. i. cerkev z vzhodnim ali kornim zvonikom (Javornik, 2002, 36, 37).

SLIKA 115: Cerkev sv. Egidija

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_13_A

Kraj: Ravne na Koroškem

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 155657.798, y 497607.951, z 411

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/DVOREC JAVORNIK

Doba: Srednji vek

Dvorec Javornik (Gamseneck) na vzpetini nad Suho na Ravnah na Koroškem je iz prvotnega Prušnikovega dvora, ki ga je leta 1540 pozidal Luka Gams, po katerem je dobila stavba ime. V drugi polovici 16. sto. so dvorec kupili baroni Jabornegg, po letu 1715 so bili lastniki plemiči Wayersbergi in Gačniki (Schlangenburgi), Franc Ksaverij Schmied in bratje Feltrineli iz Bolzana, od leta 1910 do druge svetovne vojne pa Šlezijec Ernest Osslander. Po vojni je postal last splošnega ljudskega premoženja. Danes prazna in zanemarjena stavba nevzdržno propada. V Valvasorjevem času je bila nadstropna stavba pravokotnega tlorisa s prizidanim vhodnim stolpičem in stolpom ob stranskem pročelju ter obzidanim dvoriščem. Na sprednjem pročelju krasi stavbo vhodni portal z grbom Gamseneckov, zadnje, ki gleda na trg, pa slopasta veranda z osrednjim rizalitom z neorenesančno atiko. K južnemu pročelju je prizidana tlorisna veranda z visokim stolpom v sredini, ki ga pokriva piramidasta streha (Jakič, 2000, 143, 144).

SLIKA 116: Grad Javornik

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_14_A

Kraj: Ravne na Koroškem

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 95155554, y 497332.5, z 400

Opis lege: Cerkev Antona Puščavnika najdemo v jugozahodnem delu Raven na Koroškem, ob železarni Ravne, zraven ceste Ravne - Prevalje, na desni strani, smer Prevalje.

Vrsta najdišča: Sakralna arhitektura/CERKEV SV. ANTONA PUŠČAVNIKA

Doba: Srednji vek

Podružnična cerkev Antona Puščavnika stoji na zahodnem delu mesta Ravne na Koroškem, na rahli vzpetini pod grajskim hribom, tik ob cesti med Ravnami in Prevaljami.

Podatki o prvi omembi cerkve so nejasni, saj so datacije, ki se omenjajo v virih, različne.

Cerkev naj bi torej najprej nastala leta 1403 in najkasneje leta 1561 (Javornik, 2002, 41).

Od prvotne cerkve je ostal le še gotski prezbitერიj, današnji ladijski del pa je, kot pri mnogih cerkvah na Koroškem, nastal ob veliki prezidavi cerkve v letih 1638/39. Cerkev je pravilno

srednjeveško orientirana od zahoda proti vzhodu, z glavno fasado z neogotskim zahodnim zvonikom, obrnjenim proti zahodu (Javornik, 2002, 42).

Tloris cerkve je enoladijska zasnova, na katero se na vzhodu naslanja kratki kot s 5/8 zaključkom. Prezbitorij je nekoliko nižji in ožji od ladijskega dela ter nima talnega zidca. Na zunanjščini prezbitorija sta danes od prvotnih štirih ohranjena samo dva zunanja opornika, pri čemer je bil en opornik verjetno odstranjen zaradi ceste, ki poteka ob južni strani cerkve, drugi pa je bil zazidan z zakristijo konec 17. sto. Zakristija, ki je postavljena na severni strani prezbitorija ter dela ladje, je pravokotnega tlorisa, z dvema majhnima kvadratnima okencema. Glavni vhod v cerkveno notranjščino je z zahodne strani skozi vhodno lopo s konca 17. sto.. Stranski vhod je na severni fasadi cerkve. Notranjost je zasnovana enoladijsko (Javornik, 2002, 42).

SLIKA 117: Cerkev sv. Antona Puščavnika

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_15_A

Kraj: Tolsti vrh

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Opis lege: Na griču Stražišče ali Tičlerjevem vrhu na levem bregu Meže na Ravnah na Koroškem.

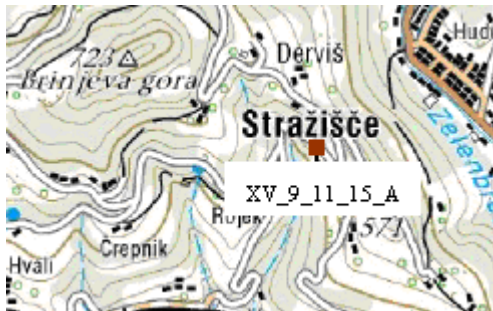
Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/Grad Guštanj

Doba: Srednji vek

Na griču Stražišče ali Tičlerjevem vrhu na levem bregu Meže na Ravnah na Koroškem so bambeški škofje v 13. sto. pozidali grad Guštanj (**Gutenstein**), imel ga je njihov fevdnik Hartnid or Ort, upravljali pa so ga že guštanski vitezi. Viteza Hiltprandus de Guotenstein in Ditricus de Gutensteyn sta omenjena leta 1248, 1263 Richedo de Gutenstain, leta 1278 Rustik, leta 1284 dominus Dietricus de Guotenstain, leta 1318 Wulfing Edling in leta 1327 Gotskalk Orporr. Grad zasedimo v listinah leta 1281 kot grad zasledimo kot castrum Gutrnstein, leta 1361 (purch Guotenstein) in leta 1452 (vest Gutenstain). Med letoma 1281 in 1322 so ga imeli bambeški fevdalni gospodje Vovbrški, nato so ga podedovali grofje Schaunberški in ga že leta 1325 zastavili Kondradu Auffensteinskemu. Leta 1368 je postal Guštanj deželnoknežji, leta 1381 pa ga je prejel v dosmrtni užitek Hugon Devinski. Propadel

je v bojih z Madžari leta 1486. O starem Guštanju pričajo danes le skromni sledovi v zemljišču, ohranjena je umetno narejena ploščad (plato) z okopi (Jakič, 2000, 128, 129).

SLIKA 118: Grad Guštanj

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_16_A

Kraj: Zelen breg

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 158656.197, y 496167.806, z 695

Opis lege: Kot opis lokacije prilagam hišno številko Zelen breg št. 1.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Orodje

Doba: Prazgodovina

Na kmetiji Peršetovih, Zelen breg št. 1, je bila v skalovju južnega pobočja najdena kamnita sekira (Pahič, 1975, 276).

SLIKA 118: Kmetija Perše

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_17_A

Kraj: Uršlja gora

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 95148935, y 497664, z 1687

Opis lege: Cerkev sv. Uršule leži vzhodno od vrha, na večji ravnini; nasproti cerkve je planinski dom.

Vrsta najdišča: Sakralna arhitektura/CERKEV SV. URŠULE NA URŠLJI GORI

Doba: Srednji vek

Cerkev sv. Uršule na Plešivcu ali Uršlji gori ali Urški ali pa preprosto Gori, kot ji pravijo domačini, je najvišje ležeča cerkev na Slovenskem. Leži na stari meji med Koroško in Štajersko. Tako kot Uršlja sama velja za simbol Koroške, verjetno ni Korošca, ki ne bi stal na vrhu ali pa obiskal cerkve, ki leži nižje od vrha.

Cerkev svete Uršule so začeli graditi kmalu po letu 1570, že kmetje sami. Zgodba o nastanku cerkve pa pripoveduje takole: » ... Davnega leta 1570 so se zbrali na kmetiji Florjana Plešivčnika in njegovega sina Antona kmetje, gospodarji s pobočij Plešivca. Plešivčnik, Šisrnik, Vernišek, Močilnik in Prevolnik so se dogovorili, da bodo sezidali na Gori tak božji hram, da v sedmih okoliških deželah ne bo tako velike cerkve na taki višini. Rekli so, da petih reči pod plaščem sv. Uršule ne manjka: dobrotljivosti, kruha, mošta, volne in ta prave krščanske vere. V tistih časih je v naših krajih vladala velika zmeda. Nova vera, protestantizem, se je širila po mestih. Pregarjala je ljudsko pobožnost in grmela proti tistim, katere so imeli ljudje najraje: proti Mariji in svetnikom. Oklenili so se je tudi slovenjegraški purgarji. Da bi se vrnil stari časi, so se trdni kmetje obrnili k sveti Uršuli in začeli zidati ...« (Patric, 2008, 361).

Ljubljanski nadškof Tomaž Hren, pod katerega cerkveno pristojnost je spadala vsa Mežiška dolina, je v svoji protireformacijski vnemi podprl gradnjo in celo vplival na starotrškega župnika, da je pospešil zidavo cerkve sv. Uršule. Po ustnem viru prof. Silve Sešel je cerkev nastala v odgovor protestantizmu, ki se je začel širiti v Slovenj Gradcu. Cerkev so postavili izredno hitro, tudi zaradi donacij domačinov. Tomaž Hren si je leta 1601 gradnjo cerkve ogledal, leta 1602 pa jo je posvetil (Javornik, 2002, 11).

Cerkev sv. Uršule je sinteza formalno gotskega principa, vidnega v oblikah stavbnih členov in utrjevanja statičnih načel renesanse, ki se odraža predvsem v dvoranski zasnovi cerkve. Široko zasnovani ladijski del na vzhodu steka v ožji in nižji 5/8 zaključeni tradicionalni prezbiterij, na zunanjščini obdelan s šestimi gotskimi stopnjevanimi zunanjimi oporniki. Oltarnemu prostoru sta s severne in južne strani dodani po ena nižja kapela kot podaljšek stranski ladji (Javornik, 2002, 12).

Vhod v cerkev je na zahodu, kjer ima cerkev pod zvonikom vhodno lopo. Severna in južna stena sta podrti z gotsko zašiljenimi okni, med oporniki na vzhodni steni prezbiterija pa so stene predrti s sedaj pravokotnimi okni, katerih šilasto zaključena ostenja so nekaj v pretklosti zazidali (Javornik, 2002, 12).

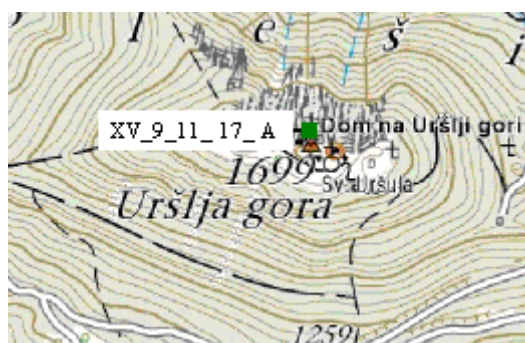
Kmetje so tedaj cerkev že začeli graditi, oko škofa pa je pri tem opazilo, da je cerkev arhitekturno nedovršena, zato jim je pomagal z načrti.

Novo interpretacijo o nastanku cerkve pa mi je dal Marko Košan (Košan, 2010, 17), ki pravi, da so razprtije v dolini, glede prave vere, le podžgale tedaj trdne kmete, da postavijo mogočno cerkev: v slavo vere dedov in čast božjo, v poduk potomcev. V resnici pa je v 16. stol.

Koroški pretila turška nevarnost. Turki so se na svojih plenilskih poteh izogibali utrjenim

postojankam in pustošili zlasti po podeželju. Zato so se takratne deželske oblasti odločile, da postavijo obrambne zidove in okope, ki naj bi varovali deželo pred vnovičnimi napadi. Ob nevarnosti so ljudje svoje premoženje pa tudi svoja življenja zavarovali tako, da so se umaknili v vzhodna Plešivca (Košan, 2010, 17). Ljudstvo so v tistih časih na nevarnost opozarjali kresovi, ki so jih okoliški kmetje ali varuhi kurili na najbolj vidnih točkah daleč naokoli. Nič drugače ni bilo pod vzhodjem Uršlje gore. Ustno izročilo je polno pravljič in pripovedk o Turkih, ki so ropali naše ozemlje. Po mnenju ljudi pa njih in njihovega imetja niso reševali le obveščevalni sistemi, temveč tudi božja pomoč. In tako naj bi se pojavile prve ideje o nastanku cerkve na Plešivcu (Košan, 2010, 17). Mislim, da je ta ideja smiselna, dokaza za to pa dva. Prvi je ta, da, Plešivec leži na meji med Štajersko in Koroško. Drugi pa je ta, da je zaradi svoje nadmorske višine dobra razgledna točka in s tem strateška točka nadzora. V lepem vremenu lahko proti zahodu vidimo vse do Triglava, na severno stran celotno Mežiško dolino, na južno Javorje in Jazbino, na vzhodno celotno Mislinjsko dolino (od koder se jasno vidi cerkev na Uršlji gori), na jugu pa Šaleško kotlino. Menim, da je skrben bralec že opazil, da so bile vse te doline preprejene s trgovskimi potmi in s tem je bil dostop turškim napadalcem ali pa katerim drugim močno olajšan, hkrati pa so bili ti kraji lahko tudi dobro zavarovani, ravno zaradi markantnih in že od daleč vidnih točk (Marko Košan, 2010, »Za vero naših dedov«, Cerkev na Uršlji gori: koroški spomenik protireformacije, V: Uršljegorski križev pot, Velenje).

SLIKA 119: Cerkev sv. Uršule

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_18_A

Kraj: Ravne na Koroškem

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 155042, y 497404.5, z 424

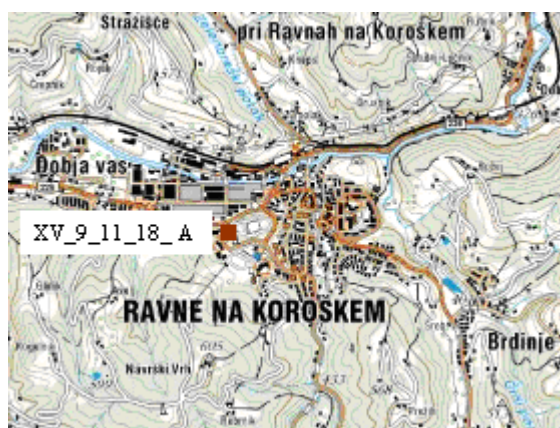
Opis lege: Ravne/Dvorec leži na jugozahodnem delu Raven na Koroškem, na manjši vzpetini, ki leži zahodno od ceste Ravne - Prevalje. Zraven gradu sta večji park in gimnazija Ravne.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/RAVNE, DVOREC

Doba: Srednji vek

V predelanem dvorcu Ravne (Streiteben) na vzpetini nad dolino Meže na obrobju naselja Ravne na Koroškem, ki so ga leta 1551 zgradili gospodje Herbenstreiti, so danes študijska knjižnica, likovni salon, glasbena šola in muzej s številnimi zbirkami. Renesančno enonadstropno pravokotno stavbo s štirimi vogalnimi stolpi in obzidanim dvoriščem so nato od srede 17. sto. imeli Süchteni (Sichteni) in od začetka 18. sto. Gačniki (Schlangenburgi) iz Dobrne, od leta 1809 do konca druge svetovne vojne pa grofje Thurn-Valsassina (zadnji grof Douglas Thurn), ki so pravokotno stavbo temeljito prezidali. Neobaročno predelano stavbo krasijo različno oblikovana pročelja. Severno pročelje poudarja konzolast balkon, trifora in čelo z grbom grofov Thurn, vzhodno fasado poživlja enoosni pomol in dva rizalita, južno arkadni hodnik, zahodno, vzhodno pročelje pa močna rizalita. V grajski stavbi je bila kapela Janeza Nepomuka. Številna okna krasijo lepe baročne okenske mreže (Jakič, 2000, 282).

SLIKA 120: Dvorec Ravne

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

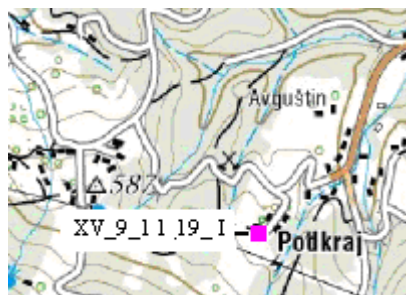
ID najdišča: XV_9_11_19_I

Ledinsko ime: Lobasova graščina

Lega: x 152848.704, y 496719.61, z 543

Opis lege: Lobasova domačija z graščino leži v kraju Podkraj, od središča kraja, ki se razteza ob cesti Preški vrh - Ravne na Koroškem. Graščina je severno od te ceste.

SLIKA 121: Lobasova graščina

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_20_I

Ledinsko ime: Lobasova graščina

Lega: x 152848.704, y 496719.61, z 543

Opis lege: Lokacija je ob Lobasovi graščini.

Opomba: Glej sliko 121.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_22_A

Kraj: Podkraj

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 152848.704, y 496719.61, z 543

Opis lege: Lobasovo graščino najdemo v Podkraju. Če se v kraj pripeljemo iz smeri Ravne na Koroškem, se peljemo do nekakšnega krožišča in tam zavijemo levo; vzpenjamo se po klancu in na levi strani naletimo na kmetijo Lobas, kjer poleg gospodarskih poslopij stoji tudi Lobasova graščina.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/GRASČINA LOBAS

Doba: Srednji vek

Opomba: Glej sliko 121.

Tudi Lobasovo graščino omenja Valvasor. Stanovanjska hiša večje domačije je nekdanji Lobasov dvorec. Objekt je nadstropna iz kamna zidana, delno podkletena stavba, krita s strmo opečno štirikapnico. Vhod v stavbo vodi skozi polkrožno zaključen kamnit renesančni portal. Okna so dvokrilna, deljena na polja, ter okvirjena z gladkimi plitvimi obrobami. Vhodno in zadnjo stran stavbe v nadstropju členi po ena renesančna bifora (osrednja os s funkcijo hodnika). Nekaj oken je novejših. Prvo nadstropje na vhodni in zadnji steni členi po ena renesančna bifora. Na gladki fasadi čelne strani so vidni ostanki sončne ure. Notranjščina pritličja in nadstropja je koncipirana tako, da zavzema osrednji prostor veža. Veža v pritličju in nadstropju je obokana (grebenasti križni obok). V prvem nadstropju je deloma ohranjeno izvirno stavbno pohištvo (poslikana vrata kamina, interzirana vrata s podbojem). Stavba je podkletena z obokano kletjo. Obok se upira na čokat steber. Poleg stanovanjske hiše stoji pritlično gospodarsko poslopje. Renesančni dvorec Lobas, ki je skozi stoletja doživel manjše spremembe in ima sedaj videz večjega kmečkega poslopja, je bil v času Valvasorja last gospodov Russdorfov. Pred tem ga je imel nekdanji prošt Winoschich iz Kraiga na Koroškem. Ob koncu 18. stoletja so bili lastniki Steinbergi. V roke današnjega rodu je prišel leta 1812, ko ga je kupil Valentin Lečnik (<http://www.uradni-list.si/1/content?id=83149>). Dvor stoji še danes.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_23_I

Ledinsko ime: Pot na Uršljo goro iz ravenske smeri

Vrsta izročila: Romarska pot

Informator: Silva Sešel

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_24_I

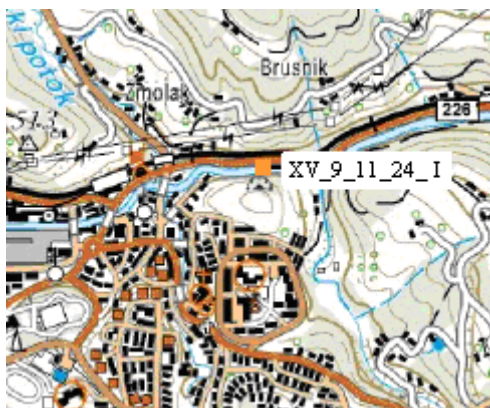
Ledinska imena: Votla peč

Lega: x 155902, y 4918136, z 490

I

Opis lege: Votlo peč najdemo nekaj sto metrov iz mesta Ravne na Koroškem, smer Dravograd. Gre za dva velika granitna bloka, ki ležita v strugi Meže na tak način, da sta ustvarila naraven most.

SLIKA 122: Votla peč

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

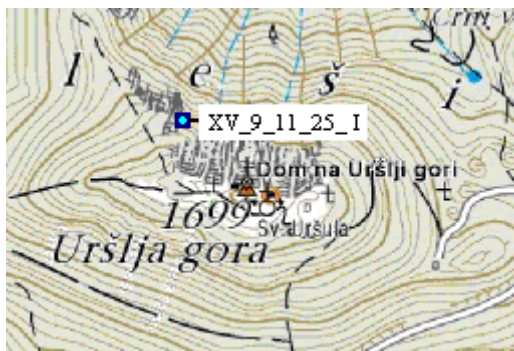
ID najdišča: XV_9_11_25_I

Ledinsko ime: Luže

Lega: x 149690.937, y 497111.656, z 1256

Opis lege: Sveti studenec najdemo tik pod Lužami, to je na planinski poti Naravske ledine - Uršlja gora. Je manjša ravnina, domačini ji rečemo Luže. Na desni strani je rumen moderen zbiralnik za vodo, tam naj bi bil sveti studenec.

SLIKA 123: Izvir Luže

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_26_I

Ledinsko ime: Vrh Uršlje gore

Lega: x 149026.5, y 497668.5, z 1699

Opis lege: Uršlja gora se nahaja v osrednjem delu Koroške. Je ena izmed najbolj markantnih točk Koroške. Koordinate.

Vrsta izročila: Kresovanje

Informator: Pavla Pušnik

SLIKA 124: Uršlja gora, Zelen breg, Strojna

Vir: www.geopedia.si

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_27_I

Ledinsko ime: Strojna

Lega: x 161506.5, y 495172.5, z 996.

Opis lege: Strojna je hribovit predel Koroške, ki ga najdemo severno od Dobje vasi, med Zelen bregom na vzhodni strani in Jamnico na zahodni strani.

Opomba: Glej sliko št. 124.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_28_I

Ledinsko ime: Zelen breg

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 159458, y 495172, z 601.

Opis lege: Zelen breg je hribovit predel Koroške, severno od Stražišča in vzhodno od Strojne.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_29_I

Ledinsko ime: Kmetija Lubenc

Lega: x 151037.133, y 496033.587, z 949

Opis lege: Kmetijo Lubenc najdemo severovzhodno od kmetije Ošven.

Opomba: Glej sliko št. 44.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_30_I

Ledinsko ime: Stopinja

Lega: x 148786.2, y 497327.163, z 1644

Opis lege: Stopinjo najdemo ob planinski poti Naravske ledine - Uršlja gora, tik pod vrhom, na grebenu, na zahodni strani. Zraven stopinje, gre za apnenčasto skalo z odtisom stopala, je znamenje.

Opomba: Glej sliko št. 44.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_31a_I

Kraj: Uršlja gora

Ledinsko ime: Jezero

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 148790.827, y 497335.055, z.292, z 1517

Opis lege: Jezero naj bi bilo vzhodno, tik pod vrhom, na ravnici, kjer stoji cerkev sv. Uršule.

Vrsta izročila: Povodni mož in Črna baba

Vir: Möderndorfer, 2000, 17-24

Opomba: Glej sliko 44.

RAVNE NA KOROŠKEM

Ledinsko ime:

ID najdišča: XV_9_11_31b_I

Opomba: Glej sliko št. 44.

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_31d_I

Ledinsko ime: Uršlja gora

Enota: Vrh Uršlje gore/jezero

RAVNE NA KOROŠKEM

URŠLJA GORA

ID najdišča: XV_9_11_32_I

Ledinsko ime: Vrh Uršlje gore

Lega: x 149056, y 497616, z 1669

Opis lege: Uršlja gora je gora v središču Koroške.

Vrsta izročila: Ajdi

RAVNE NA KOROŠKEM

ID najdišča: XV_9_11_33_I

Ledinsko ime: Vrh Uršlje gore

Lega: x 149009.408, y 497567.22, z 1699

Opis lege: Lokacije ni mogoče točno opisati.

SLIKA 125: Legenda o sv. Uršuli

Vir: www.geopedia.si

RIMSKI VRELEC

RIMSKI VRELEC

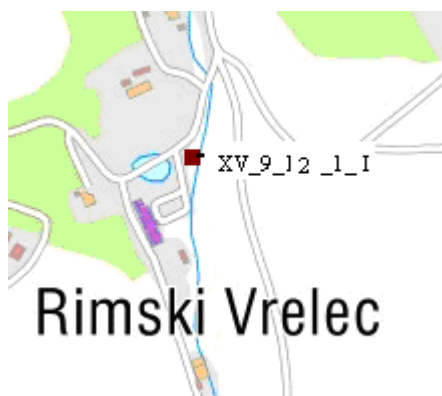
ID najdišča: XV_9_12_1_I

Ledinsko ime: Parkirišče Rimski vrelec

Lega: x 152238, y 499275, z 478

Opis lege: Parkirišče Rimski vrelec: iz vasi Kotlje zavijemo desno. Nasproti teniškega grišča je hotel Rimski vrelec. Parkirišče je vzhodno od njega tik ob reki Hotulščici.

SLIKA 126: Parkirišče Rimski vrelec

Vir: www.geopedia.si

RIMSKI VRELEC

ID najdišča: XV_9_12_2_A

Kraj: Rimski vrelec

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 152240, y 499276, z 477

Opis lege: Na koncu vasi Kotlje zavijemo desno in takoj na desni strani opazimo teniško igrišče.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Arhitekturne ostaline

Doba: Rimska doba

Pri izkopu platoja za tenis na SZ predelu so na globini 1.20 m naleteli na kamnit plato dolžine 18 metrov krat približno 4-5 metrov širine. Ker je bilo 50-60 metrov že novejšega nasutja, je znašala realna globina 5-6 metrov. Pri takem stanju smo skopali dve prečni sondi, da bi se prepričali o stanju ohranjenosti in skušali ugotoviti njegovo pričevalnost. Pod 35 cm belega apnenčastega rečnega kamenja, mešanega s posameznimi lomljenci. Kamen spominja na tistega iz rimske naselbine in grobišča Colatio.

Ležal je brez plastovitosti, še najbolj podoben nasutju za neko utrjevanje podlage, žal neznanega pomena zaradi nenadzorovanega posega (Strmčnik Gulič, 1990, 178).

SLIKA 127: Rimski vrelec, podstavek

Vir: www.geopedia.si

SELE

SELE

ID najdišča: XV_10_13_1_I

Ledinsko ime: Sele

Lega: ni je mogoče določiti

SLIKA 128: Sele

Vir: www.geopedia.si

SELE

ID najdišča: XV_10_13_2_I

Ledinsko ime: Sele

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 150691.148, y 502469.609, z 582 (Točka je pobrana na cerkvi sv. Roka)

SELE

ID najdišča: XV_10_13_3_A

Kraj: Sele

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 1519028.033, y 502803.094, z 519

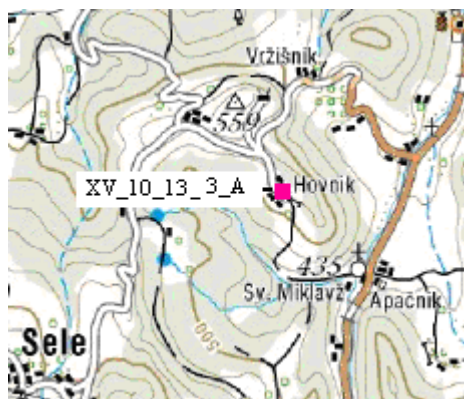
Opis lege: Kmetijo Hovnik najdemo severozahodno od cerkve sv. Miklavža.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Orodje

Doba: Prazgodovina

SLIKA 129: Kmetija Hovnik

Vir: www.geopedia.si

SELE

ID najdišča: XV_10_13_4_A

Kraj: Sele

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 150691.148, y 502469.609, z 582

Opis lege: Cerkev sv. Roka najdemo severozahodno od vasi Sele.

Vrsta najdišča: Sakralna arhitektura

Doba: Srednji vek

Cerkev sv. Roka pod Plešivcem je osrednji bogoslužni prostor Sel. Cerkev so postavili lavantinski škofje leta 1642 in je nekoč bila romarska cerkev. Prvotno je bila cerkev posvečena sv. Sebastjanu ter sv. Roku, saj je v tistem času razsajala kuga, ta dva svetnika pa sta bila zavetnika proti njej. Danes je cerkev posvečena sv. Roku.

V sprednjem delu je cerkev tipično gotska, zadnji del pa je baročni. Iz tega lahko sklepamo, da je prvotno stala le kapela lavantinski škofje (Zadravec, 1982, 69).

SLIKA 130: Cerkev sv. Roka

Vir: www.geopedia.si

STARI TRG

STARI TRG

ID najdišča: XV_10_14_1_I

Ledinsko ime: Grajski hrib

Lega: Ni je mogoče določiti

Opis lokacije: Škopnek se je peljal nad Slovenj Gradcem in Starim Trgom

SLIKA 131: Škopnek nad Starim trgom

Vir: www.geopedia.si

STARI TRG

ID najdišča: XV_10_14_2_I

Ledinsko ime: Grajski hrib

Lega: 151565.656, y 505473.75 z 503

Opis lokacije: Starotrški grad je manjši hrib nad Starim Trgom, severozahodno od njega. Na njem stoji cerkev, v cerkev vstopamo skozi železna vrata in za tistimi vrati naj bi živele žalik žene.

SLIKA 132: Grajski hrib

Vir: www.geopedia.si

STARI TRG

ID najdišča: XV_10_14_3_A

Kraj: Stari trg pri Slovenj Gradcu

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 150901, y 505414, z 460

Opis lege: Grobišče in naselbina ležita tik ob lokalni cesti Kotlje - Slovenj Gradec v kraju Stari trg pri Slovenj Gradcu, tik pred krožiščem in za njim na veliki travnati površini, levo in desno od cestišča.

Vrsta najdišča: Naselbina, grobišče

Doba: Rimska doba

Izkopavanja v Starem trgu potekajo bolj ali manj redno že vrsto let. Kot prvi se je v zgodovino izkopovalcev Colattia zapisal H. Winkler, kateremu je med leti 1909 in 1912 uspelo ugotoviti in deloma raziskati pravo lokacijo rimskega Colattia. Kot je s tedanjimi arheološkimi izkopavanji dokazal, se naselbina - poštna postaja, nahaja na mestu in v okolici Starega trga pri Slovenj Gradcu.

Odkril je »Jupitrovo« svetišče, posamezne tlorise večprostorskih objektov, nekaj marmornatih odlomkov nagrobnikov in žrtvenikov ter del grobišča, ki je pripadal rimski naselbini. Njegove izsledke je objavil Egger leta 1914.

Arheološka izkopavanja so ponovno zaživela leta 1977, in sicer na južnem obrobju rimske naselbine, ko so rekonstruirali cestno krožišče Stari trg - Kotlje. Izkopavanja je vodila Mira Strmčnik Gulič. Poleg Winklerjevih bogatih grobnic so odkrili še bogate grobove iz 1. oz. 2. stoletja.

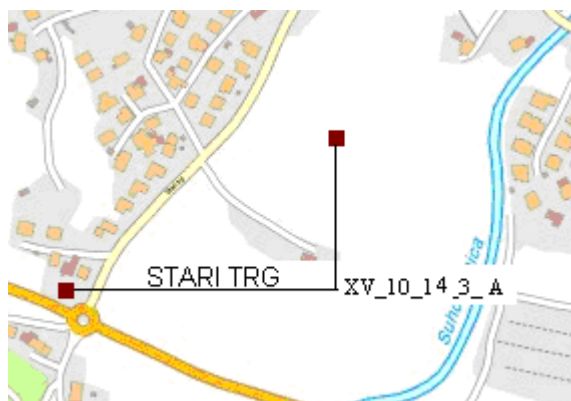
V isti čas lahko uvrstimo tudi izkopavanja na trasi plinovoda Podloge - Ravne, jugovzhodno od stare Winklerjeve sonde, kjer so uspeli zamejiti jugozahodno obrobje grobišča. Pri tem so zadeli tudi na gramozno utrjeno cestišče, ki je potekalo v smeri S-J. Leta 1978 so se izkopavanja nadaljevala, odkrili so še 4 bogate grobove. Nepričakovano pa je bilo odkritje naselbinske plasti v plasteh nad grobovi iz pozne antične dobe, s številnimi odlomki posod pretežno lokalne izdelave.

V 90 letih so se v Starem trgu začeli novi arheološki posegi, in sicer pod vodstvom Saše Jelenko Djura (Djura Jelenko, 1999, 17, 18) (S. Djura Jelenko, 1999, Stalna razstava Arheologija koroške krajne, Colattio 90 let).

Še posebej velika izkopavanja so se vršila decembra 2004 in potem zopet aprila 2005, na površini cca 500 kvadratnih metrov površine, pod vodstvom Saše Jelenko Djura.

Odkrili so več žganih in skeletnih grobov ter zidane grobnice (Djura, Kumprej, 2009, 17-18).

SLIKA 133: Colattio; grobišče in naselbina

Vir: www.geopedia.si

STARI TRG

ID najdišča: XV_10_14_4_A

Kraj: Stari trg pri Slovenj Gradcu

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 953151262, y 505619, z 423

Opis lege: Cerkev sv. Radegunde se nahaja v vasi Stari trg, pri čemer na krožišču na lokalni cesti Kotlje - Slovenj Gradec zavijemo levo, smer Kotlje. Peljemo se dva kilometra naprej po cesti, dokler na levi strani pri škarpi ne naletimo najprej na župnišče, nekaj metrov za njim pa še na cerkev.

Vrsta najdišča: Sakralna arhitektura/CERKEV SV. REDEGUNDE

Doba: Srednji vek

Najdemo jo ob vznožju Grajskega hriba. Njene zgodovina se je začela pred letom 1397, oltarni prostor pa so zgradili leta 1529. Cerkev kaže na zunaj baročno obliko. Obsega pravokotno dolgo ladjo z zvonikom pred zahodno fasado.

Pod oltarnim prostorom je kript, obokana na osrednjem stebru, dostop vanjo od zunaj je z južne strani cerkve.

Poleg cerkve je tudi starodavno župnišče. To je italijansko renesančno poslopje, katero naj bi nastalo okoli leta 1600 (Zadravec, 1982, 57) (J. Zadravec, 1982, Znamenje ob poti, Ljubljana).

SLIKA 134: Cerkev sv. Redegunde

Vir: www.geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_1_I

Ledinsko ime: Knežarjeve peči

Lega: x 146378.021, y 503076.151, z 686

Opis lege: Knežarjeve peči najdemo severozahodno od kmetije Knežar, na cesti Podgorje - Suhi dol. V Spodnjem Razborju med kmetijama Spolunkar in Suhadolnik zavijemo levo proti kmetiji Knežar, na levi strani ceste so vidne Knežarjeve peči.

SLIKA 135: Knežarjeve peči

Vir: www.geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_3_I

Ledinsko ime: Kmetija Radman

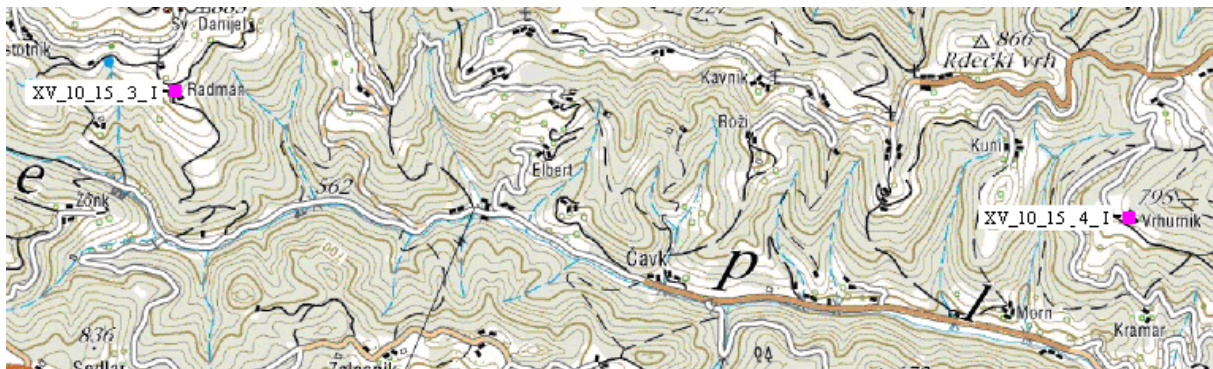
Lega: x 144591.196, y 500887.436, z 628

Opis lege: Kmetija Radman - najdemo jo v Zgornjem Razborju, južno od cerkve sv. Duha.

Vrsta izročila: Močerad in žaba

Informator: Kristl in Mojca Lavtar

SLIKA 136: Kmetiji Radman in Vrhurnik

Vir: www.geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_4_I

Ledinsko ime: Vrhurnik

Lega: x 143983.198, y 505727.436, z 615

Opis lege: Kmetijo Vrhurnik najdemo v Spodnjem Razborju, severovzhodno od Rdečega vrha.

Opomba: Glej sliko št. 137.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_5_I (Podgorca)- staro ime za vas Podgorje

Ledinsko ime: Podgorje

Lega: x 147589, y 507214.5, 422

SLIKA 137: Podgorca/Podgorje

Vir: www.geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_6_I (Ratiha)

Kraj: Lahko Podgorje

Enota: Ravne na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: Žal lokacije ledinskega imena nisem našla.

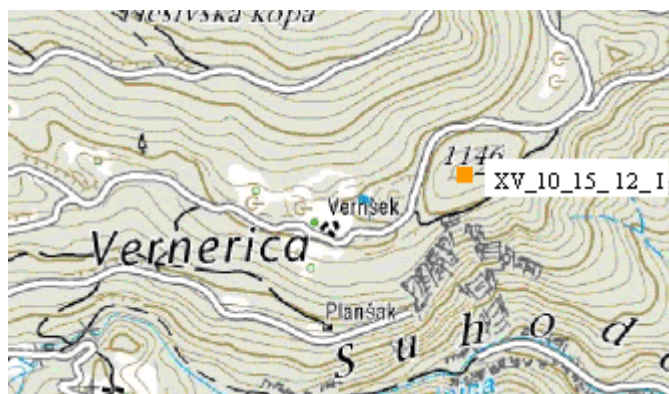
SLOVENJ GRADEC

Ledinsko ime: Kmetija Verensšek

Lega: x 148004, y 500963, z 1146

Opis lege: Kal leži severovzhodno od kmetije Vernšek.

SLIKA 138: Kal

Vir: www.geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_13_I

Ledinsko ime: Suhadolška žaga

Lega: x 155346.283, y 499545.871, z 566

Opis lege: Suhadolško žago najdemo v Suhem dolu, ob kmetiji Suhadolnik. Žaga je na desnem bregu reke Suhadolnica, zraven je vidno mlajše gospodarsko poslopje. Na levem bregu je manjši slap.

Opomba: Glej sliko št. 43.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_14_I

Kraj: Zgornji Razbor

Ledinsko ime: Kmetija Verner

Lega: x 133244.803, y 500008.552, z 1161

Opis lege: Brezno najdemo, če gremo severno od kmetije Vernšek po travniku navzgor do gozda in tam zavijemo levo strmo v gozd; čez nekaj sto metrov bomo naleteli nanj. Nahaja se ob romarski poti in je označeno z leseno ograjo.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_16_I

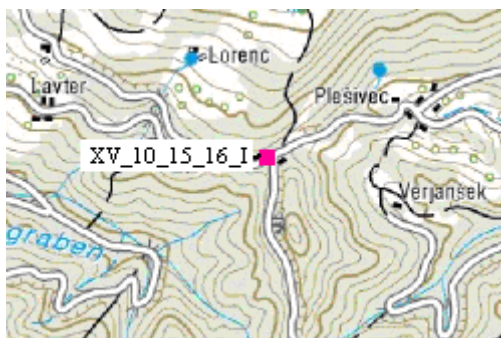
Ledinsko ime: Križanova kapela

Lega: x 147387.793, y 497454.738, z 1025

Opis lege: Križanovo kapelo najdemo na križišču: zahodno gremo proti Jazbini, južno proti Razborju in vzhodno proti Podgorju.

Strašilo je pri Križanu.

SLIKA 149: Kmetija Križan

Vir: www.geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

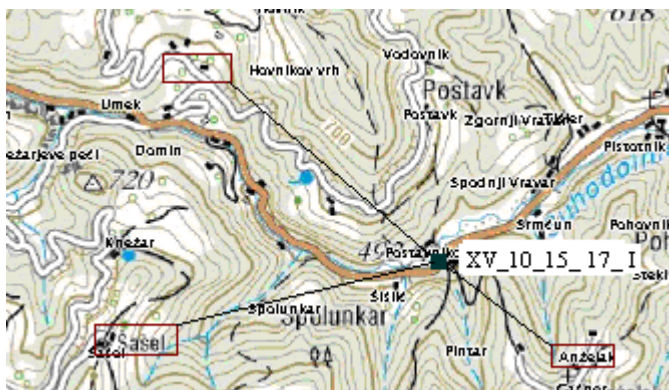
ID najdišča: XV_10_15_17_I

Ledinsko ime: Meja med kmetijami Kuni, Šašel in Rdečnik

Lega: x 145869, y 504480, z 471

Opis lege: Lokacija je približna in leži ob cesti Suhi dol - Podgorje.

SLIKA 150: Meja med kmetijami Kuni, Šašel in Rdečnik

Vir: www.geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_21_I

Ledinsko ime: Suhadolška žaga

Lega: x 155346.283, y 499545.871, z 566

Opis lege: Suhadolško žago najdemo v Suhem dolu, ob kmetiji Suhadolnik. Žaga je na desnem bregu reke Suhodolnice, zraven je vidno mlajše gospodarsko poslopje. Na levem bregu je manjši slap.

SLIKA 151: Suhadolška žaga

Vir: www.geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_22_I

Ledinsko ime: Lampretova kapela

Lega: x 146509.102, y 505499.156, z 463

Opis lege: Kapelica leži ob cesti Suhi dol - Podgorje, med kmetijama Postavk in Pohovnikar.

Vrsta izročila: Mrtveca so nesli

Informator: Fanika Klančnik

SLIKA 152: Lampretova kapela

Vir: geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

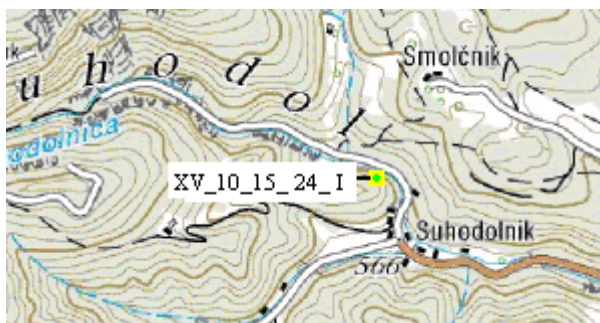
ID najdišča: XV_10_15_24_I

Ledinsko ime: Smolški mlin

Lega: x 147025.102, y 501939, z 693

Opis lege: Točka je približna; po pripovedovanju naj bi mlin ležal ob reki Suhadolnici, med kmetijama Smolčnik in Suhadolnik.

SLIKA 153: Suhadolški mlin

Vir: geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_25_I

Ledinsko ime: Kmetija Kotnik

Lega: x 146107.189, y 496684.679, z 1153

Opis lege: Zaradi nejasnosti lokacije je točka določena na kmetiji sami.

Povedati je treba, da obstajata Zgornji in Spodnji Kotnik, a Möderndorfer točnega imena kmetije ne navaja. Sama sem se odločila za Zgornjega Kotnika. Lokacijo pa najdemo jugozahodno od Kotnikovega vrha, tik pod njim.

Opomba: Glej sliko št. 38.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_26_I

Ledinsko ime: Kmetija Plešivčnik

Lega: x 147587.855, y 497899.103, z 968

Opis lege: Zaradi nejasnosti lokacije je točka določena na kmetiji sami. Kmetija Plešivčnik oz. njeni ostanki ležijo v vasi Plešivec, zahodno od Vernerce.

Opomba: Glej sliko št. 38.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_27_I

Ledinsko ime: Suhadolška žaga

Lega: x 155346.283, y 499545.871, z 515

Opis lege: Suhadolško žago najdemo v Suhem dolu, ob kmetiji Suhadolnik. Žaga je na desnem bregu reke Suhadolnice, zraven je vidno mlajše gospodarsko poslopje. Na levem bregu je manjši slap.

SLIKA 154: Suhadolška žaga

Vir: geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_28_I I

Ledinsko ime: Suhadolška žaga

Lega: x 155346.283, y 499545.871, z 566

Opis lege: Suhadolško žago najdemo v Suhem dolu, ob kmetiji Suhadolnik. Žaga je na desnem bregu reke Suhadolnice, zraven je vidno mlajše gospodarsko poslopje. Na levem bregu je manjši slap.

Opomba: Glej sliko št.154.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_29_I

Ledinsko ime: Kolena

Lega: x 148386.2, y 499109.849, z 1204

Opis lege: Kolena - gre za apnenčast kamen, v katerem so vtisi kolen, ob kamnu je znamenje. Znamenje leži vzhodno od vrha, v gozdu, tik preden pridemo na travnik pred vrhom.

Opomba: Glej sliko št. 44.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_22_I

Ledinsko ime: Vernerca

Lega: x 147714.374, y 500101.95, z 1109

Opis lege: Gre za manjšo planoto, ki je del pogorja Uršlje gore. Najdemo jo vzhodno od vrha Uršlje gore. Najbolj znana kmetija je kmetija Vernšek, mimo katere vodi tudi romarska pot.

Opomba: Glej sliko št. 44.

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_29_A

Ime najdišča: Smrčun

Druga imena: V prugu, Prug

Kraj: Raduše

Enota: Podgorje

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 148322, y 4503231, z 500

Opis lege: Od kmetije Penškovih (domače ime Smrčun) v Radušah 19, tik pred pričetkom dolge soteske, ki zapira kotlino po dolini Radušnice.

Vrsta najdišča: Naselje

Najdba: Utrjeno naselje

Doba: Srednji vek

Utrdbo je prvi omenil W. Schmid, ki je kopo označil za prazgodovinsko utrdbo, vendar so nadaljnje raziskave (ZVKDM, leta 1978) pokazale popolno odsotnost prazgodovinskih najdb.. Z jarkom in nasipom obdana kopa pravokotno ovalne oblike leži v pogozenem delu parcele 2276, Podgorje, njena podolžna os pa je usmerjena JZ-SV. Tik ob njej teče potoček, na j. strani pa je zamočvirjena ravnica. Utrdba je umetno prirejen in z nasipom obdan kopast osamelec iz apnenca, ki se do devet metrov vzpenja v kotanji. Nasip na JV točki manjka, saj po njegovih ostankih poteka sedanji kolovoz h kmetiji. Na drugih treh straneh je nasip dobro ohranjen. 1-2.5 metra visok, z izrazitim, 1.5-2 metra širokim hrbtom. Nad ozkim jarkom se dviguje kopa z vrhnjo ravnico 28 x 17 metra, ki je v južnem delu nekoliko odkopana, ker so tam domačini odprli kamnolom. Večina te ravnice zajema pretežno 1.5 m, visoka vzpetina 20 x 12 m, okrog katere je tako ostal le 1-4 m š. terasast rob. V ospredju te vzpetine je

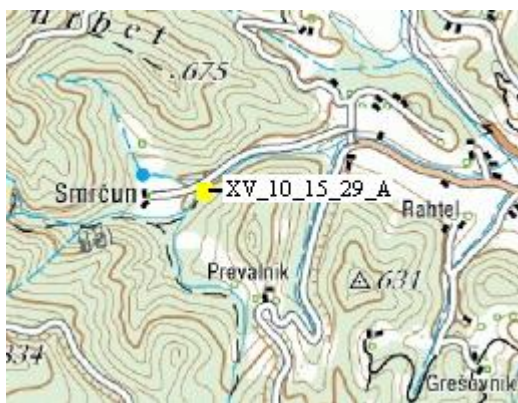
razčlenjena podolgovata kotanja, ki je nastala mogoče zaradi kopanja ali pa je osrednji prostor v grobljo spremenjene stavbe.

Utrdba pod belim mostom, ki leži v sotočju dveh potokov. Z jarkom in nasipom obdana strma kopa ovalne oblike v velikosti 66 x 50 m leži na nadmorski višini 8 m. Pod poraslo rušo je Mira Strmčnik Gulič odkrila 1.20 m široke temelje zidov obrambnega stolpa v velikosti 9.7 x 7.7 m, njegove štiri vogale na vrhu, pod 30-35 cm debelo ruševinsko plastjo še hodno površino do 10 cm debelim estrihom. Le-ta je bil narejen iz apnene malte, mešane z drobnim peskom, fiksirali pa so ga na zravnano živo skalo.

Temelji zidu, ki so prav tako počivali na živi skali, so bili grajeni iz neobdelanega kamenja, vezanega z malto, in se stopničasto spuščali proti znožju kope. Zanimive so bile tudi najdbe, ki jih poleg srednjeveške keramike omejujemo še na železno štirirobo ost, železno pasno spono ...

Objekt spada v vrsto odlično ohranjenih srednjeveških obrambnih protiturških šanc na črti Raduše – Kotlje - Preški vrh - Ravne.

SLIKA 155: Smrčun

Vir: geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_30_A

Kraj: Podgorje pri Slovenj Gradcu

Enota: Slovenj Gradec

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 145054,762, y 507337,965, z 575

Opis lege: Na strmem grebenu Fidejevega vrha nad domačijo Marušek v dolini potoka Burčnica, južno od Podgorja pri Slovenj Gradcu, se sredi gozda nahajajo mogočne ostaline gradu Vodriž.

Vrsta najdišča in ime najdišča: Nepremične ostaline/Grad Vodriž

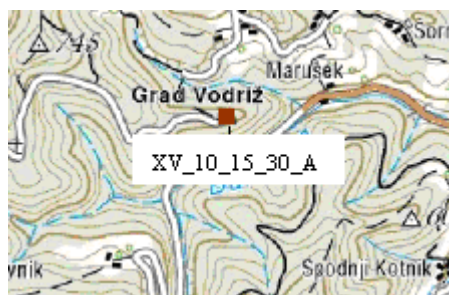
Doba: Srednji vek

Na strmem grebenu Fidejevega vrha nad domačijo Marušek v dolini potoka Burčnica, južno od Podgorja pri Slovenj Gradcu, so sredi gozdnega zelenja mogočne ostaline gradu Vodriž (Wiederdriess), katerega so na začetku 14. sto., v zgodnjegotski dobi, pozidali oglejski fevdniki vitezi Hebenstreiti iz Slovenj Gradca in so z njim nadzorovali ter obvladovali staro

tovorniško pot po Mislinjski dolini. Grad je s treh strani varovala huda strmina, prek globokega obrambnega jarka pa je vanj vodil dvizni most, tako da mu morebitni sovražnik ni mogel do živega. Prvotna grajska zasnova je verjetno obsegala z obrambnim zidom zavarovan stanovanjski stolp na najvišji točki grebena, a so Herbenstreiti že kmalu poleg njega pozidali še ostala poslopja, jih povezali z močnim, več kot poldrugi meter širokim zidom, vhod v grad pa še posebej zavarovali. V renesančni dobi so grajske stavbe še dodatno utrdili, obdajalo jih je obzidje s stolpi, ki pa je danes popolnoma sesuto. Grad se prvič omenja leta 133 kot vest Widerdriezz, ko so si ga razdelili bratje Herbenstreit. Vsak je dobil po eno poslopje, stolp oz. palacij, obrambni stolp z dviznim mostom, grajsko dvorišče in vodnjak pa so imeli v enakopravni souporabi. V šestdesetih letih 14 sto. so bratje grad prodali Henriku Vitanjskemu. Po letu 1420 je grad postal Habsburški, leta 1436 pa so ga dali v fevd Hnsu Ungnadu. Za njim je grad prevzel Lukas Gambs. Sledilo je še nekaj lastnikov, zadnji lastnik je bil konec 19. sto. dr. Max Rothauer iz Celovca. Vodriž je značilen predstavnik tkim. ganerbnega gradu, ki ga je imelo v posestvu hkrati več članov ene rodbine.

Ob koncu 18. sto. ko je bil opuščen, je začel naglo propadati, vendar lahko še danes vidimo umetnost gotskih stavbenikov in umetnikov. V grajskih razvalinah sta danes še lepo razvidna zgodnjegotski palacij pravokotnega tlorisa, del četverkotnega obrambnega stolpa in del grajske kapele. Stene mogočnih stavb so bile debele dva metra, zidovi pa so bili pozidani iz klesanega kamnja, ki so jim v ravno, plastovito leto pomagali tkim. »šivani« vogali (večje, kamnoseško obdelano rezano kamenje). Zaradi težko dostopne lege domačini niso rušili gradu, zaradi gradbenega materiala. Zato je danes ohranjenih veliko gotskih stavbenih elementov, kot so ozke stavbene line v pritličju in večja okna v nadstropjih ter vhodni portali z bogato oblikovanimi ostenji iz rezanega kamnja (Jakič, 2000, 369.370).

SLIKA 156: Grad Vodriž

Vir: geopedia.si

SLOVENJ GRADEC

ID najdišča: XV_10_15_31_A

Kraj: Podgorje

Enota: Podgorje

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 146939, y 507923, z 496

Opis lege: Na ravnme hrbtu gozdnega grebena, ki poteka do ribnika pri nekdanji dobravski graščini (Hartenstain) v Mislinjski Dobravi proti SZ h gozdni jasi Preseki nad Podgojem, je približno 300 m JV od domačije Krenkerjevih, p. d. Anžikovih, Podgorje 88, zemeljski nasip.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline

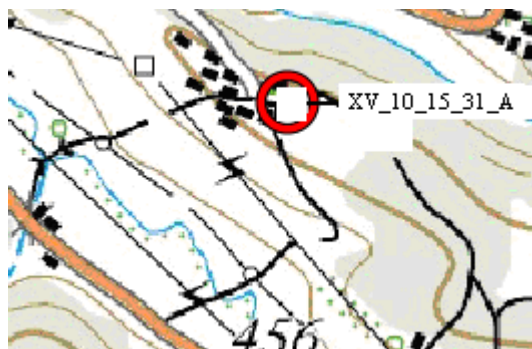
Najdba: Nasip

Doba: Neopredeljeno

Na ravnem hrbtu gozdnega grebena, ki poteka do ribnika pri nekdanji dobnavski graščini (Hartenstain) v Mislinjski Dobravi proti SZ h gozdni jasi Preseki nad Podgojem, je približno 300 m JV od domačije Krenkerjevih, p. d. Anžikovih, Podgorje 88, zemeljski nasip, ki je obdan z ravnico velikosti 24 x 30 m. Okop leži na parceli 876, k. o. Podgorje, in je na SV strani visok 2. m, večinoma pa nižji in na nekaj mestih deformiran. Na SZ strani obdajata usek dva nasipa, ki pa sta videti kot del preoblikovane naravne vzpetine. Najbolj je vkop poškodovan pri mejniku v jv. vogalu, kjer je močno znižan.

Domačini ne poznajo tega okopa niti nimajo posebnega imena zanj. Na površini ni najdb, ki bi lahko določile njegovo starost. Zanimivo je, da je ob strmih robovih tega grebena na več mestih precej sledov odkopavanja iz neznanih razlogov. Ker gre za neposeljen, pust in odročen svet, ni jasno, zakaj so tukaj kopali in kam so odvažali pridobljeno gradivo. Sledovi takih odkopov s številnimi gomilami so tudi na robu terase pri nekdanjem graščinskem rudniku, a tudi na robu terase Mislinjske Dobrave nad Mislinjsko dolino pri Dovžah (Pahič, 1977, 333-334).

SLIKA 157: Kmetija Anžik

Vir: geopedia.si

ZAGRAD

ZAGRAD

ID najdišča: XV_7_16_1_ A

Kraj: Zagrad

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Lega: Točka je označena na imenu kraja.

Opis lege: Lokacije ni mogoče točno opisati.

Vrsta najdišča: Nepremične ostaline/rimska naselbina

Najdba: Cesta, rimska naselbina

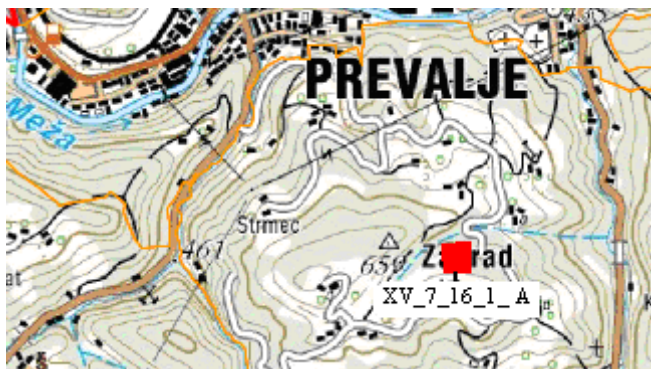
Doba: Rimska doba

Opomba: Točka je zaradi nejasnosti položaja kraja označena na imenu kraja

Tukaj so odkopavali razvaline nekdanjega rimskega selišča (KLDB, 1937, 157).

Mimo grobišča v Zagradu je morala voditi rimska cesta Celeia - Virunum, o kateri pa ni ohranjenih zanesljivih sledov (Pahič, 1965, 36).

SLIKA 158: Nekropola in naselbina v Zagradu

Vir: geopedia.si

ZAGRAD

ID najdišča: XV_7_16_2_ A

Kraj: Zagrad

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 155630, y 494978, z 400

Opis lege: Ob rimski cesti, ki je vodila iz Colattia proti Juenni in dalje proti Virunomu, se je ob vznožju Barbarinega hriba v Zagradu pri Prevaljah raztezalo rimsko grobišče.

Vrsta najdišča: Grobišče

Najdba: Nagrobniki

Doba: Rimska doba

Ob rimski cesti, ki je vodila iz Colatia proti Juenni in dalje proti Virunomu, se je ob vznožju Barbarinega hriba v Zagradu pri Prevaljah raztezalo rimsko grobišče. Krasile so ga marmornate grobnice, ki so jih postavili ljudje tedanjega premožnejšega sloja iz zaenkrat še nepoznane, verjetno pa v neposredni bližini nahajajoče se romanizirane naselbine (Djura, 1999 24). Vse kamne iz Zagrada sem se odločila podrobno opisati, žal pa se ni nobeden od kamnov ohranil *insitu*.

V Zagradu so odkrili večje število nagrobnikov. Julija leta 1860 so na področju Zagrada odkrili dvajset večjih obdelanih kamnov iz belega marmorja, med njimi dele zidnih vencev. M. F. Jabornegg omenja podatek o odkritju okroglega ajdovskega templja v bližini Meže. Po informacijah Franca Lahovnika naj bi od devet do enajst obdelanih kvadrov vzdali v Lahovnikovo brusilnico za les, še šestnajst drugih naj bi O. Frankel videl ležati v bližini tovarne. Med njimi še posebej izpostavlja enega. Po pričevanju gostilničarja Hribernika bi od leta 1860 odkrili petdeset takšnih kamnov, ki so bili najdeni delno v strugi Meže, delno pa v tovarniškem kanalu med jezom Meže in mostom na razdalji cca. 50 m. J. Šašel jih je leta 1953 naštel okoli 30 (Djura, 2006, 349, AV 57).

Uporabili so jih kot pragove hiš (gostilna Brančurnik, Zagrad), vzdali so jih v stene (v bivši tovarni lesovine in lepenke, kjer je bilo uničenega še mnogo materiala in kjer so po nekaterih pripovedovanjih vzdani nekateri kosi) ali pa so bili porabljeni kot ogelni odbijači pri Brančurniku in v tovarni. Nekaj jih najdemo tudi pri Brančurnikovem mostu v Zagradu. Pri popraviljanju tovarniškega vodovoda, nekako na sredini med kapelico ob cesti in tovarniškim poslopjem, so delavci na globini 1.7 m naleteli na velik kamnit kvader, ki ga niso izkopali (Djura, 2006, 349, AV 57).

Opis kamnov

Reliefna plošča z dvema figurama

Plošča je prvič omenjena leta 1902, do leta 1987 je bila vgrajena v vodnjak pred gimnazijo Ravne, nakar so jo prestavili v ravenški muzej. Od leta 2005 se nahaja v kapeli gradu Ravne. Plošča je dobro ohranjena, manjkata ji le zgornji del in spodnji levi vogal. Spodnja stran je uničena zaradi vode. Na hrbtni strani so vidne grobe izbokline, s točkastimi ostanki klesarskega orodja, stranske ploskve so gladke.

Na nagrobniku sta dve figuri, mož, ki je upodobljen v togi z razgaljenim desnim ramenom, ob njegovi desni je ženska, sedeča na stolu z ravnim naslonom in polkrožnim zaključkom. Žena je upodobljena en face, desno roko ima pokrčeno, komolec leve roke je uprt v nogo, z dlanjo si podpira glavo oz. lice. Obrnjena je napol v levo, glava, ki manjka, je verjetno obrnjena v isto smer. Tudi mož je upodobljen en face, z malenkostnim okretom v desno. Opira se na desno nogo, v desnici, ki visi prosto ob boku, drži zavitek, prek slabo ohranjene levice visi konec toge. V sredini med obema figurama v višini 66 cm od spodnjega roba je vklesana okrogla mizica, ki je predrta.

Ženska je žalujoča, na kar naj bi kazala drža njenih rok. Lahko gre za žalujoča starša, na podlagi toge spomenik datiramo v 2. stoletje (Djura, 2006, 350, AV 57).

Odlomek nagrobnika s pisarjem

Nagrobnik naj bi izviral iz Zagrada, že pred letom 1922 pa je bil hranjen v parku pri Rimskem vrelcu pri Kotljah. V lapidarij ravenškega muzeja so ga postavili leta 1987, od leta 2005 je hranjen v kapeli ravenškega gradu.

Ohranjena je spodnja polovica nagrobnika iz marmorja. Manjka tudi levi bočni del v višini ciste. Osnovna ploskev bloka je jamasto uglajena, enako leva bočna, ki nosi močne sledove

klesarskega orodja, desna bočna ploskev je gladka, na dnu stojne ploskve je mizica. V profilu je upodobljen mož v tuniki, pisar, stoječ na vbočenem podstavku, z desno nogo se upira na okroglo z bukraniji in grilandami okrašeno cilindrično cisto. Z levico in desnico drži prek kolen razvit zvitek. Na podstavku je vklesan manjši napis: J. Cäsar (male tiskane črke). Mere: 186 x 73 x 33 cm (z reliefnim klesanjem 9, na dnu 41 cm, v reliefnega klesanja 8.5 cm. Spomeniki z upodobitvijo pisarja so značilni predvsem za podeželje in mesta južnega Norika. Opozarjamo lahko na poklic pokojnika, večkrat pa na nivo omike, izobrazbe pokojnika v grobu. Motiv izhaja iz keltskega običaja komunikacije z umrlim s pomočjo posmrtnih pisem, ki so jih prilagali v grob. Librarija z Globasnice G. Piccottini ga datira v sredino 2. sto. (Djura, 2006, 350, AV 57).

Kvader z reliefom nimfe

Kvader je odkrila povodenj. Kamen so našli v strugi Meže pri braniku Brančurnikovega mostu. Predstavlja del grobnice. Sprva je stal v parku pred gimnazijo, leta 1987 so ga predstavili v lapidarij ravskega muzeja, od leta 2005 pa ga najdemo v kapeli gradu Ravne. V celoti ohranjen kvader iz belega marmorja z upodobitvijo ženske na spodnji strani. Vogali kvadra so zaobljeni in obrušeni od vode. Stranice so lepo obdelane in gladke. Upodobljena je gola ženska s z gostimi na kratko postrizženimi lasmi, ki stoji na vbočeni bazi, izdelani v obliki zgornjega roba žrtvenika. Levico ima dvignjeno za glavo, z njo podpira spodnji del amfore, ki je obrnjena navzdol, z desnico jo drži za ročaj.

Težo nosi na desni nogi. Nad žensko je reliefno nakazana edikula. Prednja stran je rahlo vbočena. Dno kvadra je povsem ravno, v njej je vklesana moznica.

Mere: 145 x 40.5 x 50 cm.

Ženska z amforo predstavlja vodno nimfo. Vrč z vodo simbolizira izvir, vrelec, na robu pokojnika je obujal v ponovno rojstvo. Kvader z nimfo sodi v 3. sto. ((Djura, 2006, 351, AV 57).

Odlomek reliefne plošče

Odlomek je bil dolgo hranjen v hodniku Študijske knjižnice, nato v gimnaziji Ravne, nazadnje pa so ga prenesli v kapelo gradu Ravne, kjer ga od leta 2005 hranijo še danes.

Ohranjen je odlomek zgornjega desnega vogala reliefne plošče iz marmorja. Na desni bočni ploskvi, ki je ravna, so opazni rahli sledovi klesarskega orodja. Od reliefa je ohranjena upodobitev ramena in leve nadlakti človeške figure. Plošča kaže sledove obrušenosti od vode. Na zadnji strani poteka na spodnji tretjini po celi dolžini plošče vodoraven utor.

Mere: 56 x 49 x 11, v reliefnem klesanju 5.8 cm.

Spomenik je datiran v drugo polovico 2. ali 3. stoletja.

Torzo kipa oficirja

Po poročanju C. Toldta je bil kip jeseni 1903 razkrit ob povodnji reke Meže. Iz struge ga je rešil lastnik gostilne Brančurnik. Koroško zgodovinsko društvo ga je odkupilo julija 1904. V Celovcu je označen kot izvirajoči iz Dobje vasi pri Prevaljah.

Kipu manjka glava in noge do kolen navzdol ter spodnji del desne roke od komolca navzdol. Kip iz marmorja upodablja nižjega poveljnika rimske vojske (centurion). Desna roka je dvignjena v položaj govornika. Oblečen je v tuniko, prek katere mu od pasu visijo usnjeni resasti prameni, z levico drži težak vojaški plašč, ki mu sega prek ramen na hrbet. Prsi mu pokriva spodaj listasto narezan oklep, ob levem boku nosi meč, pritrjen na širok službeni pas,

ki sega prek desne rame. Na prsni nosi odlikovanje. Za glavo ni jasno, kako je bila pritrjena. Kip je na hrbtne strani gladko zaobljen.

Najdbe oklepne plastike na podeželju so redke. Noriški vojak iz Celeje je datiran v konec 3. oz. začetek 4. stoletja. R. Egger umešča kip iz Zagrada v konec 3. sto. (Djura, 2006, 353, AV 57).

Relief žalujočega Atisa in Erosa

Plošča je bila najdena med leti 1860 in 1865 v Zagrađu, ob vznožju Barbarinega hriba in ob neposredni bližini tovarne, ob kopanju gramoza. Najmanj od leta 1870 je bila že v Celovcu. Relief je bil v času Kubitschkovega poročanja vzdignjen v steno hleva ob Rosthornovi palači v Celovcu, kjer je bil vse do druge svetovne vojne. W. Kubitschek domneva enake (vbočene) postavke kot pri plošči z lebdečima nogama in kvadru z nimfo. Plošča je shranjena v Deželni muzeji v Celovcu.

Marmornata plošča je odlomljena v spodnjem delu, manjkata tudi desni rob plošče in zgornji levi vogal. Reliefno izdelan zamišljeno stoječ Atis si podpira glavo desnice, komolec podpira leva roka. Pogled obrača proti levi, oblečen je v hiton in bogato naguban plašč, ki sega do gležnjev. Na glavi nosi frigijsko pokrivalo. Z leve je s telesom obrnjen gol krilat Eros, ki v predse pokrčeni levici drži okroglo cilindrično posodo, pokrito s presegajočim koničnim pokrovom. Obraz ima obrnjen k prednji, neohranjeni strani. V škotli nosi nakit za pokojnico. Krila ima izrazita, razprta in razmeroma visoko postavljena. Atis in Eros sta brez nog (plošča v spodnjem delu manjka), Atis je brez gležnjev, Erotu manjka del od nog naprej. Kamen je na robovih zelo poškodovan, prav tako sta obrušeni obe glavi figur.

Mere: 11 x 98 x 18 cm.

Atis, vsako pomlad na novo rojeni ljubimec Kibe, je na grobovih često prikazan kot simbol žalovanja oz. pričakovanega vstajenja. Na plošči je upodobljen brez simboličnih znamenj, kot so vijolice, bakla in pastirska palica, prav tako nima prekrizanih nog (Djura, 2006, 353, AV 57).

Brančurnikov sarkofag

Sarkofag so odkrili leta 1870 v strugi Meže, blizu mostu pri Brančurniku ter ob domnevni trasi rimske ceste Colatio - Iuenna. Postavljen je pred gostilno Brančurnik, desno od vhoda, nedaleč od t. i. Brančurnikovega mostu pri Prevaljah. Na začetku 20. sto. je F. Hribnik nekoliko nižje v Meži opazil še en sarkofag (in več drugih marmornih kosov), ki ga niso nikoli potegnili iz reke.

Del sarkofaga je iz rdečkastega marmorja, verjetno iz kamnoloma Kraig v okolici Viruna. Ohranjen je spodnji del prednje strani, ki je razčlenjen z reliefom in napisnim poljem, ostale stranice so le grobo uglajene. Napisno polje je obdano s profiliranim okvirjem širine 10 cm, ki je ohranjen samo v spodnjem delu. Ohranjeni so ostanki dveh vrstic napisa, predzadnja in zadnja. Levo in desno od polja je listnat ornament (akant, ohranjen le levo spodaj), pod njim je geometrijski ornament prepletajočih se trakov v krogu. Notranja stran sarkofaga je prepletena z gostimi polkrožnimi sledovi klesarskega orodja. Mozaični napisni polje v spodnjem desnem vogalu napisnega polja je kasnejša. Novejši lom se začne navpično po sredi sarkofaga, pri koncu črke R.

Mere: 102 x 221 x 81 (ok.) cm. Velikost črk 6-7 cm (Visočnik, 2006, 376).

Napisni kamen

V Mežiški dolini, še posebej od Zagrada naprej, so našli veliko antičnih kamnitih ostankov. Med njimi je bil tudi kos, ki so ga uporabljali za del vratnega podboja. Kamen je omenjen le na tem mestu, kasneje ni o njem več nobenih sledi.

Napis:

Vivi fecerunt

(Visočnik, 376)

Odlomek reliefne plošče

Plošča je bila najdena v Zgradu, na zemljišču že omenjene tovarne lepenke, najverjetneje v strugi reke Meže oziroma ob njej v izkopnem tovarniškem kanalu med jezom in Brančurnikovim mostom.

Dolgo so jo hranili na hodniku ravske knjižnice, nato nekaj časa pred gimnazijo Ravne, od leta 1985 v muzeju na Ravnah, od leta 1987 pa v lapidariju. Od leta 2005 je razstavljena v kapeli gradu Ravne.

Ohranjen je odlomek spodnjega desnega vogala reliefne plošče iz belega pohorskega marmorja. Na odlomku so vidni reliefno stopalo in goli meči lebdeče postave, ki se s prsti desne noge dotika zgornjega valjastega podolžnega roba napisne plošče. Na sredini hrbtna plošče sta dve jamasti mozinici. Spodnja desna stran reliefnega dela je odlučena in počena, prav tako spodnji desni vogal napisne plošče. Počena je tudi naprej vzdolž sprednjega zgornjega dela reliefne plošče. Napisno polje je omejeno na zgornji desni strani. Črke so povsem izlizane. Ohranjene so najmanj tri vrstice napisa. Okrašena plošča je stala najbrž v grobni kapelici. Plošča je zelo obrušena od vode (Visočnik, 2006, 376).

Mere: 91 x 104 x 24.

Napisna plošča

Vzidana je v tovarni lepenke, kjer je ni bilo mogoče prebrati ali prepisati (Visočnik, 2006, 376).

Sarkofag

Na istem mestu, kjer so našli Brančurnikov sarkofag, je oče takratne gostilne Filip Hriberbik v začetku 20. sto. opazil še en sarkofag, ki je ostal v strugi Meže. Verjetno je še danes v strugi reke Meže ((Djura, Visočnik, 2006, 354, AV 57).

Odlomek obdelanega kamna

Storžčast odlomek je vzidan kot branik na SV strani poslopja »priprava snovi« v Palomi, tovarni lepenke Prevalje, d. d. Pred leti so ga hoteli odstraniti, poškodovali so zunanjo površino, vendar ga niso mogli prestaviti. Domnevno gre torej za večji kos. Še v letih 1987/1988 so ob gradbenih delih na »lesnem prostoru« na skrajnem jugozahodnem delu tovarne, na ozkem platoju, kjer se Meža približa hribu in kjer je včasih samo nekoliko višje stal jez Lahovnikove žage, v gradbeni jami delavci opazili obdelane kamne (Djura, Visočnik, 2006, 354, AV 57).

SLIKA 159: Najdeni nagrobniki v Zagradu

Vir: geopedia.si

ZAGRAD

ID najdišča: XV_7_16_3_A

Kraj: Zagrad

Enota: Prevalje

Področje: Slovenj Gradec

Leg: x 95155598, y 495064, z 412

Opis lege: Cerkev sv. Barbare najdemo na Barbarinem griču, to je manjši hrib na levi strani ceste Ravne na Kroškem - Prevalje, smer Prevalje, pod vznožjem hriba je tovarna Paloma. Na hrib do cerkve vodi cesta, na hribu je tudi pokopališče.

Vrsta najdišča: Sakralna arhitektura/PODRUŽNIČNA CERKEV SV. BARBARE

Doba: Srednji vek

Cerkev sv. Barbare je prvič omenjena leta 1496. Cerkev je podružnica sv. Device Marije na Jezeru. Arhivske dokumentacije, kdaj je cerkev dejansko nastala, ni, je pa cerkev morala nastati nekaj desetletij pred svojo prvo omembo in je bila temeljito prezidana v 17. stoletju. Od prvotne cerkve se je tako ohranil le še gotski prezbiterij, o katerem natančni dataciji nastanka in verjetno tudi nastanka cerkve si avtorji niso enotni.

Današnja podoba cerkve je torej iz 17. stoletja. Takrat je bila prizidana ladja, na severni in južni strani pa so ji prizidali po eno prostorno kapelo, tako da na zunaj cerkev deluje bolj prečno kot vzdolžno. Pod glavno fasado, ki je obrnjena proti zahodu, stoji neogotski zahodni

zvonik, ki je nadomestil prvoen leseni nadstrešni stolpič nad prezbiterijem. Ladja je pravokotna in na vzhodni strani prehaja v ožji in nižji prezbiterij. Prezbitenij ima 5/8 zaključeno vzhodno stranico in je na zunanjščini obdan z visokim talnim zidcem, ki je žlebasto izrezan (Javornik, 2002, 52).

SLIKA 160: Cerkev sv. Barbare

Vir: geopedia.si

ŽERJAV

ID najdišča: XV_1_17_1_I

Ledinsko ime: Rudnik

Lega: x 149195, y 490517, z 514

Opis lege: Škrat naj bi se nahajal v žerjavskem rudniku.

Vrsta izročila: Perkmandelc

Informator: Kristl in Mojca Lavtar

Ja, perkmandelc je bil v jami v Žerjavu, pa zeleno luč je imel, pa še zdaj včasih po skali poškrablja, in to tako močno, da kar rudarske karbidovke ugasnejo. S tem rudarje opozarja, da je v jami zmanjkalo kisika.

SLIKA 161: Žerjav – rudnik

Vir: geopedia.si

ŽERJAV

ID najdišča: XV_1_17_2_I

Ledinsko ime: Šumahov vrh

Lega: Koordinate Šumahovega vrha so x 15000.29, y 489533, z 1155.

Opis lege: Šumahov vrh je vrh zahodno od Žerjava.

SLIKA 162: Šumahov vrh

Vir: geopedia.si

ŽERJAV

ID najdišča: XV_1_17_3_I

Ledinsko ime: Miklavžina

Lega: x 149609, y 490617, z 576

Opis lege: Miklavžina je vrh vzhodno od Šumahovega vrha.

Opomba: Glej sliko št. 162.

ŽERJAV

ID najdišča: XV_1_17_7_A

Kraj: Žerjav

Enota: Črna na Koroškem

Področje: Slovenj Gradec

Lega: x 149013, y 490440, z 544

Opis lege: Črepinje in žrmlje so našli na izlivu Jazbine v Mežo.

Vrsta najdišča: Posamična najdba

Najdba: Lončenina

Doba: Neopredeljeno; rimska doba, srednji vek

Pri kopanju temeljev za topilnico so bile odkrite črepinje; črepinje in žrmlje, najdeno pri izlivu Jazbine v Mežo. Rudarstvo v antiki in srednjem veku domneva že KLDB, 148 (Pahič, 1975, 273).

SLIKA 162: Sotočje Jazbinskega potoka in Meže

Vir: geopedia.si

DRUGO

AVSTRIJA

ID najdišča: AVSTRIJA

Kraj: Libuče

Lega: 157392.922, y 157392.922, z 493 AVSTRIJA

Opomba: Glej sliko št. 67.

AVSTRIJA

ID najdišča: AVSTRIJA

Kraj: Železna Kapla

Vrsta izročila: Turki

Lega: x 149043.609, y 469227.036, z 622 AVSTRIJA

Opis lege: Železna Kapla leži na avstrijskem Koroškem, in sicer na severozahodni meji s Slovenijo.

DRAVOGRAD

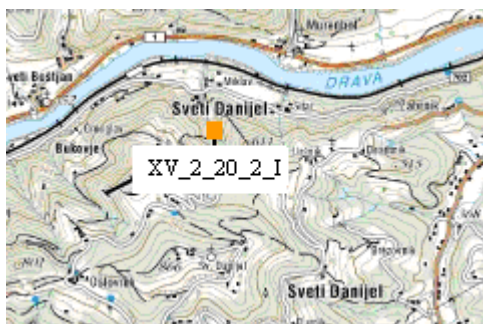
ID najdišča: XV_2_20_2_I

Ledinsko ime: Sv. Danijel

Lega: x 160608.716, y 505632.146, z 829

Opis lege: Kraj najdemo vzhodno od Dravograda.

SLIKA 163: Sv. Danijel

Vir: geopedia.si

DRAVOGRAD

ID najdišča: XV_2_20_1_I

Ledinsko ime: Reka Drava

Lega: x 160192, y 501232, z 314

Opis lege: Dravograd je kraj na severu Koroške.

Opomba: Glej sliko št. 42.

MISLINJA

ID najdišča: XV_4_21_1_I

Ledinsko ime: Lovrenška jezera

Lega: x 148825.152, y 524331.292, z 1517

Opis lege: Lovrenška jezera najdemo zahodno od Ribniške koč, pod Črnim vrhom.

SLIKA 164: Lovrenška jezera

Vir: geopedia.si

5. ANALIZA

Analiza je razdeljena na dva dela.

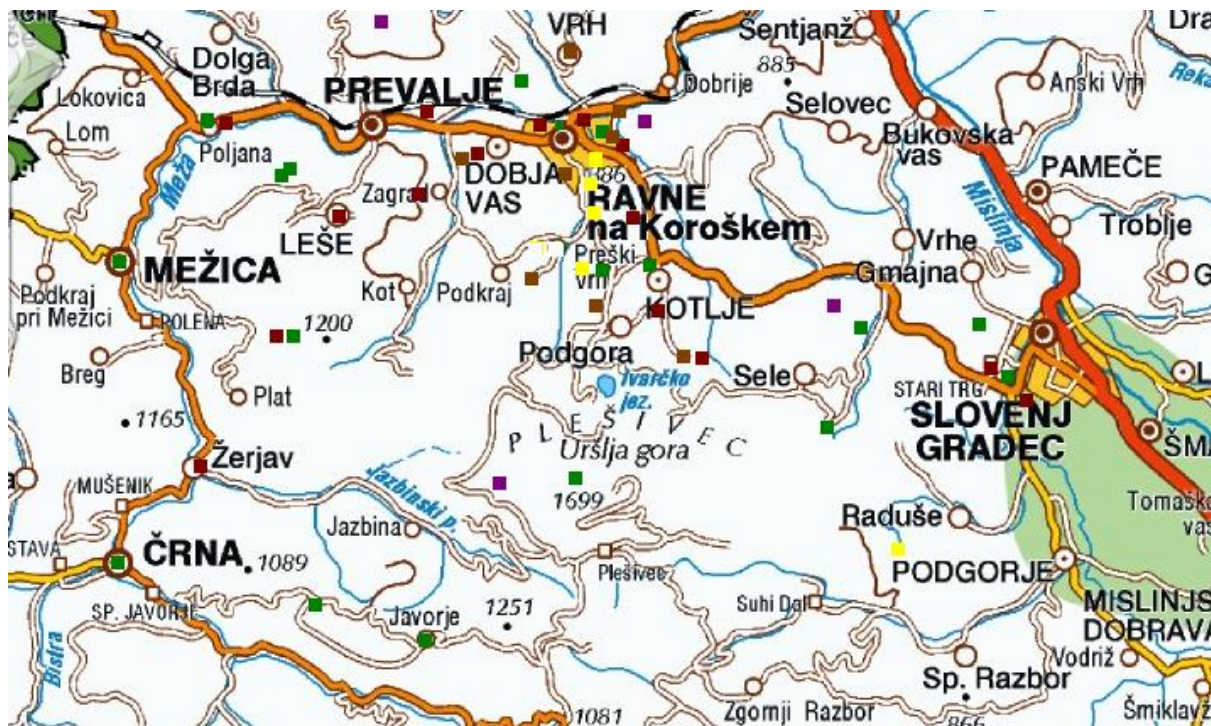
V prvem delu sem skušala prikazati arheološki potencial v povezavi z ustnim izročilom.

V drugem delu pa sem se osredotočila izključno na ustno izročilo in pravila, kako se posamezna bitja, kraji in naravne značilnosti, ki imajo pripisane določene pomene, pojavljajo v prostoru. Ustno izročilo pa me je zanimalo tudi na točki, na kateri določene zgodbe med seboj povezujejo posamezne kraje.

Legenda točk na kartah je priložena pri generalni karti na CD-ju; ponekod je pomen posamezne točke zapisan v oklepaju ob kraju, ki ga interpretiram.

ARHEOLOŠKI OSTANKI V OKOLICI URŠLJE GORE

Slika 165: Karta arheološkega potenciala

Opaziti je, da se cerkve (označene z zeleno barvo) pojavljajo bodisi na vrhovih gričev in gora (Prevalje - cerkev sv. Barbare, Uršlja, Ravne na Koroškem - cerkev sv. Egidija, Leše), na križiščih (Kotlje, Ravne na Koroškem - cerkev sv. Antona Puščavnika, Preški vrh, Črna, Javorje in Mežica), najdemo pa tudi cerkve, ki stojijo ob cestah (Stari trg in Sele).

Koncentracija rimskih najdb (označeno z rdečo). Največ rimskih najdb so seveda našli v Starem trgu; od tam do Kotelj popolnoma izginejo. Ponovno se pojavijo na Brezju in Rimskem vrelcu, nato pa so skoncentrirane vse do Plata. Protiturške ostaline najdemo v Radušah, najbolj pa so skoncentrirane na Preškem vrhu.

Prazgodovinske najdbe (označene z vijolično) najdemo večinoma na kmetijah (Jelen, Perše, Hovnik), prazgodovinsko gradišče pa na Tičlerjevem vrhu oziroma Stražišču.

Največ graščin (označeno z rjavo) oz. dvorov je skoncentriranih okoli mesta Ravne na Koroškem.

Zanimivo je, da se arheologija večinoma pojavlja na severnem delu Uršlje gore, na njenem južnem delu pa najdemo samo sakralne objekte, z izjemo kmetije Jelen, kjer so našli prazgodovinsko sekiro.

ARHEOLOŠKI OSTANKI IN USTNO IZROČILO

PREŠKI VRH

Sistem utrdb nad Ravnami, imenovan Turške šance, ki je branil prehod iz Mislinjske in Dravske doline v Podjuno, je nastal na položnem hrbtu, preko katerega je peljala cesta iz Kotelj na Ravne. Na južni najvišji točki se je obzidje pričelo s pravim taborom ob cerkvi sv. Mohorja in Fortunata. Šance potekajo jugozahod – severovzhod (Fister, 1975, 48). O splošnih značilnostih turških okopov na Preškem vrhu sem veliko zapisala pod ID XV_9_9_16_A-XV_9_9_22_A. V tem poglavju pa me veliko bolj zanima povezava ustnega izročila z arheološkimi ostanki.

Sama sem si utrdbe tudi ogledala. Z informatorko Maro Merkač sva se odpravili s Šanc od Gorenškove hiše pa vse do cerkve sv. Mohorja in Fortunata. Naleteli sva na sedem okopov, vendar moram poudariti, da sta okopa 1 ID XV_9_9_16_A in okop 3 ID XV_9_9_18_A vprašljiva. Prvi zato, ker je komaj viden, po velikosti veliko manjši od ostalih, okopa na sredini pa skoraj ni mogoče videti. Lahko, da so jamo izkopali okoliški kmetje, lahko pa, da je okop izravnal s površjem zaradi drugih človekovih aktivnosti. Okop tri pa ni povsem obdan z jarkom; jarek je namreč opaziti le iz vzhodne smeri. Naj povem, da sem med vsemi okopi, razen med drugim, tretjim in četrtem, smer Preški vrh, opazila nekakšen jarek, ki povezuje vse okope. Možno je, da gre za kolovoze, a če gre verjeti ustnemu izročilu informatorkine Urške Zdovc, bi lahko šlo za jarek, ki naj bi povezoval grad Javornik s cerkvijo sv. Mohorja na Šrotneku. Marjan Merkač pa je trdil, da je že omenjena cerkev povezana s skrivnim rovom s cerkvijo sv. Marjete v Kotljah. Tega jarka nisem opazila.

Že samo ime Preški vrh govori o tem, da je bilo ne njem očitno nekaj, kar je prežalo. Tudi domače ime kmetije Prežih govori o tem, da je kmet očitno imel nalogo tistega, ki je oprezal za kresovi, ki so jih domačini kurili v opozorilo, da v deželo prihajajo Turki. Takšen način informiranja je bil bistveno hitrejši od selov na konjih. Eden od informatorjev pa mi je celo povedal, da je bil kmet, ki ni pravočasno prižgal kresa, resno kaznovan.

Cela vrsta ledinskih imen in dogodkov nakazuje, da je Preški vrh res nekaj varoval. Začnimo pri kmetiji Zdovc. Tam so »žlice talali«, kar pa je po mnenju Urške Zdovc pomenilo opozarjanje na nevarnost. Ljudje so namreč verjeli, da so se razbojniki ali Turki pred napadom temeljito okrepčali in so zato z žlicami tolkli po kovinskih posodah.

Tudi pri Pavšečkem križu, ki ga sicer najdemo v vasi Kotlje, ob cesti, ki vodi na Preški vrh, se je ohranilo tovrstno izročilo.

Pri Pavšerju je stala kapelica, v njenem podzemlju pa naj bi živela kačja kraljica. Pri Gačniku se je včasih reklo pri Kačniku. Na gradu Šrotnek je živela kraljica, ki je odslužene mladeniče metala v grajske kleti, polne kač. Pri cerkvi sv. Mohorja se je ohranilo izročilo o turški cesti; na njej naj bi našli narobe obrnjeno podkev - zato »turška«, saj naj bi Turki podkovali svoje konje v napačni smeri, da jih je bilo težje izslediti.

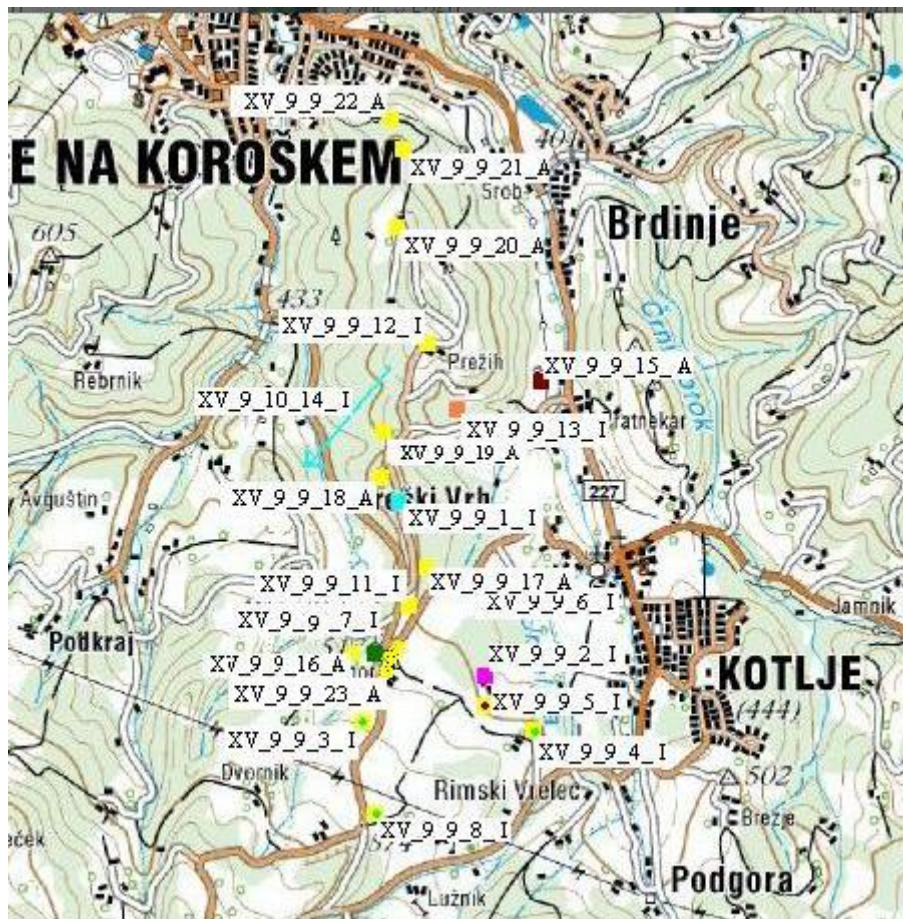
Najdemo tudi Turško pokopališče. Konec koncev pa se je izročilo o Turkih ohranilo tako močno, da sem na vrhu vsakega okopa našla vkop nedavnega izvora. Opravičeno sem se vprašala, kaj so »starinokopi« iskali tukaj.

Prek Preškega vrha pa naj bi šla tudi stara rimska cesta. Na tem mestu naj omenim še Rozalijo Rožen, ki je videla čarovnico, ki je »dow modlaw« ali preklicevala uroke zlobnih sosedov.

Na Preškem vrhu se je podila Divja jaga, opazili pa so tudi škopneka, ki je po ustnem izročilu ponovno opozarjal na nevarnost.

Da sklenem: Preški vrh je odličen primer, kjer se ustno izročilo dejansko ujema z arheološkimi ostalinami.

SLIKA 166 : Prikaz ujemanja ustnega izročila in arheološkega potenciala, primer Preški vrh

Vir: geopedia.si

O PROBLEMATIKI RIMSKE CESTE NA KOROŠKEM

V Starem trgu pri Slovenj Gradcu se nahajajo ostanki rimskega Colattia, rimske poštna postaja, zadnji kraj, do koder je še znana trasa ceste Celea- Virunum.

O Colattiu sem se podrobneje razpisala pod ID XV_10_14_3_ A .

Na tem mestu pa želim razpravljati o problematiki rimske ceste. Rimska cesta je v ustnem izročilu še kako živa. Rozalija Rožen s Preškega vrha mi je pokazala peščeno cesto za njihovo hišo. Filip Merkač mi je pokazal beneški zlatnik, ki naj bi ga bil našel na svoji njivi. Zlatnik sicer ni rimski, je pa zgodba pokazatelj, kako močno je izročilo o rimski cesti v Kotljah. Na Selah so začeli prirejati rimske igre, na Lešah mi je Luka Hribnik pokazal novc, ki naj bi bil rimski, najden pri Popovem križu.

Ustno izročilo govori o naslednji trasi, vendar le po odlomkih: Stari trg - Sele, Brezje, Kislava, Pavšečki križ, Zofa, Preški vrh. Območja med Ravnami in Prevaljami se ne dotakne. Ponovno se pojavi pri že omenjenem Popovem križu in teče naprej do kmetije Temelj, kjer

naj bi bile vidne še kolesnice, a jih je kmet Temelj zakopal, vsaj tako mi je povedala informatorka Silva Sešel.

Stanko Pahič se je podal peš pregledat celotno traso rimske ceste na Koroškem. V svojem članku O rimski cesti pod Uršljo goro in še kaj (Pahič, 1965, 36) je zapisal, da iskanje rimske ceste od Starega trga do državne meje z Avstrijo ni nič kaj preprosto delo. Z avtorjem se ne bi mogla bolj strinjati.

Če začnemo pri Starem trgu ... Pahič predlaga tri prehode, po katerih so Rimljani speljali cesto do križišča na Selah, in sicer mimo Grajskega hriba, Progla ali Šanc. Najprej je raziskal pot čez Progel, kjer je naletel na strm klanec, kar ga je zmotilo, a pot se je le položila; žal pa je kasneje ugotovil, da pot nikakor ne more biti prava, saj so mu domačini povedali, da je šla rimska cesta čisto nekje drugje, žal pa se niso mogli spomniti natančne trase.

Kasneje je slišal izročilo o »mrtvaški cesti«; tako je našel pot po ozki globači med Grajskim hribom in Šancami do Starega trga. A se je lokacija izkazala za napačno, saj se je na Prevali povsem razcepila (Pahič, 1965, 37, 38).

Rimska cesta med Selami in Kotljami za Pahiča ni vprašljiva. Pravi: »... Peljali smo se lepo počasi proti Kotljam in videvali rimsko cesto zdaj pod nami, zdaj na pobočju tik nad sedanjo ... Tod so povsod že zelo stare poti in najmlajša se veže z najstarejšo. Prijazna gospodinja pri Dularju nam je povedala, da je bil stari cestni prelaz više pri sosedu. Vendar pa si je po dolinici z nami vred utrla Hotulja pot proti Kotljam« (Pahič, 1965, 38).

Tudi s tem predlogom se strinjam, saj je to najkrajša pot do Kotelj.

V Kotljah se je odpravil k Rimskemu vrelcu, za Rimski vrelec dejansko obstajajo podatki o rimskodobnih najdbah: plato, ki ga je našla Mira Strmčnik Gulič, zgodba o rimskih novcih, ki mi jo je povedal Jure Vetter. Tam pa je tudi rimski nagrobnik, za katerega sem že povedala, da je bil najverjetneje prinesen iz Zagrada. Zanimivo je tudi ime kraja, vendar Pahič podvomi o rimskem izvoru imena Rimski vrelec, saj meni, da je nastalo zgolj zaradi boljše reklame lastnikov hotelskega kompleksa (Pahič, 1965, 38).

Tudi sama menim, da ustno izročilo, ki govori, da je šla rimska cesta čez Brezje, Rimski vrelec, Pavšečki križ, Zofa in naprej do Šrotneka, ni pravilno. Pot po dolini, ki si jo je izdolbla Hotulja, je veliko lažji in krajši prehod do Raven na Koroškem, kjer so našli celo vrsto drobnih rimskih najdb (npr. bronasto fibolo na Poti ob Suhi 9).

Naprej se je Pahič odpravil do južnega grebena Brdinj, kjer je našel zapuščene useke, opazil pa je tudi kamenje cestišča. Kako je cesta zavila čez Preški vrh, pa ni našel odgovora. Tista stara, ki je vodila proti Javorniku ima na vsaki strani useke, ki pa po Pahičevem mnenju ne vodijo v pravo smer.

Tudi poti med Ravnami in Prevaljami ni mogel čisto natančno določiti; prvič zaradi železarne Ravne, ki je dodobra spremenila podobo starih polj, in drugič zaradi reke Meže pri Prevaljah, ki je odnašala prastara tla (Pahič, 1965, 36). Vendar je dolina na tem mestu ravna in dovolj široka za rimsko cesto, v prid čemur bi lahko, kot pravi Pahič, govorila tudi psihologija Rimljanov - »kar najbolj naravnost priti do cilja« - ter seveda nekropola in naselbina pri Zagradu ter najdbe številnih nagrobnikov v reki Meži. Trasa bi lahko potekala mimo Dobje vasi do Raven na Koroškem. Temu v prid bi lahko govorile tudi najdbe arhitekturnih ostankov v Dobji vasi 16, najdbe vrčka in lesenih pilotov na Dobjem dvoru v Dobji vasi ter rimski ostanki v jeklarni in varilnici železarne Ravne. Zanesljiv vir, ki pa želi biti neimenovan, je bil prisoten pri gradnji obeh objektov. Zagotovil mi je, da so tam našli več rimskih razvalin pa tudi nekaj izvirov tople vode, kar pa so zamolčali, da ne bi ustavili gradnje.

O delu, kjer naj bi šla cesta čez Zagrad proti Lešam nad Mežico, pa Pahič pravi: »... Ozirali smo se tudi tja proti zahodu, o katerih nam je pripovedoval stari Sušnik, da so stare ceste vodile mimo Šmohorja, Lobasa, Žerjava, Pučeva ... Pa mu nismo verjeli, da bi bile že rimske. Potlej smo se razgledali pri Šmohorju na Lešah, pri sv. Ani pri Bolfenku in izpod

Hermankove lipe. To je sicer prijazen svet pod gorami, s soseskami ločen od Meže, a pota, ki se vijejo po pobočjih, niso prav nič rimska» (Pahič, 1965, 38).

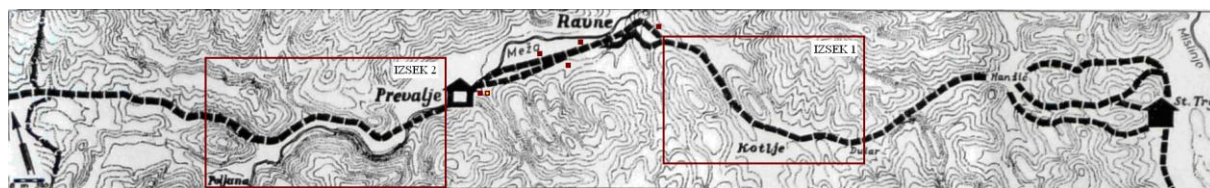
Tudi sama se na tem mestu pridružujem Pahičevemu mnenju, saj sem prepričana, da je bilo cesto veliko lažje speljati po Mežiški dolini, ki je sicer ozka, je pa položna in ni ovinkasta. O lokaciji, o kateri govori ustno izročilo, pa sem razmišljala, da je bila cesta na tak način bolj zavarovana pred različnimi roparskimi napadi ali pa vdori ljudstev v zgodnjem srednjem veku, a sem hitro spremenila mnenje, saj je Mežiška dolina ozka, njeno dno pa se da dobro nadzirati z okoliških vrhov in pogorij.

Iz vsega tega lahko sklenemo, da se ustno izročilo o poteku rimske ceste ne ujema s Pahičevimi topografskimi izsledki. Zanimivo pa je, da se ustno izročilo o cesti ne izključuje z ostalimi arheološkimi ostanki, ki sem jih uspela dokumentirati.

Na sliki 167 sta označena dva izseka, obema je skupno, da se v okolici trase rimske ceste pojavi tudi ustno izročilo. Izsek 1 (slika 168) je narejen na območju Kotelj, drugi pa na območju Zagrada (slika 169).

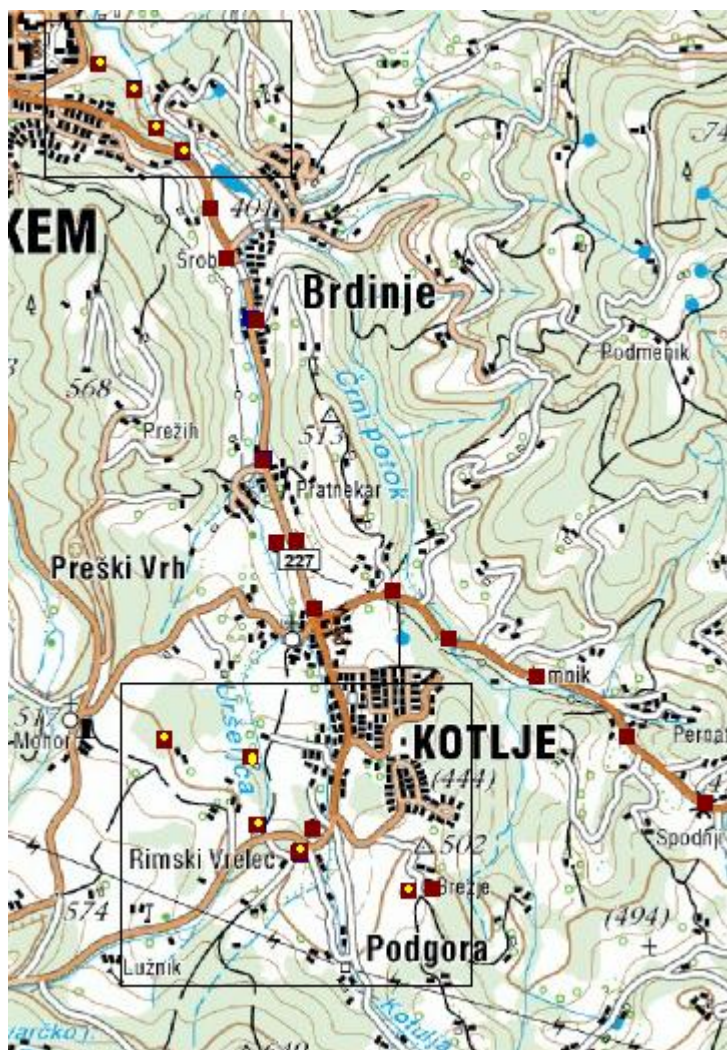
Pahičevi topografski izsledki so kartirani s temno rdečo barvo, prav tako ostali arheološki ostanki. Trasa ceste, o kateri govori ustno izročilo, pa je temno rdeče barve z rumeno oznako na sredini. Pri tem naj povem še, da sem rimsko cesto kartirala po trasi današnje ceste. Kraj je sicer pravi, lokacije pa se ne ujemajo z dejanskim stanjem. Za to naj služi slika 166.

SLIKA 167: Interpretacija trase rimske ceste po Pahiču

Vir: Pahič, 1965, 37

Slika 168: izsek 1

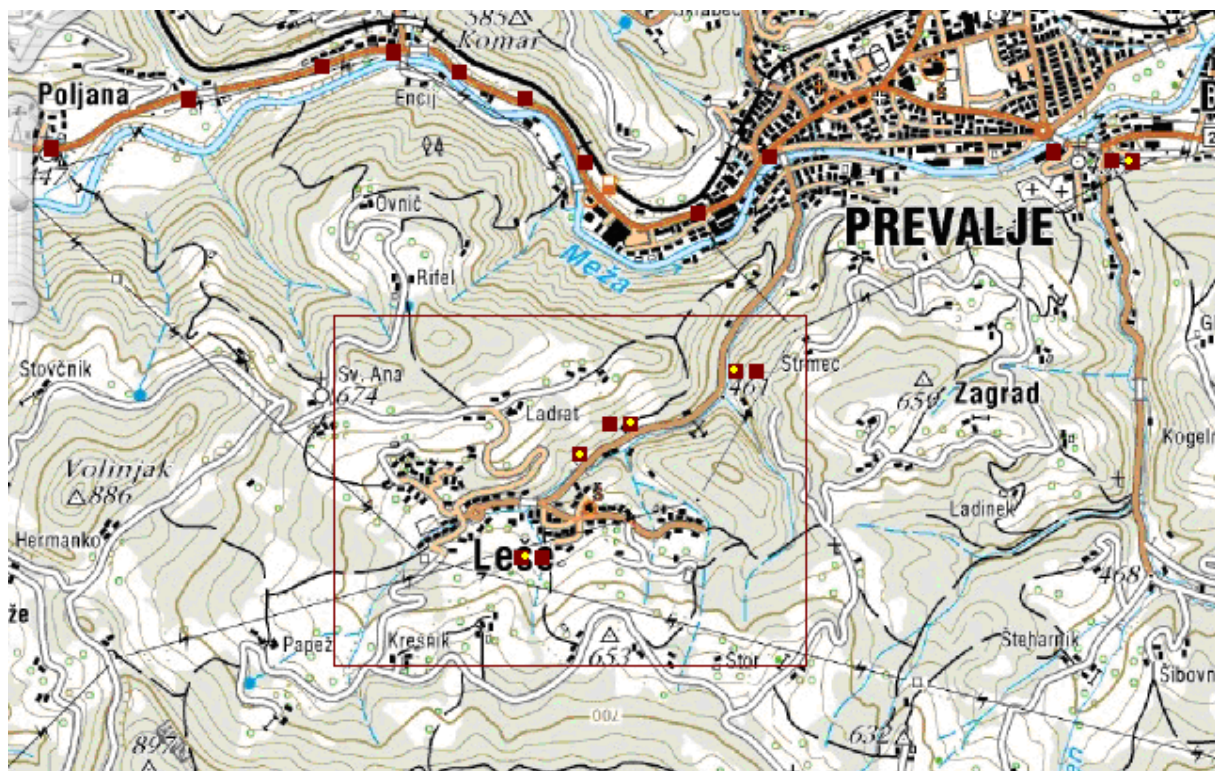
Vir: www.geopedia.si

Na karti sta označena dva kvadratka.

V zgornjem so prikazana Pahičeva predvidevanja o poteku rimske ceste, ki je še vedno postavljen pod vprašaj.

V spodnjem kvadratu pa je prikazan potek rimske ceste po ustnem izročilu,. S karte je razvidno, da se ne ujema s Pahičevimi topografskimi izsledki, zanimivo pa je, da se ujema z drugimi rimskimi ostanki, in sicer na Brezju in Rimskem vrelcu.

Slika 169: Izsek 2

Vir: www.geopedia.si

Enako opazimo tudi pri izseku 2. Čeprav se Pahičevi topografski izsledki ne ujemajo z ustnim izročilom, najdemo druge rimske ostanke ob točkah ustnega izročila, ki večinoma ležijo ob cesti Prevalje - Leše.

KONCENTRACIJA USTNEGA IZROČILA IN OPAŽANJA PRAVIL POJAVLJANJA V PROSTORU

Ko sem kartirala lokacije ustnega izročila, sem opazila nekatere pravilnosti v prostoru. Podobne ali enake vrste ustnega izročila se pojavljajo na lokacijah s podobnimi geografskimi značilnostmi ali pa ustno izročilo povezuje kraje med seboj.

KONCENTRACIJA USTNEGA IZROČILA NA VRHOVIH

Opazila sem, da se skoraj pri vsakem večjem kraju pojavi hrib ali gora, kjer je ustno izročilo še posebej koncentrirano. Ustno izročilo je pestro, nisem pa mogla niti odkriti nobene povezave med vsebinami zgodb niti se vrhovi v zgodbah (vsaj kartirani) ne povezujejo med seboj; se pa ustno izročilo povezuje s kraji, nad katerimi so locirani. Slika 168 je generalni prikaz lokacij vrhov, vse ostale pa so prikaz zgoščenosti ustnega izročila na posameznem vrhu.

Slika 170: Splošni prikaz vrhov, na katerih se zgoščeno pojavlja ustno izročilo

Vir: www.geopedia.si

VRH URŠLJE GORE

Slika 171: Ustno izročilo, skoncentrirano na vrhu Uršlje gore (na sliki 170 št. 1)

Vir: Turistična karta Koroške 1:50000

LUDRANSKI VRH IN KOROŠKA KRAMARICA

V okolici Črne na Koroškem sta silno pomembna Ludranski vrh in Koroška Kramarica.

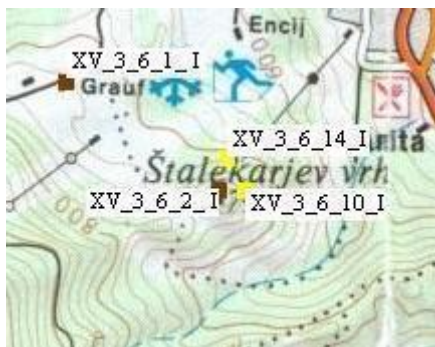
Slika 172: Ustno izročilo, skoncentrirano na Ludranskem vrhu in Koroški Kramarici (na sliki 170 št. 2)

Vir: Turistična karta Koroške 1:50000

ŠTALEKARJEV VRH

Slika 173: V Mežici se izročilo koncentrira na Štalekarjev vrh (na sliki 170 št. 3)

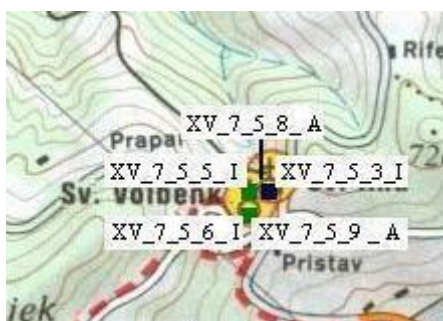

Vir: Turistična karta Koroške 1:50000

CERKEV SV. ANE IN VOLBENKA

Na Lešah stojita cerkev sv. Ane in cerkev sv. Volbenka na griču nad vasjo. Tudi tukaj je opaziti večjo koncentracijo večjega izročila (na sliki 170 št. 4)

Slika 174: Ustno izročilo skoncentrirano pri cerkvah sv. Ane in sv. Volbenka

Vir: Turistična karta Koroške 1:50000

BARBARIN GRIČ

V Zagradu pri Prevaljah je večina ustnega izročila koncentrirana na Barbarin grič in njegovo okolico (na sliki 170 št. 5)

Slika 175: Ustno izročilo skoncentrirano na in v okolici Barbarinega griča

Vir: Turistična karta Koroške 1:50000

PREŠKI VRH

Gotovo najbolj očiten koncentracije ustnega izročila, ki je tudi povezano z arheološkimi ostanki.

(Glej sliko 165.)

KONCENTRACIJA USTNEGA IZROČILA NA POSAMEZNIH KMETIJAH

Zanimivo je tudi to, da se izročilo koncentrira na posamezne domačije. Gre za večje in bogatejše domačije v okolici Uršlje gore. Ne bi mogla reči, da se vrsta izročila navezuje na podobne geografske značilnosti. Kmetije v zgodbah tudi niso povezane med seboj, razen v primeru kmetije Suhadolnik in kmetije Šisernik; pri prvem kmetu škrate in Povodnega moža ugrabijo, pri Šiserniku oziroma pri izviru kmetije pa izgineta vanj.

Slika 176: Splošni prikaz kmetij na katerih se koncentrira ustno izročilo

Vir: www.geopedia.si

SUHI DOL (spada pod občino Slovenj Gradec)

Slika 177: Kmetija Suhadolnik v Suhem dolu

Vir: Turistična karta Koroške 1:50000

JAZBINA (spada pod občino Črna na Koroškem)

Slika 178: Kmetija Šisernik v Jazbini

Vir: Turistična karta Koroške 1:50000

Slika 179: Kmetija Čemernik ali Čemer v Jazbini

JAVORJE (spada pod občina Črna na Koroškem)

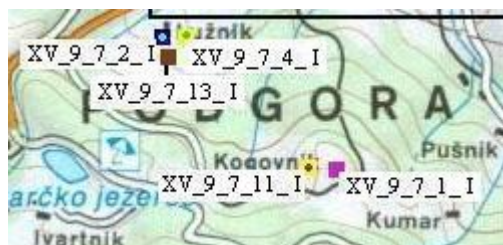
Slika 180: Kmetija Kompreg v Javorju

Vir: Turistična karta Koroške 1:50000

PODGORA

Slika 181: Kmetiji Lužnik in Kogovnik v Podgori

Vir: Turistična karta Koroške 1:50000

POVEZAVE MED KRAJI

V povezavah so kartirane vse točke, ki so v zgodbah povezane.

CERKVE

Slika 182: Povezave med cerkvami in drugimi kraji

Vir: www.geopedia.si

Splošna ugotovitev je, da se večina povezav nanaša na cerkev sv. Ožbolta v Črni na Koroškem (jugozahodni del Mežiške doline) in na severovzhodni del Mežiške doline. O tem govorita dve zgodbi; prva o popotovanju sv. Marjete in sv. Ožbolta (označena s številko 1). Zanimivo, da domačini sv. Ožbolta enačijo s sv. Jurijem. V zgodbi Kdaj bo sodni dan (označena s številko 6) so povezane tri cerkve: cerkev sv. Helene v Podpeci, cerkev sv. Magdalene v Javorju in cerkev sv. Uršule na Uršlji. Zanimivo je tudi to, da so med vsemi tremi cerkvami švigali škopneki. Ne gre pa spregledati tudi dejstva, da se Črna na Koroškem nahaja na koncu Mežiške doline, Kotlje pa na njenem začetku.

S cerkvijo sv. Ožbolta sta povezani še dve zgodbi, in sicer o njunem nastanku. Prva povezuje dva kraja - Črno na Koroškem in Malo Črno (označena s številko 4), v drugi verziji pa se v zgodbi pojavita jezero v Mežiški dolini in Najevnikov vrh (označena s številko 3).

Zgodbam o Ajdih je skupno (označeno s številka 5 in 7), da Ajd ali Ajdinja drug drugemu podajata kladivo, v obeh primerih, da bi sezidala cerkev.

Cerkev sv. Šmohorja (označena s številko 2) pa je povezana s skalo Šmohorco tik pod vrhom Uršlje gore. Ker Kotnik omenja, da so včasih romali do sv. Šmohorja, bi lahko sklepala, da sta bili cerkev sv. Šmohorja in cerkev Sv. Uršule romarsko povezani.

POVEZAVE MED KMETIJAMI

Slika 183: Povezave med kmetijami

Kmetiji Suhadolnik in Šisernik (povezava je označena s št. 1) sta povezani z izročilom o Povodnem možu in škrtu. V obeh primerih Suhadolci bajni bitji ugrabijo, obe pa izgineta v Šisernikovem izviru.

V primeru izročila o Črni babi (označena s temno rdečo s črno piko na sredini, številka 2 na karti) ne najdem nobene povezave, le to, da se enako bajno bitje pojavi na dveh različnih krajih. V primeru kmetij Kazarin in Toni (številka 3) je izročilo povezano z mejami.

TURKI

Kraje najpogostejše kraje povezujejo zgodbe o Turkih.

SLIKA 184: Zgodbe o Turkih

Zgodba o Turkih v Mežici (označena s rumenimi pikami in rdečimi črtami, označena s št.1), povezuje tri kraje Macigojev vrh, Štalekarjev vrh in Plat. Če podrobneje pogledamo lahko ugotovimo, da so med seboj povezani trije vrhovi med katere je stisnjena Mežica.

Zgodba o Turkih, ki so napadali Črno na Koroškem (označena s s rumenimi pikami in črnimi črtami, št. 2). Povezuje tri vrhove in več krajev. Zanimivo je, da imata zgodbi o Turkih v Mežici in Črni skupno točko, to je Štalekarjev vrh. V povezavi krajev sta posebej zanimiva dva kraja to je Solčava, ki je eden izmed krajših prehodov, med Koroško in Štajersko in je tudi izjemno dobro naravno zavarovan. Informator go. Drago Horjak mi je pripovedoval, da je iz Solčava v Črno vodila stara tihotapska pot. Drugi zanimivi kraj je Železna Kapla v kateri so zgradili dolinsko pregrado proti Turkom (Fister, 1975,47- 48).

Zanimiva pa je še ena točka in sicer Ludranski vrh, ki ga najdemo v bližini Slemena to je prelaza, ki povezuje Mežiško dolino s Šaleško.. Možno je, v primeru Železne kaple pa gotovo, da so omenjeni kraji igrali pomembno pri protiturški obrambi.

SVETNIKI

Tudi zgodbe o svetnikih povezujejo kraje

Posebej znana je zgodba o Sv. Uršuli, ki povezuje več krajev (za kraje v njeni okolici, glej sliko 41). Znano je, da so nanjo romali iz vseh njenih smeri, zanimivi pa so predvsem kraji izven njene okolice.

To je sv. Danijel pri Dravogradu, ter Lovrenška jezera na Pohorju.

Po mojem mnenju ima zgodba o sv. Uršuli in Povodnem možu izrazito simboličen pomen, ko se je stara vera umaknila novi. Povodni mož je predstavnik starih verovanj, medtem, ko je Sv. Uršula predstavnica novih verovanj. Ko svetnica pride na iz vseh strani dobro vidno goro, se ji Povodni mož umakne na ne toliko opazno Pohorje.

SLIKA 185: Jezero in povezave z nastankom cerkva

Vir: www.geopedija.si

Obstaja več verzij zgodb o jezeru v Mežiški dolini. Ena govori, da je jezero segalo od Votlice pa do Votle peči. Druga o tem, da je segalo od Koroške Kramarice do Votle peči in tretja o dveh jezerih Zgornjem (Koroška Kramarica-Votlica, št. 1) in Spodnjem (Votlica-Votla peč, št. 2).

Z jezerom so povezane tudi ostale zgodbe, zgodba o nastanku cerkve sv. Ožbolta (označena z zeleno barvo na kraju Črna) in zgodba o nastanku cerkva v okolici Prevalj (označene z zeleno na kraju Prevalje).

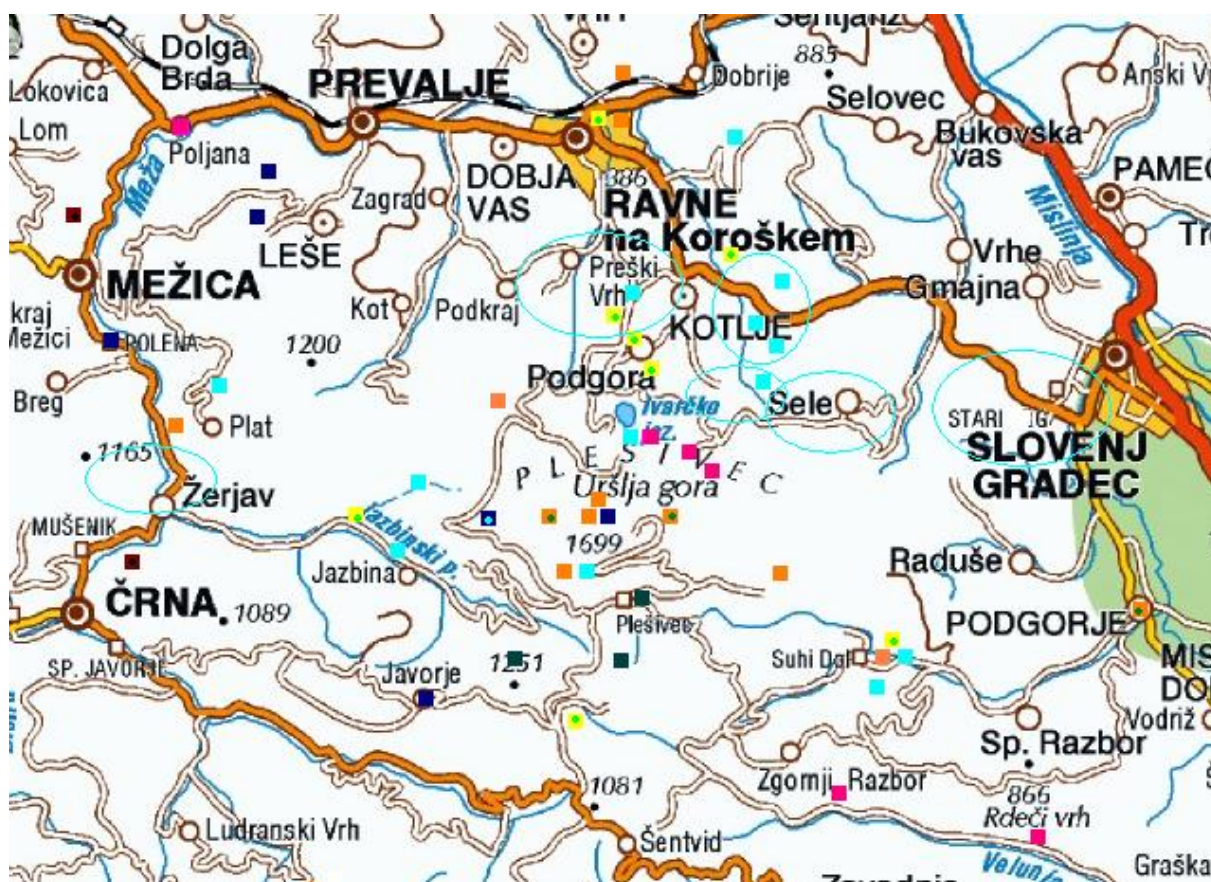
Z jezerom je povezan tudi nastanek cerkva in sicer cerkve sv. Ožbolta (št. 3), ter tudi nastanek cerkve Sv. Barbare, Cerkev sv. Marije Device na jezeru in kapelice sv. Rozalije (št.4).

Zgodbama je skupno to, da je moralo jezero najprej odteči, da so lahko zgradili cerkve.

SPLOŠNE ZNAČILNOSTI POJAVLJANJA USTNEGA IZROČILA

BAJNA BITJA

Slika 184: Karta bajnih bitij

Vir: www.geopedija.si

Splošna trditev je, da se bajna bitja ne pojavljajo v večjih krajih, kot sta npr. Črna, Mežica itd.. Vedno so odmaknjena na kmetije in geografske posebnosti, kot so skale, brezna, reke, jezera.

Žalik žene (označene s turkizno modro) tako domujejo v pečeh ali skalovju, tako pri Knežarju kot pri Kogovniku.

Povodni mož (označen je z oranžno barvo) živi v jezerih (na vrhu Uršlje gore) ali pa v rekah (reka Suhadolnica v Suhem dolu, reka Meža pri Ravnah na Koroškem), v pripovedkah vedno izgine za skalo ali pa se skala odpre (pri Šisernikovem izviru) ali pa se preseli, odide v drugo jezero (z Uršlje se seli na Lovrenška jezera na Pohorju). S Povodnim možem na Uršlji gori so povezani tudi sveta Uršula in sveti kamni (označeni so oranžno s temno zeleno piko na sredini), ki jih najdemo na grebenih Uršlje gore. Na zahodnem delu je dobro znana stopinja,

kjer se je Urški skala vdrla, na vzhodnem delu gore pa najdemo odtis Urških kolen. Še ena sveta skala je na Uršlji; na njeni severni stran, tik pod vrhom, najdemo Šmohorco, na kateri naj bi bilo nekoč jezero, skala pa je votla. Še dve taki skali najdemo; prvo med Mežico in Žerjavom, domačini ji pravijo Votlica in že ime nam pove, da je skala votla. Izročilo pa pravi, da se je jezero končalo oziroma izteklo pri Votli peči, ki je prav tako votla. Obe skali, zanimivo, ležita tik ob reki Meži ob cesti.

Škrata (označen je turkizno modro) najdemo v Suhem dolu, izginil pa je tako kot Povodni mož pri Šisernikovem izviru. Živel pa naj bi tudi v žerjavskem rudniku.

Kače varuhinje (označene so rumeno s turkizno zeleno piko na sredini) najdemo na kmetijah (Lužnik, Logar, Barčnik, Komprej, Gačnik) ter očitno na krajih, kjer je ljudem pretila nevarnost (okolica Preškega vrha). Preškega vrha sem se dotaknila že v prejšnjih poglavjih, je pa vseeno zanimiv podatek, da se na njem ne pojavlja nobeno bajno bitje, razen škopneka, ki sam po sebi opozarja na nevarnost.

Izročilo o Ajdih (na sliki so označeni s temno modro barvo) najdemo samo na zahodni strani Uršlje gore. Predvidevam, da zato, ker je na zahodni strani svet veliko bolj hribovit. Za izročilo o Ajdih pa je značilno, da Ajd ali Ajdinja, stoji na dveh vrhovih ali pa podaja kladivo drugemu Ajdu z vrha na vrh.

Divje jage (označena je s turkizno modro elipso) ni mogoče skoraj nikoli točno locirati, navadno pa kroži bodisi okrog nekega hriba bodisi med hribi oziroma v gričevnatem svetu okrog nekega kraja. Kot prvi primer lahko navedemo Preški vrh, kot drugega pa Sele, Brdinje in Podgoro.

Zgodba o Črni babi se ne pojavlja tako pogosto, da bi lahko poiskali določene pravilnosti v topografskem smislu, lahko pa na tem mestu opozorim na podobnost med sv. Uršulo, katere ime je pogosto enačeno s Črno babo. Zanimivo je, da je Črna baba v ljudskem izročilu znala začarati dež, nevihto. Javorci in Jazbinci pa so sv. Uršulo prosili za dež.

STARŠILO JE

Slika 185: Karta strašljivih krajev

Vir: www.geopedija.si

Strašilo je (na karti označeno z umazano roza) navadno na mostovih, na križiščih, v studencih ali potokih, mejah, pokopališčih in izjemoma tudi na koncu vasi in v graščini.

Na Koroškem se uporablja besedna zveza »žlice so talali«, kar je pomenil znak za nevarnost, informatorka Urška Zdovc pa mi je povedala zgodbo, ki pravi, da naj bi razbojniki, preden bi napadli, pomalicali. Ker so z žlicami tolkli po posodicah s hrano, so ljudje rekli, da so »žlice talali«. Odkrila sem tri take kraje. Prvi je bil pri kmetiji Zdovc na Preškem vrhu, tam, kjer so konje napajali, torej pri studencu. Drugi je bil pri Pavšečkem križu v Kotljah, kjer najdemo most in potok, tretji pod Smuč kočo, kjer ponovno najdemo studenec in most. Žlice so delili še pri Končniku, to je na koncu vasi.

Strašilo je na pokopališčih, zgodbe, ki sem jih našla, se navezujejo na Kotlje in Črno na Koroškem.

Strašilo je tudi na mejah, med kmetijami. Zakonca Lavtar sta mi povedala, da je mrtev gospodar na mejah grunta prestavljal mejnike. Če je kaj vprašal, si mu moral odgovoriti, drugače je bilo po tebi. Take zgodbe najdemo v Spodnjem Razborju, kjer je strašilo na meji med tremi kmetijami, in v Javorju, kjer se je vrag skrival v jarku na meji dveh kmetij.

V Podkraju je strašilo v graščini Lobas in v telečnjaku; strašilo je na križišču pri kmetiji Križan ali Križanovi kapeli, v Jazbini na Suhem v Studencu in pri Močilnikovi kapeli, kjer naj bi se po ustnem izročilu skrival tudi zaklad. Strašilo je tudi na kraju Podpečnikovega križa, zaradi česar naj bi tudi križ postavili.

Zgodbi o roparjih sta dve (označeni z rjavo barvo); vsekakor premalo, da bi lahko poiskali splošne topografske značilnosti, se pa ena nanaša na Šmohorco, skalo tik pod vrhom Uršlje

gore, druga pa na Koroško Kramarico, višji vrh vzhodno od Črne na Koroškem. Zanimivo je, da sta si zgodbi podobni.

DRUGE ZGODBE

Obstaja veliko drugih zgodb, ki pa jih je bodisi premalo bodisi pa se je ohranila zgodba, ne pa tudi kraj, kjer se je zgodila.

O tem, da je na mejah strašilo, sem že pisala, niso pa meje predstavljale samo strahu, temveč so vnašale red v prostor. O tem govorita zgodbi o hotuljskih lipah in romarskih kočah na vrhu Uršlje gore, kjer je postavljen jasen red, kje sme kdo stati oz. spati. Zanimive so tudi zgodbe o mrtvaških procesijah, ki so prišle po rajnega v njegovo domačo hišo. Tudi tukaj so ključnega pomena meje. Pogrebci so molili do meje posestva, nato pa nehali in ponovno začeli šele, ko so prečkali mejo. Tudi župnik je čakal procesijo na točno določenem mestu, navadno ob kapeli ali križu. Na pokopališčih je vladal red, kje so pokopavali mrtve: mrtvorojene in nekrščene otroke na svojem mestu, samomorilce izven pokopališča, duhovnike pa na najbolj sončnih krajih. Tako mi je vsaj povedala informatika Silva Sešel.

Tudi zgodbe o zakladih sem slišala, Matvozen zaklad je bil resničen, vse ostalo pa so govorice. Zaklad naj bi se skrival v Karpuhovitih pečeh v Jazbini, pri Kogovniku v Podgori in Močulniku pri kapeli.

Na žalost se je ohranila le ena lokacija češčenja drevesa, to je zgodba o Norem Juriju, ki mi jo je povedal go. Drago Horjak. O štoru hrasta, v katerega si izdolbel luknjo in se vanjo izpovedal ter jo »dow zabiw« so mi pripovedovali v Jazbini in Podgorju, žal pa se je za geografskimi točkami izgubila vsaka sled.

Zgodbe o drevesih pa niso edine zgodbe, ki nakazujejo, da je bila stara poganska vera še kako živa.

Zelo zanimive so vraže, v katere so verjeli v času kresnice, ne morem pa mimo ugotovitve, da sem odkrila prav posebno jed, ki so jo jedli na ta dan, in sicer masovnik, jed, ki so jo v Javorje in Jazbino prinesli iz solčave, tako mi je pripovedovala ga. Pavla Pušnik. Na kresnico so goreli tudi kresovi. Go. Marija Komprej mi je povedala, da so Bele vode kar žarele od kresov. Na staro vero pa opozarja tudi verovanje o kačah, o katerem sem že pisala. Da so se krščanski duhovniki še kako zavedali moči stare poganske vere, govorita zgodbi o Povodnem možu in Urški oz. Črni babi in zgodba iz Jazbine - tam je namreč duhovnik Jazbincem plačal za vsako ubito kačo.

Tudi zgodbe o čaranju, o ženskih čarovnicah, ki so »dow modlale«, o nadnaravnih močeh močeradov in žab ne pokažejo nobenih topografskih pravilnosti. So pa te zgodbe odraz stare vere in starega prepričanja.

6. ZAKLJUČKI

Na začetku mojega diplomskega dela ni kazalo dobro, kamor koli sem se obrnila, vsi so zmajevali z glavo... Ljudje so pomrli, izročila več ni ali pa ga sploh ni bilo. A ko sem začela zbirati, se je začelo nabirati in nabralo se je veliko.

V tem času sem spoznala veliko ljudi od najbolj uglednih profesorjev in zdravnikov, do tistih najbolj preprostih a nič manj modrih kmečkih ljudi. Prostor v katerem sem se rodila in v njem odraščala so mi predstavili na čisto nov, izviren način. Nikoli več ne bo gora samo gora in studenec samo studenec. Zdaj vem, da ima vsaka stvar bodisi naravna bodisi rezultat človeških rok v prostoru svoje izročilo in svoj pomen.

Ključne hipoteze, ki sem si jo postavila ne morem ne potrditi ne ovrči. Arheološki potencial se neverjetno sklada z ustnim izročilom na Preškem vrhu, v primeru tarase rimske ceste, se dejansko stanje ne ujema s ustnim izročilom, je pa zanimivo, da se ustno izročilo o cesti ujema s ostalimi rimskimi arheološkimi ostanki.

Koroška se je izkazala za izjemen arheološki potencial. Ozke doline, ki se razširijo le izjemoma, strjene med hribi so odlično naravno zavarovane. Izjemnega pomena je seveda tudi prehod med severno Slovensko mejo in Avstrijo na Holmecu. Prehod je bistvenega pomena, saj na ta način najlažje prečkamo verigo Karavank, na tem mestu se namreč dolina razširi in položi le toliko, da je možen enostaven prehod. Skoraj prepričana sem, da Rimljani v Virunum niso rinili čez ostala hribovita področja.

Mežiška dolina je bila polna svinčene rude, viri navajajo, da so jo koristili že Rimljani. O pomembnosti prostora, govori tudi sistem turških utrd na Preškem vrhu. Bržkone so varovale pomemben prehod, ki bi Turke popeljal naravnost do Pliberškega polja in naprej do ostalih večjih mest Avstrogrske monarhije.

Neverjetno je, koliko zgodb povezuje posamezne kraje med seboj in kako je stara poganska vera še vedno živa in kako ljudje še vedno verjamejo v stare vraže in zgodbe.

Sama menim, da je imela Uršlja gora, že v predkrščanski dobi, pomembno vlogo.

Za konec naj povem svojo interpretacijo. Ko sem bila majhna, sem slišala stare ljudi v Kotljah govoriti, da se, ko začne grmeti, bog krega. Res je tako, nevihtni oblaki, ki jih veter navadno prižene iz Kamniško Savinskih Alp se zaletijo v goro. O hudih nevihtah s točo piše že Lovro Kuhar v svojem romanu Jamnica. Hotulci pa so mi povedali celo vrsto zgodb o tem, kako so se skušali zavarovati pred točo. Ko začne divjati nevihta začne blikati in grmeti, potoki in hudourniki, ki jih na severni strani Uršlje gore ne manjka, narstejo. Perun, slovanski bog neba ima za glavno orožje strelo, z njo skuša ubiti Velesa, slovanskega boga voda in podzemlja, da bi le ta ubežal strašnemu orožju se mora skrit pod skalo. Zgodb o bogu, ki se krega je le malo, ampak obstajajo. Je pa zato bistveno več zgodb o Povodnem možu, ki je prisoten a vedno na skrivnosten način izgine, navdno pod skalo ali v studenec. Prepričana pa sem, da o njegovi skrivnostnosti, govorijo tudi zgodbe o hudobni vodi, ki je na skrivnosten način naredila tako, da so se v Kotljah in v Podgorju rojevali nezakonski otroci.

Mogoče so stari ljudje verjeli, da se na Uršlji odvija boj med tema dve božanstvoma. Kaj je bilo res in kaj ne ne bomo nikoli izvedeli. Sem pa prepričana, da Uršlja gora ni imela le strateškega pomena.

7. SEZNAMI

7.1 SEZNAM LITERATURE

- Baš Franjo , 1954, Turške šance, Koroški fužinar št. 7-12, str. 17-18, Ravne na Koroškem.
- Djura Jelenko Saša, Visočnik Julijana. 2006, Rimski kamniti spomeniki Koroške, v; Arheološki vestnik 57, str. 345-415, Ljubljana.
- Djura Jelenko Saša, 1999, Stalna razstava arheologija koroške krajne, Colattio 90 let, Slovenj Gradec.
- Djura Jelenko Saša, Kumprej Gorjanc Maja, 2009, Svet živih in mrtvih, Kolaciona-100 let, Slovenj Gradec.
- Gams Ivan, 1997, Slovenjegraška kotlina; v Enciklopedija Slovenije, str 398, št.11, Ljubljana.
- Hudopisk Barbara, 2006, Kotlje skozi čas, diplomsko delo, Maribor.
- Javornik S. Oder Karla., 2002, Likovna dediščina cerkva Mežiške doline, Ravne na Koroškem.
- Kotnik Franc., 1957, Storijske. Koroške narodne pripovedke in pravljice, Celovec
- Košan Mirko, 2010, »Za vero naših dedov«, Cerkev na Uršlji gori: koroški spomenik protireformacije, V: Uršljegorski križev pot, Velenje.
- Kunc Avgust, 2000, Mežiška dolina, v Enciklopedija Slovenije št. 14, str. 100, Ljubljana,
- Linasi Marijan, 1993, Uršlja Gora; v Enciklopediji Slovenije št. 7, str. 100, Ljubljana.
- Möderndorfer Vinko, 2000, Koroške narodne pripovedke, Celje
- Strmčnik Gulič Mira., 1990, Kotlje-Rimski vrelec, v Varstvo spomenikov XXXIII, str. 178.
- Stanonik Marija, 2000, Slovenska slovstvena folklor, Ljubljana.
- Pahič Stanko, 1977, Podgorje, v; Varstvo spomenikov XXI, str. 333-334, Ljubljana.
- Pahič Stanko, 1977, Preški vrh, v: Varstvo spomenikov XXI, str. 246, Ljubljana.
- Pahič Stanko, 1977, Raduše pri Slovenj Gradcu, v Varstvo spomenikov XXI, str. 335, Ljubljana.
- Pahič Stanko, 1977, Preški vrh, v; Varstvo spomenikov XXI, 275, Ljubljana.
- Pahič Stanko. 1975, Črna na Koroškem, v; Varstvo spomenikov 17-19, str. 273-274, Ljubljana.
- Pahič Stanko, 1975, Sele, v, Arheološka najdišča Slovenije, str. 275, Ljubljana
- Pahič Sstanko, 1975, Poljana, v; Arheološka najdišča Slovenije, str. 275, Ljubljana.
- Pahič Stanko, 1975, Preški vrh, v; Arheološka najdišča Slovenije, str. 275, 276, Ljubljana.
- Pahič Sstanko, 1975, Ravne na Koroškem, v; Arheološka najdišča Slovenije.
- Pahič Stanko, 1975, Žerjav, Arheološka najdišča Slovenije, str. 273
- Pahič Sstanko , 1965, O rimski cesti pod Uršljo gora in še kaj; v Koroški fužinar, št. 10-12; str. 36-38, Ravne na Koroškem.
- Pahič Stanko, 1965, Dobja vas pri Prevaljah, v; Varstvo spomenikov IX, str. 88, Ljubljana.
- Pahič Stanko, 1965, Stari trg-Holmec, v; Varstvo spomenikov X, str. 36, Ljubljana.
- Pahič Stanko, 1965, Kotlje, v; Varstvo spomenikov IX, str. 274, Ljubljana
- Pahič Stanko 1965, Ravne na koroškem, v; Varstvo spomenikov IX, str. 36, Ljubljana.
- Pahič Stanko, 1965, Brdinje, v; Varstvo spomenikov IX, str. 275., Ljubljana.
- Petru Sonja, 1962-1964, Dobja vas pri Prevaljah, v; Varstvo spomenikov IX, str. 142, Ljubljana.
- Petric. Franci., 2008, Slovenske božje poti, Ljubljana.
- Repanšek Majda., 2004, Večna ura : folklorne pripovedi iz Črne in okolice, Črna.
- Repanšek Majda, 1995, Bajže s Koroške, Ljubljana.
- Strmčnik Gulič Mira, 1993, Prevalje-Poljana, v; Varstvo spomenikov XXXV, str. 132, Ljubljana.

Šašel Jaro, 1954, Arheologija Mežiške doline, v ;Svoboda 3, str. 67-70, Ljubljana
 Sušnik Tone, 1994, Koroški zapisi, Prevalje.
 Sušnik Franc., 1968, In kaj so ljudje ko lesovi : koroški zapisi, Maribor.
 Skobir, 1983, Povodni mož na skali, v; Koroški fužinar št. 1, str. 38-39, Ravne na Koroškem.
 Tušek Ivan, 1982, Raduše, v: Varstvo spomenikov 24, str. 205-206, Ljubljana.
 Vačun J., 1969, Cerkev Sv. Roka na Selah, v; Koroški Fužinar št. 1, str. 23-24, Ravne na Koroškem.
 Verdinek Bojana, 2002, Lesene cokle: folklorne pripovedi iz Mežiške doline, Mislinjske in Šaleške doline, Ljubljana.
 Zadavec Jože , 1982, Znamenje ob poti, Ljubljana.

7.2 SEZNAM INTERNETNIH STRANI

<http://arkas.zrc-sazu.si/index.php?kaj=viewNajdisce.poglej&id=150602.01>
http://www2.arnes.si/~gljsentvid10/ge_gau2.htm.
<http://www.geopedia.si>.
<http://www.google.com/earth/index.html>
<http://www.kleindenkmaeler.at>
<http://www.uradni-list.si/1/content?id=83149>
<http://iza.zrc-sazu.si/ff/>

7.3 SEZNAM INFORMATOREJV

Ga. Barl Jožefa (že umrla, pripoved je zapisal Rok Gorenšek, njegove zapiske mi je ljubeznivo odstopila Urška Zdovc)
 Go. Hribernik. Luka (Lepše)
 Go. Horjak Drago (Kotlje)
 Ga. Japelj Marija (Slovenj Gradec)
 Ga. Jurin Pavla (Jazbina)
 Prof. Klemenšek Majda (Slovenj Gradec)
 Ga. Klačnik Fenika (Podgorje)
 Ga. Kresnik Fanika (Sele)
 Ga. Kompan-Komprej Marija (Javorje)
 Ga. Lavtar Mojca in Go. Kristl (Jazbina)
 Prof. kem. Lodrant Stanko (Prevalje)
 Go. Merkač Filip (Kotlje)
 Go. Merkač Marjan (Kotlje)
 Go. Merkač Filip (Kotlje)
 Ga. Merkač Marta (Kotlje)
 Ga. Pavlin Alojzija (Podkraj)
 Ga. Pisar-Mučilnik Olga (Jazbina)
 Ga. Repanšek Marta (Črna na Koroškem)
 Ga. Rožen Rozalija (Preški vrh)
 Go. Ruprecht -Verner Ivan (Vernrca)
 Prof. Slo. Šeselj Silva (Prevalje, domačinka iz Kotelj)
 Ga. Zdovc Urška (Brdinje)
 Gospod in gospa iz Leš (nista želela, da objavim ime)

7.4 SEZNAM IDENTIFIKATORJEV

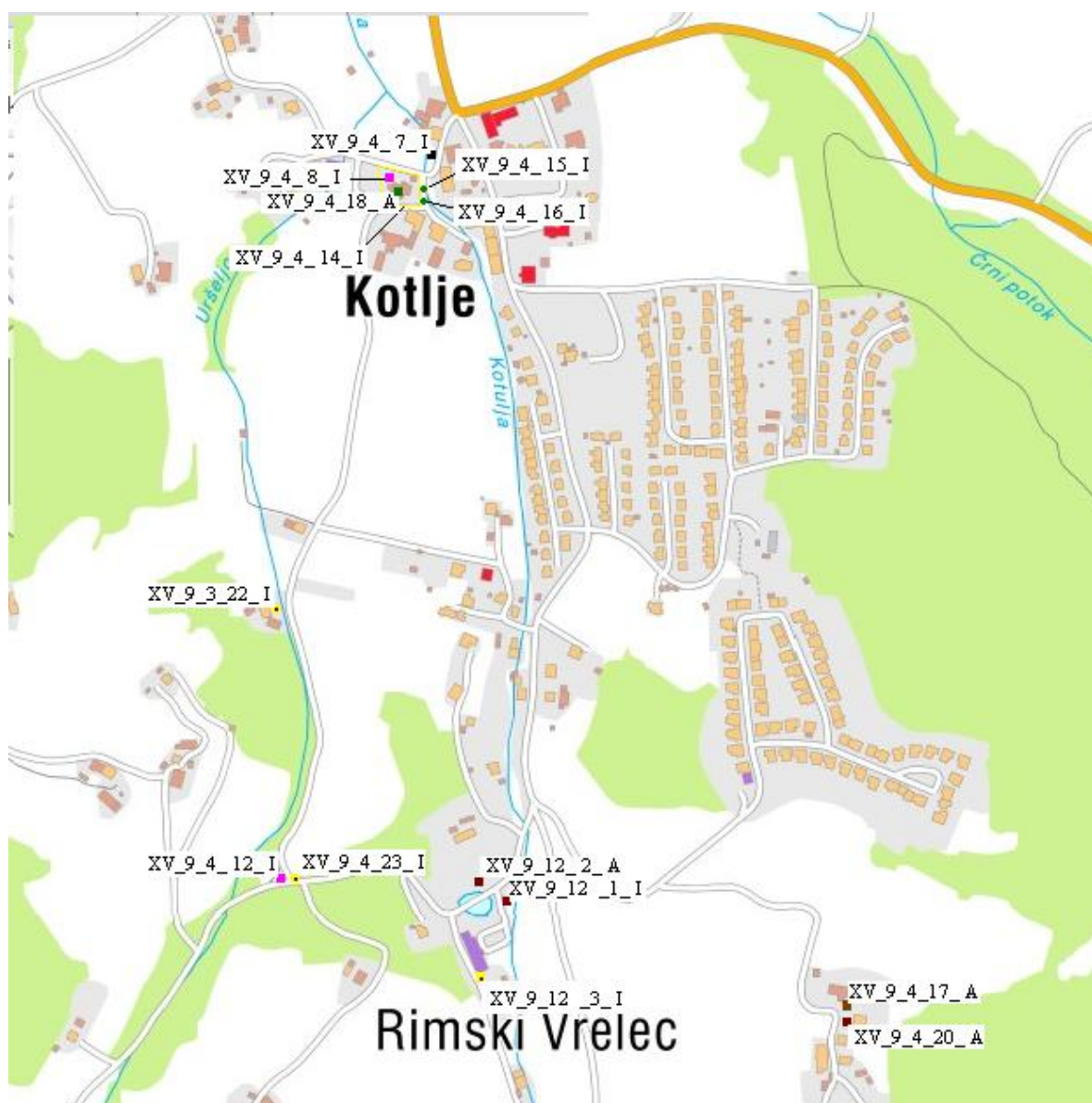
1. Brdinje: XV_9_1_x_ I/A
2. Črna na Koroškem: XV_1_2_x_ I/A
3. Dobja vas: XV_7_3_x_ I/A
4. Kotlje: XV_9_4_x_ I/A
5. Leše: XV_7_5_x_ I/A
6. Mežica: XV_3_6_x_ I/A
7. Podgora: XV_9_7_x_ I
8. Poljana: XV_7_8_x_ I/A
9. Preški vrh: XV_9_9_x_ I/A
10. Prevalje: XV_7_10_x_ I/A
11. Ravne na Koroškem: XV_9_11_x_ I/A
12. Rimski Vrelec: XV_9_12_x_ I/A
13. Sele: XV_10_13_x_ I/A
14. Stari trg: XV_10_14_x_ I/A
15. Slovenj Gradec: XV_10_15_x_ I/A
16. Zagrad: XV_7_16_x_ I/A
17. Žerjav: XV_1_17_x_ I

8. PRILOGE

PRILOGA 1: KARTA CELOTNEGA PROSTORA

Gneralna karta je na priloženem CDju.

PRILOGA 2: IZSEK 1 2 (KOTLJE, RIMSKI VRELEC)

PRILOGA 3: IZSEK 3 (PREŠKI VRH)

